

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Adéla Lávičková

**Redakční postupy při práci
s multikulturními tématy**

Bakalářská práce

Praha 2012

Autor práce: **Adéla Lávičková**

Vedoucí práce: **Doc. Filip Láb, Ph.D.**

Rok obhajoby: **2012**

Bibliografický záznam

LÁVIČKOVÁ, Adéla. *Redakční postupy při práci s multikulturními tématy*. Praha, 2012. 155 s. Bakalářská práce (Bc.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky. Katedra žurnalistiky. Vedoucí diplomové práce Doc. Filip Láb, Ph.D.

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá redakčním zpracováním multikulturních témat v tištěných médiích. Jejím cílem je zjistit, jakým způsobem postupují novináři z různých typů médií, když vytvářejí mediální produkt týkající se multikulturního tématu. Teoretická část práce v první fázi objasňuje multikulturalismus a jeho vývoj, pojmy užívané v souvislosti s multikulturní oblastí a situací v České republice. Druhá část pojednává o výskytu a zpracování multikulturních témat v médiích a dále se věnuje redakčním postupům novináře, jak obecně, tak ve spojení s multikulturními tématy. Praktická část se zaměřuje na hloubkové rozhovory s novináři, kteří danou tematiku zpracovávají. Rozhovory jsou dále analyzovány pomocí otevřeného kódování, které je součástí zakotvené teorie.

Abstract

This bachelor thesis deals with journalist's processing of multicultural themes in printed media. The aim of the thesis is to find out, how journalists from different kinds of media act, when they create a media product relating to a multicultural topic. The theoretical part in the first phase describes multiculturalism and his development, terminology, which is frequently used in this area, and a situation in the Czech Republic. The second part deals with occurrence and treatment of multicultural topics in the media and also with editorial procedures of journalists, both in general and in conjunction with multicultural topic. The practical part focuses on in-depth interviews with journalists, who usually cover this area. The talks are afterwards analysed by a method of open coding, which creates a part of grounded theory.

Klíčová slova

novinář, redakční práce a postupy, stereotyp, stereotypizace, multikulturalismus, národnostní a etnické menšiny, cizinci, zakotvená teorie, kvalitativní analýza, hloubkové rozhovory

Keywords

journalist, journalist's work and methods, stereotype, stereotyping, multiculturalism, national and ethnic minorities, foreigners, grounded theory, qualitative analysis, in-depth interviews

Rozsah práce: 230 452 znaků včetně mezer

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 3. 5. 2012

Adéla Lávičková

Poděkování

V první řadě bych chtěla poděkovat Doc. Filipu Lábovi, Ph.D. za jeho podnětné rady a připomínky v průběhu vedení mé práce. Ráda bych vyjádřila poděkování i všem respondentům, bez jejichž vstřícné spolupráce a ochoty by daná práce nevznikla.

Mé poděkování patří také mé rodině a příteli, kteří mě v tvorbě této práce podporovali.

Obsah

ÚVOD.....	2
1 VHLLED DO MULTIKULTURNÍ OBLASTI.....	5
1.1 IDEA MULTIKULTURALISMU	6
1.2 KRITICI MULTIKULTURALISMU	7
1.3 VZNIK A VÝVOJ MULTIKULTURALISMU	8
1.4 NÁZOROVÉ PROUDY MULTIKULTURALISMU	11
1.5 SOUČASNÁ SITUACE	12
2 TERMINOLOGIE SPOJENÁ S MULTIKULTURNÍ OBLASTÍ.....	13
3 MULTIKULTURALISMUS A ČESKÉ REPUBLIKA	18
3.1 POSTOJE OBYVATEL JAKO ČTENÁŘŮ.....	18
3.2 NÁZOR MENŠIN NA ČECHY A ŽITÍ V ČESKÉ REPUBLICE	21
3.3 ČESKÁ HISTORIE A VZTAHY K CIZINCŮM	22
3.4 SOUČASNÁ SITUACE	25
3.5 CIZINCI.....	28
3.6 POLITIKA ČESKÉ REPUBLIKY	28
4 MULTIKULTURALISMUS A NOVINÁŘSKÁ PRÁCE.....	30
4.1 MULTIKULTURALISMUS V REDAKČNÍ PRAXI.....	30
4.2 MÉDIA A ZTVÁRNĚNÍ REALITY	33
4.2.1 <i>Stereotypizace a stereotypy</i>	35
4.2.1.1 Koncept „Ti druzí“	37
4.2.1.2 Mediální stereotypy.....	38
4.3 REDAKČNÍ POSTUPY	39
4.3.1 <i>Výběr zpráv</i>	41
4.3.2 <i>Typy zpráv</i>	43
4.3.3 <i>Zdroje</i>	45
4.3.4 <i>Jazyk</i>	47
4.3.5 <i>Etika</i>	50
4.3.6 <i>Fotografie</i>	51
5 PRAKTICKÁ ČÁST.....	52
5.1 VÝZKUMNÁ OTÁZKA	52
5.2 STRUKTURA PRÁCE	52
5.3 VÝZKUMNÁ METODA	52
5.4 POUŽITÁ METODOLOGIE	52
5.5 RESPONDENTI.....	54
5.6 ANALÝZA VÝZKUMU	61
5.6.1 <i>První okruh</i>	62
5.6.2 <i>Druhý okruh</i>	65
5.6.3 <i>Třetí okruh</i>	71
5.6.4 <i>Čtvrtý okruh</i>	75
5.6.5 <i>Pátý okruh</i>	87
5.6.6 <i>Šestý okruh</i>	89
5.6.7 <i>Sedmý okruh</i>	91
5.6.7.1 <i>Etnicita</i>	93
ZÁVĚR	96
SUMMARY	102
POUŽITÁ LITERATURA.....	103
ELEKTRONICKÉ ZDROJE	105

Úvod

Svou bakalářskou práci jsem zaměřila na postupy novinářů, kteří se dostanou do kontaktu s tématem spadajícím do multikulturní oblasti. Mým cílem je pomocí hloubkových rozhovorů tuto oblast žurnalistické práce charakterizovat a analyzovat.

Toto téma jsem si vybrala zejména pro jeho aktuálnost. Pokud nepůsobíme v nějaké specializované organizaci či se o to cíleně nezajímáme, o tématech dotýkajících se multikulturní oblasti (jedná se zejména o situaci národnostních a etnických menšin, cizinců či uprchlíků, ale pojem může zahrnovat i problematiku LGBT komunity, lidí bez domova, zdravotně a tělesně postižených či v médiích obecně menšinových témat) se v první řadě dozvídáme pouze z médií. Odborníci z akademické i veřejné sféry se shodují na tom, že v poslední době lze ve společnosti pozorovat zvýšený počet případů, které se dotýkaly situace menšin, vztahu mezi menšinami a majoritní společností, případech rasového násilí či rasových nepokojů, a následně rovněž vysoké mediální pokrytí některých případů. Příkladem mohou být nepokoje v oblasti Šluknovského výběžku v roce 2011, žhářský útok na romskou rodinu roku 2009 či nedávné diskuze spojené s pražským vietnamským centrem SAPA.

A ač je jedním ze základních hesel žurnalistiky objektivita a nezájatost, i dnes lze najít příklady stereotypního, xenofobního či rasistického pojednávání o zmíněných tématech. Vedou se diskuze o tom, zdali a v jakých případech zmiňovat etnicitu aktéra vystupujícího v příspěvku, či o výrazu „nepřizpůsobiví občané,“ kterému média přisoudila jasný význam. Příkladem za všechny může být zcela smyšlená zpráva o zmizelé pokladničce, kterou měl na ustavující schůzi nově vznikající (a rovněž fiktivní) romské politické strany odcizit její pokladník. Tuto zprávu zveřejnily Parlamentní listy¹ a přejala další média, jako byl například i seriózní zpravodajský server iDnes.cz.

Proto jsem se rozhodla rozebrat postupy novinářů, kteří se zabývají multikulturní tematikou či ji v minulosti vícekrát zpracovávali. Má práce by měla sloužit jako reflexe jejich novinářské práce v této oblasti, ale zároveň si také kladu za cíl prezentovat její výsledky jako manuál, který by jim mohl být do budoucna nápomocný.

---

¹ Romové založili stranu a už mají problém: Zmizel jim pokladník i s penězi. *Parlamentní listy.cz* [online]. [cit. 2012-04-22]. Dostupné z: <http://www.parlamentnilisty.cz/rss/zpravy/Romove-zalozili-stranu-a-uz-maji-problem-Zmizel-jim-pokladnik-i-s-penezi-222538>.

Má práce se dělí na dvě části, a to teoretickou a praktickou. V teoretické části první oddíl rozebírá multikulturní oblast. V prvním okruhu se zabývám multikulturalismem, jeho definicí, vznikem, pojetím a proudy. Následně vysvětluji pojmy, které souvisejí s multikulturní tematikou. Do třetice seznamuji se situací v České republice a názory a pohledy obyvatel České republiky jakožto čtenářů a příjemců mediálních produktů.

V druhém oddíle teoretické části přibližuji multikulturalismus v novinářské práci. V první části zpracovávám výskyt těchto témat v médiích a jeho charakteristiku, v druhé části obecné novinářské postupy, které žurnalisté používají při výběru a zpracování mediálních produktů, které srovnávám s teoriemi, které se týkají multikulturních témat.

V praktické části provádím rozbor hloubkových rozhovorů s devíti novináři z různých typů tištěných médií a pomocí otevřeného kódování, které je součástí zakotvené teorie, kriticky vyvozují závěry.

Odklonění od tezí

Mým původním cílem bylo stanovit si soupis deseti novinářů z tištěných médií, a to čtyř deníků, tří regionálních deníků, dvou týdeníků a jednoho měsíčníku. Po hlubším vhledu do mediální sféry jsem přehodnotila svoji původní myšlenku. Média vydávaná jednou za měsíc jsou podle mého názoru většinou nějakým způsobem již specializovaná a zaměřená, pro svou práci jsem si ale stanovila jako základní cíl pokrýt co nejširší spektrum obecného a seriózního zpravodajství. Proto jsem ze seznamu vyloučila měsíčník. Ze stejného důvodu jsem z výběru vyloučila také bulvární média.

Po oslovení redakce deníku Právo, který jsem chtěla rovněž zahrnout do seznamu, ale zástupce šéfredaktora spolupráci zamítl. Z tohoto důvodu jsem tento deník posléze nahradila internetovým deníkem Aktuálně.cz, který je někdy charakterizován jako deník vycházející na internetu.

Rovněž jsem původně v tezích uváděla, že jako doplňkovou metodu zpracuji zúčastněné pozorování v redakci a zmapuji jeden mediální případ, na kterém uvedu vyhodnocené závěry. Z mé strany byl ale tento výběr nadhodnocený – domnívám se, že pro účely této práce plně dostačují hloubkové rozhovory. Co se týká zúčastněného pozorování a mediální analýzy, již bych zasahovala do jiných kategorií výzkumu

mediální sféry a práce by tím mohla být rozmělněná. Tyto podněty bych ale ráda využila například v diplomové práci.

Z třetí části práce jsem vyloučila v tezíh původně zmiňovanou analýzu přístupu médií k obětem násilí z nenávisti. Rasové násilí je jedno z témat, kterému se novináři věnují, a podle mého názoru je určitě třeba, aby se o rasovém násilí informovala objektivně a citlivě. Ale opět – toto téma by si svým rozsahem zasloužilo samostatnou práci. Opět je zde tedy námět k dalšímu využití tohoto okruhu.

1 Vhled do multikulturní oblasti

Politika multikulturalismu, imigrace a multikulturalismus, multikulturní výchova, festival, stát či společnost, multikulturalita a politická korektnost – to jsou pouze ukázky spojení, které v sobě obsahují odvozeniny slova multikulturalismus a na které může veřejnost narazit v médiích.² Témata článků, kterých se tato spojení týkají, informují o festivalu Colours of Ostrava, selhání multikulturalismu v Německu, základní škole, kde se vyučuje předmět Multikulturní výchova, či o nošení šátků ve Francii. I pouze z takto laicky položených příkladů je patrné, že pojem multikulturalismus v sobě skýtá rozsáhlé portfolio obsahů, významů a definic a z toho plynoucí i určitou hrozbu rozvolněnosti pojmu, který je leckdy použit bez jasného významu. Multikulturalismus můžeme podle Hirta (2005) chápat v podobě myšlenkového proudu, politické teorie, vize či ideálu, stavu, procesu, hodnoty, diskurzu či hnutí, ideologie, nebo také například výzvy. V neposlední řadě by se rovněž vzhledem k četnosti užívání pojmu dal označit za aktuální fenomén doby.

Názory odborníků se nescházejí v jednu ucelenou definici. Sociolog, filozof a politolog Pavel Barša, který patří k největším českým odborníkům, pokud se jedná o tematiku multikulturalismu, termín chápe jako „politiky, které podporují integraci do občanského celku a zároveň umožňují pěstovat zvláštní skupinovou subkulturu nebo kulturu na nepolitické úrovni.“ (Barša 1999: 18) Rovněž svoji definici pojímá širěji a zahrnuje do ní nejen etnické skupiny, ale i další menšiny, které nějakým způsobem v minulosti marginalizovala či vyloučila většina.³

Podle profesora právní filosofie a sociologie Jiřího Přibáně, který se v kritických reflexích zabývá multikulturní přeměnou současných západních společností, je tento pojem „společenským faktem,“ multikulturní situaci pak chápe jako „neustále se zrychlující proces komunikace mezi nově přichozími kulturami a dominantní většinovou kulturou.“ (Přibán 2005: 47)

Idejí multikulturalismu je rovněž idea Clauda Léviho-Strausse, že některé z nejzajímavějších výsledků v historii a kultuře vznikly na rozhraní různých kultur. (Strauss 1999: 23)

---

² Zvoleno náhodným výběrem při zadání slov „multikulturalismus“ a „multikulturní“ do elektronické databáze Newton Media SEARCH.

³ Zahrnuje do nich duševně a tělesně postižené jedince, sexuální menšiny i například ženy. U nich zmiňuje ekonomickou a politickou vyloučenost tím, že dlouhou dobu nemohli volit.

1.1 *Idea multikulturalismu*

Multikulturalismus bychom mohli tedy velice zjednodušeně definovat z deskriptivní optiky jako popis a výklad různorodosti a soužití odlišných kulturních a sociálních či náboženských skupin či z politického hlediska jako proud, který reaguje na situaci vzniklou soužitím několika kultur a který věří, že v jednom státě mohou žít pohromadě jednotlivci a skupiny rozdílné kultury⁴ s jinými hodnotami, vzájemně si rozumět a učit se od sebe. Obecně tedy „ideál uskutečňované tolerance a respektu k jinému a odlišnému, jehož základem je uznání oněch rozdílů, odlišnosti jedinců, skupin či celých kultur.“ (Taylor 2004: 183) Rozdíly mohou být stanoveny rasou, etnicitou, jazykem, rodem, věkem, pohlavím, zdravotním stavem, hendikepem, vyznáním, vzděláním, sociální třídou a dalšími rysy.⁵ Je opakem asimilace a jeho cílem by měla být integrace menšin do většinové společnosti na základě práv rovnosti a svobody jedince.

Debata o multikulturalismu se rozvíjí na poli sporu mezi liberály a komunitaristy. Zatímco liberální rétorika je opřena o principy individuální svobody a rovnosti a její zástupci požadují neutrální právní řád, komunitaristé sázejí na účely sledované lidmi ve společném životě a podporu jednotlivých skupin. (Habermas in Gutmanová 2001: 120) Barša jejich spor vymezuje v odpovědích na tři otázky:

- Je důležitější právo nebo dobro?
- Formují etické účely jáství či naopak?
- Kdo formuje koho – jednatelce společnost či naopak? (Barša 1999: 65)

Multikulturalismus jsem již vysvětlila na začátku, občas se lze ale ještě setkat s pojmem multikulturalita, který označuje celkový stav společnosti a prostor, kde se setkávají příslušníci různých kultur. (Šišková 2008: 37) Jako multikulturní společnost můžeme charakterizovat společnost, kde mají menšiny stejná práva jako majorita a nemusí se vzdávat svých specifických rysů. (Šišková 2008: 38)

---

⁴ Vysvětlení pojmů spojených s multikulturalismem viz níže, kapitola 2.

⁵ FALTÝN, Jaroslav. Multikulturní andragogika. [online]. [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_47.pdf.

1.2 Kritici multikulturalismu

Politolog Jiří Pehe vymezuje tři základní skupiny kritiků vůči konceptu multikulturalismu. Sympatizanti jedné skupiny jej chápou jako „nepodařený experiment se soužitím různých kultur, zejména v rámci „slabošských“ liberálních demokracií a jejich nadnárodních integračních procesů.“ Podle druhé skupiny názorů jde o vyumělkovanou teorii a obecný, nic neříkající a zároveň všeobsahující pojem, který se opírá pouze o toleranci a neřeší začleňování jednotlivých kultur a jejich zvyky. Třetí skupina se zaměřuje zejména na islámské přistěhovalce, o kterých tvrdí, že díky své kultuře a zvykům se nemohou nijak začlenit do liberálně-demokratických západních společností. Tím pádem je pro ně tento koncept zbytečný.⁶

Spory o multikulturalismus a politiku identit vedou ve stejnojmenné knize autoři působící na poli sociální antropologie a příbuzných společenskovědních oborů. Editoři Tomáš Hirt a Marek Jakoubek kritizují pojetí multikulturalismu za to, že k objasnění vyloučení menšin se příliš váže na aspekt etnický, a podporují optiku sociálního aspektu. Dále odkazují na rozředenost pojmů jako například kultura, kterými je multikulturalismus definován. Či srovnávají počátky zrodu tohoto myšlenkového konceptu s etnopolitikou a nacionalismem, se kterými by měl být v protikladu.⁷

I Barša nepřijímá tento koncept slepě a nekriticky a jeho chápání multikulturalismu je na bázi liberální. Myslí si, že „ve chvíli, kdy menšina začne být netolerantní, ať už vůči vnější společnosti nebo vůči svým členům, tak by měl liberální stát jménem svých hodnot rovnosti a individuální svobody zasáhnout.“⁸ Vždy je podle něj potřebné zohlednit, jak konkrétní teorii použít na individuální a aktuální situaci. V extrémních případech může dojít k případům pozitivní diskriminace, kdy stoupenci tzv. normativního multikulturalismu žádají od státu privilegia pro různě odlišné skupiny na úkor rovnosti před zákonem. (Přibáň 2005: 62)

Přibáň se domnívá, že „mnohé aspekty jednotlivých kultur jsou vzájemně neslučitelné“ (Přibáň 2004: 27) a nelze tedy přesně určit jedno pravidlo, které by

⁶ PEHE, Jiří. Multikulturalismus pod palbou jako nepodařený experiment. *Právo*. 30. 7. 2011

⁷ Více Hirt, Jakoubek (2005), Barša (1999).

⁸ ČANĚK, Marek, GRILL, Jan. Diskuse o multikulturalismu v ČR: chápání, kritiky a politiky: Rozhovor s Pavlem Baršou. *Migraceonline.cz* [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcefb50bfa263ef/PBarša_rozhovor_o_multikulturalismu.pdf.

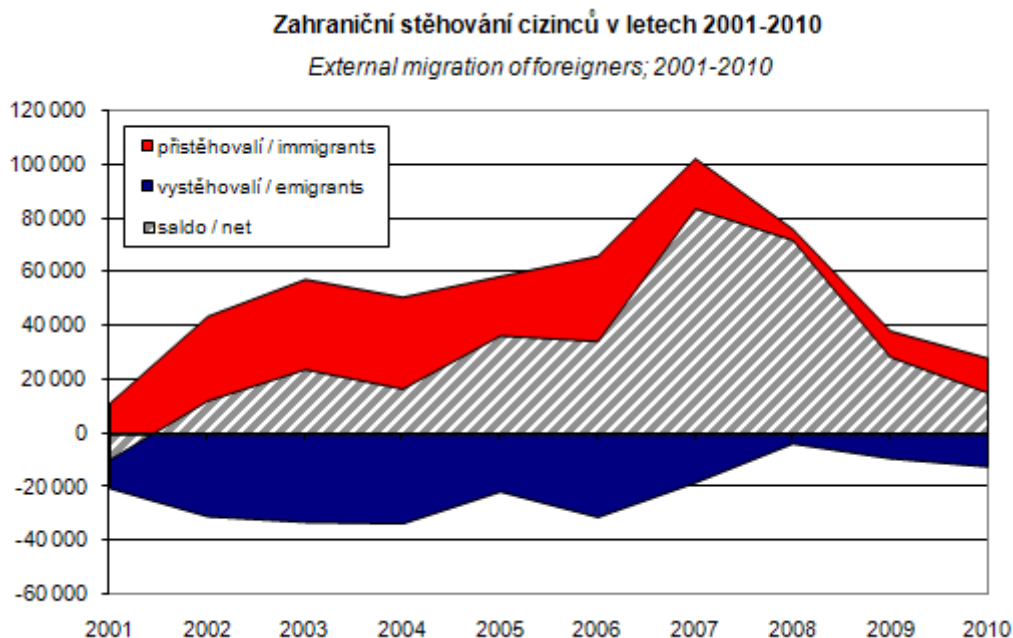
fungovalo jednotně ve všech kontextech. Jako jedinou platnost uznává politickou autoritu.⁹

K zahraničním kritikům multikulturalismu můžeme přiřadit Arthura Slesingera jr., který své názory vyjadřuje v knize „The Disuniting of America“ (1991). Upozorňuje na možnost, že hlášení se ke skupinové příslušnosti může konkrétně Ameriku vnitřně zcela rozdělit, což je přesně opačný cíl, než multikulturalismus má. (Barša 1999: 40)

1.3 Vznik a vývoj multikulturalismu

Může se zdát, že multikulturalismus je velmi skloňovaným termínem jen v průběhu posledních let. Opak je ale pravdou. Vzájemné kontakty mezi jednotlivými kulturami můžeme datovat až do antického období. „Jsou stejně staré jako lidská kultura vůbec a dokonce tvoří základní podmínku její existence.“ (Přibáň 2004: 46) Podle Přibáně se ale současný stav odlišuje od toho minulého ve třech ohledech, a to rychlosti imigrace, rozsahem a reakcí dominantních kultur. (Přibáň 2004: 46) Pro představu přikládám graf pohybů cizinců v České republice.

Graf 1 Zahraniční stěhování cizinců v letech 2001-2010

Zdroj: www.czso.cz

⁹ Srov. Barša (1955).

Počátky myšlenky multikulturalismu můžeme zasadit již do počátků 20. století do Severní Ameriky. Tento fakt vyplynul již z povahy osidlování jednotlivých států na daném území, tedy podle Barši to, že „tyto země bylo de facto a viditelně kulturně pluralitní odjakživa.“ (Barša 1999: 13) Zde je nasnadě připomenout známé přirovnání Ameriky k tzv. „melting pot“ (tavicí kotlík). Nicméně tento výraz má daleko k ideálu multikulturního soužití – až do 60. let se jednalo o kulturní asimilaci jiných kultur do kultury anglicky mluvících protestantů (tzv. WASP neboli White Anglo-Saxon Protestants), doplněnou panstvím muže nad ženou a posílenou vyloučením neevropských ras. (Barša 1999: 25) Průkopník myšlenky multikulturalismu Horace Kallen to označuje jako tzv. „kulturní rasismus“ (a racism of culture) či v případě Velké Británie „hierarchický pluralismus.“¹⁰ V obou případech to znamená soužití s menšinami za předpokladu nadřazenosti osob anglosaského původu.

Přeskupení představ o nadřazenosti bílého muže nastalo po druhé světové válce a rozpadu koloniálních říší, kdy se svět začal vyrovnávat s následky holokaustu a Amerika si uvědomila své vlastní rasistické smýšlení. Tehdy se začalo přecházet od asimilace tavicího kotlíku ke kulturnímu pluralismu. Dnešní multikulturalisté označují jako první náznak tohoto proudu právě filosofa Horace Kallena a jeho práci „Democracy versus The Melting Pot“ (Demokracie proti tavicímu kotlíku).¹¹ Ten přišel s představou Ameriky jako „národa národností, které si uchovávají svou autonomii a přitom jako rovný s rovným dobrovolně kooperují v rámci společných institucí.“ (Barša 1999: 31)

Debaty o multikulturalismu se v Severní Americe ale plně rozvinuly v druhé polovině 60. let 20. století. V USA se multikulturalismus projevil ve hnutí za občanská práva.¹² Zde se tento koncept dále vyvíjel jako hnutí proti převaze již zmíněných WASP. Tento vývoj se mnohdy zvrátil až v tzv. pozitivní diskriminaci a politickou korektnost dovedenou například na amerických univerzitách do absurdních končin. Příkladem za všechny může být tzv. afrocentrismus. Jeho zastánci „tvrdili, že americký vzdělávací systém je záměrným vymýváním mozků černochů, aby se stali pouhými

¹⁰ KALLEN, Horace M. Democracy versus The Melting Pot: A Study of American Nationality. *The Nation* [online]. 25. 2., s. 3 [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.expo98.msu.edu/people/Kallen.htm>.

¹¹ KALLEN, Horace M. Democracy versus The Melting Pot: A Study of American Nationality. *The Nation* [online]. 25. 2., s. 3 [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.expo98.msu.edu/people/Kallen.htm>.

¹² V roce 1964 přijetí zákona o občanských právech (The Civil Rights Act) in URBAN, Tomáš. Kdo je tady (ne)korektní?. *IDNES.CZ* [online]. 3. 12. 2011, s. 3 [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://data.idnes.cz/mfdnes/kavarna/pdf/2011/kavarna-20111203.pdf>.

karikaturami svých bílých utiskovatelů, či dokonce, že běloši tak usilovně bojují o nadvládu, neboť si tím kompenzují neschopnost produkovat kožní pigment melanin.“ (Barša 1999: 30) Je logické, že tento postup a jemu podobné vedly spíše k ještě větší segregaci a separatismu. Nicméně posledních téměř 40 let je odborníky hodnoceno jako pozitivní krok k formování demokratické společnosti.

V Kanadě zájem o „ty druhé“ podnítily snahy frankofonních obyvatel (Kanada byla původně francouzskou kolonií) o větší autonomii. Situace se oproti USA lišila tím, že Kanada spadala (a spadá) pod společenství Commonwealthu, a tak mohli nově příchozí navázat na tradici britskou, potažmo evropskou. „Stávání se Kanadčanem s sebou neneslo takovou míru opuštění imigrantských etnických rysů a proměnu do jiné podoby, jako tomu bylo při stávání se Američanem.“ (Glazer in Barša 1999: 46) Pro tento vznik multikulturního konceptu se ujal výraz „kanadská (kulturní) mozaika.“ (Barša 1999: 46) Podobně tomu bylo i v Austrálii, kde je kladen důraz na multikulturní výchovu a vzdělávání a dohled nad dodržováním nediskriminace.

Na počátku 90. let již v těchto státech koexistovala druhá generace přistěhovalců. „Jeho nositelé již plně participují na veřejných institucích dominantní kultury, hovoří jejím jazykem a zpravidla neprosazují žádné požadavky na autonomii, neboť integrace do cílové společnosti je dobrovolná.“¹³

Imigrační model USA je dodnes pokládán za vzor v porovnání s přístupem evropským. Tímto důvodem může být například fakt, že se Evropa stále vyrovnává s postkolonialistickým obdobím přílivů imigrantů.¹⁴ Nově příchozí žádající o práci se stali důvodem, proč se tato otázka začala skloňovat také v západní Evropě v období 60. letech 20. století. Barša pak vyčleňuje tři evropské modely, které se výrazněji zaměřují na politický koncept multikulturalismu. Jde o tzv. důsledný asimilacionismus, hierarchický kulturní pluralismus či permanentní diferencovaná inkorporace. (Barša 1999: 10) Jedná se o pojmenovávání toho, jak jednotlivé státy, ve kterých se setkávají ve větší míře různé kultury¹⁵, s tímto jevem nakládají. První zmiňovaný model by se dal označit zmíněným abstraktním pojmenováním „melting pot.“¹⁶ Tento model má již ve

¹³ FALTÝN, Jaroslav. Multikulturní andragogika. [online]. [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_47.pdf.

¹⁴ PEHE, Jiří. Multikulturalismus pod palbou jako nepodařený experiment. *Právo*. 30. 7. 2011

¹⁵ Jak již bylo zmíněno výše, ve spojení s multikulturalismem mluvíme většinou o národnostních (etnických) menšinách.

¹⁶ Jednotlivé menšiny se „slévají“ do jedné skupiny, a tak vytvářejí jednotný a homogenní celek.

svém názvu slovo „asimilovat,“ což tedy znamená, že úkolem daných skupin je přizpůsobit se a začlenit se do většinové společnosti na úkor ztráty či potlačení vlastní identity a kulturních hodnot. Stát tohoto typu nebere ohled na jednotlivé kulturní odlišnosti. Často zmiňovaným příkladem tohoto přístupu je Francie.

Kulturní pluralismus, který zastupuje například Velká Británie, je opakem prvního přístupu a „toleruje veřejnou viditelnost partikulárních skupin a bere na ně politický ohled.“ (Barša 1999: 11) K tomuto přístupu by se dalo přiřadit označení „salad bowl,“¹⁷ rovněž přejaté z amerického kontextu.

Třetí typ přechodné diferencované korporace nepočítá s etnicko-kulturní odlišností jako s udržitelným stavem, naopak jej chápe jako překážku fungování státu. V potaz bere pouze ekonomickou příslušnost.

1.4 Názorové proudy multikulturalismu

Vznik multikulturalismu se pojí s levicovými a liberálními kruhy. Dnes ale tento termín nemůžeme s jistotou zařadit ani na jednu stranu politického spektra a, jak ale dodává Barša, stal se součástí politiky středního proudu.¹⁸

Z ideové podstaty můžeme vysledovat několik proudů multikulturalismu. Nejsou vzájemně oddělené, ve skutečnosti se prolínají a multikulturní koncept může fungovat i na bázi více proudů zároveň. Je to proud konzervativní, liberalistický, pluralistický, esenciální a kritický. Protože toto rozdělení nepovažuji za základní kámen mé práce, ale pouze část sloužící k dokreslení problematiky multikulturalismu, jejich stručnou charakteristiku uvádím v následujícím shrnutí.¹⁹

- *Konzervativní proud* (monokulturalismus)
= asimilace odlišných kultur a přijetí většinových norem
- podporuje sociální vyloučení a upevňuje negativní stereotypy a předsudky

¹⁷ Menšiny fungují v rámci jednoho celku a oproti tavicímu kotlíku si udržují svoji jedinečnost a kulturní hodnoty.

¹⁸ ČANĚK, Marek, GRILL, Jan. Diskuse o multikulturalismu v ČR: chápání, kritiky a politiky: Rozhovor s Pavlem Baršou. *Migraceonline.cz* [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fceb50bfa263ef/PBarsa_rozhovor_o_multikulturalismu.pdf.

¹⁹ Názorové proudy multikulturalismu. [online]. Varianty [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/pdf/texts_10.pdf.

- *Liberalistický* (Charles Taylor)

= integrace odlišných, občanská rovnost před zákonem a stejnost

- ignoruje sociokulturní rozdíly a počítá s automatickým uplatněním menšin

- *Pluralistický* (Horace Kallen)

= integrace odlišných a kulturní rozmanitost

- zveličuje pozitivní jevy marginalizovaných menšin, ale ignoruje negativní jevy

- *Esenciální*

= národní hrdost menšin

- zvyšuje pocit nadřazenosti a výjimečnosti

- *Kritický*

= integrace odlišných, docenění rozdílnosti a odlišnosti a zároveň princip rovnosti před zákonem

- snaha o minimalizaci rizik ostatních proudů

1.5 Současná situace

Nahlížení na koncept multikulturalismu zcela pozměnily události 11. září, po nichž z obavy z muslimské menšiny začaly jednotlivé státní politiky přehodnocovat svůj dosavadní přístup. „Tato atmosféra přenesla těžiště z pólu podpory skupinové diference na pól občanské integrace,“ uvádí Barša.²⁰

I když se multikulturalismus opírá zejména o kultury etnické, se kterými se pojí vznik tohoto názorového proudu,²¹ jeho současná podoba zahrnuje coby minority i další sociální kategorie. „Jedná se především o sociální kategorie vnímané na bázi principu religiozity, sexuální orientace a zdravotní hendikepovanosti.“ (Hirt, Jakoubek 2005: 43) V druhé, praktické části mé práce, ve které se zabývám redakčními postupy novinářů při práci s multikulturními tématy, jsem do oblasti, o které jsem se s novináři následně bavila, zahrнула i tuto „oblast zájmu“ multikulturalismu. Nicméně stejně jako u autorů Hirta a Jakoubka přesahuje problematika ne-etnických skupin v multikulturalistickém smýšlení rámec jejich publikace, i já se zaměřuji zejména na multikulturní témata jako

²⁰ ČANĚK, Marek, GRILL, Jan. Diskuse o multikulturalismu v ČR: chápání, kritiky a politiky: Rozhovor s Pavlem Baršou. Migraceonline.cz [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcefb50bfa263ef/PBarsa_rozhovor_o_multikulturalismu.pdf.

²¹ Viz kapitola 1. 3 Vznik a vývoj multikulturalismu.

témata týkající se etnické diverzity. Potvrdil to i vlastní výzkum, kdy se většina respondentů (přesněji sedm z devíti) setkalo ve své práci nejvíce s tímto okruhem.

Hirt (2005) se domnívá, že, nejčastěji skloňovaný koncept nazíraný laiky, médií i odbornou veřejností vyjadřuje spojení dvou hledisek multikulturalismu, a to multikulturalismu definičního v konceptuálním smyslu, definovaného jako „způsob nazírání soudobých komplexních společností, který vychází z přesvědčení o fundamentální relevanci „kulturních“ diferencí Hirt, Jakoubek 2005: 9), jimiž jsou tyto společnosti prokány, a multikulturalismu pluralistického v politické teorii, „který akcentuje vedle ontologické i politickou platnost „kulturních diferencí.“ (Hirt Jakoubek 2005: 11)

2 Terminologie spojená s multikulturní oblastí

V okruhu tematiky multikulturalismu se často vyskytuje množství pojmů souvisejících s danou oblastí. Ne vždy je ale jejich použití na místě, často jsou zaměňována a autor či autorka si nejsou vědomi reálného významu těchto slov. Proto bych zde chtěla uvést ty, které odborná literatura zmiňuje nejfrekventovaněji, a vysvětlit je.

Pojmy se prolínají napříč různými vědními disciplínami, jako je například sociologie či interkulturní psychologie. Jako klíčové se jeví nejdříve si pojmenovat výraz **kultura**, který je ve slově multikulturalismus dokonce zčásti obsažen. Zdánlivě neexistuje ale nic těžšího než z rozličnosti názorů odborníků jednotně definovat právě ten. Ať je to ze sociologického hlediska „ucelená skupina prostředků a mechanismů, pomocí kterých se lidé přizpůsobují okolnímu prostředí“ (Velký sociologický slovník 1996: 548-549) či „systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti.“ (R. F. Murphy in Průcha 2004: 47) Interkulturní psychologie a antropologie jej uplatňují v užším pojetí, které se vztahuje k „projevům chování lidí.“ (Průcha 2004: 44) Myslí se tím například zvyklosti, tradice, zkušenosti, jazykové systémy či hodnoty – obecně takzvané kulturní vzorce. Tyto vzorce jsou důvodem odlišnosti jednotlivých kultur.²² Odborné materiály se zpravidla shodují na tom, že kultura je vytvářena materiálními a zároveň také duchovními výtvoři a vzorci.

²² Tematické pojmy: Kulturní vzorce. *Varianty: vzdělávací program společnosti Člověk v tísni* [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/index.php?id=20&notion=24>.

Člověk se začleňuje do kultury pomocí procesu zvaného enkulturace nebo také kulturní transmise či asimilace, což znamená osvojení si určité kultury v průběhu vývoje jedince, tj. od narození do dospělosti. (Průcha 2004: 48)

K pochopení multikulturní problematiky je potřeba vysvětlit si pojem **interkulturní senzitivita**, proti kterému stojí v opozici **etnocentrismus**. Tedy ochota vnímat svůj obraz světa jako jeden z možných a ne jako jediný možný oproti etnocentrickému postoji, který hodnotí projevy jiných kultur pouze očima své vlastní kultury. Vzdělávací metodikou pro život v multikulturní společnosti se zabývá **multikulturní výchova**. (Šišková 2008: 23)

Akulturace – slovo znamená proces změn, které vznikají při dlouhodobém kontaktu dvou a více rozdílných kultur. „Zahrnuje jak přebírání jedněch prvků z jiné kultury, tak vylučování jiných nebo jejich přetváření.“ (Brouček et al. 1991: 239-240)

Tento proces může někdy přejít v **asimilaci**, což znamená, že při styku dvou a více kultur dochází k postupnému přejímání a přizpůsobování se rysům a znakům jedné, většinou té majoritní, dominantní skupiny druhou. Tento jev může být vnímán negativně (a v koncepci multikulturalismu skutečně tak vnímán je) jako ztráta vlastních, specifických znaků jedné kultury. Jako pozitivní jej vnímáme „v průběhu přirozené, nenásilné asimilace, kde může docházet k vzájemnému obohacování participujících etnických a jiných společenství.“ (Brouček et al. 1991: 240)

V multikulturní tématice se vedou spory o to, jak nastolit ideální situaci, kdy by se jedna kultura přizpůsobila prostředí většinové kultury a zároveň by si své rysy, zvyky a jedinečnost ponechala a udržela. (Průcha 2004: 50) Tyto diskuze se promítají do definice pojmu **integrate**, který je Šiškovou (2008) definován jako „včlenění jedince nebo skupiny do nového prostředí nebo nových poměrů, a to bez proměny vlastní identity nebo ztráty specifičnosti.“ Nejčastěji se definuje jako opak **segregace** čili jednání, které tkví v oddělení různých kulturních skupin. (Gabal'ová, Gabal' 2005: 63) Zejména se jedná o segregaci ras,²³ může vzniknout ale také segregace náboženská, sociální či sexuální. Většinou je toto jednání chápáno jako způsob diskriminace. Zejména sociální segregaci rozvíjí pojem **vyloučení** a také **marginalizace**. Jde o slova významově blízká, ale ne zcela totožná. Když mluvíme o sociálním vyloučení neboli

²³ Příkladem může být rasová segregace Američanů černé pleti v USA v 50. letech 20. stol., kdy pro ně existovaly např. oddělené WC, školy či místa v tramvaji.

exkluzi, myslíme tím již to, co je naznačeno v názvu pojmu, a to odtržení či přerušení možnosti člověka zapojit se plnohodnotně do dané společnosti. Sirovátka jej popisuje jako „odsouvání určitých osob či sociálních skupin mimo společnost.“ (Sirovátka 2002: 10) Zatímco marginalizace jedince či skupiny spočívá v tom, že jsou umístěni na její okraj, v případě exkluze existují mimo ni. V obou případech tak jedinci či skupiny nemohou být zapojeni do obvyklých sociálních, ekonomických a politických procesů ve společnosti a nemůžou uskutečnit svá základní práva. Tento proces je „primárně důsledkem chudoby a nízkých příjmů, přispívají k němu však také další faktory, jako je diskriminace, nízké vzdělání či špatné životní podmínky.“²⁴ Sociální exkluze byla v minulosti stejně jako v současnosti používána jako nástroj sociální kontroly. Ve společnosti jsou jedinci či skupiny marginalizováni či vyloučeni, protože se podle Rodgerse „nepodílejí stejnou měrou jako ostatní na zdrojích společnosti a na jejich distribuci či redistribuci, což vede k jejich chudobě a izolaci.“ (in Sirovátka 2002: 15)

Účastníky různých asimilačních či integračních procesů v multikulturní oblasti jsou z většinové části příslušníci etnických či národnostních menšin. V následujícím okruhu definic bych chtěla vysvětlit, jaký je tedy rozdíl nejen mezi těmito pojmy, ale také co je to národ, národnost a etnikum vůbec.

Pokud bychom chtěli definovat **národ**, dostaneme se do stejných nesnází jako v otázce multikulturalismu. Brouček definuje národ jako „velké společenství lidí, kteří jsou navzájem spojeni kombinací několika druhů objektivních vztahů a odrazem těchto vztahů ve společenském vědomí.“ (Brouček et al. 1991: 251-252) Vztahy zmiňované v definici by se daly rozřadit do třech podskupin, a to do kulturní podstaty – národ je charakterizován společným jazykem, historií či náboženstvím. Národ by měl být utvářen také politicky, tedy definován jako stát či podobná politická jednotka. Příslušníci jednoho státu musí rovněž sdílet určitou kolektivní sounáležitost a vědomí patřičnosti k danému útvaru. (Průcha 2004: 54)

Odvozené slovo **národnost** pak může značit určitou státní příslušnost, přináležení k určitému národu. Odborná literatura rozlišuje národnost politickou, kterou lze definovat státním občanstvím a je chápána jako příslušnost k národu jako politickému celku. Druhým typem je pak národnost etnická, kterou si člověk volí sám

---

²⁴ Tematické pojmy: Kulturní vzorce. *Varianty: vzdělávací program společnosti Člověk v tísni* [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/index.php?id=20&notion=24>.

podle svého rozhodnutí a cítění a která přísluší k národu, který je etnickým celkem. (Průcha 2004: 58) Je samozřejmé, že oba druhy národností mohou být u člověka vyjádřeny totožně.

Jednoznačnou odpověď nepřinášejí ani pokusy o vysvětlení pojmu **národnostní menšina**, se kterým se rovněž často setkáváme v médiích. Pojem je vymezen právními souvislostmi. Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin jej definuje jako „společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti ...“²⁵ Z toho vyplývají jasná pravidla, mezi kterými se zdá klíčové tvrzení „občanů České republiky,“ tj. někoho, kdo má české státní občanství.²⁶ Kritérium státní příslušnosti se neváže k pojmu **etnická menšina**. Podle Průchy (2004) sem lze zařadit každou skupinu obyvatel určitého státu, která v něm nepatří k většinové populaci. Mohou tedy existovat země etnicky homogenní (Japonsko) nebo také země s nejpočetnější etnickou skupinou (Turecko). (Šišková 2008: 34) Od pojmu etnická menšina se můžeme přesunout k pojmu etnikum či etnicita, které již zaznělo v kořenu slova. Sociologický slovník (2001: 76) **etnikum** pojímá jako „skupinu jedinců, kteří se od jiných skupin odlišují svou **etnicitou** neboli souhrnem faktorů kulturních, rasových, teritoriálních a jazykových, dále pak svou historií, sebepojetím, vědomím společného původu a také tím, že jsou jako etnicky odlišní vnímáni druhými. Etnikum není totožné s národem – v jednom národu se může vyskytovat více etnik. Jde spíše o název nahrazující od 70. let 20. století termín „kmen.“²⁷ Rozdíl mezi etnikem a etnickou skupinou spočívá v tom, že jako etnikum se označuje společnost, která dospěla do stádia národa, zatímco etnická skupina se v národ nevyvinula. (Průcha 2004: 51)

Ze styku různých kultur a skupin vyrůstají pozitivní i negativní jevy. Jedním z těch negativních je **xenofobie**. Z doslovného latinského překladu²⁸ se jedná o strach či

²⁵ ÚŘAD VLÁDY ČR. *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2010*. 2011. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/zprava_2010_tiskarna_00_oprava.pdf.

²⁶ Z tohoto důvodu např. Průcha (2004) nezařazuje do českých národnostních menšin Vietnamce či Číňany, kteří toto stanovisko nespĺňují, a řadí je do etnické menšiny, viz níže. Na druhou stranu etolog Šatava (in Průcha 2004: 60) do národnostních menšin řadí rovněž Židy. Romové jsou někdy označováni jako etnická či rasová menšina, ač splňují požadavky právní definice národnostní menšiny.

²⁷ Tematické pojmy: Kulturní vzorce. *Varianty: vzdělávací program společnosti Člověk v tísni* [online]. [cit. 2012-03-08]. Dostupné z: <http://www.varianty.cz/index.php?id=20&notion=24>.

²⁸ xénos=příchozí, fóbos=bázeň, úzkost (in Šišková 2008: 12).

úzkost z příchozích či něčeho cizího. Obecně tak můžeme pojmenovat nedůvěru, strach či nenávisť k lidem z cizích zemí a všeho cizího, ale také například neúctu k jejich kultuře a tradicím. Z tohoto pocitu či postoje může vyplývat již přímá ideologie, jakou je například **rasismus** či nacionalismus, ve kterých se promítá určitá forma **diskriminace**, tedy jednání, které vede k poškozování, popírání a omezování práv jednotlivců či skupin.

Za rasu je považována skupina lidí, kteří mají „určité tělesné znaky, které se geneticky přenášejí na potomky.“ (Gabal'ová, Gabal' 2005: 64) Podle ideologie rasismu se předpokládá nerovnost těchto ras a jejich rozdělení na nadřazené a podřazené či jednoduše méněcenné. Rasismus také nachází u ras nejen shodné biologické znaky, ale také znaky vnitřní, tzv. rasové znaky. Na základě rasismu může docházet k **rasové diskriminaci**, tedy „k neoprávněnému rozlišování jedinců či skupin na základě jejich příslušnosti k biologické, ale také sociální kategorii a ke znevýhodňování jedněch proti druhým.“ (Šišková 2008: 14) Pro doplnění multikulturní tematiky je důležité rovněž rozlišit, s jakými skupinami osob se můžeme na území státu setkávat. Základním rozlišujícím prvkem je státní občanství.

Obecně pojmenováváme osoby, které žijí mimo svůj původní stát déle než rok, názvem **migrant**. **Imigranti** jsou osoby, které přicházejí na území nějakého státu za účelem dlouhodobějšího pobytu, **emigranti** jsou lidé, kteří opouštějí svůj stát původu. **Cizinec** je každá fyzická osoba, která nemá státní občanství, tj. není občanem ČR. Jejich vstup a pobyt na území, který může být vízový i bezvízový a krátkodobějšího či dlouhodobějšího charakteru, reguluje stát. Státní občané cizího státu trvale žijící na území České republiky mají možnost nabýt státního občanství České republiky, pokud splní několik podmínek. Mezi ně patří například pobyt na území po dobu nejméně pěti let, znalost českého jazyka či trestní bezúhonnost.²⁹

Uprchlík není občan ČR a je jím osoba, která splňuje definici Ženevské úmluvy. Ta říká, že uprchlíkem je „osoba, která se nachází mimo svou vlast a má oprávněné obavy z pronásledování z důvodů rasových, náboženských, národnostních nebo kvůli příslušnosti k určité společenské vrstvě nebo zastávání určitých politických názorů.“ (Multikulturní centrum Praha 2003: 84) V České republice má tato osoba prisouzený

²⁹ Azyl, migrace a integrace: Terminologický slovník. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>.

status **azylanta**, pokud splňuje podmínky pro udělení azylu, tedy tzv. mezinárodní ochrany.³⁰

Je očividné, že toto není celkový výčet pojmů, které se k dané problematice vztahují. Pro tuto bakalářskou práci je ale dle mého názoru dostatečný. V ---- kapitole seznamuji s dalšími pojmy, jakými jsou předsudek, stereotyp a stereotypizace, které se dle mého názoru vztahují k novinářským postupům a redakční práci, kterým je věnována třetí část teoretické strany práce.

3 Multikulturalismus a České republiky

3.1 Postoje obyvatel jako čtenářů

Postoje a názory obyvatel České republiky a zejména jejich odpovědi na otázku, co je pro ně do jaké míry důležitým faktorem pro to, aby mohla být osoba pravým Čechem, a jejich názor na přistěhovalce v České republice zachycuje European Values Study, kterou zpracovali sociologové Ladislav Rabušic a Jana Hamanová. Je logické, že občané České republiky souhlasí s tím, že být pravým Čechem znamená respektovat politické instituce a zákony České republiky, žít v České republice dlouhou dobu či se zde narodit. Výrazný je ale názor 50 % respondentů, pro které je pro pravé češství důležitým kritériem fakt, že osoba mluví česky. V protikladu můžeme uvést 4 % lidí, pro které tento fakt není vůbec důležitý. Dále 30 % respondentů s kolonkou „velmi důležité“ a 41 % s kolonkou „docela důležité“ označilo také za pravého Čecha toho, kdo má český původ (tj. má české předky). (Rabušic, Hamanová 2009: 276-284)

Podrobným rozbořením identity českého národa se zabývá v uznávané publikaci Ladislav Holý (2010). Podle jeho výzkumu zastávají Češi tři kritéria pro „bytí Čechem:“ narodit se v Čechách, mít český jazyk jako svůj mateřský a mít české rodiče.

Podle Barši jsou lidé v České republice vychovávaní již v určité tradici, kdy definice češství je dána etnický.³¹ Počátky silné etnicity českého národa směřuje Barša k 19. století a tzv. národnímu obrození. Toto celospolečenské hnutí přijalo za svou

³⁰ ÚŘAD VLÁDY ČR. *Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2010*. 2011.

Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rmm/aktuality/zprava_2010_tiskarna_00_oprava.pdf.

³¹ ČANĚK, Marek, GRILL, Jan. Diskuse o multikulturalismu v ČR: chápání, kritiky a politiky: Rozhovor s Pavlem Baršou. In: [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcefb50bfa263ef/PBarsa_rozhovor_o_multikulturalismu.pdf.

myšlenku národa jako celku lidí, kteří hovoří stejným jazykem a kteří se formují ve stejné kultuře. Od té doby setrvává v Čechách národ jako společný celek, který má kořeny v historii. Historii, tj. dějepis a zejména jeho výuku zmiňuje v souvislosti s utvářením národní identity a sebeidentifikací s vlastním národem také francouzský historik Marc Ferro. (in Česká xenofobie 1998: 126)

Barša také vysvětluje to, že pro Čechy je komunikace či setkání s cizinci stále abstraktní věc, která není zcela nová, ale minimálně ne běžná. „Problém máme v tom, že jsme nebyli bezprostředně napojeni na zámořský kolonialismus, neexistuje v našem kulturním prostředí dlouhodobá mezigenerační zkušenost s jinými kulturami,“ říká. Na rozdíl od zemí, jako je Kanada či USA, zde nevyrostly imigrantské společnosti, či Francie a Velká Británie, které byly velké imperiální velmoci. Drbohlav (2010) uvádí jako hlavní důvod relativní neprobádanost na tomto poli hlavně z hlediska 40leté izolace od vnějšího světa díky komunistickému režimu.

Je třeba si uvědomit, že Česká republika není ve vztahu k cizincům specifická nějakým výjimečným způsobem. Každý národ bez výjimky vždy nutně musel pociťovat strach z příslušníků druhého kmene nebo rasy. Podle socioložky Jiřiny Šiklové je „tento strach součástí naší výchovy a socializace člověka, bez které by v minulosti nepřežil a v současnosti marně hledal svoji identitu.“ (Česká xenofobie 1998: 134) Proto si myslí, že xenofobii vymýtit či popřít nelze. Je ale třeba si ji uvědomovat. Na místě je tedy spíše otázka, na jaké úrovni xenofobního myšlení se český národ nachází. (Česká xenofobie 1998: 141) Zatímco Gabal si myslí, že česká společnost směřuje spíše k negativnějšímu přístupu k národnostním a etnickým menšinám (Gabal 1999: 15), Drbohlav (2010) naznačuje podle výsledků Centra pro výzkum veřejného mínění (dále CVVM) postupný přesun k tolerantnějšímu jednání. Zdůrazňuje ale, že názorová stanoviska společnosti rozhodně nejsou přímočará a zaznamenávají prudké výkyvy. „V čase pozorovaný pozitivní vývoj postojů vůči vybraným skupinám migrantů (podle etnického původu či národnosti) nekorresponduje se silícím názorem, že by se cizinci měli plně přizpůsobit české kultuře a společnosti.“ (Drbohlav 2010: 159)

Rovněž sociolog Libor Prudký si nemyslí, že je česká společnost vůbec připravena měnit se na cílovou zemi přistěhovalců. Podle něj směřuje spíše k odmítání všeho cizího než k rovnoprávnému přístupu. Vysvětluje si to „slabým pocitem

přináležetosti, jistoty a sebevědomí, tj. tím, že se cítíme být cizinci spíše ohrožováni, než inspirováni k životu.“ (Prudký 2004: 12)

Podle již zmíněné European Values Study (Rabušic, Hamanová 2009) se tak například 52 % lidí domnívá, že přistěhovalci zhoršují problémy s kriminalitou, opačný názor zastává pouze 9 % lidí. 44 % si rovněž myslí, že zatěžují sociální systém země, a pro 42 % lidí se přistěhovalci stanou do budoucna pro společnost hrozbou. Nicméně dotazovaní se negativně nevynezovali vůči přistěhovalcům v celém průzkumu – ostatní odpovědi se pohybovaly v mezích středu. Nepřevládá ani názor, že je či není v zemi příliš přistěhovalců, ani fakt, že by si přistěhovalci měli či neměli udržovat své zvyky. (Rabušic, Hamanová 2009: 272-278)

Česká veřejnost má podle výsledků CVVM z let 1991-2001 nejkladnější vztah ke Slovákům, Polákům, Němcům a Židům. Negativní hodnocení posílilo nad pozitivním hodnocením Vietnamců. Zcela negativně jsou pak hodnoceni lidé z Balkánu, bývalého SSSR a Romové. Z novějšího výzkumu z roku 2006 je patrné zvýšení „oblíbenosti“ u Vietnamců, Slováků a Poláků a zlepšení hodnocení obyvatel Balkánu a bývalého SSSR. Na druhou stranu je evidentní prohloubení negativních postojů vůči Romům. Z výsledků CVVM (in Drbohlav 2010: 126) vyplývá, že většina Čechů prosazuje tzv. asimilační model.

Rabušic a Katrňák nacházejí příčinu xenofobního smýšlení české společnosti v „deficitu interpersonální důvěry.“ (in Sirovátka 2002: 106) Dodávají, že netolerance se zvyšuje s věkem a klesá s mírou vzdělání respondenta. (Tamtéž) K menšinám a marginalizovaným skupinám³² také pocítují větší míru intolerance lidé z menších obcí a velkoměst. Z politického pohledu sdílí nejnižší míru tolerance voliči KSČM a KDU-ČSL.

Češi a Romové

Specifický vztah vznikl mezi českou společností a Romy, kteří - „navzdory dlouhodobému usídlení i českému občanství – představují v dnešních Čechách nejčizější cizince.“ (Gabal 1999: 78) „V průzkumech veřejného mínění je 6 % obyvatel ochotno přijímat Romy pozitivně, zatímco téměř 70 % pokládá Romy za nejméně oblíbenou menšinu.“ (Holomek in Gabal 1999: 166) Jak zmiňuje Gabal, právě u ní se

³² Vnímají je z toho nejširšího hlediska.

projevuje etnický radikalismus české společnosti, kdy vnímáme jejich etnickou odlišnost jako „cizorodou, neintegrovatelnou a vyvolávající potřebu vzájemné segregace.“ (Gabal 1999: 21) Gabal také zmiňuje původy problému žití s Romy, které se skládají z rasového kontextu (tj. spojení rasového původu s nepřizpůsobivostí Romů), historicko-spoločenského kontextu (dlouhodobá diskriminace spojená s nedostatečnou aktivitou ze strany státu) a postkomunistického období České republiky (obecné vyrovnávání se s dřívější izolací). (Gabal 1999: 86)

Česká společnost se dlouhodobě shoduje podle Gabala (1999: 84) ve třech bodech:

- stabilitou názorů s tendencí k zostřování
- nejistotou a nedostatkem shody ohledně řešení problému
- vědomím, že jde primárně o etnickokulturní problém menšiny a následně sociální

Toto téma je příliš rozsáhlé na to, aby stačilo pouze na jednu kapitolu v mé práci. Pro podrobnější studii dané problematiky bych doporučila příslušné kapitoly v publikacích Barši (1999: 263-280), Šiškové (2001: 117-185) či v textu Karla Holomka (in Gabal 1999: 153-163).

3.2 Názor menšin na Čechy a žití v České republice

Výstižný obrázek o tom, co si vlastně myslí cizinci o Češích a životu v České republice, podává anketní šetření Lenky Lachmanové a Dušana Drbohlava z Katedry sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy, které zveřejnili v publikaci „Žijí vedle nás“ občanského sdružení Slovo 21. Zde zkoumali názory 161 dospělých osob z rodin cizinců. Jako dvě nejčastější negativní charakteristiky byly uváděny dvě vlastnosti Čechů – uzavřenost a nedůvěra až strach ve vztahu k cizincům. Dále cizincům vadí podceňování vědomostí a kultury či předsudky české společnosti. Někteří respondenti dále uváděli „nízkou informovanost“ a také „rozsáhlou a neochotnou byrokracií.“ (Drbohlav, Lachmanová in Žijí vedle nás 2004: 16-17) Jako společnost, ve které nemají žádné problémy a hodnotí ji pozitivně, vidí Českou republiku 19 % cizinců. Tito dotázaní zmiňují zejména českou přátelskou povahu, vstřícné chování k okolí a ochotu pomáhat. (Drbohlav, Lachmanová in Žijí vedle nás 2004: 17) Pokud by si cizinci přáli něco zlepšit, bylo by to zejména z okruhu

pracovního trhu – zaměstnávání a vyrovnání pracovních podmínek.³³ Dále se jedná o zlepšení vizové politiky a odstranění předsudků a xenofobie, zlepšení jednání byrokracie a také větší integraci do společnosti a zvýšenou informovanost o nich. (Drbohlav, Lachmanová in Žijí vedle nás 2004: 17)

Tran Vu Van Anh, která pochází ze severního Vietnamu a v České republice žije 15 let, říká v příspěvku na konferenci „Vztah české společnosti k cizincům po 20 letech demokracie,“ že „je česká společnost otevřenější a vlídnější než dříve.“³⁴

3.3 Česká historie a vztahy k cizincům

Barša s Baršovou (2005) se domnívají, že přístup národa k cizincům je ovlivněn způsobem vzniku a toho, jakým způsobem se stát následně definuje. Český národ lze v minulosti zařadit k tzv. endogenním etnickým národům – tedy těm národům, ve kterých se nabývalo státního občanství téměř výhradě na principu *ius sanguinis*, tedy na základě pokrevního původu, „společné krve.“³⁵ Nicméně jak podotýká Drbohlav (2010), člověk mohl získat občanství i bez pokrevní příslušnosti, a to různými naturalizačními prostředky, ale bez právního nároku na získání tohoto občanství. Bylo to například absolvování vojenské služby či založení obchodní společnosti. Podle Drbohlava se tak již v 19. století začal utvářet charakter dnešní přistěhovalecké politiky. A odborníci se rovněž shodují na tom, že o etnicitě českého národa jako takové můžeme hovořit až v 19. století.³⁶

Antropolog Ladislav Holý (2001) definuje jako základní prvek historického vztahu Čechů a cizinců situace, kdy „selhaly snahy Čechů o dosažení demokracie a humanismu,“ přičemž zmaření těchto snah bylo vždy přičítáno cizím státům jako výsledek útlaku a poroby českého národa. V souvislosti s tímto faktem zmiňuje tři století po bitvě na Bílé hoře, označované jako „doba temna,“ německou okupaci za 2. světové války a období vlády komunistické strany v letech 1948-1989.

³³ Drbohlav a Lachmanová rovněž uvádí, že v jejich průzkumu 24, 7 % dotázaných je v ČR na horší profesní úrovni, než která by odpovídala jejich vzdělání.

³⁴ Vztah české společnosti k cizincům po 20 letech demokracie“. *Multikulturální centrum Praha* [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2211154>.

³⁵ Dnes lze české státní občanství nabýt nejen na principu *ius sanguinis*, ale také na výše zmíněném principu *ius solis*, tj. podáním vlastní žádosti při splnění několika podmínek In Azyly, migrace a integrace: Terminologický slovník. *Ministerstvo vnitra České republiky* [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>.

³⁶ Srov. Barša (1999), Holý (2001).

Na území dnešní České republiky přišly dvě nejvýznamnější imigrační vlny, a to ve 13. a 16. století. (Drbohlav 2010: 18) Toto období je charakterizováno jako kolonizační migrace a směřovalo z oblasti západní Evropy. Další intenzivní vlny cizinců přicházely na české území vždy v průběhu válek, jednalo se ale pouze o krátkodobé vlny obyvatelstva. Jak již bylo zmíněno výše, složení českých zemí se změnilo v období 1. světové války. V době meziválečné již po vzniku Československé republiky se český stát neřadil ke státům homogenním, celá třetina obyvatel patřila k nějaké národnostní menšině. České území (tj. bez Slovenska a Podkarpatské Rusi) čítalo v roce 1921 přibližně 10 milionů obyvatel. „67,7 % tvořili Češi, 30,6 % Němci a 1 % Poláci. Dalšími významnějšími menšinami byli Židé a Slováci.“ (Drbohlav 2010: 21) Gabal zdůrazňuje jako hodný pozornosti vzájemný vztah Čechů a (zejména Sudetských) Němců,³⁷ jejichž menšina zde významně formovala charakteristiku státu do roku 1945, a rovněž Slováků.³⁸ V té době ústava ani jiné právní normy nedefinovaly slovo národ či národnost, pro všechny občany platila stejná práva a svobody bez ohledu na jejich rasu a náboženství. Přesto měl výsadnější význam jazyk. (Gabal 1999: 54) Po 1. světové válce do země přišla také velká skupina ruských emigrantů, ve 30. letech pak kvůli nástupu nacismu velký počet přistěhovalců z Německa. Trvale se zvyšovalo zastoupení slovenské národnosti. Od 20. let se Československo zaměřovalo silněji na regulaci imigrantů, a to zvláště na pracovním trhu. Situace vyvrcholila vládním rozhodnutím z období před vytvořením Protektorátu Čechy a Morava, kdy byli imigranti nuceni odejít, pokud tak přikáže vyšší státní úředník. (Drbohlav 2010: 22)

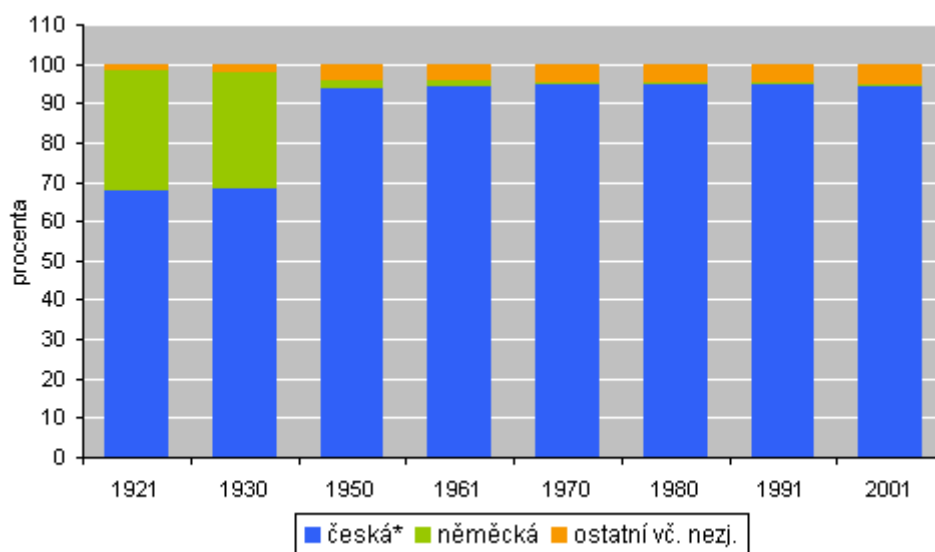
Zejména ve 30. letech začínají vznikat a poté eskalovat konflikty mezi Čechy a Němci, kteří nesouhlasili se zapojením na české území. Snahou bylo vytvořit například samostatné německé provincie a připojit je k Rakousku. (Gabal 1999: 55) Vše vrcholí vznikem Protektorátu Čechy a Morava a počátkem 2. světové války, ve které byla identita českého národa potlačena.

Pro dokreslení situace přikládám následující graf, na kterém je zobrazeno národnostní složení obyvatelstva mezi lety 1921 a 2001.

---

³⁷ Více Gabal 1999: 45-50.

³⁸ Více Gabal 1999: 50-52.

Graf 2 Národnostní složení obyvatelstva mezi lety 1921-2001

Zdroj: www.czso.cz³⁹

Situace se dramaticky změnila, a to samozřejmě nejen na českém území, po 2. světové válce. Během těchto let bylo odsunuto asi 2,8 milionů Němců, 90 tisíc Maďarů (z oblasti dnešního Slovenska) a 50 tisíc osob, které byly vystěhovány na Ukrajinu a do SSSR. (Drbohlav 2010: 23) Česká společnost se stávala především díky těmto událostem (společně s vyhlazením Židů, Romů a LGBT komunity během 2. světové války a odchodem Slováků a Maďarů po rozpadu ČSSR) homogenní. Jednání s menšinami bylo ovlivněno předchozími událostmi a naplňovala se tak slova prezidenta Beneše: „Po válce již nebude možno tvořit z menšin politické, mezinárodně skoro uznávané právní jednotky, jež se stávají pak automaticky ve svých státech nástrojem separatismu a státního rozvratu.“ (Gabal 1999: 56)

Vylidněné oblasti v pohraničí zaplňovaly příchozí skupiny Volyňských Čechů⁴⁰, rumunských Slováků, Bulharů, slovenských Romů, Maďarů a specifická skupina řeckých politických uprchlíků. (Drbohlav 2010: 23) Nicméně ústava z roku 1948 již zcela protikladně nijak nevymezuje ani neupravuje práva menšin. V období od roku 1948 do roku 1960 nelze na českém území zaznamenat ucelený koncept imigrační

³⁹ Český statistický úřad uvádí, že vazbu na národnost má rovněž zjišťování mateřského jazyka. „Před 2. světovou válkou byla vazba jazyka a národnosti velmi významná. Po válce, kdy deklarace národnosti nebyla již na jazyk vázána, byla samostatná otázka na mateřský jazyk zařazena do tiskopisů sčítání v letech 1970, 1991 a 2001.“

⁴⁰ Obyvatelé českého původu, kteří emigrovali na území Ukrajiny a Běloruska a vrátili se zpět na české území in Šišková 2001: 107.

politiky, protože se jednoduše předpokládalo, že „třídní podstata státu vylučuje přímo jakýkoliv národnostní útlak a diskriminaci.“ (Gabal 1999: 56) To se změnilo až v 70. letech, kdy byl přijat se vznikem Československé federativní republiky zákon o postavení národností. Ten oficiálně uznával práva národností jako celku a současně zachování individuálních občanských práv. Ale jak zmiňuje Gabal, z důvodu autokratického režimu neměl žádný smysl.

Tehdy se vláda začala zajímat o jejich rozvoj zejména z nedostatku pracovních sil. „V rámci mezivládních dohod s dalšími socialistickými zeměmi a v souvislosti s tzv. internacionální pomocí přicházeli pracovníci zejména z Polska, Vietnamu, Kuby, Angoly, Mongolska, Severní Korey, Jugoslávie a Maďarska.“ (Drbohlav 2010: 27) Z nichž nejvýznamnější procento přichozích tvořili lidé z Polska, Vietnamu a Kuby.

Mezníky v oblasti imigrace byl po roce 1989 pád „železné opony,“ vznik České republiky a vstup ČR do EU. Oproti roku 1990, kdy pobývalo na českém území 0,3 % cizinců, jich už v roce 2008 bylo 3,9 %. V období 90. let se 85 % společnosti vyznačovalo negativními postoji vůči jiným národnostem či etnickým skupinám. (Barša 1999: 255)

Nejsilnější skupinu přistěhovalců tvořili do roku 1999 Slováci, poté je nahradili přichozí z Ukrajiny. K dalším výrazným skupinám patří občané Vietnamu, Ruska, Polska a Německa, v posledních letech také občané Moldavska či Mongolska. (Drbohlav 2010: 35)

„Národnostní složení Československa se tak vyvíjelo od multinárodního státu, zahrnujícího Čechy a Slováky jako státotvorné národy, Němce, Maďary, Rusíny žijící v Zakarpatské Ukrajině, Židy, Romy a Poláky jako hlavní menšiny až po dnešní mononárodní český stát s několika početnějšími menšinami.“ (Gabal 1999: 20)

3.4 Současná situace

Statut národnostní menšiny má v současné době v České republice dvanáct menšin: bulharská, chorvatská, maďarská, německá, polská, romská, rusínská, ruská, řecká, slovenská, srbská a ukrajinská. „Tyto menšiny mají své zastoupení v Radě vlády pro národnostní menšiny, mají na území České republiky svůj historický původ a zakládají spolky (zejména občanská sdružení), na jejichž činnost přispívá i stát.“

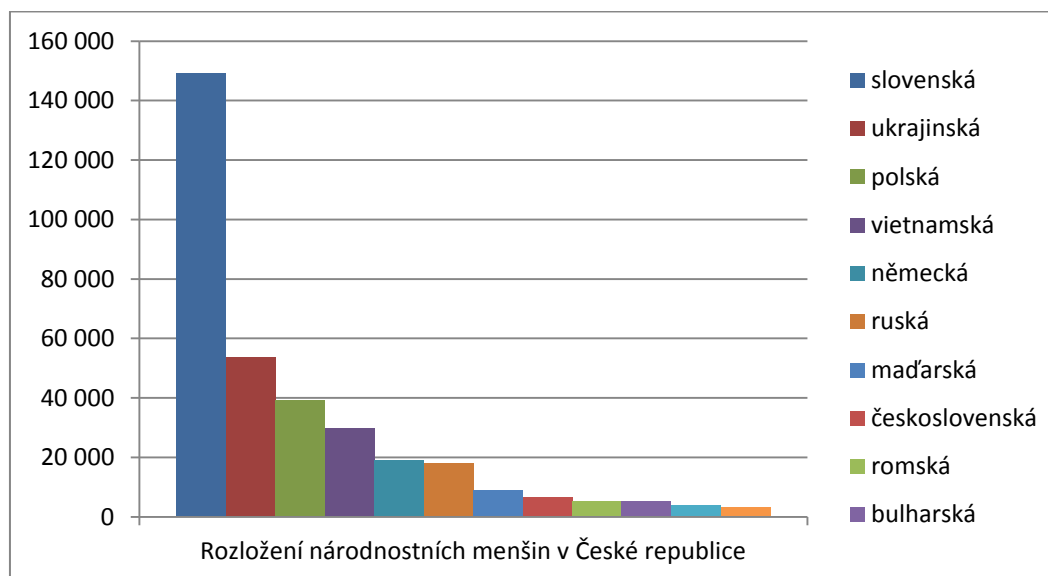
(Šišková 2001: 10) Podle předběžných výsledků Sčítání lidu z roku 2011 čítá Česká republika celkem 10 562 214 obyvatel.

Tabulka 1 Národnostní složení obyvatel ČR

národnost	počet
česká	6 732 104
moravská ⁴¹	522 474
slezská	12 231
slovenská	149 140
polská	39 269
německá	18 772
romská	5 199
maďarská	9 049
ukrajinská	53 603
ruská	18 021
bulharská	5 071
vietnamská	29 825
čínská	3 230
mongolská	3 778
československá	6 624
neuvedeno	2 742 669

Zdroj: www.czso.cz

Graf 3 Národnostní složení obyvatel ČR

Zdroj: vlastní úprava dle www.czso.cz

⁴¹ Jak podotýká Šišková (2008), moravskou ani slezskou národnost nelze zahrnovat do národnostních menšin, pokud se obrátíme na znění Listiny práv a svobod a menšinový zákon. Uvedení moravské národnosti se poprvé objevilo při sčítání lidu v roce 1991. (Šišková 2008: 94)

Zástupci menšin ale shodně uvádějí, že počet zástupců těchto menšin se může lišit a spíše být vyšší a sčítání lidu slouží pouze jako jeden z orientačních ukazatelů. (Šišková 2008, Gabal 1999) To se týká především romské menšiny, jejíž počet sociologické výzkumy odhadují na přibližně 200 000 obyvatel. (Kalibová in Šišková 2008: 95) Židovská komunita v České republice sebe charakterizuje jako „náboženské a kulturní společenství“ (Šišková 2008: 95) oproti roku 2001, proto ve výčtu nejsou. Podle odhadů žije v České republice 3 500 Židů. (Šišková 2008: 95)

Podle výpočtů se tedy k české národnosti přihlásilo 63,74 % obyvatelstva. Jinou než českou národnost zaznamenalo 34,22 % lidí, a to včetně uvedení národnosti moravské a slezské. K jiné než české již kromě moravské a slezské národnosti se tedy přihlásilo 3 295 405 osob, tedy 31,2 %. Žádnou národnost neuvedlo 25,97 % lidí. Šišková rovněž zdůrazňuje, že se do sčítání započítávají i počty cizinců s trvalým či dlouhodobým pobytem v ČR. (Šišková 2008: 94) Oproti roku 2001 se celkem výrazně snížil počet lidí, kteří uvedli jako svoji národnost českou, a to o 26,6 %. V další tabulce uvádím srovnání zastoupení menšin se sčítáním lidu v roce 2001.

Tabulka 2 Rozložení národností obyvatel ČR v letech 2001 a 2011

národnost	2001	2011
česká	90,4 %	63,74 %
moravská	3,7	4,9
slezská	0,1	0,1
slovenská	1,9	1,4
polská	0,5	0,4
německá	0,4	0,2
romská	0,1	0,04
maďarská	0,1	0,1
ukrajinská	0,2	0,5
ruská	0,1	0,2
bulharská	0	0,04
vietnamská	0,2	0,3
čínská ⁴²		0,03
mongolská		0,035
československá		0,0627
neuvedeno	1,7	25,9

Zdroj: www.czso.cz (in Šišková 2008: 97)

⁴² Čínská ani mongolská národnost sčítání v roce 2001 neuvádí, tj. je zahrnuto do ostatních či nezjištěných národností.

3.5 Cizinci

V současné době se v České republice vyskytuje několik kategorií cizinců:

- občané EU (včetně Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska) bez povolení k přechodnému pobytu, s povolením k přechodnému pobytu, s povolením k trvalému pobytu
- občané třetích zemí (tj. cizinci mimo občanů EU, Evropského hospodářského prostoru a Švýcarska) – pobývající krátkodobě (do 90 dnů) s vízem či bez víza, s vízy nad 90 dnů (platí 1 rok, nelze prodloužit), s povolením k dlouhodobému pobytu (navazuje na víza nad 90 dnů, platí zpravidla 1 rok, lze prodloužit), s povolením k trvalému pobytu
- cizinci se statutem mezinárodní ochrany (azylem)
- registrování žadatelé o mezinárodní ochranu

K 30. 11. 2011 se jich na území České republiky nacházelo 406 211. Z toho 197 884 uvedlo jako svůj druh pobytu trvalý pobyt, 208 327 uvedlo jiný druh pobytu.⁴³ Jak uvádí Drbohlav, od roku 1989 je evidentní stále vzrůstající fakt, že cizinci již neberou Českou republiku jako zemi tranzitní, nýbrž cílovou. (Drbohlav 2010: 35)

3.6 Politika České republiky

Pojem multikulturalismus zmiňují někteří političtí představitelé, rovněž s ním pracují také některé neziskové organizace. Je otázkou, do jaké míry tak multikulturalismus vlastně funguje v České republice. Barša si nemyslí, že by Česká republika přijala a praktikovala multikulturní politiku. Podle něj se daří multikulturalismus jako takový vkládat do koncepcí. Není ale podle něj patrné, že by se realizoval v praxi.⁴⁴

Česká republika se situací národnostních menšin začíná zabývat hned v roce 1993 a jako základ si stanovuje Listinu základních práv a svobod. (Gabal 1999: 63) Multikulturalismus se dotýká České republiky zejména z hlediska uprchlictví, proto

⁴³ Počet cizinců v ČR. *Český statistický úřad* [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001.

⁴⁴ ČANĚK, Marek, GRILL, Jan. Diskuse o multikulturalismu v ČR: chápání, kritiky a politiky: Rozhovor s Pavlem Baršou. In: [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcefb50bfa263ef/PBarsa_rozhovor_o_multikulturalismu.pdf.

vláda zahájila „Státní a integrační program pro integraci.“⁴⁵ Od roku 1999 se také rozvíjí „Zásady koncepce integrace cizinců v České republice.“⁴⁶ Zákon o právech příslušníků národnostních menšin, tzv. menšinový zákon (č. 273/2001 Sb.), začal v ČR platit od 2. 8. 2001. „Jeho právní rámec ovlivnily Listina základních práv a svobod, Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin a také Doporučení Rady Evropy č. 1201 z roku 1993.“ (Gabal 1999: 64) Definovaly zejména, co se myslí pod pojmem národnostní menšina. V témže roce vláda rovněž ustanovila poradní a iniciační orgán Radu pro národnostní menšiny. Jejimi členy je mimo ostatních zástupců ministerstev, zástupce Kanceláře prezidenta republiky, Veřejného ochránce práv, zmocněnce vlády pro lidská práva také celkem 19 zástupců dvanácti národnostních menšin (po jednom až třech členech s ohledem na početnost menšiny a její historické a současné postavení).“ (Šišková 2004: 50)

Zástupci národnostních menšin jsou součástí i poradního sboru Ministerstva kultury pro národnostní kulturu a poradního sboru Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro národní menšinové školství. (Šišková 2004: 50) Na úrovni místní samosprávy fungují Výbory pro národnostní menšiny, „pokud občané obce hlásící se k jiné než české národnosti dosáhnou stanoveného procenta.“ V kterékoli obci, bez ohledu na zastoupení menšinového obyvatelstva, mohou být v případě potřeby zřizovány Komise pro národnostní menšiny. Takovéto komise pracují např. v Praze, Liberci a Mostě.⁴⁷ Vláda aktualizovala Koncepci integrace cizinců naposledy v roce 2011. Práva cizinců jsou upravena zákonem č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území ČR. (Šišková 2008: 93)

---

⁴⁵ ŽEMLIČKOVÁ, Gabriela. Menšiny - základní informace. *Národní informační centrum pro mládež* [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/mensiny-zakladni-informace>.

⁴⁶ Koncepční a politické dokumenty ČR. *Cizinci v České republice: Stránky Ministerstva práce a sociálních věcí o integraci cizinců* [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.cizinci.cz/clanek.php?id=35&lg=1>.

⁴⁷ ŽEMLIČKOVÁ, Gabriela. Menšiny - základní informace. *Národní informační centrum pro mládež* [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/mensiny-zakladni-informace>.

4 Multikulturalismus a novinářská práce

4.1 Multikulturalismus v redakční praxi

Zpravodajství je někdy bráno jako produkt, který prezentuje „pohled bílého heterogenního muže ze střední třídy.“ (Hartley 1982 in Trampota 2006: 97) Tato idea vychází z faktu, že lidé z redakcí zastupují jeden určitý proud, tj. sdílí podobné názory, původ či barvu kůže. (Trampota 2006: 97) Jejich pohled na minority a zpracování těchto témat může být pozměněno tím, že zdůrazní některé jejich rysy, které prezentují jako přirozené. Toto opakované prezentování, které se může změnit v zavedené, vede ke stereotypizaci a situační atribuci – jevu, kdy „vlastnosti situace jsou vztahovány na subjekt“ a subjekty jsou v těchto situacích zobrazovány jako normální a obvyklé. (Trampota 2006: 99)

Tento fakt rovněž sdílí Amanda Haynes (in Devereux 2007: 165), podle níž jsou názory redakce a její chod ovlivněné dominantní kulturou, která se v nich většinově vyskytuje. „Novinář, nebo sám respondent, se nevědomě, možná vědomě, hájí před tím, aby ho „většinový“ čtenář neodsoudil, že o tématu vůbec, píše eventuálně takový život vůbec žije,“ uvádí novinářka Alice Tejkalová, která se mimo jiné dlouhodobě zabývá minoritními tématy v médiích.⁴⁸ Většinové názory se pak opakovaně rozvíjí s příchodem nových žurnalistů, kteří si musí tzv. „zažít“ hodnoty a normy, které v dané redakci převládají. Amanda Haynes ale konstatuje, že není jisté, zdali by problém vyřešilo více zástupců menšin v redakcích. Zmiňuje rovněž fakt, že představitelé menšin jsou opravdu „v menšině“ oslovováni jako odborníci či znalci, kteří by se vyjadřovali k tématu v médiích probíranému. (in Devereux 2007: 172) Na české poměry to převádí rovněž Karhanová a Homoláč, kteří ve své studii o Romech poukazují na to, že tito příslušníci menšiny jsou zváni do diskuzí jen, pokud se mluví o romské tematice. (Očernění 2003: 8)

Haynes nahlíží na dané téma v masových médiích jako na „pod-prezentované“ (under-represented). Průzkum v amerických redakcích v roce 2005 prokázal, že zájem o menšinová témata sdílí 17,3 % fotografů, 14,6 % reportérů, 11,9 % editorů vydání a 10,8 % nadřízených. (Haynes in Devereux, 2007: 169-170)

⁴⁸ TEJKALOVÁ, Alice. Stereotypizace a stereotypy. In: [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: minority.fsv.cuni.cz/uploads/1_Stereotypizace_a_stereotypy.ppt.

Výzkumný projekt Fakulty sociálních studií v Brně⁴⁹ rovněž potvrdil teorii nizozemského lingvisty Teuna A. van Dijka, že „minority jsou v tisku prezentovány okrajově.“ (Menšiny a marginalizované skupiny v České republice 2002: 112) Analýzou se zjistilo, že je jim věnováno přibližně jedno procento jejich tištěné plochy.

Výzkum, jak již bylo řečeno, zkoumá všechny oblasti, které spadají pod označení menšina (tj. nebere v potaz pouze menšiny národnostní či etnické, na což se zaměřuje má práce). Proto v tabulce uvádím stručný přehled výsledků platných obecně pro minority, v poznámkách níže uvádím výsledky, které se dají z průzkumu odpozorovat v rámci etnických a národnostních menšin, popř. cizinců.

Tabulka 3 Minority obecně v celoplošných denících

Minority obecně v celoplošných denících		Poznámky
Nejvíce článků	Lidové noviny	230
Nejméně článků	Hospodářské noviny	40
Nevíce zastupovaná menšina	Romové (tělesně postižení, příznivci ekologických hnutí)	
Nejméně zastupovaná menšina	HIV pozitivní	
Nevíce zastupovaná menšina jako hlavní téma	Romové	264
Nejvíce zastupovaná menšina jako vedlejší téma	Romové	73
Nejméně zastupovaná menšina jako hlavní téma	Slováci	24
Počet stran A3		163
Nejméně zastupovaná menšina jako vedlejší téma	HIV pozitivní	13
Průměrný počet slov		295
Rozsah článků	spíše menšího rozsahu, tj. od 100 do 200 cm ²	
Počet článků v horní polovině titulní strany, tzv. otvíráku	30 (7%)	
Obrazové sdělení	u třetiny článků	nejvíce velké fotografie
Nejčastěji obrazově zobrazovaná menšina	Romové	
Nejčastější žánr	zpráva	dále komentář, story, reportáž
Nejčastější kontext	rozpor se zákonem	dále

Zdroj: vlastní úprava dle Sirovátka (2002)

Dále zde uvádím tabulku analýzy regionálních mutací zkoumaných deníků na jižní Moravě, kterou se rovněž analýza zabývala a kterou shledávám vzhledem k tomu, že jsem se zabývala také regionálními novináři, vhodnou.

⁴⁹ Odborníci zkoumali 1202 článků, které se zabývaly menšinovými tématy a které byly vydány v tehdejších osmi celostátních denících v období od 1. 10. 2000 do 31. 3. 2001.

Tabulka 4 Minority v regionálních mutacích na jižní Moravě

Minority v regionálních mutacích na jižní Moravě	
Nejvíce článků	Mladá Fronta Dnes
Nejméně článků	Právo
Nevíce zastupovaná menšina	tělesně postižení
Počet stran A3	88
Rozsah článků	130 cm ²
Průměrný počet slov	212
Obrazové sdělení	u třetiny článků
Nejčastější kontext	méně kriminalita, více sociální politika, neziskový sektor, školství, kultura a historie

Zdroj: vlastní úprava dle Sirovátka (2002)

Prostor věnovaný daným menšinám se obecně liší, tj. některým se je věnováno častěji a jiným méně. Autoři poznamenávají, že o příslušnicích národnostních menšin se většinou referuje v rámci doplňující informace. Avšak Romové jako zástupci národnostní menšiny jsou, jak vyplývá z výzkumu, nejčastěji citovanými zástupci menšin. Nejvíce pozornosti národnostním a etnickým menšinám věnuje deník Blesk, Právo (a již zaniklé Zemské noviny a Moravské Slovo). Vesměs shodně často informují o romské menšině. Romská tematika se jako jediná z národnostních menšin objevila na stránkách novin ve formě titulní zprávy. Romská menšina je také mezi těmi, které jsou nejčastěji zachyceny i obrazově. O národnostních a etnických menšinách se píše nejčastěji ve formě tzv. story, příběhu konkrétního jedince. Prostor menšinám obecně a zejména etnickým a národnostním menšinám je dáván nejvíce ve chvíli, když se dostanou do rozporu se zákonem, ať už ve formě oběti či viníka. O etnických menšinách se neinformuje v kontextech politiky či sociálních problematik (s výjimkou Romů), kultury či historie, což vidí Trampota (2006: 98) jako zásadní problém. (Menšiny a marginalizované skupiny v České republice 2002: 114)

Dalším zhodnocení obrazu, nyní již explicitně národnostních a etnických menšin, přinášejí Klvačová a Bitrich (Nečitelní cizinci 2003: 19-35). Ti potvrzují zejména spojitost mediálních produktů s tématem kriminality. Uvědomují si fakt, že kriminalita je čtenářsky „zajímavé“ téma, které prodává noviny. Vzhledem k tomuto faktu zkontrolovali ostatní příspěvky spojené s kriminalitou, které nebyly spojené s menšinami – jejich počet byl o polovinu až třetinu nižší.

Přinášejí také další fakt, a to ten, že v příspěvcích se mluví o menšinách, ale ne s nimi – aktéři nemají možnost se k dění vyjádřit. (Trampota 2006: 99) To shledávají jako největší problém. Dále zde prezentují další závěr, a to nepoměr mezi prostorem,

který je dáván přímo jim, a prostorem přiděleným organizacím je zastřešujícím. Ten bývá výrazně větší. (Nečitelní cizinci 2003: 26) Jako další je zde zmíněno pozadí vzniku mediálního produktu o národnostních menšinách, a tím je určitý konflikt nebo problém. Problém má většinou česká společnost s cizinci, jejich problémy jsou zmiňovány minimálně. Následující teorie má souvislost s pozitivními stereotypy, protože naráží na problém pozitivního informování. To s sebou nese ale příchut' výjimečnosti a faktu, že je daná osoba jiná. Navíc, jak zmiňují Klvačová a Bitrich, je u článků obvykle nějakým způsobem naznačeno, že „obvykle cizinci takoví nejsou, ale toto je výjimka ...“ (Nečitelní cizinci 2003: 28) Rovněž upozorňují na chybějící souvislosti, které se se článkem pojí.⁵⁰ Uvádějí také, že novináři používají označení spojené s ukrajinskou národností menšinou jako symbol „nebezpečné hrozby.“⁵¹ (Nečitelní cizinci 2003: 32) Podobnou myšlenku formuje i kapitola o asijských menšinách v Česku v publikaci *Násilí z nenávisti, rasismus a média neziskové organizace In Iustitia* (zabývající se právní a psychologickou podporou obětí násilí z nenávisti). Již její název „Vzorná menšina či žluté nebezpečí“ odkazuje k charakteristice dvou přístupů pojetí asijských migrantů obecně. (*Násilí z nenávisti, rasismus a média 2011*: 44) V neposlední řadě zmiňují rovněž rozlišení příslušníků menšin na „my“ a „oni,“ jehož teorii probereme v druhé části následující kapitoly.

4.2 Média a ztvárnění reality

Multikulturní oblast a její členové jsou z pohledu české společnosti stále vnímáni jak téma cizí a odlišné (viz oddíl 1, kapitola 3. 1), o kterém jí schází větší povědomost a dostatek informací. Jak vyplynulo z průzkumu Sociologického ústavu Akademie věd České republiky pod vedením socioložky Yany Leontievy, cizince dlouhodobě pobývajících v ČR zná necelá třetina, konkrétně 28 % lidí.⁵² Pokud se cíleně nezajímáme o tuto oblast, tak většinu informací dostáváme zejména z médií, jakožto jednoho z hlavních činitelů, který se podílí na utváření vidění reality. Média ale tuto realitu reprezentují určitým způsobem. Následující oddíl se bude věnovat tomu, jak

⁵⁰ Srov. Trampota (2006: 98).

⁵¹ „Už to nejsou bezdomovci nebo Ukrajinci, kteří loupou barevné kovy...“ (Právo, 25 4. 2002)

⁵² Největší obeznámenost projevíli respondenti o Slovácích, Polácích, Ukrajincích a Vietnamicích in LEONTIEVA, Yana. Cizinci v ČR: „my“ a „oni“?. *Naše společnost* [online]. 3-4, s. 22-25 [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100018s_Cizinci%20v%20CR....pdf.

média a mediální pracovníci mohou zprostředkovávat danou realitu. To se děje pomocí procesu stereotypizace a jeho produktů - stereotypů, kterými se budeme zabývat.

I když pochopení určitého mediálního produktu závisí nejen na obsahové části, ale také kontextu příjmu, vlastnostech příjemce, jeho osobních zkušenostech a dalších skutečnostech (Trampota 2006: 92), mediální odborníci se shodují na tom, že média nepřinášejí skutečnost jako takovou, ale spíše konstruovanou představu a vlastní interpretaci.

Existují dva přístupy, které si média ve vztahu k realitě přivlastňují. Jedním z nich je model reprezentace a jeho hlavní myšlenkou je fakt, „že každé mediální sdělení se nějakým způsobem vztahuje k mimomediálním skutečnostem.“ (Jirák, Köpplová 2009: 288) Média pracují s prvky z mimomediálního světa a pomocí nich vyjadřují soudy, představy či sociální vztahy a představy, které společnost sdílí. (Jirák, Köpplová 2009: 288) Děje se tak pomocí dvou doplňujících se procesů – tvorby světa, který je společnost schopná pochopit, a konkretizací abstraktních pojmů. (Jirák, Köpplová 2009: 288) K tématu práce a následně popsané stereotypizaci a stereotypům má nejbližší koncept reprezentativnosti, který je jedním ze čtyř výkladů, které odlišuje Dyer (Jirák, Köpplová 2009: 289) a který definuje funkci reprezentace osob k předvádění sociální skupiny. K samotným novinářským postupům se vztahuje koncept postojů zastoupených v předvedení, tedy, že v každém mediálním obsahu se zobrazuje soubor faktorů, které jej ovlivňují. (Jirák, Köpplová 2009: 289)

Druhým přístupem médií ke konstrukci reality je tzv. postreprezentativní přístup, kdy je realita chápána jako sociálně, kulturně a historicky podmíněný proces. „Mediální produkce se na realitě podílí a současně ji odráží.“ (Jirák, Köpplová 2009: 290) Toto hledisko se úzce pojí s vnímáním skutečnosti v díle Sociální konstrukce reality Petera L. Bergera a Thomase Luckmanna (1989).

Média tak nabízejí pohled buď z teorie hegemonního modelu. Ten vychází z představy, že ve společnosti existuje nerovnost a pokud má společnost fungovat, musí přijmout pomocí médií tyto postoje a hodnoty jako něco, co se jim bude zdát přirozené. (Jirák, Köpplová 2009: 290) Pluralitní model definuje svět jako pole zájmových skupin a vsází tak na „pestrost a možnost výběru“ mediovaných sdělení. (Jirák, Köpplová 2009: 292)

4.2.1 Stereotypizace a stereotypy

Jiráak a Köpplová v knize Masová média uvádí, že pro všechny reprezentace sociální skutečnosti, do kterých spadají i sdělení vysílaná médii, platí, že mohou vyjadřovat či vyjadřují různé obecnější soudy. V knize popisují fakt, že „konkrétní mediální sdělení muže být nejen reprezentací svého denotátu (tj. to, co vidíme/slyšíme), ale může vypovídat i o nějakém hodnotícím prvku“ ve vědomí jedince či skupinovém povědomí. (Jiráak, Köpplová 2006: 431) Média tedy operují s představami, které podle jejich názoru sdílí většina lidí. Burton s Jirákem (2001: 239) uvádí tři typy reprezentace, a to typy, stereotypy a archetypy. Menšiny a cizinci se často uvádějí jako příklad mediálních stereotypů a stereotypizace, který Jiráak a Köpplová popisují jako proces „třídění událostí, předmětů jevů a zkušeností a jejich zařazování do zobecňujících kategorií.“ (Jiráak, Köpplová 2003: 144)

Obecně se stereotyp definuje jako určitá představa, názor či postoj, který zaujímá jedna osoba či skupina osob vůči jiným nebo sobě samým. (Průcha 2004: 67) Tento pojem poprvé použil Walter Lippmann v roce 1922. Poprvé ale tento výraz vyslovil francouzský tiskař Didot v roce 1798, který jej zmiňoval v souvislosti se svou prací, tedy výrobou kopií pomocí tisku. (Průcha 2004: 67) Pojem totiž původně znamenal tisk z trvalého odlitku či reprint předchozího vydání. (Jiráak, Köpplová 2003: 145) Lippmann jej přirovnával k „obrazům v našich hlavách,“ které slouží jako zjednodušené konstrukce ke snazšímu uchopení reality.

S tímto pojmem se operuje nejčastěji ve sféře sociologie a psychologie. Ze sociologického hlediska lze stereotyp vnímat jako „sociální klasifikaci určitých skupin a jejich reprezentaci pomocí zjednodušujících, neověřitelných, zobecňujících znaků, jež výslovně či nepřímou představují soubor hodnot, soudů a předpokladů týkajících se chování takových skupin, jejich vlastností, minulosti a vývoje.“ (Jiráak, Köpplová 2003: 145)

Psychologické hledisko definuje stereotypy jako vnímání tříd individuí, skupin nebo objektů, které je šablonovité a které není produktem přímé zkušenosti jedince, je přebíráno a řídí se tradicí. (Nakonečný in Průcha 2004: 67)

Stereotyp se rovněž může definovat ze sémiotického pohledu. Hall (2001) pracuje s tzv. „konceptuálními mapami,“ které si lidé tvoří, když klasifikují objekty a lidi v okolí. Ty sdílí s druhými pomocí jazyka, bez kterého by to nebylo možné.

Stereotypy považuje za sociální konstrukty. Stereotyp jako mýtus definuje i Barthes. (Jirák, Köpplová 2009: 274)

Shodnými rysy všech definic a názorových proudů je to, že stereotyp probíhá stále po delší dobu a velice zjednodušuje realitu a jejím zjednodušením tak nabízí její zkreslený a nadměru zveličený obraz. Lippmann (in Menšiny a marginalizované skupiny 2002: 150) jej vnímá jako projekci osobních hodnot na svět, které nevznikají většinou z vlastní zkušenosti, ale spíše zprostředkovaně jinými zdroji. Jsou velmi rigidní a je těžké je vyvrátit. Jako rasové či etnické stereotypy označujeme „vnímání různých etnik a národů příslušníky jiných etnik.“ (Průcha 2004: 67)

S pojmem stereotyp se rovněž pojí výraz předsudek. Na akademické sféře nepanuje shoda v definici vztahu mezi předsudkem a stereotypem. Někteří je uvádějí jako synonyma jako například britský sociální psycholog Henri Tajfel. (in Průcha 2004: 68) Jiný je zase uváděný předsudek jako negativní stereotyp. Hartl a Hartlová definují předsudek jako „předpojatý a emočně nabitý kriticky nezhodnocený úsudek a z něj plynoucí postoj.“ (in Průcha 2004: 66) Jisté ale je, že zatímco stereotypy vznikají ze stereotypizace, předsudky z kategorizačního myšlení a generalizace. Lze jej vnímat také jako jakéhosi předchůdce stereotypu, tedy prvotní pohnutku k tomu, aby se nějaký jev začal stereotypně zobrazovat a vnímat.

Určité zobecnění a dopady stereotypu nelze jednoznačně označit jako špatné. Jejich pozitivní stránkou, kterou uvedl již Lippmann, je zejména schopnost se díky nim orientovat ve světě, nezahrnout se velkým množstvím faktů, které nepotřebujeme a plnohodnotně v něm fungovat. (Jirák, Köpplová 2003: 145) Pravděpodobně se tak odkazuje na amerického sociologa Harveyho Sackse, který vytvořil tzv. členskou kategorizační analýzu. Podle ní si lidé třídí veškeré věci do kategorií podle typických vlastností či činností, které jsou s danou věcí spojovány. Toto zařazení pak funguje jako určité vysvětlivky. (Nečitelní cizinci 2003: 11) Pokud nastane problémová situace, tento postup zahájí „vyhledávací“ proceduru a mozek pak spojí určité aktivity s určitými kategoriemi.⁵³ Tuto na první pohled neznámou teorii by nám mohl přiblížit její volný český překlad, tedy, tzv. „zaškatulkování.“ Rovněž Pickering si všímá této „dobré

---

⁵³ KADERKA, Petr. Etnické kategorizování v médiích. *Vesmír* [online]. Květen 2002, 81, [cit. 2011-12-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.vesmir.cz/clanek/etnicke-kategorizovani-v-mediich>>.

funkce“ stereotypů a označuje ji jako kategorie. (Pickering 2001: 30) Tento proces se rovněž nazývá kategorizace či typizace.

Je třeba ale rozlišovat mezi stereotypy a kategoriemi, i když mezi nimi nemusí být vždy jasná hranice. Zatímco pomocí kategorizace pouze třídíme fakta, stereotypy se zaměřují na upevnění postojů v rámci společenských struktur (Pickering 2001: 54) a podle Halla odlišují přijatelné od nepřijatelného a upevňují odlišnost. (Hall 2001: 258)

U stereotypů tedy převládají jejich negativní dopady, a to fakt, že představují mocenské napětí, násilí a konflikt. (Jirák, Köpplová 2003: 145) Pokud se skupina zobrazí stereotypně, může podle Trampoty dojít k negativnímu vnímání členů skupiny, stigmatizaci až k jejich vyloučení z majoritní skupiny. (Trampota 2009: 94)

4.2.1.1 Koncept „Ti druzí“

K tomuto tématu zcela jistě stojí za zmínku koncept „těch druhých,“ se kterým pracují Stuart Hall (2001) či Michael Pickering (2001) a který podrobněji rozebírá koncept stereotypizace. Tato teorie úzce souvisí se skupinovou příslušností (Haynes in Devereux 2007: 165), kdy je ten, kdo patří do jedné skupiny, vnímán pozitivně. Naopak, ten druhý, jiný či cizí je automaticky vnímám negativně, jako „ten špatný.“

Pickering (2001) se domnívá, že většinová společnost vnímá kohokoliv, kdo je odlišný od většinové populace, negativně, jako odchylku od normy či jako druhořadého. Jak je zřejmé z výsledků výzkumů veřejného mínění prováděných u české společnosti (viz oddíl 1, kapitola 3. 1), tuto teorii můžeme aplikovat na českou (většinovou) společnost, která nepovažuje za běžné či normální soužití s etnickými a národnostními menšinami a rovněž je bere jako cizí, tj. ty druhé.

„Lidé, kteří jsou jakkoliv výrazně odlišní od většiny, „oni“ spíše než „my,“ jsou často vystavováni binárním formám reprezentace. Jsou reprezentováni pomocí ostře opozičních, polarizovaných, binárních extrémů – dobří/špatní, civilizovaní/primitivní, oškliví/úžasně přitažliví, znepokojiví, protože odlišní/zajímaví, protože zvláštní a exotičtí. (Hall 2001: 229) Jako „ti druzí“ se někdy označují i sami aktéři multikulturního tématu.⁵⁴

⁵⁴ TEJKALOVÁ, Alice. Stereotypizace a stereotypy. In: [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: minority.fsv.cuni.cz/uploads/1_Stereotypizace_a_stereotypy.ppt.

Sociolog Ivan Gabal se domnívá, že česká společnost rozděluje tři kategorie cizinců a menšin. „Kapitáloví cizinci (Němci, Francouzi, Američané) jsou pro nás kulturně blízcí a také ekonomicky přínosní. „Příbuzní“ (Poláci, Slováci, Židé) jsou „přijatelní,“ jejich problémy a přínosy jsou v rovnováze. Třetí skupinu etnicky výrazně odlišných lidí (Arabové, Vietnamci, Romové) bereme pouze jako problém. (Očernění 2001: 27)

4.2.1.2 Mediální stereotypy

Stereotypy jako „nezpochybňované a paušálně zjednodušující soudy prezentované jako nabyté zkušenosti“ patří podle Jiráka rovněž do principů mediální logiky, tedy určitých principů produkce vlastní médiím, podle kterých je zpracovááno vše, co se dostává do médií. (Jak se (ne)píše o cizincích 2003: 10) Zde se vyskytují jako tzv. zobrazovací stereotypy, tedy tak, jak je definuje Hall, a v situacích, kdy jsou lidé či skupiny lidí opakovaně prezentováni, re-prezentováni.⁵⁵

Burton a Jiráček (2001) se domnívají, že média stereotypy přímo nevytvářejí, ale opakovaně je přinášejí, a tak mohou přispívat k jejich věrohodnosti a posilování. Reese a Shoemakerová (1991) sdílejí opačný názor, a to, že média stereotypy vytvářejí. Trampota uvádí, že „právě mediální stereotypy jsou založeny na zdůraznění některé vlastnosti jako dominantní a často jsou typické pro určitou sociální skupinu jako celek.“ (Trampota 2009: 90) Jako příklady takových stereotypů uvádí „obraz ženy v domácnosti jako svědkyně požáru domu“ či „obraz policisty, který vysvětluje příčiny tragické dopravní nehody.“ (Trampota 2006: 91)

Média mohou zobrazovat jak negativní, tak pozitivní stereotypy. Příkladem těch negativních může být identifikace zločince jako Roma, těch pozitivních obraz nadaných a pilných vietnamských studentů. Toto pozitivní zpracování může mnohdy vést ke zcela opačnému efektu, a to k nálepce výjimečnosti, kterou jim média přisoudí. (Trampota 2006: 97)

Dyer ale upozorňuje na to, že ač jsou dnes stereotypy (nejen) v médiích vnímány jako negativní, nebývalo to pravidlem. Podle něj to rovněž závisí na aktuálním společenském kontextu a převládající společenské atmosféře.

---

⁵⁵ TEJKALOVÁ, Alice. Stereotypizace a stereotypy. In: [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: minority.fsv.cuni.cz/uploads/1_Stereotypizace_a_stereotypy.ppt.

„Publikum se musí zpravodajství zúčastnit, osobní identifikací čtenář rovněž ve slabší formě vstupuje do zpravodajství. Aby do něj mohl vstoupit, musí najít v příběhu nějakou povědomou stopu. A tu mu zajišťuje používání stereotypů.“ (Lippmann 1990: 207)

Jev, který se vyskytuje zejména v kriminálním zpravodajství, nazval lingvista Marek Nekula pojmem „titulková xenofobie.“ Jde o to, že „se v titulcích uvádí národnostní nebo etnická příslušnost pachatele i v těch případech, kdy to není podstatná informace.“⁵⁶ Tato teorie volně navazuje na systém tzv. členské kategorizační analýzy, kterou jsme zmínili výše. Nekula v článku uvádí, že faktor negativnosti při výběru zprávy je velice silným faktorem. Navíc se silně pojí s faktorem jednoznačnosti, což znamená, že čím negativnější událost je, tím jednoznačnější je její hodnocení. To vše ve spojení s teorií titulkové xenofobie dostává velice nebezpečný a diskriminační charakter.⁵⁷ Podle Patrika Bangy, romského novináře na serveru iDnes.cz by se měla uvádět etnicita pachatelů trestné činnosti u všech národností. „Podle mého skromného názoru by to spíš Romům pomohlo. V číslech by se totiž možná ukázalo, že to s trestnou činností romského obyvatelstva ČR není až tak horká polévka, kterou se nám snaží naservírovat některá kvalitní média,“ uvádí ve svém blogovém příspěvku.⁵⁸

4.3 Redakční postupy

Představa o práci novináře, stejně tak jako povolání novináře samotného, které není definované například jako povolání advokáta či lékaře a které může vykonávat prakticky kdokoli⁵⁹, se z pohledu mnoha autorů liší.

Pět modelů procesů v médiích popisují Ryan a Peterson. (in McQuail 2009: 345) Jsou jím metoda výrobní linky (výroba ve smyslu továrny, která má jasná pravidla), řemesla a impresária (produkty lidí s vybudovanou pověstí), konvence a receptu (soubor uznávaných pravidel), představy o publiku (produkt, který směřuje k zájmu publika) a představy o produktu (vytváření unifikované modelu, který se zalíbí všem).

⁵⁶ KADERKA, Petr. Etnické kategorizování v médiích. *Vesmír* [online]. Květen 2002, 81, [cit. 2011-12-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.vesmir.cz/clanek/etnicke-kategorizovani-v-mediich>>.

⁵⁷ Příklady titulkové xenofobie v seriózním tisku: Ukrajinec pašoval cigarety v chlebu (Lidovky.cz, 19. 10. 2011), v bulvárním tisku: Eva Aichmajerová: Naboural do mě Rus! (Aha, 17. 8. 2010)

⁵⁸ <http://banga.blog.idnes.cz/c/234403/Neprizpusobivi-Moderni-preklad-slova-cigani.html>.

⁵⁹ Myšleno v českém prostředí.

Novinářské postupy při zpracování určitého mediálního produktu lze označit za tzv. mediální rutiny, tedy „zažité postupy a výběry zpracování prvků, z nichž se sestavují obsahy, které média nabízejí.“ (Jirák, Köpplová 2003: 76) Tyto ustálené výrobní tendence jsou ovlivněny mnoha faktory, mezi které patří jednak navázání novináře na mediální organizaci, ve které působí, a od ní odvislé faktory, jako její vnitřní uspořádání či cílové publikum. Z velké části se jím ale také stává osoba novináře – jeho pracovní podmínky, organizace práce či individuální rozdíly mezi různými osobami, postoje či názory. (Jirák, Köpplová 2009: 166) I přesto, že osoba novináře a jeho vliv na výslednou podobu zpráv je kontroverzní téma, která nemá jednoznačný výsledek (Trampota 2006: 51), já jej osobně považuji v rámci mé práce za zásadní. I proto jsem zvolila v praktické části hloubkové rozhovory s novináři. V jejich odpovědích, ve kterých samozřejmě vystupují jako zástupci daného média⁶⁰, se může zcela jistě projevit i jejich individuální vliv.

Jak uvádí McQuail, novinář se musí potýkat se střetem mezi ziskem a společenským účelem (inzertní oddělení versus zpravodajská redakce), druhá rovina se odehrává v diskuzi mezi tvůrčím obsahem a rutinními postupy (redakce versus vedení redakce). (McQuail 2009: 284) Výstižný výčet toho, co ovlivňuje samotnou osobu mediálního pracovníka a co se podílí na výsledném mediálním produktu, podává Gerhard Maletzke. (in Jirák, Köpplová 2003: 80) Jedná se o:

1. představu komunikátora o sobě samém
2. komunikátorovo osobnostní uspořádání
3. tým, v němž komunikátor pracuje
4. vztah komunikátora k organizaci
5. komunikátorovou společenskou prostředí
6. tlaky a omezení způsobené tím, že mediální sdělení je veřejné povahy

Ve spojení s postupy při práci s multikulturními tématy se zde jeví jako klíčové zejména body č. 2, 5 a 6. Osobnost novináře, jeho postoje a představy se pojí s předsudky a stereotypy, se kterými se člověk potýká (viz oddíl 2, kapitola 4. 2. 1). Společenské prostředí se dotýká společnosti a vývoje jejího vztahu k menšinám (viz oddíl 1, kapitola 3. 1) Omezení pramenící z veřejné povahy sdělení se týká zájmu publika o menšinová témata.

---

⁶⁰ Proto je rovněž připojena v praktické části stručná charakteristika média a novináře.

Trampota rovněž dodává etický požadavek společnosti na objektivitu a vyváženost či požadavek estetický, tedy požadavek na vysokou kvalitu mediálního produktu. (Trampota 2006: 25) McQuail zmiňuje „mocné a slavné lidi zapojené do události, osobní kontakty reportérů, místa, kde k událostem dochází, místa, kde se soustřeďuje moc, předvídatelnost a rutinu, blízkost lidí a událostí k publiku, časovost událostí, načasování události ve vztahu k cyklu výroby zpravodajství a výlučnost.“ (McQuail 2009: 328) Mike Jempson, dlouholetý britský novinář a odborník zejména na migraci soudí, že osobu novináře ovlivňuje nejvíce osobní prožitek, přirozená zvědavost nebo předsudky. „Nikdo se nemůže kompletně oprostít od svého kulturního dědictví.“⁶¹

Ráda bych uvedla zajímavé přirovnání, které nabízí Manheim. (in McQuail 2009: 321) Ten rozlišuje práci novináře na lov a sběr, kultivaci, investigativní a dále podnikavou žurnalistiku. Tuchmanová zase přirovnává odběr zpráv ke zpravodajské „síti,“ kde se zprávy zachytávají. Tu třídí podle hlediska zeměpisného (podle území), organizačně specializačního (zpravodajové v místě) a tematicky specializačního (specifická témata jako zahraničí či sport). (Tuchman 1978: 63)

Je nutné podotknout, že práce se dotýká jak zpravodajské, tak publicistické stránky novináře a média. K praktické části práce jsem záměrně vybírala novináře, kteří pracují ve zpravodajských (či zpravodajsko-společenských) médiích, a ptala jsem se na jejich práci v běžném zpravodajském denním (či týdenním) procesu. Pod pojmem zpravodajství rozumím všechny mediální produkty v různých žánrech, které novinář tvoří či tvořil v daném médiu.

4.3.1 Výběr zpráv

Je důležité zmínit, že neexistuje ucelený přehled těch „správných“ pravidel, podle kterých by měli novináři postupovat. Je to patrné již z prvního dílčího kroku, a to výběru zpráv. „Novináři vybírají zprávy víceméně spontánně, bez hlubší reflexe převážně a na základě dlouhodobější zkušenosti.“ (White in Trampota 2006: 25) Z hlediska tohoto tématu je nutné zmínit teorii tzv. gatekeepingu, který má rovněž dílčí funkci při informování o menšinových tématech.⁶² Přirovnání novináře k tzv. dveřníkovi (gatekeeper) a redakční práce k „hlídání u brány“ (gatekeeping) odkazuje obecně k procesu výběru zpráv a rozhodnutí, zdali zpráva „projde branou“ média, nebo

---

⁶¹ Cit.d.

⁶² Srov. McQuail (2009: 318).

ne, zdali jí média budou věnovat pozornost a zajímat se o ni. (McQuail 2009: 318) Tato představa je velice abstraktně zjednodušená a chápána, protože zprávy většinou nepřicházejí jen tak samovolně, novinář si je musí vyhledat, naplánovat, upravit, vysledovat či předjímat. Nicméně, tento jev vychází z konkrétního výzkumu redaktora regionálního deníku americkým sociologem Davidem M. Whitem. Pomocí redaktorových zápisků, ve kterých si zapisoval, proč se nějakou zprávou, která mu přišla z agenturního zpravodajství, zabýval a proč ne, sestavil teorii gatekeepingu.⁶³ (Trampota 2006: 41) Regionální novinář byl ale pouze jedním „gatekeeperem“ ze článků řetězce, jehož doplňovali další jako editor, vedoucí vydání a podobně.

Novinář Martin Kontra, který působil jako editor v několika celostátních denících, vyjmenovává některá fakta, charakteristická pro vedení redakcí ve spojení s romskou menšinou. Je mezi nimi již tendence nezobrazovat etnickou příslušnost pachatele v případě kriminálních přečinů tak často jako dříve. „Pokud se editor v tomto směru dostane do konfliktu s redaktorem, může počítat s podporou vedení (což ale nebylo v roce 1999 ještě vůbec nebylo běžné).“ (Očernění 2001: 21) Dále uvádí větší pochopení významu informování o rasovém násilí, ale neschopnost řešit nejednoznačné konflikty či pochopit potíže Romů. Shrnuje své myšlenky, že novináři si již uvědomují nepřijatelnost předsudků vůči Romům, zároveň ale pochybuje, zda je možné sehnat si dostatek informací a zprostředkovat to čtenářům tak, aby se v nich vyjádřila tato myšlenka.

Je zajímavé, že z Whiteova poznatku vyplynulo, že nejsnadněji se do redaktorova zpravodajství dostali tzv. hluboké lidské příběhy (Trampota je nazývá lidsky jímavými příběhy, in Trampota 2009: 39) a politické zpravodajství, z nichž prvně jmenované mi utkvělo v paměti po několika proběhlých rozhovorech týkajících se mé praktické části.

K samotnému výběru zpráv slouží zejména určitá kritéria nazývaná jako zpravodajské hodnoty (news values), ke kterým docházejí a na nichž se shodují ti, kteří zprávy vybírají. Jiráková a Köpplová (2009: 176) je definují jako „zažitá a opakující se kritéria, podle kterých se děje výběr, zařazení a zpracování zpráv.“ Ucelený výzkum na toto téma provedli ale až v 60. letech minulého století norští vědci Mari Ruge a Johann

---

⁶³ Samotné slovo „gatekeeper“ má původ u jiného sociologa Kurta Lewina, který tak nazval faktory ovlivňující nákup potravin. (Trampota 2006: 40)

Galtung. Jejich zkoumání bylo zaměřené pouze na některé zprávy za některých okolností. Můžeme se dále opírat o navazující výzkum Westerstahla a Johanssona, který zpravodajské hodnoty shrnuje do pěti nejdůležitějších bodů. Jedná se o důležitost, blízkost, dramatičnost, přístup (technické možnosti novinářů) a ideologie (národní zájem). (Trampota 2006: 26) Podle Waltera Lippmanna, který poprvé použil tento pojem, se jedná o jednoznačnost události, překvapivost, prostorovou blízkost, osobní zaujetí a konflikt. (in Jirák, Köpplová 2009: 176) Dále mezi ně může patřit ale také kulturní pochopitelnost, novost, vztah k elitním národům nebo státům či personalizace. (Jirák, Köpplová 2009: 176) Jelikož se moje práce soustředí výhradně na tištěná média, stojí za pozornost zmínit, že zpravodajské hodnoty výběru zpráv se liší v tištěných a audiovizuálních médiích. Ta tištěná nemusí nutně spoléhat na obrazový materiál, mohou události poskytnout více doplňujících informací a mít obecně větší rozptyl událostí (Trampota 2006: 28) Personifikace, zaměření na elitní osoby a dramatičnost spojená s negativitou by měla být vlastní spíše bulvárním médiím než těm seriózním. McQuail si všimá u západních médií důrazu na personalizaci a události s osobním příběhem. (McQuail 2009: 324)

Novinářka Hana Čápková, která momentálně působí v Respektu, ale pracovala i v Mladé Frontě Dnes, dnes uvádí, že novinář si obecně téma musí umět prosadit a přesvědčit o něm ostatní. „Dobrý článek potřebuje silný příběh. A ten příběh musí mít nějaký přesah, v jednotlivosti ukazovat nějaký širší problém. Z tohoto pohledu jsou menšinová témata jedna z nejdůležitějších – hezky se hledají příběhy a jejich přesah bývá nabíledni.“ (Očernění 2001: 23) Poznámává, že více na okraji zájmu než národnostní menšiny jsou jiné menšiny – lidé zbavení svéprávnosti v ústavech nebo ti, kdo byli proti své vůli zavřeni do psychiatrické léčebny. (Očernění 2001: 24)

4.3.2 Typy zpráv

Novinář tak po výběru události může vytvořit několik odlišných produktů. Ty se mohou vzájemně prolínat, a nemusí tak tvořit nutně jednu složku. (McQuail 2009: 325, Trampota 2006: 33) Jedná se o novinky (hard news), které se týkají důležitých událostí, a doplňující informace (soft news, zajímavé zprávy), které zastřešují hlavní typy. K nim se přidávají „okamžité zprávy“ (spot news, bezprostřední informace), vyvíjející se zprávy (developing news) a průběžné zprávy (continuing news).

Podle časového rozptylu mohou existovat naplánované zprávy, kdy je událost oznámena předem, nečekané zprávy, které se bezprostředně odehrávají, a neplánované, které nejsou akutní ihned a lze je odložit či pozdržet. (McQuail 2009: 326, Tuchman 1978: 40) Vztah mezi časem a druhem zpráv můžeme vidět v následující tabulce.

Tabulka 5 Vztah mezi časem a druhem zpráv

	Předem naplánované	Nečekané	Neplánované
Novinky	O	O	
Doplňující informace			O
Okamžité		O	
Vyvíjející se		O	
Průběžné	O	O	

Zdroj: Tuchman (in McQuail 2009: 325)

Toto třídění lze porovnat s kategoriemi „rutinní události“, „neštěstí“, „skandály“ a „příhody“ Molotche a Lestera. (in McQuail 2009: 327) Vzhledem k tématu mé práce a v souvislosti s nedávnými události v oblasti Šluknovského výběžku a informování o nich je důležité zmínit se o druhu události nazývané klíčová. „Vztahuje se k typu události, která se stává velkým zpravodajským příběhem, nejen díky svému rozsahu, neočekávanosti a dramatičnosti, ale také díky neobvyklé míře souznění s publikem, a proto, že symbolizuje hlubší veřejnou krizi nebo obavy.“ (McQuail 2009: 327) Může rovněž rozpochybovat zájem médií a následně vlnu dalších zpráv, které by jinak nepodléhaly zpravodajskému výběru. Nestudovala jsem analýzu těchto událostí, ale z laického pohledu bych ke klíčové události přiřadila jako příklad právě toto.⁶⁴

Toto téma je nutno předeštěřit, protože v praktické části na něj narážím v okruhu samotné redakční práce, ve kterém bych ráda zanalyzovala, jaký žánr novináři při zpracování menšinového tématu používají. Téma se ale již odklání od novinářských postupů směrem k obsahům jejich produkce. Proto mu věnujeme zájem pouze v menší míře.

⁶⁴ Srov. Vasterman (in McQuail 2009: 318) a pojem mediahype (mediálně zveličená zpráva).

4.3.3 Zdroje

Co ovlivňuje mediálního pracovníka, jak se chová a postupuje při výběru událostí a jaké mediální produkty může tvořit, jsme již zmínili. Je nezbytné ale rovněž uvést práci se zdroji. Mezi mediální rutiny novináře patří i seznam zdrojů, ke kterým se obrací. Podle McQuaila existují tři typy hlavních zdrojů: mluvčí institucí, odborníci a jiní novináři. (McQuail 2009: 333)

Z nejrůznějších výsledků průzkumů lze sestavit žebříček prvotních podnětů ke zprávám, z nichž největší podíl dostávají aktivity public relations a jejich podněty. Již menší podíl obsahuje samotné úsilí novináře (tzv. iniciované zdroje). (Trampota 2006: 84) Trampota dále ještě přidává tzv. neformální zdroje, ke kterým mohou patřit různé zákulisní informace, další novináři a podobně. Novináři rovněž čerpají z většinou placených dodávek zpráv od různých zpravodajských agentur (McQuail 2009: 335), které mohou dodávat jak obrazový, tištěný či zvukový materiál a které mají vůči obvyklému zpravodajství trochu odlišnou charakteristiku.

Co se týká zdrojů, které se objevují v konečné podobě zpráv, jejich rozpětí je samozřejmě výrazné. Lze ale vysledovat určité zákonitosti. Velký prostor přikládají novináři zástupcům byrokracie a oficiálním zdrojům (Trampota 2006: 80), které pokládají za důvěryhodné a spolehlivé. Takzvané „hlasy s přístupem“ jsou podle Trampoty nejvíce politici, úředníci, průmyslníci, odborníci, vědci a celebrity. Jan Jiráček v projektu Očernění upozorňuje, že tito lidé „se společenským vlivem“ mohou říkat, na základě toho, že potřebují přízeň veřejnosti, výroky, které jsou ve shodě s většinovým postojem společnosti. Tím, že je osoba „společensky významná“,“⁶⁵ její výroky mohou vyjadřovat to, že to tak skutečně je. „Novinář by ovšem měl mít na paměti, že hodnotový stereotyp se neprojevuje jenom jeho prvoplánovou podporou, leč i jeho prvoplánovým popíráním.“ (Očernění 2001: 29)

Co se týká menšin, Trampota uvádí, že vystupují jako zdroje nejvíce v okamžiku „zpráv o sociálním narušení řádu.“ Podle Trampoty (2006: 57) „novináři mají sklon využívat jen malé spektrum informačních zdrojů,“ které nesdílejí se svými kolegy. Toto spektrum je ustálené a příliš se nemění. Je pak pouze na novináři, jak s danými zdroji naloží, jestli z nich bude čerpat či je uvede v citacích a také v jakém pořadí je uvede. Opět zde tak můžeme navázat na přínos individuality novinářem, který sám rozhoduje,

⁶⁵ Otázkou je samozřejmě, do jaké míry a jakým způsobem.

jaké zdroje využije a jaké ne či koho konkrétně osloví. Mohou se spolehnout například na kritéria předchozí vhodnosti zdroje, jeho produktivity, spolehlivosti, důvěryhodnosti, autority a schopnosti vyjadřování. (Trampota 2006: 86)

Výkonná ředitelka občanského sdružení Multikulturní centrum v Praze Dagmar Sieglová uvádí, že média se na toto centrum obrací přibližně dvakrát až třikrát za rok a většinou to souvisí s aktivitami, které centrum dělá. V rámci některých projektů uzavírá centrum mediální partnerství (např. s ČRo 6, ale i ČRo, ČT, Respektem aj.) Většinou je média žádají o odborné posouzení nějaké problematiky nebo konkrétní informace o aktuálních událostech v centru. „Často se naši zaměstnanci necítí odborně dostatečně zdatní nebo mají zábrany vystoupit. Ale někteří naopak tuto možnost vítají jako příležitost zviditelnit svůj projekt nebo problematiku, kterou řeší,“ uvádí Sieglová. Někdy se centru podaří zprostředkovat setkání médií s aktéry problematiky. „V rámci rozhovoru pro rádio ohledně vzdělávacího projektu La Ngonpo se nám podařilo k rozhovoru přizvat přímo učitele a žáky,“ dodává.⁶⁶

Česka vietnamského původu Khanh Nguyen, která studuje obor Marketingová komunikace a PR na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy, zmiňuje komunikaci s příslušníky menšiny zejména v audiovizuálních médiích jako jednu z věcí, která ji vadí. „Když se chtějí zeptat na kameru nějakého Vietnamce, který očividně neumí česky, tak se ho přesto zeptají a nemají tlumočnicka. On je zmatený a vytváří to negativní obraz,“ uvádí. I přesto že její pohled může být jednostranný a nevypovídající o všech, shledala jsem ho zajímavým. Její zamyšlení nejen nad novinářskými postupy, ale také zobrazení její menšiny tedy uvádím v příloze č. 5.

Při dobré znalosti „terénu“ je možné rozeznat základní vztahy v místní komunitě, rivalitu mezi volenými i samozvanými představiteli Romů, zájmy a zvyky různých rodin a rodů,“ uvádí Silvie Kleková k romské menšině. (Očernění 2001: 18). Novinář se pak může vyhnout použití informací, které jsou mylné či zavádějící.

K často používaným zdrojům u menšinových témat patří i tiskové zprávy policie. Mluví se o ní v souvislosti se zmíněním etnicity pachatele, které se v médiích někdy objevuje bez jasné příčiny. Na ni také naráží zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková v souvislosti s nedávným případem napadení osoby v Břeclavi, k jehož útočníkům jsou přiřazeni lidé romské národnosti. „Uvědomme si, že podobné

---

⁶⁶ Cit. d.

útoky se dějí častěji. Jiná věc je, že média kladou extrémní důraz na ty, ve kterých hraje roli etnicita pachatelů,“ uvádí zmocněnkyně v rozhovoru pro iDnes.cz.⁶⁷ Policie ale nesmí zveřejňovat a ani nezveřejňuje ve svých zprávách určených k informačnímu účelu etnicitu pachatele, protože takové jednání je v rozporu s ústavou. Informace o národnosti a rasovém původu považuje zákon za citlivé informace a zacházet s takovými údaji se smí pouze na základě povolení daného zákonem nebo souhlasu dané osoby.⁶⁸ „Pokud novinář bude považovat za nutné, aby se v článku mluvilo např. o rasovém motivu incidentu, tak by neměl pracovat s etnicitou oběti nebo pachatele, ale se skutečným nebo domnělým motivem a pohnutkou pachatele,“ domnívá se advokátní koncipient David Oplatek. (Násilí z nenávisti, rasismus a média 2011: 60)

4.3.4 Jazyk

Kromě obecně známých a uplatňovaných bodů novinářských postupů bych zde ráda zmínila také krátké zamyšlení k jazykové stránce novinářského jazyka. Jak uvedu v druhé části tohoto příspěvku, tento bod se mi zdá velice přínosný vzhledem k tématu práce a také k aktuální situaci v mediálním světě. Kritiky (nejen) českých médií se dotýkají jejich pozvolné bulvarizace. Pod tímto pojmem vnímáme nejen větší vizualizaci a obrazové materiály na úkor tištěných, větší důraz na senzacechtivá témata a již zmíněné „soft news,“ ale také změnu jazykového vyjadřování novinářů. Najednou můžeme v seriózních denících shledat větší množství hovorových či expresivně zabarvených výrazů. „Toto subjektivní zabarvení nemá – jak je to u publicistických materiálů – funkci hodnotící, nemá ovlivnit názory a postoje příjemce, nýbrž funkci kontaktní – má získat pozornost příjemce a jeho zájem o zprávu,“ uvádí lingvista Karel Šebesta. (Zpravodajství v médiích 2001: 124) Dodává ale, že druhotně často k ovlivnění či posílení postojů čtenářů dochází. Proto nabádá, aby se novinář, pokud možno, vyvaroval hodnocení (vyjádřeno tehdy, pokud se shoduje se všeobecným a obecně přijatelným názorem společnosti). Dále doporučuje uvážlivě používat slova

⁶⁷ BOŘIL, Martin. Zmocněnkyně Šimůnková: Útok v Břeclavi je čin jednotlivců, ne všech Romů. *IDnes.cz* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zmocnenkyne-simunkova-utok-v-breclavi-je-cin-jednotlivcu-ne-vsech-romu-13r-/domaci.aspx?c=A120417_185300_brno-zpravy_bor.

⁶⁸ Koncepční a politické dokumenty ČR. *Cizinci v České republice: Stránky Ministerstva práce a sociálních věcí o integraci cizinců* [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.cizinci.cz/clanek.php?id=35&lg=1>.

v konotovaných významech (např. separatisté-bojovníci za svobodu)⁶⁹ a samotnou výrazovou expresivitu.

Jazykové hledisko jako jev zapříčiňující předsudky a stereotypy berou laikové i odborníci v potaz zřídka. „Kritika jazyka v podobných souvislostech bývá často odmítána jako pokus o cenzuru, případně jako omezování svobody slova,“ míní Karhanová s Kaderkou. (Nečitelní cizinci 2003: 12) Nicméně, novinářka Silvie Kleková v projektu Očernění uvádí, že právě novinářovo záporné a zjednodušené vidění se projevuje zejména ve vyjadřovacích stereotypech. „Určité výrazy („muž tmavší pleti,“ „snědý pachatel,“ ...) kvůli častému zařazení v určitém kontextu či v nelogickém slovním spojení získávají ironické až pejorativní zabarvení.“ (Očernění 2001: 18)

Dle Jiráka a Köpplové vše záleží na procesu interpretace textu. Čtenář může přistupovat k textu jako k určitému poselství, které mu autor sděluje, či může ale také chtít vyčíst realitu, která se nalézá „za textem,“ tzv. mezi řádky. „Autor vkládá do sdělení prvky, tzv. orientátory, jimiž se snaží vést průběh konkretizace sdělení uživatelem. Ve sdělení je přítomna představa o jeho žádoucím výkladu, o takovém jeho významu, který je preferován podavatelem,“ uvádí Jiráček s Köpplovou. (Jiráček, Köpplová 2009: 319)⁷⁰ Stuart Hall (2006) tuto teorii nazval pojmem „preferované čtení“ (preferred reading).

Jazykové hledisko informování o menšinách se podle mého názoru a k tomuto tématu vytvořené seminární práce „Jazykové prostředky používané k vyjadřování předsudků o menšinách“ dotýká nejen výběru slovní zásoby, jak zmiňuje Šebesta, ale rovněž použití vhodné odborné terminologie, volby titulků či interpretace cizích textů.

Specialista na problematiku politického extremismu Jan Charvát vytyčuje základní stanoviska problematiky na příkladu slova extremismus a extremist (tedy tématu krajní pravice, které se často vyskytuje ve spojení s romskou menšinou). Míni, že:

1. V rámci akademické obce neexistuje žádná definice toho, co je extrémní.
2. Slovo samo o sobě má již diskvalifikační etiketu, je citově zabarvené.
3. Extremismus je kategorie, která může zahrnovat vše (tj. fašismus, nacismus či komunismus rovná do jedné skupiny. (Násilí z nenávisti, rasismus a média 2011: 48)

⁶⁹ Srov. Jiráček, Köpplová 2009: 319 a verba dicendi a verba sentiendi, tedy slovesa pravení a cítění.

Interpretace cizího textu spíše spadá do překladatelské problematiky. Příkladem za všechny může být původní text kanadského deníku s nejvyšším nákladem Toronto Star s titulkem „Roma Children Perplex Local Educators“⁷¹ ve srovnání s českým překladem na serveru iDnes.cz „Školy si nevědí rady s liknavostí romských dětí z Česka.“⁷²

Předně zavádějící není pouze titlek, ale i interpretace celého obsahu. Je očividné, že autorka české „mutace“ nepochopila hlavní myšlenku celého článku, a to, že to, s čím se potýkají učitelé v Kanadě, je zejména velký počet romských žáků.

Tabulka 6 Srovnání českého a anglického překladu

	The Toronto Star	iDnes.cz
Titulek:	Roma Children Perplex Local Educators	Kanadský deník: Školy si nevědí rady s liknavostí romských dětí z Česka
Obsah: (volně interpretováno)	Kanadští učitelé jsou zaskočení množstvím nových romských žáků. Je nutno pro ně vyvinou jiné osnovy díky limitům rodné řeči a jinému životnímu stylu. Ukazují se počáteční malé úspěchy.	Kanadští učitelé mají s romskými dětmi problémy, protože se nechtějí učit a zlobí. Kanadské školy jen obtěžují, těm nezbyvá nic jiného než hledat překladatele.

Zdroj: vlastní úprava

V souvislosti s tématem práce se v nedávné době objevila rovněž debata o použití výrazu „nepřizpůsobiví“ (občané), který používají novináři pro romskou menšinu.

⁷¹<http://www.parentcentral.ca/parent/education/schoolsandresources/article/732028--roma-children-perplex-local-educators>>.

⁷²http://zpravy.idnes.cz/kanadsky-denik-skoly-si-nevedi-rady-s-liknavosti-romskych-deti-z-ceska-1zp-studium.aspx?c=A091129_164255_studium_abr>.

4.3.5 Etika

Ať již práce se zdroji, objektivita novinářského úsudku a nestrannost novinářského sdělení či dopad na veřejnost. Do každého z těchto bodů se promítá etika novinářské práce. Redakce většinou disponují etickými pravidly sepsanými v kodexu. Obvykle je v nich více či méně citován Etický kodex, který byl vypracován Syndikátem novinářů České republiky a který byl schválen 18. 6. 1998. Protože je to základní dokument, v souladu s kterým by měl novinář postupovat, přikládám jej v příloze č. 4. Otázka menšin je v něm vyjádřena jedním bodem, a to tvrzením, že novinář „nesmí vytvářet ani ztvárňovat námět, který by podněcoval diskriminaci rasy, barvy pleti, náboženství, pohlaví nebo sexuální orientace.“⁷³

Co se týká redakcí oslovených novinářů, etickým kodexem disponují všechny redakce. Uvádím zde ukázkou jednoho z kodexů zkoumaných médií, a to kodexu Mladé Fronty Dnes a iDnes.cz, která zahrnuje moje téma. „iDnes.cz a MF Dnes se vyhýbají jakýmkoliv předsudkům a pejorativním výrazům ve spojení s rasou, národností, pohlavím, náboženským vyznáním, politickým přesvědčením, sexuální orientací či profesním a společenským zařazením.“⁷⁴

Novinář Petr Holub ne nadarmo v projektu Očernění dodává, že by bylo dobré se inspirovat etickými pravidly v britské televizi BBC, tzv. Editorial Values. Tam je explicitně zakázáno psát stereotypně o sociálních skupinách. Novinářům je vysvětleno, že například namísto výrazu „černocho“ je nutné dávat přednost označení jako Jamajčan či Afričan a že místo výrazu „blacks“ pro britské občany černé pleti je vhodné používat „black people.“ (Očernění 2001: 15)

Média ve spojení s těmito tématy rovněž zahrnuje i část trestního zákona, konkrétně část § 198a.

(1) Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, etnické skupině, rase, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Stejně bude potrestán, kdo se spolčí nebo srotí k spáchání činu uvedeného v odst. 1.

⁷³ Etický kodex novináře. *Syndikát novinářů české republiky* [online]. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: http://syndikat-novinaru.cz/index.php?web=1&main=5&sub=36&main_tit=Etika&sub_tit=Eticky_kodex.

⁷⁴ Etický kodex. *MF DNES.CZ* [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://epaper.mfdnes.cz/o-mf-dnes/eticky-kodex>.

(3) *Odnětím svobody na šest měsíců až tři léta bude pachatel potrestán,*
 a) *spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem,* nebo
 b) *účastní-li se aktivně činnosti skupin, organizací nebo sdružení, které hlásají diskriminaci, násilí nebo rasovou, etnickou nebo náboženskou nenávisť.*⁷⁵

Není ale běžné, aby se tohoto trestného činu novináři dopouštěli. Překročení mezi novinářské etiky má za cíl hlídat nezávislá instituce Syndikátu, a to Komise pro etiku, která v těchto případech může vydat obecná doporučení, konkrétní stanoviska i odsudky. Ta se ve svém posledním zápisu z 8. února mimo jiné zabývala článkem jednoho z dotazovaných regionálních novinářů.⁷⁶ Stížnosti, které by směřovaly do multikulturní problematiky, se v zápisech Komise pro etiku objevují ale velice zřídka. Konkrétně za rok 2011 (k datu 9. 4. 2012) byl řešen pouze jeden (a to zmíněný) případ.⁷⁷

4.3.6 Fotografie

Dalším okruhem, který nezbytně patří k žurnalistické profesi, je fotografie. Tímto okruhem otázek jsem chtěla zjistit, jaký význam přisuzují novináři fotografiím a zdali mohou nějak ovlivnit jejich výběr. Protože se má práce zaměřuje pouze na postupy redaktorů a ne fotografů či fotoreportéru, což je téma, které se stává předmětem zkoumání a které by stálo za samostatnou práci, funkci fotografie v mé práci k mému tématu bych vyjádřila větou: „Jeden obraz řekne více než tisíc slov.“ Je pravda, že jak píše odbornice na fotografii Alena Lábová, fotografie „nepopisuje, ale ukazuje.“ Někdy tak média mohou zkreslit daný kontext mediálního produktu, protože k němu přiloží zavádějící vizuální doplněk. Nabízí se tu proto několik otázek. Jak zobrazit událost, aby ji veřejnost nepojímala stereotypně? Uvědomuje si novinář, že může být fotografie zavádějící? Má možnost ovlivnit výběr fotografie?

⁷⁵ Zákon č. 140/1961 Sb.: Trestní zákon. [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/140-61.htm>.

⁷⁶ ROČEK, František. Chcete koupit nádraží? V Ústí ho prodávají!. *Ústecký deník* [online]. [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://ustecky.denik.cz/zpravy_region/20110502_drazni_budovy_usti.html.

⁷⁷ Vzhledem k absenci odpovědi deníku případ nebyl dosud dořešen.

5 Praktická část

5.1 Výzkumná otázka

Jak novináři postupují, když zpracovávají multikulturní téma?

5.2 Struktura práce

Svou práci jsem rozdělila na dvě části – první část se skládá z teoretického seznámení se s tématem multikulturalismu a teoretickými zásadami setkání novináře s multikulturním tématem. Ty jsem rozebrala v předešlých dvou kapitolách. Následující druhá část se skládá z analýzy hloubkových rozhovorů s vybranými novináři.

5.3 Výzkumná metoda

Pro účely svého šetření jsem si vybrala analýzu mých závěrů podle tzv. zakotvené teorie (grounded theory). Co se týká spojení multikulturních témat a médií, tato problematika je z většiny zpracována v rámci obsahové analýzy novinových článků týkajících se cizinců a etnických či národnostních menšin a chyb, které tam lze najít např. po jazykové a stylistické stránce. Redakčními postupy se odborníci zabývají jen doplňkově, takže i z tohoto důvodu je zakotvená teorie podle mého názoru nejvhodnějším řešením. Nezačíná tedy stanovením hypotézy, ale ze získaných dat je následně vytváří. „Data se porovnávají mezi sebou a hledají se mezi nimi pravidelnosti a rozdíly.“ (Trampota, Vojtěchovská 2010: 264-266) Trampota a Vojtěchovská dále uvádějí jako jednu z možností aplikace této metody při studiu jednání a procesů v mediálních organizacích, což odpovídá mé práci.

5.4 Použitá metodologie

Pro svou práci jsem si vybrala jako hlavní metodu hloubkového rozhovoru. Důvody pro výběr této metody jsou patrné ze šetření výzkumné otázky, která je kvalitativního charakteru.

V případě hloubkového interview se jednalo o rozhovor pomocí návodu (Hendl 2008: 174), či rovněž polostandardizovaný rozhovor, u kterého jsem kladla dané otázky seřazené do tematických okruhů v určitém, předem daném pořadí. Pokud se ale objevil v průběhu rozhovoru nějaký podnět k doplňující otázce, položila jsem v reakci na

vzniklou situaci i ji mimo připravený seznam. Ty jsem uvedla v textu u jednotlivých přepisů rozhovorů. S regionálním novinářem Martinem Vokurkou proběhl rozhovor pomocí internetové aplikace Skype, s regionálním novinářem Františkem Ročkem jsme zvolili písemnou formu rozhovoru.

Polostandardizovaný rozhovor mi připadal vhodný, protože, jak Hendl uvádí (2008: 174), „umožňuje provést rozhovory s několika lidmi strukturovaněji a ulehčuje jejich srovnání.“ Rozhovor v mém případě můžu rovněž přirovnat k tzv. „problémově zaměřenému rozhovoru,“ (Hendl 2008: 175) který se zaměřuju na jeden okruh zájmu – tedy konkrétně postupy tázaného při zpracování multikulturní tematiky.

Zkontaktované novináře jsem zároveň na začátku rozhovoru poprosila o jejich souhlas k tomu, abych je mohla v práci stručně představit a uvádět je se jménem. Seznámila jsem je také s úmyslem využít práci pouze pro studijní účely. Seznam čítá 27 otázek, které jsem rozdělila do sedmi skupin podle toho, jak následují jednotlivé části procesu tvorby mediálního produktu za sebou. Jedná se o skupiny týkající se obecné charakteristiky multikulturní tematiky, výskytu tematiky v daném médiu, výběru tématu, formy mediálního produktu, samotné redakční práce, etické stránky věci a výběru fotografie. Poslední skupina se vztahuje k problémům, které novináři vidí při zpracování této tematiky, a způsobům, jakým by šlo vylepšit jejich postup. Plné znění otázek lze najít v příloze č. 1.

Po prvním rozhovoru s Kateřinou Eliášovou došlo k následnému doplnění otázek a přeskupení některých, což Hendl uvádí jako běžný jev. (2008: 166) Vyřadila jsem otázky, které naváděly k jasné odpovědi, omezila jsem otázky, kde jsem již dávala na výběr z několika možných východisek, a odebrala otázky, které se ptaly na totéž. Zpětně si uvědomuji, že jsem měla více přihlížet na metodu řazení otázek, jak ji popisuje Hendl (2008: 169), než se spoléhat na redakční praxi, protože při zpětném přepisování rozhovorů se mi zdály některé části rozhovorů nepřehledné a pozbývající strukturu.

Rozhovory jsem si po svolení respondentů nahrála na diktafon a následně uskutečnila jejich přepis, abych tak mohla doslovně citovat zodpovězené odpovědi. Celkem jsem uskutečnila devět rozhovorů, každý trval v průměru cca 46 minut. Přepsané rozhovory se nacházejí v příloze č. 2.

V rozhovorech jsem opravila stylistické a gramatické chyby. Jinak jsem žádné zásahy do rozhovorů nečinila a nechala jsem je tak, jak proběhly, protože autenticita je v případě mé analýzy cenná. Pokud oslovení novináři požádali o autorizaci svého rozhovoru, poskytla jsem ji. Prosbu zhlédnout výsledný rozhovor vyslovili dva respondenti, a to Jan Martinek a po mém zmínění možnosti autorizace také Ivan Motýl. V případě Ivany Karáskové jsem byla požádána o to, jestli by si nemohla přečíst již hotovou práci, což hodlám splnit.

V průběhu domlouvání si rozhovorů oslovení dávali najevo zejména ostražitost, kterou si lze vysvětlit samotným tématem práce. Je nadmíru jasné a pochopitelné, že každý novinář zachovává loajalitu vůči svému nadřízeným a vůči médiu, ve kterém pracuje. To pravděpodobně nabádá k mylnému dojmu, že by je chtěl někdo kontrolovat, prověřovat a vytýkat jim jejich redakční postupy. Podle mého mínění odpovídali všichni respondenti podle svého nejlepšího vědomí a svědomí, u některých případů ale byla poznat určitá „okleštěnost“ v jejich projevu a obava, zdali odpovídají správně. Často také zmiňovali: „Takto by to mělo být, ale občas se to nepovede“ a podobně. Tomuto faktu by šlo zamezit pouze dlouhodobým kvalitativním zúčastněným pozorováním v redakcích, což ale z časových důvodů nebylo uskutečnitelné. Tyto „obavy“ snad tedy alespoň trochu zmírnilo objasnění cíle těchto rozhovorů, a to jejich použití pouze v rámci studijních účelů.

5.5 Respondenti

Pro účely mé práce jsem si vybrala nepravděpodobnostní účelový vzorek novinářů, kteří se nějakým způsobem v dané problematice pohybují, tj. jsou na ni v daném médiu specializovaní či se v minulosti tématem opakovaně zabývali. Takto jsem učinila na radu šéfredaktorů, popř. zástupců šéfredaktorů médií či vedoucích rubriky, kteří s tím zároveň byli obeznámeni.

Celostátní média jsem zvolila podle aktuálního výzkumu čtenosti na internetových stránkách Unie vydavatelů ČR.⁷⁸ Výběr deníků ovlivnil fakt, že se na českém trhu nacházejí čtyři typy tohoto média. Týdeníky jsem zvolila podle jejich zaměření, tj. vybírala jsem pouze celostátní zpravodajské, popř. zpravodajsko-

---

⁷⁸ Media projekt: Aktuální data - 2.Q. až 3.Q. 2011. GFKCZECH - MEDIAN. Unie vydavatelů: Czech Publishers Association [online]. 10. 11. 2011 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.uvdt.cz/Upload/936.pdf> .

společenské týdeníky. Dva regionální deníky jsem zvolila podle největšího procenta etnických a národnostních menšin, které se na jejich území nacházejí, z čehož jsem usoudila, že redaktoři těchto regionálních médií přicházejí s multikulturními tématy do styku ve větší míře než ostatní. Poslední regionální deník jsem zvolila čistě náhodně a spíše podle osobních preferencí.

Po časově náročnějším domlouvání rozhovorů, což přičítám jednak časové tísní žurnalistického povolání obecně a také zmíněné ostýchavosti, viz výše, jsem nakonec uskutečnila rozhovory s Kateřinou Eliášovou (Hospodářské noviny), Ivanou Karáskovou (Mladá Fronta Dnes), Petrem Třešňákem (Respekt), Ivanem Motýlem (Týden), Martinem Vokurkou (Mostecký deník), Radkem Gálisem (Českobudějovický deník), Janem Martinkem (Lidové noviny), Eliškou Bártovou (Aktualne.cz) a Františkem Ročkem (Ústecký deník). Podrobnější charakteristiky vybraných médií a jejich respondentů jsem uvedla níže.

Kateřina Eliášová

Tato novinářka zahájila svou profesní činnost jako regionální zpravodajka TV Prima a poté ČT v Olomouci. Zde byla její hlavní pracovní náplní komunální a sociální politika, sedm měsíců působila též jako politická zpravodajka. Posléze působila jako redaktorka a reportérka zpravodajského serveru Aktualne.cz, kde pracovala do roku 2011. V roce 2009 získala ocenění Novinářská křepelka, udělované mladým a perspektivním novinářům do 33 let. V současné době působí v Hospodářských novinách.

Hospodářské noviny

Celostátní deník, který vychází pětikrát týdně, je zaměřený zejména na finanční, ekonomické a politické zpravodajství. Řadí se mezi první soukromé deníky, které vznikly v České republice po roce 1989. Jejich vlastníkem je vydavatelství *Economia.cz*, jejich šéfredaktorem od února roku 2011 Petr Šabata.⁷⁹ Na českém mediálním trhu obsazují z hlediska čtenosti (tj. odhadu čtenosti na vydání), která čítá k druhému a třetímu čtvrtletí 196 000 čtenářů, sedmé místo mezi celostátními deníky.

---

⁷⁹ Hospodářské noviny: Deník s důrazem na ekonomiku a politiku v souvislostech. *Economia* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://economia.ihned.cz/2/obsah-sekce/hospodarske-noviny>.

Průměrný prodaný náklad deníku činil za druhé a třetí čtvrtletí roku 2011 41 511 kusů.⁸⁰ V souvislosti s tištěným periodikem existuje také zpravodajský internetový portál iHned.cz.

Ivana Karásková

Současná redaktorka domácího zpravodajství vystudovala obor Andragogika. Jako novinářka začala pracovat v roce 1991 v brněnské redakci MF Dnes. Působila rovněž v Českém rozhlasu nebo časopisu Marianne, v MF Dnes působila ve všech třech magazínech, včetně Ona Dnes a Víkend. Jako reportérka vždy tíhla k magazínové novinářině, která je jí bližší než zpravodajství, dotýká se i případů zločinů či sociální patologie. Je autorkou knížky rozhovorů s lidmi, kteří zažili klinickou smrt, či o své cestě na Nový Zéland, podílela se také na knížce Elita české medicíny. Vysokoškolské vzdělání si nedávno rozšířila o studium psychologie a grafologie.⁸¹

Mladá Fronta Dnes

Druhý nejčtenější celostátní deník s odhadovaným denním portfoliem 791 000 čtenářů⁸² začal vycházet na podzim roku 1990, a navázal tak názvem, redaktory i čtenáři na předešlý deník Mladá Fronta. Periodikum, jehož šéfredaktorem je Robert Čásenský, vydává šestkrát týdně mediální skupina MAFRA. Ta kromě tištěného titulu provozuje také online zpravodajství na portálu iDnes.cz. Průměrný prodaný náklad deníku činil za druhé a třetí čtvrtletí roku 2011 221 223 kusů.⁸³ Deník zároveň spravuje 14 regionálních mutací.⁸⁴

Petr Třešňák

Vystudoval bakalářský obor Žurnalistika a magisterský obor Západoevropská studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Do Respektu píše od roku 1995, od roku 2001 se stal stálým členem redakce. Předtím působil v nevládních

⁸⁰ Media projekt: Aktuální data - 2.Q. až 3.Q. 2011. GFKCZECH - MEDIAN. *Unie vydavatelů: Czech Publishers Association* [online]. 10. 11. 2011 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.uvdt.cz/Upload/936.pdf>.

⁸¹ z e-mailové korespondence s I. Karáskovou.

⁸² Media projekt: Aktuální data - 2.Q. až 3.Q. 2011. GFKCZECH - MEDIAN. *Unie vydavatelů: Czech Publishers Association* [online]. 10. 11. 2011 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.uvdt.cz/Upload/936.pdf>.

⁸³ Media projekt: Aktuální data - 2.Q. až 3.Q. 2011. GFKCZECH - MEDIAN. *Unie vydavatelů: Czech Publishers Association* [online]. 10. 11. 2011 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.uvdt.cz/Upload/936.pdf>.

⁸⁴ Produkty a služby: MF DNES. *Mediální skupina Mafra: Tisk, internet, tv, rádia, tiskárny* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: http://www.mafra.cz/cs/default.asp?y=mafra_all\cs_produkty-a-sluzby_mlada-fronta-dnes.htm.

environmentálních organizacích. Nejdříve přispíval do domácí rubriky, v letech 2002-2006 vedl kulturní rubriku. Dnes píše zejména do rubriky Téma a píše komentáře. V roce 2011 získal v rámci novinářské ceny Evropského roku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení třetí místo v kategorii tištěných médií se svým článkem „Velký úklid bezdomovců.“⁸⁵

Respekt

Celostátní zpravodajský týdeník založila skupina disidentských novinářů v listopadu roku 1989, tehdy pod názvem Informační servis a v novinovém formátu. Dnešní plnobarevný magazínový formát komentuje aktuální domácí i zahraniční dění, zabývá se politikou, ekonomikou a historií, společenskými tématy a trendy, novinkami z oblasti vědy a výzkumu a také kulturou. Nynějším šéfredaktorem se stal v lednu roku 2009 Erik Tabery. Od roku 2007 spolupracuje Respekt s britským týdeníkem *The Economist*, z kterého publikuje vždy každý týden jeden článek.⁸⁶ Týdeník, který má odhadovaný náklad 34 215 kusů a 109 000 čtenářů, vydává vydavatelství *Economia*.

Ivan Motýl

Básník, publicista a také redaktor časopisu *Týden* vystudoval učitelství dějepisu na ostravské univerzitě. Od poloviny devadesátých pracoval jako novinář v *Mladé Frontě Dnes*, *Lidových novinách*, *Českém rozhlase* a regionálních novinách severovýchodní Moravy a Slezska. Nyní působí primárně v domácím zpravodajství časopisu *Týden*. Přispívá také do literárních časopisů.⁸⁷

Týden

Celorepublikový týdeník se zpravodajským a analytickým obsahem vychází od roku 1994. Nejprve jej vlastnilo vydavatelství Axel Spring, poté Ringier a nyní jej vydává vydavatelství *Mediacop*. Časopis vychází každé pondělí a jeho obsah je rozdělen do rubrik Svět, Ekonomika, Kultura a Moderní život. Pravidelně vydává v průběhu roku několik specializovaných příloh. Současným šéfredaktorem je František

⁸⁵ Seznam autorů. [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z:

[http://respekt.ihned.cz/?m=authors&person\[id\]=12290290&article\[aut_id\]=12290290](http://respekt.ihned.cz/?m=authors&person[id]=12290290&article[aut_id]=12290290).

⁸⁶ Respekt. *Economia* [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://economia.ihned.cz/2/obsah-sekce/hospodarske-noviny/>.

⁸⁷ Autoři Týdne: Ivan Motýl. *Týden.cz* [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://www.tyden.cz/autori-tydne/ivan-motyl/>.

Nachtigall. Průměrný náklad činí aktuálně 35 649 výtisků, čtenost pak 158 000 čtenářů.⁸⁸ Časopis přináší zpravodajství také na internetu, a to na stránce Tyden.cz.⁸⁹

Eliška Bártová

Studovala sociální politiku a žurnalistiku na Masarykově univerzitě v Brně. Před ukončením studia dala v roce 2001 přednost práci v týdeníku Respekt. Svými články upozornila například na porušování práv lidí s postižením a sociálně vyloučených skupin. Věnovala se také rozkrývání korupce v komunální politice. Na začátku roku 2006 z Respektu odešla do nově vznikajícího internetového deníku Aktuálně.cz. Pro čtenáře serveru odkrývá pozadí korupčních kauz a připravuje analytické materiály a reportáže. V roce 2006 vyhrála národní kolo soutěže Evropské unie „Pro rozmanitost. Proti diskriminaci.“⁹⁰

Aktuálně.cz

Internetový zpravodajský portál, který sebe charakterizuje jako první online deník v České republice, vydává společnost Centrum Holdings. V redakci se nachází vlastní tým pro grafiku, foto a video, který také vytváří obsah. Šéfredaktorem se stal v únoru roku 2012 Pavel Tomášek. Online deník čítal na svých stránkách návštěvnost zpravodajské sekce k 7. 2. 2012 464 778 lidí.⁹¹

Radek Gális

Absolvent žurnalistiky na Fakultě sociálních věd na Karlově univerzitě se zajímá o problematiku uprchlíků a regionální problematiku Českobudějovicka. Spolupracoval s několika neziskovými organizacemi jako sdružení na pomoc uprchlíkům Soužití 21 či Termity Hronov. Pracoval v Poradně pro cizince při Diecézní charitě v Českých Budějovicích, spolupracuje i s Katolickým týdeníkem a dalšími periodiky. Za články v soutěži Příběh uprchlíka získal dvakrát cenu UNHCR. V roce 2011 zvítězil v regionální novinářské soutěži Nadace Konráda Adenauera za reportážní portrét českobudějovické legendární postavy Ládi Kajbara.⁹²

⁸⁸ Media projekt: Aktuální data - 2.Q. až 3.Q. 2011. GFKCZECH - MEDIAN. *Unie vydavatelů: Czech Publishers Association* [online]. 10. 11. 2011 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.uvdt.cz/Upload/936.pdf>.

⁸⁹ Týden. [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://www.tyden.cz/>.

⁹⁰ Autoři. [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://aktualne.centrum.cz/autori/profil.phtml?slug=eliska-bartova>.

⁹¹ NetmonitorOnline. [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://online.netmonitor.cz/>

⁹² Z e-mailové korespondence a životopisu redaktora.

Českobudějovický deník

Ústřední mutace Deníku jižní Čechy vychází od 30. 9. 1992 a spolu s ostatními navazuje na tradici lokálních novin v jihočeském regionu. Redakce v Českých Budějovicích pokrývá krajské a okresní zpravodajství, které vychází spolu se zahraničním a celorepublikovým zpravodajstvím v rozsahu 16 až 32 stran. Deník vydávaný vydavatelstvím Vltava-Labe-Press obsahuje i speciálně zaměřené přílohy. Jako šéfredaktorka zde působí Hana Svítlová.⁹³ Čtenost všech deníků v Jihočeském kraji čítá 107 000 lidí.⁹⁴

Jan Martinek

Politický redaktor domácího zpravodajství vystudoval bakalářský obor Žurnalistika a magisterský obor Mediální studia na Fakultě sociálních věd Univerzity Karlovy. Jelikož je jeho největší zálibou hudba, jako redaktor začínal v hudebních časopisech jako Rock&Pop, Melodie či Muzikus. Pro Lidové noviny začal psát v roce 2006, nejdříve pro zahraniční a poté domácí sekci. Prošel také redakcemi časopisů Spy, Esquire, FHM či Euro. V roce 1997 pracoval v tiskovém oddělení rektorátu Univerzity Karlovy jako redaktor a editor časopisu Forum UK. K tématice multikulturalismu se dostal při informování o událostech na Šluknovsku.⁹⁵

Lidové noviny

Celostátní deník vychází denně se třemi listy, každodenní ekonomickou přílohou Byznys a pravidelnými tematickými přílohami. Periodikum s průměrným nákladem 41 727 kusů a odhadovanou čteností 228 000 čtenářů⁹⁶ řídí Dalibor Balšínek. První číslo obnoveného deníku Lidové noviny, který vychází šestkrát týdně, vyšlo 2. 4. 1990. Vydává jej mediální skupina MAFRA. V novinách rovněž vychází celostátní suplement Pátek Lidové noviny, noviny provozují také internetový zpravodajský server Lidovky.cz.⁹⁷

⁹³ Českobudějovický deník. *VLP: Vltava-Labe-Press* [online]. [cit. 2012-02-18]. Dostupné z: <http://www.vlp.cz/cz/vydavane-tituly/regionalni-deniky/denik-jizni-cechy/ceskobudejovicky-denik.html>.

⁹⁴ NetmonitorOnline. [online]. [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://online.netmonitor.cz/>.

⁹⁵ FUNDOVÁ, Johana. Jan Martinek: Studentský život jsem si užil se vším všudy. *Sociál: časopis studentů Fakulty sociálních věd*. 2011, roč. 8, č. 2, s. 15.

⁹⁶ Media projekt: Aktuální data - 2.Q. až 3.Q. 2011. GFKCZECH - MEDIAN. *Unie vydavatelů: Czech Publishers Association* [online]. 10. 11. 2011 [cit. 2012-02-07]. Dostupné z: <http://www.uvdt.cz/Upload/936.pdf>.

⁹⁷ Lidové noviny. *Lidovky.cz* [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://data.lidovky.cz/g/lidovky/lidovenoviny.htm>.

Martin Vokurka

Redaktor Mosteckého deníku studoval filmovou vědu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. V redakci pracuje od roku 2002, pracoval také jako civilní zaměstnanec u Policie ČR v Mostě, dělník v chemickém závodě, učitel či redaktor podnikového týdeníku Chempress. Jako redaktor malé lokální redakce má všeobecné zaměření na nejrůznější komunální témata. Ze sociálních témat se nejčastěji věnuje nezaměstnanosti a romské problematice (dominuje romské sídliště Chanov).⁹⁸

Mostecký deník

Deník vychází od 6. 5. 1993. V pravidelném rozsahu 28 až 40 stran přináší aktuální zpravodajství nejen ze světa a z České republiky, ale především z jejich nejbližšího okolí. Denně přináší na pěti až šesti stránkách informace z regionu. Lidé se dočtou o denním dění nejen v okresním městě, ale i v malých obcích regionu. Velká pozornost je věnována sportu. Deník obsahuje i speciálně zaměřené přílohy.⁹⁹

František Roček

Od sedmdesátých let do roku 1992 vystřídal několik zaměstnání. Pracoval například na okresní hygienické stanici v Semilech, na železnici na severu Čech u hygienické služby, na libereckém ředitelství Masného průmyslu, v ústeckém masokombinátu, v ústecké chemičce či ve slévárně. Jako publicista začal působit od prosince 1989. Asi od poloviny roku 1992 začal pracovat jako redaktor v tehdejším Severočeském deníku.¹⁰⁰ Dnes je redaktorem ústecké redakce Deníku.

Ústecký deník

Ústecký deník vychází od 6. 5. 1993. V pravidelném rozsahu 28 až 40 stran přináší svým čtenářům aktuální zpravodajství nejen ze světa a z České republiky, ale především z jejich nejbližšího okolí. Denně přináší na pěti až šesti stránkách informace z regionu. Lidé se dočtou o denním dění nejen v okresním městě Ústí nad Labem, ale i v malých obcích regionu. Velká pozornost je věnována sportu, ale i historii a kultuře. Svou stránku mají i čtenáři deníku. Deník obsahuje i speciálně zaměřené přílohy.¹⁰¹

⁹⁸ Z e-mailové korespondence s redaktorem.

⁹⁹ Mostecký deník. *VLP: Vltava-Labe-Press* [online]. [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.vlp.cz/cz/vydavane-tituly/regionalni-deniky/denik-severni-cechy/mostecky-denik.html>.

¹⁰⁰ Z e-mailové korespondence s redaktorem.

¹⁰¹ Ústecký deník. [online]. [cit. 2012-04-02]. Dostupné z: <http://www.vlp.cz/cz/vydavane-tituly/regionalni-deniky/denik-severni-cechy/ustecky-denik.html>.

5.6 Analýza výzkumu

Na základě zvolené metody jsem dále použila tzv. otevřené kódování¹⁰² rozhovorů, při kterém jsem analyzovala jednotlivé kategorie otázek a v každé kategorii shrnula závěry, které z nich vyplynuly.

Tabulka 7 Příklad otevřeného kódování

Výrok	Jev
V zahraniční rubrice si ti písíci rádi vybírají něco, co se v průběhu týdne ve zpravodajství neprobírá, takže se tam objevuje velké množství věci z tohoto okruhu Stejně tak kultura. Lidé z kulturního prostředí si více uvědomují, že tady nejsme jediní. (Ivan Motýl, Týden)	Větší výskyt tématu v zahraniční rubrice Větší výskyt tématu v domácí rubrice Větší interkulturní senzitivita u redaktorů domácí rubriky
Není u nás žádná rubrika, která by například vycházela každý týden a někoho prezentovala. Ale vždy se nám podaří někoho najít. V Českých Budějovicích je poradna pro uprchlíky a cizince. Multikulturní centra nám dají vědět, když něco pořádají. (Radek Gális, Českobudějovický deník)	Informování není cílené, chybí rubrika Neziskové organizace jako zdroje Nutnost podat podnět novinářů
Inzerenti nebudou příliš inzerovat v novinách, které se věnují romské problematice, už jen proto, že segment čtenářů je minimální. Myslím si, že by nějaký šikovný sociolog řekl, kolik lidí to v České republice zajímá, ale myslím si, že to bude málo. (Kateřina Eliášová, Hospodářské noviny)	Důraz na ekonomický aspekt médií Nezájem u čtenářů Odhad zájmu čtenářů

Zdroj: vlastní zpracování

¹⁰² Ze zdrojových dat se vyčítají podstatné jevy a pojmenovávají se. (In Trampota, Vojtěchovská 2010: 266)

5.6.1 První okruh

Prvním okruhem zjišťuji pochopení výrazu „multikulturní,“ tedy to, co si konkrétní novináři pod daným pojmem a okruhem představují a s čím si jej spojují. Také zkoumám druhy témat, se kterými se setkávají, a jaký k nim zauímají postoj.

- **Vnímání pojmu**

Jak jsem již zmínila na začátku, tak pojem „multikulturní“ může obsahovat širokou škálu definic a chápání. Dotazovaní novináři chápali pojem neméně široce, ale většinou jej ihned konkretizovali a spojovali, a to v souvislosti s tematikou romské menšiny. Obecně se dá říci, že spojení slova „multikulturní“ v souvislosti s výrazem „Rom“ zmínili všichni dotazovaní či jejich první asociace mířila právě do oblasti etnické (národnostní) menšiny. Zazněl také výraz minorita a minoritní a okrajová témata, o kterých se málo informuje. (Eliška Bártová a zdravotně a tělesně postižení, Ivana Karásková – okrajová témata z oblasti sexuologie či zdravotní a sociální patologie) Kateřina Eliášová se shodla s Janem Martinkem na tom, že slovo multikulturní může vyjadřovat setkávání různých kultur či psaní o někom, který je jiný, odlišný než ty ostatní.

Kateřina Eliášová: *„Tady je to spojené s tím, že se jedná třeba o romskou komunitu či o kulturu jiných kultur než té české. (...) Podle mě to ale není pouze věc cizích kultur, ale i záležitost odlišného typu myšlení v tom smyslu, že to mohou být i jiná náboženství.“*

Eliška Bártová: *„Myslím, že tam mate slovo multikulturní, protože si myslím, že to tak úplně nemusí být. Já pod tím chápu právě i problém lidí s postižením. Tedy témata, o kterých se moc nepíše a jsou na okraji zájmu .... Tematika lidí s postižením mi přijde hodně opomíjená a důležitá, přijde mi, že do toho zapadá.“*

V případě Františka Ročka se objevila definice multikulturalismu jako výhradně politického proudu. Multikulturní téma je pak chápáno jako téma, kde se popisuje setkávání různých kultur.

- **Témata**

Co se týká nejčastějších témat, které respondenti zpracovávají, téměř u všech se jako hlavní agenda jeví Romové a s nimi spojené okruhy, jako soužití s romskou menšinou, vztah mezi majoritou a minoritou či vyloučené lokality, ale i neonacismus a

aktivity krajní pravice. Další druhy témat se pak odvíjejí zejména od zájmu jednotlivých respondentů. Ivana Karásková se nejčastěji zaměřuje na zdravotní a sociální oblast, Radek Gális pracoval v minulosti v poradně pro uprchlíky a cizince, kam míří i jeho žurnalistický zájem. František Roček zmínil, že nejčastěji se setkává s touto tematikou při zpracování kulturních akcí či u článků popisujících problémy týkající se nelegální migrace, nelegálního obchodu, kriminality či romské tematiky. Radek Gális uvádí, že záleží na novináři, jaké téma si najdou, takže to může být velice různorodé.

Kateřina Eliášová: *„Při mém oboru se dostanu k této (myšleno romské) komunitě, ani ne tak jako o „multi-kulti,“ tedy jejich kultuře a tradicích, jako o problémech, které je provází díky tomu, že jejich sociální zázemí není vždycky ideální.“*

Jan Martinek: *„V Lidových novinách v domácím zpravodajství je to především otázka soužití s romskou menšinou.“*

Petr Třešňák: *„V posledních dvou letech byla naše hlavní agenda Dělnická strana, vyloučené lokality a snaha místních starostů a rad utužovat represí.“*

Proč si respondenti myslí, že zrovna tento okruh témat se nejčastěji v médiích objevuje? Shoda panuje v tom, že je to něco, co společnost zajímá, a Romové jsou těmi, o které je z hlediska čtenářstva největší zájem.

Jan Martinek se domnívá, že romská tematika s sebou nese konflikt, po kterém je společenská poptávka. Petr Třešňák se domnívá, že je u romské menšiny ze všech menšin reálná možnost, že se tato menšina stane natolik sociálně vyloučenou a problematickou, že to bude znamenat velký problém. Myslí si také, že je ze všech menšin nejvíce diskriminovaná a spojovaná s nejvíce předsudky společnosti. Poměr článků vzhledem k jiným menšinám by neměnil.

Petr Třešňák: *„Myslím si, že jsme měli relativně dost textů o českých Vietnamcích, Ukrajincích či Rusech. Dělali jsme hodně zneužívané severokorejské dělníky. Tam ale vždy narazíte na to, že to není hlavní agenda, kterou ta země žije.“*

Jan Martinek: *„To je celospolečenský diskurz, společnosti si to žádá a lidé o tom rádi čtou. Nikdy předtím neudělaly Lidové noviny to, že by někoho vyslaly na týden do nějaké oblasti a nechaly ho psát z ní reportáže.“*

- **Přístup**

Eliška Bártová, Petr Třešňák a Martin Vokurka se shodli na tom, že je potřeba citlivějšího přístupu, který bude brát ohled na výbušnost a kontroverznost tématu. Podle Třešňáka zde má česká žurnalistika nejvíce nedořešených témat, například co se týká zmiňování etnicity, u kterých neexistují žádná ustálená pravidla.

Jan Martinek zmiňuje jistou exotiku, kterou toto téma obsahuje, a přiznává, že ho baví jeho zpracování více, protože je zajímavější než politika, kterou obvykle zpracovává.

Petr Třešňák: *„Myslím si, že ve hře je větší citlivost a větší díl přemýšlení o tom, jak o těch tématech psát, aby člověk neupadal do stereotypů. Určitě je na místě otázka, jak psát, aby to bylo ve výsledku přínosné pro celou společnost a celý konflikt.“*

Martin Vokurka: *„U Romů je to citlivější, protože my víme, že cokoliv o nich napíšeme, tak to hodně vztahují na sebe. Minimálně na Mostecku je to choulostivé téma, protože romská problematika je zde velké téma a cokoliv se o nich napíše, je dost výbušné. Jakkoliv se snažíte postupovat vyváženě a neutrálně, tak se nikomu nezavděčíte a vždy v tom někdo něco najde. (...) Uvědomujeme si více následky, vždy zvažujeme, jaký to může vyvolat ohlas a jestli to nemůžeme napsat jinak.“*

Ivana Karásková a Ivan Motýl zde preferují stavět spíše než jindy na konkrétních lidských příbězích. Motýl zdůrazňuje, že je pro něj zásadní přistupovat k tomu lidsky, bez přehnané politické korektnosti novinářů a popisovat nejprve konkrétní příběh člověka a až pak vazby k jeho národnosti a náhled společnosti.

Ivan Motýl: *„Nebaví mě ale ta politická, tedy novinářská korektnost. Chci k tomu přistupovat lidsky. ... Například nedávno jsem psal článek o tom, kolik je v České republice Romů. Nikdo to zde přesně neví, ale také to nikdo neřeší nebo to nikdo nechce vědět, protože to zakazuje korektnost.“*

Radek Gális si nevšimá žádné změny přístupu k těmto tématům, s výjimkou jazykové bariéry, která může nastat. František Roček v tom žádný speciální přístup nevidí, protože málokdy zpracovává něco, co by souviselo s etnickým kontextem.

František Roček: „*Takzvaná „multikulturní témata“ jsou chápána jako jednotlivé zcela konkrétní jevy – problémy, které se objevují v aktuálních informačních vlnách. Jde tedy o zcela všední (momentální) téma, protože nejde o multikulturní téma, ale o téma nelegálního pohybu osob, pašování, výroby a prodeje padělků, o krádeže, loupeže, vraždy, držení padělaných dokladů, práce na černo a podobně. Jenom velmi vzácně jde o kriminální činy s národnostním (etnickým) kontextem.*“

5.6.2 Druhý okruh

Druhým okruhem zpracovávám výskyt tematiky v daném médiu.

- **Zájem média**

Z výpovědí novinářů je patrné, že si uvědomují jistou „podinformovanost“ témat, která spadají do tohoto okruhu témat. Podrobnější vhled do tohoto okruhu by jistě vnesla obsahová analýza článků vyskytujících se v daných médiích. Obecně lze ale říci, že novináři sdíleli fakt, že toto téma lze hodnotit jako menšinové, které se v jejich médiích vyskytuje málo. Výjimka nastává v případě, když námět na mediální produkt, který obsahuje tato témata, v sobě nese určitý soubor zpravodajských hodnot, a to konkrétně podmínku aktuálnosti a konfliktu či problému. Pak je s tímto okruhem spjatá větší míra informování (či konkrétně více příspěvků) o daném jevu a od toho se následně odrážející větší míra pozornosti médií.

Ivan Motýl: „*Nejsou to jen moje texty, občas se z tohoto pohledu objeví i reportáž či téma někoho jiného. Ale zásadní text ve smyslu reportáže se objeví tak jednou za dva měsíce, častěji rozhodně ne.*“

Ivana Karásková: „*Když vypukne Šluknov, jsou tam demonstrace, tak se píše třeba každý den. Když to žije nějakou aktuální událostí. Pak je klid a zase se objeví něco jiného.*“

Snahu o kontinuitu příspěvků z této oblasti, konkrétně spojených s romskou tematikou, a výraznější zájem o tato témata popsal pouze jeden novinář, a to Petr Třešňák z týdeníku Respekt. Častější informování o romské menšině zmiňuje i Martin Vokurka z Mosteckého deníku, ve kterém je toto téma velice sledované i díky sídlišti Chanov, které obývá velké množství lidí romské národnosti a které bývá médií označováno jako romské ghetto.

Petr Třešňák: *„Myslím, že to zajímá všechny a v tomto ohledu nemáme silné názorové rozpory a díváme se na to podobným způsobem. Je to jedno z témat, kdy člověk více myslí na společenskou důležitost tématu více než na čtenáře.“*

Důvodem, proč média nedisponují obvyklou mírou informování o těchto tématech, je zejména fakt, že se nacházejí na okraji zájmu jak vedení redakce, které své závěry vyvozuje rovněž od malého zájmu z čtenářské obce. Tato témata je tím pádem složitější ze strany zpracovatele příspěvku prosadit. Při zmínce o těchto tématech se tak objevují spojení jako „třešnička na dortu“ či „osobní zájem,“ čímž novináři stvrzují to, že toto téma aktivně pro svou práci vyhledávají v menší míře.

V některých okamžicích, spíše „mezi řádky,“ jsem jako tazatel cítila, že novinářům to je líto a mají tendenci se za to omlouvat. Z toho lze vyvodit, že o problematice informování o těchto tématech ví a že si jsou vědomi odlišných přístupů a jisté specifčnosti, která je provází.

Kateřina Eliášová: *„Troufla bych si říct, že když je to třikrát, čtyřikrát za měsíc, tak je to moc. (...) Nepamatuji si, že by měl někdo, zvláště z Hospodářských novin, seriál, který by se věnoval problematice menšin. (...) Pro čtenáře, kteří čtou Hospodářské noviny, to není úplně cílová skupina.“*

Ivan Motýl: *„Zájem o multikulturní reportáže, které mě baví, nebyl nikdy extra velký. Vedení redakce to považuje za menšinový žánr, který oslovuje malou skupinu čtenářů.“*

Eliška Bártová: *„Tohle je na okraji zájmu. Skutečně se o tom píše za situace, kdy se něco odehraje a kdy to nelze přehlédnout a kdy je nutné o tom referovat. Jako například situace na severu. Hlubková analýza problému či větší ponoření se do toho či nahlédnutí z jiné strany, než co se aktuálně děje, určitě není prioritou.“*

Ivana Karásková: *„Myslím, že se v žebříčku nacházejí tak od poloviny dolů.“*

Poměrně překvapivý výsledek vyplynul ze zjištění, že menšinová témata se možná častěji promítají do kulturní či zahraniční rubriky, kde je na to podle několika respondentů více prostoru a také více času či více porozumění.

Kateřina Eliášová: *„Kolegové z kulturní rubriky se tomu paradoxně věnují víc než my, kteří děláme v domácí rubrice. Myslím například muziku, galerie, výstavy, protože tam*

se s tou komunitou identifikujete lépe, než když píšete o tom, že někde zbili romského kluka nebo Romové bílého kluka. V tom smyslu je kultura v tomhle příjemnější, že vás k té kultuře jednotlivých národů přiblíží snáz.“

Ivan Motýl: *„V zahraniční rubrice si ti píšící rádi vybírají něco, co se v průběhu týdne ve zpravodajství neprobírá, takže se tam objevuje velké množství věcí z tohoto okruhu a zahraniční rubrika se věnuje mnohem více tomuto okruhu. Stejně tak kultura. Lidé z kulturního prostředí si více uvědomují, že tady nejsme jediní.“*

- **Důvody zájmu novinářů**

Rovněž mě zajímalo, proč se dotazovaní novináři zajímají o tuto tematiku či co je přivedlo k tomu, že ji mají jako oblast působnosti, o které informují. Z odpovědí vyšlo zajímavé zjištění, a to takové, že většina dotazovaných novinářů je velice úzce propojena s tímto okruhem témat a má k němu silné vazby. Jak zmínil Radek Gális, „když novinář dělá něco, co ho baví, je to ideální varianta.“ Tyto vazby se vzájemně prolínají, ale nejčastěji vycházejí z jejich rodinného zázemí (Motýl, Bártová, Eliášová), studia (Bártová, Karásková, Motýl) či (minulých) pracovních zkušeností (Gális). Někteří pouze uváděli silné sociální cítění a „zapálení pro věc“ (Třešňák, Bártová, Eliášová).

Radek Gális pracoval jednu dobu současně jako novinář a sociální pracovník v poradně pro uprchlíky a cizince. Ivana Karásková si doplnila vzdělání vedle studia andragogiky i studiem psychologie a grafologie. Eliška Bártová studovala spolu se žurnalistikou veřejnou a sociální politiku. František Roček zpracoval na toto téma několik publikací. Ivan Motýl či Martin Vokurka vyrůstali v multikulturním prostředí ve své rodině či městě. Pouze jedna osoba dostala toto téma přidělené, a to Jan Martinek, a dané téma mu poté již zůstalo.

V některých případech, zejména u těch osob, které se zabývali prací v neziskové sféře, se může projevit větší „souznění“ s touto sférou témat. Soudím, že ale nedochází k vyhraněnému zosobnění novináře jako „ochránce sociálně slabších.“ (Trampota 2006: 49) I díky ostatním vlivům, na kterých závisí výběr mediálních produktů, zde nedochází k cílenému protlačování těchto témat či zkreslenému vidění této tematiky, ba právě naopak. Někteří se k této tematice stavěli až příkře realisticky. Pro bližší vysvětlení – Ivan Motýl například uvádí, že ho nebaví politická – novinářská korektnost. Ivana

Karášková zmiňuje, že někdy „se chodí zbytečně kolem horké kaše.“ K debatě ohledně etnicity viz níže.

Eliška Bártová: „*Já jsem studovala sociální politiku se žurnalistikou. Moje máma dělala v partnerské poradně. Přišlo mi to přirozeně jako důležité téma. Cítila jsem, že jsou ti lidé hendikepováni nejen svým postižením, ale i že se k nim společnost staví jinak, že je tam nějaký problém.*“

Ivan Motýl: „*Já pocházím z česko-německé rodiny, z jedné strany jsou to Sudetští Němci ze Šumavy, z druhé strany Němci z Lučína. Vyrůstal jsem v Ostravě, která byla multikulturním prostředím. Člověk nad tím musel přemýšlet od deseti let. Novináři z tohoto prostředí se toho nějakým způsobem dotýkají. Nakonec jsem si vzal za manželku Řekyni, potomkyni těch, co sem přišli v roce 1948, když utíkali z občanské války, takže jsem přišel do kontaktu i s řeckou komunitou. To mě v tomhle směru vzdělávalo, zformovalo.*“

Petr Třešňák: „*Dlouhodobě mě to osobně zajímá, protože jsem měl pocit, že diskriminace je poměrně hluboká, nenahlédnutá a přetrvávající. Vždy mě o tom bavilo přemýšlet, ještě dřív, než jsem o tom psal.*“

Kateřina Eliášová: „*Má smysl psát o těchto věcech, nejen proto, že mám shodou okolností židovské a romské kořeny, ale protože mě to jednoduše štve.*“

Specifická je rovněž role regionálních novinářů. Problém nedostatečného počtu lidí v redakci a nedostatku času způsobuje to, že je téměř nemožné specializovat se na nějaký okruh a psát například pouze o něm. Z jejich odpovědí vyplývá, že pokud chceme, aby se něco takového zobrazilo v daném médiu, musí se v daném okruhu odehrávat něco opravdu zajímavého, co má přímou souvislost s regionem, či redaktora musí vést právě silný osobní zájem o danou problematiku. Ukazuje se zde ale zajímavý paradox, že právě postup regionálního novináře může být k těmto tématům díky tomu, že jeho úkolem je spíše najít náměty než vybrat, jaké náměty zvolit, přístupnější více než u celostátního novináře. Příspěvky z tohoto okruhu tak mohou být snáze publikovány.

Martin Vokurka: *„Vyloženě k tomu tématu neinklinuji, ale vyplývá to z toho, že romská tematika je součástí zpravodajství. (...) Ze sledování čtenosti je toto téma, pominu-li havárie a katastrofy, nejčtenější. Což víme, ale nesnažíme se z toho těžit.“*

Radek Gális: *„Nemám to ale v popisu práce, jsem regionální novinář, kterého by mělo zajímat to, co se děje v okrese a kraji. Ale žije tady hodně cizinců, s kterými si, když znáte realie, odkud přišli, rádi popovídáte a oni jsou také rádi.“*

Nicméně fakt, že velkou roli hraje to, jestli se redaktor o tyto věci zajímá, platí i u celostátních médií v ještě větší míře. Eliška Bártová byla jasně přesvědčena, že tento okruh témat se objeví spolu s přítomností novináře. Pokud odejde, tak témata mizí. I ostatní novináři potvrzují předešlou domněnku, že pokud se novinář o toto téma nezajímá sám a nesnaží se jej prosazovat, jiná témata, než ta spojená s aktuální situací, či konkrétně konfliktem, vycházet nebudou.

- **Sledování problematiky**

Poté, co jsem se dozvěděla, co je vede k zájmu o tuto problematiku, snažila jsem se otázku rozšířit tou následující - zdali u respondentů existuje nějaká možnost jejich bližšího dovzdělávání či podrobnějšího sledování dané problematiky.

Jako již několikrát zde byl hlavní překážkou čas a vytíženost novinářů, a to bez rozdílu média. Zejména díky těmto dvěma faktorům zde prakticky neexistuje možnost kontinuálně se dovzdělávat v dané oblasti, tuto nevyjímaje. Většina se ale shodovala na tom, že zpracování určité problematiky samo o sobě podle nich dostatečně postačuje v získání nových poznatků. Jak ale například zmiňuje Eliška Bártová, o aktuálních trendech a skloňovaných pojmech, ač je to podle ní škoda, přehled nemá. Někteří, jak již bylo zmíněno v předchozím okruhu, mohou vycházet ze svého předchozího vzdělání, které se k tomu vztahovalo (Bártová, Motýl, Karásková). Shodně ale všichni respondenti potvrdili, že dovzdělávání se zejména děje pomocí veřejně dostupných zdrojů, povětšinou internetových, někdy odborníků v dané oblasti.

Dle mého názoru je to jedna z nedořešených diskuzí obecné žurnalistiky, a to otázka, zdali by novinář neměl mít ještě jiné, tj. specializované, odborné vzdělání (což splňují někteří z respondentů) či zda postačí, aby se pouze soustředil na daný okruh zájmu. Pokud by měli další specializaci, která by se vztahovala k menšinové tematice,

podle mého názoru by docházelo k vyváženějšímu informování a také třeba vyvarování se chybných pojmů a odborných termínů, ke kterému občas dochází.¹⁰³ Díky sledování veřejně dostupných zdrojů a kontaktu s odborníky ale naopak zase nemusí být ochuzeni o aktuální vývoj či trendy. Rovněž se zde musí zohlednit hledisko, že toto téma je menšinové a novinář, ač může tato tematika spadat do pole jeho působnosti, neinformuje pouze o ní, nýbrž má na starosti ještě jiné druhy témat. Čímž může klesat šance či možnost nějakým způsobem si doplňovat znalosti, jako to může být v jednostrannějším zaměření, jakým je např. kultura či politika.

Petr Třešňák: *„Nějaké možnosti, jak se dovzdělat, jsou. Ale já se přiznám, že se málokdy ve své práci vzdělávám formálně, že bych něco navštěvoval. (...) Většinou si vyberu člověka, který o tom všechno ví, a pak ho dostatečně dlouho „vysávám.“*

Eliška Bártová: *„Práce sama o sobě dost vzdělává. Když to člověk dělá poctivě, načítá informace a získává zkušenosti, tak mě to vzdělalo možná více než samotná škola. Je fakt, že tato práce je vyčerpávající, a představa, že si po takovýchto zážitcích sednu a ještě si o tom čtu, to ne.“*

Kateřina Eliášová: *„Já jsem takový typický novinář na sociálních sítích, sleduji Romeu, ... Upřímně řečeno, spíš je to pro mě soukromé pátrání a soukromý zájem, než abych hledala vyloženě tato témata proto, abych o nich mohla psát.“*

Hledisko regionálních novinářů se prolíná s předchozí otázkou. Je zde vhodné uvést, že jejich možnosti jsou ještě omezenějším tím, že jejich hlavní cíl je psát o tom, co se dotýká konkrétního regionu a všech jeho oblastí. Specializace v některých případech existuje, ale není tak patrná a je odvislá od redaktorova bližšího zájmu.

Radek Gális: *„Tím, že jsem spolupracoval s Člověkem v tísni, tak sleduji různé festivaly, třeba Jeden svět, a nějakým způsobem se na tom podílím. Nemám to ale v popisu práce, jsem regionální novinář, kterého by mělo zajímat to, co se děje v okrese a kraji.“*

František Roček: *„Nesleduji (danou tematiku). Přichází sama. Jde o onen nepřetržitý příboj informací, sledy informačních vln.“*

¹⁰³ Např. národnost versus občanství, národnostní versus etnická menšina, problematika a právní ustanovení násilí z nenávisti apod.

5.6.3 Třetí okruh

Třetí okruh naráží na zpravodajské hodnoty, jak se k novinářům podněty dostanou a čím je podmíněn výběr a počáteční náhled novinářů na téma.

- **Podněty a zpravodajské hodnoty**

U první části okruhu mě zajímalo, zdali lze vysledovat první podnět, kterým se počne novinář zajímat o dané téma z multikulturní oblasti. Protože z odpovědí se zdá, že moje otázka byla formulovaná nejednoznačně a slovo podnět chápali respondenti mnohoznačně, z odpovědí bych definovala dva proudy, a to podnět jako konkrétní událost, kterou přiřadím ke zpravodajským hodnotám, a podnět jako zdroj události, který se shoduje s částí čtvrtého okruhu otázek. Zde je rovněž vhodné zabývat se odděleně jednotlivými typy médií.

Teorii o tom, že média posilují či přímo vytvářejí stereotypy, bychom mohli podepřít jedním z výsledků mého průzkumu, který se vztahuje k tomuto okruhu, a to konkrétně u určení prvních podnětů a zpravodajských hodnot u deníkového zpravodajství. Respondenti shodně uváděli aktuálnost úzce spojenou s konfliktní událostí a problémem či střetem, který se musí řešit. Problém je to, co novinář považuje za hodnotu, která zajímá čtenáře a posiluje ekonomickou stránku novin. Tyto priority, pokud přihlédneme ke všem okolním jevům, jako je prostor pro dané téma či čas, zcela upozaďují možnosti médií orientovat se i na témata, která nejsou aktuálně způsobena nějakou situací, protože novinář jí jednoduše nebude věnovat pozornost. Pouze výjimečně se objevila zmínka o nějakých odbornějších textech či rozsáhlejších analýzách, a to pouze v případě týdeníků.

Další v řadě je zajímavý silný příběh jednotlivce či konkrétní osoby. Ivana Karásková uvedla, že se v její redakci běžně pojmenovává jako „story“ a má své místo ve zpravodajských žánrech. Jako kritérium se často skloňovala zajímavost a atraktivita pro novináře i pro čtenáře. Eliška Bártová rovněž zmiňuje obecně veřejný zájem, který tato témata doprovází.

Snaha zavděčit se čtenáři se tak míjí s účinkem, čtenáři podle novinářů rádi čtou o konfliktech a problémech, na druhou stranu kritika čtenářů směřuje k novinářům za to, že jim média nabízí (ať už pozitivně nebo negativně) zkreslený pohled na tuto problematiku. Hlavním konfliktem, který zde ale vyvstává, je tak otázka, je-li záměrem

médií posilovat vyhraněný „český“ názor na cizince a menšiny, tedy nabízet to, co většinová společnost očekává, či se snažit prezentovat i jiné druhy příspěvků než tyto.

Kateřina Eliášová: *„A paradoxně vždy se člověk dostane k těm cizincům až ve chvíli, kdy je někdo přepadený, utlačovaný nebo má nějaký problém. Málokdy se zajímáte o cizince, jak tady žijí.“*

Jan Martinek: *„Je nějaký problém či silný příběh a pokud to je dostatečně silné, aby to lidi zaujalo, tak se to do médií dostane a cestu si najde.“*

Ivana Karásková: *„Právě proto nejsou tato témata na špici, protože je tady nějaké povědomí, že zase tak úplně tu většinu nezajímá, co se týká malých (témat). To začne zajímat až, když se tam něco uděje, až když začne nějaká demonstrace jako ve Varnsdorfu nebo tak.“*

František Roček: *„Informace musí zaujmout, protože sebelepší informace, pokud nevzbudí pozornost, neexistuje, byť existuje.“*

Novináři z týdeníků spíše odmítali hodnoty, které by se jevily klíčové zejména u denního zpravodajství, jako je blízkost či aktuálnost. Je u nich vidět značná snaha o přesah, Ivan Motýl uvedl, že ho moc nezajímá zájem čtenářů. U Petra Třešňáka nehraje roli například blízkost a aktuálnost má svoji důležitost, vzhledem k prioritě nadčasovosti, lehce sníženou. Rovněž oni ale souhlasí, že příběh je to, co je vysoko postavená priorita.

Ivan Motýl: *„Mělo by se tam přinést něco nového – třeba co v daném okruhu vyšlo v poslední době v ostatních konkurenčních časopisech. Nebo konkrétní příběh člověka, který je vždy nový a stále zajímavý.“*

Petr Třešňák: *„Blízkost třeba nehraje téměř vůbec roli. Aktuálnost určitě, byť část témat máme lehce nadčasovější. Společenská důležitost a jistá neotřelost toho, co konkrétní věc nabízí. Když se objeví něco, co ten obrázek rozšiřuje.“*

Jasně se zde projevil také rozdíl mezi celostátní a regionální žurnalistikou. Radek Gális uvedl, že proto, že je novinář, který zná život cizinců, tak rád zpracuje příspěvek, kterých se jich týká. Obvykle má ale za úkol naplnit určitý prostor v deníku. Může si tak sám určit, zdali do ní zahrne i multikulturní téma, nebo zdali ho vynechá.

Zde je tedy zřejmá a běžnější aktuální nahodilost těchto multikulturních témat, zatímco u celostátních médií může být rozšířena o další stupně jako společenská důležitost a podobně. Martin Vokurka uvedl, že i díky tomu, že žije blízko sídliště Chanov, a díky tomu, že píše o tom, co prožívá jako občan, čerpá podněty ze svého bezprostředního okolí. František Roček k tomu uvádí, že jako zásadní téma s prioritní hodnotou je to, které pomůže osvětlit nějaké téma a uvést ho na pravou míru.

Zaměření regionálních novinářů se tedy zřetelně orientuje na konkrétního jedince, kterého mají za úkol seznámit s danou kulturou pomocí něčeho hmatatelného z jeho okolí, a tak jim ho přiblížit.

Martin Vokurka: *„V lokální žurnalistice je těsná vazba mezi čtenáři a novináři. Není to tak, že přijdete ráno do práce a čekáte, co vám kdo pošle do mailu. Jsem novinářem 24 hodin denně a už jen to, že žiju v Mostě a mám výhled na sídliště Chanov, je zdrojem témat. Píšu o tom, co zažívám já jako občan.“*

Radek Gális: *„U nás to je tak, že přijdu do práce a vím, že musím naplnit například stránku. A mám to privilegium, že to naplním tím, čím chci. Nikdo mi to neschvaluje. Dělán si týdenní plán dopředu, ale to je spíše rámcové. Tím, že jsem redaktor, který zná život cizinců, tak když se to dozvím, tak to tam rád dám. Ideální varianta je taková, abych napsal o tom, co teprve bude, abych na to nalákal další lidi, kteří by se s tou kulturou seznámili.“*

Z odpovědí jak Františka Ročka, tak Radka Gálise vyplynulo, že rovněž považují za správné uvádět věci na pravou míru a vyvracet mylné domněnky.

Radek Gális: *„Abych jednoduše ukázal, že tady žijí cizinci, kteří dělají také něco jiného, než že chodí do práce a pracují 16 hodin denně.“*

František Roček: *„Zásadní význam má pro mne téma, pokud může vést k demytologizaci, k odvšivení od nějaké šeptandy, pomluvy nebo jenom nechtěně zkresleného pavlačového povídání.“*

- **Vliv na zpracování**

V další části jsem se chtěla dozvědět, co všechno respondenty ovlivňuje, pokud zpracovávají danou problematiku. Někteří respondenti poukazovali na jejich dosavadní

zkušenosti a zážitky, většina jich zmiňovala svou vlastní osobu, zkušenosti a náhled na věc. Radek Gális uvedl svoji činnost v poradně, Eliška Bártová například působení konkrétních pocitů při konfrontaci v průběhu tvorby reportáže. Ivana Karásková uvedla, že ji ovlivňuje zejména její osoba v souvislosti s tím, že aby téma vybrala, musí ji zaujmout a současně s ní i co nejširší vrstvu čtenářů. Osobě novináře se zde tak dostává ještě daleko většího významu.

Radek Gális: *„Určitě předchozí zkušenosti, to, že jsem žil také dva roky na koleji s klukem z Chartúmu v Súdánu.“*

Eliška Bártová: *„Zážitek (...) Člověk vyrazí na to místo, mluví se spoustou lidí a z toho si odnese zážitek, který je důležitý pro to, jak to zhodnotí a jak to pak napíše.“*

Jan Martinek: *„Pravdou je, že je tam vždy přítomná nějaká autocenzura. Některé věci musíš psát nějakým způsobem, protože noviny je tímto způsobem píšou.“*

Zaujala mě ale odpověď Jana Martinka, který zmiňuje v odpovědi na to, co ho nejvíce ovlivňuje při zpracování těchto příspěvků, autocenzuru, která se odvíjí od požadavků vedení. To by mohlo naznačovat, že v jeho redakci, či konkrétně v rubrice či oddělení domácího zpravodajství se vyskytuje určitá linie, která může upřednostňovat nějaká témata a jiná spíše odmítat. Určitá názorová stopa se objevuje i v redakci Respektu, kde jak uvádí Petr Třešňák, existuje na toto téma jasný názor, který sdílí její členové, a články tak nutně nemusí splňovat kritéria objektivnosti v pravém slova smyslu. Jak ale dodává, vždy je tam dán prostor oběma stranám a je na čtenáři, ke které se přikloní. Nicméně, fakt, že se v obou případech jedná o částečné názorové zpravodajství, kde může být výběr a zpracování zpráv podmíněn vedením redakce, se tam nachází.

Výběr zpráv z tohoto okruhu je tedy nutně podmíněn charakterem vedení, a to konkrétně ani ne tak šéfredaktory, jako zejména vedoucími (většinou domácích rubrik) a editory. To, že si tedy novinář pro toto téma najde pádné argumenty, nemusí nutně znamenat, že téma skutečně projde.

5.6.4 Čtvrtý okruh

Čtvrtý okruh se váže na samotné redakční zpracování.

- **Prostor**

Prostor pro daná témata se u celostátních médií odvíjí od aktuálnosti a závažnosti tématu. Novináři deníků potvrzují, že pro nadčasová témata není místo. Ivana Karásková uvádí, že naposledy (míněno k datu rozhovoru) zpracovávala vězeňkyně v ženské věznici,¹⁰⁴ protože se ukázalo, že jejich počet poslední dobou roste. Vznikla z toho zpráva do denního zpravodajství a následně i reportáž do magazínu. To je častý jev těchto témat, kdy se k jednomu zpracování události mohou navázat a přidat další produkty z prvotní informace odvozené.

Někteří novináři uváděli přesný počet stran, který náleží dané události, obvykle bez ohledu na téma. Ivan Motýl uvádí, že reportáž, téma či rozhovor se pohybuje od čtyř do šesti stran, na kterých se obvykle nalézá i zde probírané téma. Petr Třešňák uvádí obvykle dvě strany, které se věnují danému tématu, ale bez ohledu na aktuálnost. Toto téma se tak může dostat i jako tzv. „otvírák“ či téma, které se zpracuje více „do hloubky“ a redaktoři mu věnují více prostoru.

Jan Martinek: *„Odvíjí se to od závažnosti a aktuálnosti věci. Už jsme z toho dělali tematickou, to znamená celou stránku. Nikdy to, pokud vím, nebyl „otvírák“ novin, ale dostalo se to i na první stránku.“*

Kateřina Eliášová: *„Hrozně málo. Když už se o tom píše a když nás to zajímá a když už si to obhájíte, tak to není takové, že to odbydeme nějakým „jedňáčkem“ či třiceti řádky. V tomhle případě se mu věnuje stejný prostor jako rozboru situace v ODS nebo problematice rozkrádání veřejných financí. Neznamená to, že by ta věc byla nějaká okrajová, že by se řeklo: „To jsou takoví „exůtci,“ tak je dáme na stranu.“*

Ivana Karásková: *„Podle zajímavosti a závažnosti konkrétního příspěvku. (...) My v tom domácím deníku nejsme přílohy, kde dělají ty nadčasové věci, my to vždy musíme opřít o nějakou aktualitu. Například teď se otevírala nová ženská věznice právě proto, že žen je víc. Nedá se to zevšeobecnit.“*

---

¹⁰⁴ Toto téma spíše spadá do kategorie menšinových témat, ale jak uvádím v první kapitole týkající se multikulturalismu, některé z teorií mohou zahrnovat pod multikulturální téma i tento příklad.

Celkem paradoxní je situace u regionálních médií. Úkolem regionálních novinářů je, jak již zde bylo několikrát zmíněno, zaplnit prostor v určitém rozsahu. Záleží tak na autorovi, jakým způsobem jej vyhodnotí a jaký prostor přidělí například konkrétně těmto tématům.

Radek Gális: *„To se nedá říct, většinou musím něčím zaplnit stránku. Příkladem, byl jsem na setkání Ukrajinců, mám z toho pět fotografií a dva rozhovory a můžu z toho udělat celou stránku. Nebo potkáte na výstavě cizince, se kterým si myslíte, že uděláte pět vět. Ale on má tak bohatý životní příběh, ze kterého uděláte celou stránku. Jestli budu psát o Čechách nebo o Slovácích, je „jedno.“ Záleží na autorovi, čím to naplní.“*

Martin Vokurka uvedl, že díky malé redakci a malému deníku je u nich možné, aby se romské téma objevovalo na titulní straně jako tzv. „otvůrka.“ Což, jak zmínil například Jan Martinek, nebývá běžné u celostátních denních novin. Častěji se to může stát u týdeníků, jak uvádí Petr Třešňák. Nicméně dodává, že ekonomická funkce médií převládá, zejména, co se týká obálky, která je konkrétně u Respektu výrazným art-direktorským počinem.

Petr Třešňák: *„Nemíváme to úplně často na obálce. Ta je trošku strategický krok, aby se časopis prodal, a tohle se moc neprodává. Pamatuji si, že jsme měli na obálce téma o zvláštních školách, kde bylo romské dítě, jak mu kouká z batohu noha od slepice, tak to byl poměrně propadák. Segregace, což považuji za klíčový kořen problému, se neprodává.“*

- **Žánr**

U dotazování na to, jaký druh žánru novináři nejčastěji používají ve spojení s daným tématem, se respondenti jednoznačně shodli na reportáži. Uváděli její schopnost zprostředkovat skutečnost a konkrétní zážitek z místa dění či její možnosti spojit se s aktéry události. Jan Martinek či Martin Vokurka zmínili důvody jako čtivost a akčnost pro čtenáře. Ivana Karásková zprostředkovává tato témata výhradně formou již zmíněného žánru story, který se zaměřuje na konkrétní osudy lidí, což má s reportážním pojetím události hodně společného. Kateřina Eliášová jako jediná zmiňuje více různorodých žánrů, ale většina jich obsahuje prvky reportáže. Uvádí jako důležitou

například fotoreportáž či videoreportáž, rovněž z místa dění, či článek, který pojednává o tématu v širším kontextu.

Z tohoto okruhu vyplynulo, že novináři nejraději používají ryze subjektivní žánr, kterým reportáž bezpochyby je. U většiny příspěvků je tedy kladena priorita na fakt „být přítom“ a vzniklou situaci na sebe nechat působit než vysvětlit, proč k tomu došlo, proč to tak je a jaký bude další vývoj. Analýzy, články či komentáře opět zmiňovali pouze lidé pracující v týdenících. Pokud nějaká vznikne, nejlepší způsob je podle nich ji podložit konkrétním příběhem.

Eliška Bártová: *„První zpráva nemusí být reportáž, ta druhá již ano. Reportáž či reportážní prvky tam nechybí, aby se podařilo zprostředkovat zážitek i těm čtenářům.“*

Ivana Karásková: *„Jak už jsem říkala, protože jsem tady zavedená jako takový „příběhář“,“ když je potřeba udělat dojemný příběh s obětí trestného činu, tak moji oblíbenou formou je u nás zavedený žánr story, příběh, který má nějaká pravidla. Ale je to vlastně individuální osud člověka, skupiny.“*

Kateřina Eliášová: *„Záleží na situaci, kterou popisujete. Jedete do Varnsdorfu a teď je hodně možností, co napsat: on-line reportáž z místa dění, což je běžná věc, kdy online přenášíte třeba to, co se tam děje. Pak o tom problému můžete napsat zprávu, například že se vláda rozhodla, že pomůže. Geniální počin je videoreportáž či fotoreportáž, kdy jedna fotka ilustrujete tu záležitost. Těch možností, jak o tom napsat, je nepřeberné množství.“*

Radek Gális povyšuje fakt, že se dané téma vůbec objeví v médiu, nad volbou konkrétního žánru, který je pro něj takřka nedůležitý. Rovněž ale zmiňuje možnost načerpání materiálu, který by se mohl použít pro více produktů.

Radek Gális: *„To se říct nedá a je to jedno, hlavně že to tam je. Vy jste na té akci a teprve tam se rozhodnete. Ideálně aby se z toho udělaly tři materiály – zpráva, že to bylo, reportáž z místa a rozhovor s někým zajímavým. (...) Na podzim jsem byl v klubu Horká vana na jedné vietnamské akci, z které jsem udělal článek, a seznámil jsem se s jednou vietnamskou rodinou, se kterou mám rozpracovaný rozhovor. Ještě nevyšel, ale budu mít rozhovor se zajímavou vietnamskou rodinou.“*

- **Způsob zpracování**

Z odpovědí a rovněž z předchozího okruhu vyplynulo, že většina redaktorů u těchto témat upřednostňuje práci v terénu. Petr Třešňák uvádí, že se v terénu odehrává 90 % zpravodajských příspěvků. Respondenti uvádějí, že to vychází z charakteru tématu a také se zde nabízí možnost setkat se s aktéry případu, konkrétními lidmi, se kterými se lze tímto způsobem spojit. Ivana Karásková uvádí, že je pro ni nezbytné sbírat data mimo redakci, protože zpracovává především konkrétní lidské příběhy. Uvádí i to, že jít do terénu se velice cení.

Kateřina Eliášová: *„Jsem radši v terénu, protože já mám pocit, že u toho psacího stolu uděláte možná nějakou analýzu. Ale tato data, analýzy a podobně nejlépe prodáte přes konkrétní příběh. Takže ano, mít dobrý sociologický průzkum, jakým způsobem tady žijí nejrůznější komunity v Česku, ale mnohem lepší, když to je s nějakou story.“*

Ivana Karásková: *„Já jsem úplně jasná, zde jsem zavedený terénní pracovník. (...) Z podstaty té oblasti a zájmu, který mám, využívám terén. (...) Je to bráno jako záruka vyšší kvality, když člověk jde do toho terénu.“*

Radek Gális: *„Práci v terénu. Dnes jsem přijel sem do Strakonice na koncert „Vondrák zpívá Okudžavu“ a věřím, že tam nějakí Rusové a Ukrajinci přijdou. Možná to vyjde tak, že si pak někde sedneme.“*

- **Zdroje**

Novináři shodně uváděli, že i u této tematiky existuje vytvořená síť kontaktů a osob, kteří s danou problematikou souvisí. Respondenti často zmiňovali konkrétní zdroje a jména, zazněly neziskové organizace jako společnost Člověk v tísni či Romea, či zdroje ze státní správy jako Agentura pro sociální začleňování či zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková, ale i odborníci z akademické sféry jako Klára Laurenčíková, která se zabývá multikulturní výchovou, či předseda nevládní organizace Společenství Romů na Moravě a redaktor čtrnáctideníku Romano hangos Karel Holomek či ředitelka Romského muzea Ivana Horváthová. Ivana Karásková mnohdy vychází z nějaké zpravodajské aktuality, Petr Třešňák a Eliška Bártová uvádí, že zdrojem se často stávají i regionální noviny, ve kterých se téma jen zmíní, oni pak mohou sáhnout k hlubšímu rozboru. Ivan Motýl upozorňuje na malé množství zdrojů, které by se týkaly historické tematiky spojené s menšinami, a uvádí, že k dispozici jsou

mnohdy pouze amatérské příručky. Kromě něj respondenti odbornou literaturu nezmiňovali.

Vzhledem k variabilitě zdrojů, které uváděli, podle mého názoru nedochází k čerpání z jednoho myšlenkového proudu pouze jednoho okruhu zdrojů. Jelikož je nutno se dívat na konkrétní případy, nelze specifikovat, jaký typ zdrojů se využívá častěji - tento fakt se odvíjí ale od vybudované sítě kontaktů, v níž není výjimkou, že se jedná přímo o přátele či známé respondentů, kteří působí nejčastěji v neziskových organizacích, a se kterými se v minulosti seznámili. Opět se ale většinou jedná pouze o okruh převážně romské menšiny.

Rovněž zde z mého pohledu dochází spíše k pasivnímu přijímání tipů na příspěvky, což se děje vzhledem k druhu tématu, které je menšinové. Tím pádem se zde vyskytuje minimálně aktivní vyhledávání podnětů z tohoto okruhu, ač jindy se tento přístup u vedení redakce cení spíše.

Petr Třešňák: „Jsou to třeba lidé z Agentury pro sociální začleňování, terénní pracovníci, lidé z Člověka v tísní, lidé z nevládní organizace Romodrom, kde mám kamaráda. Občas nám někdo dá tip. Často to jsou regionální média. Tam se tím novináři nezabývají moc do hloubky. (...) Mediální „swotka“ je jen začátek. A pak to zasadit do kontextu lidí, kteří tomu rozumí. Občas mají nějaké studie.“

Kateřina Eliášová: „Využívám zejména sociálních sítí a kamarádů, co mám. (...) Čili vždy máte základní list kontaktů, které si sbíráte, a pak vám to jen bobtná novými zkušenostmi. A zvlášť u těchto témat. U politiky již tomu rozumí kdekdo, ale například informování o Severokorejkách, které tu pracovaly, pro mě bylo těžké. Chodil s nimi takový politruk a my jsme nevěděli, co ten člověk je zač. Takže jsme zašli za člověkem, který se tomu věnuje.“

Zkušenosti regionálních novinářů se značně liší již v tom, že Radek Gális si stanovuje za cíl vytvářet články rovněž o jiných národnostních a etnických menšinách, potažmo cizincích, než jsou Romové či Slováci, jak sám uvádí. Naproti tomu se Martin Vokurka setkává zcela většinou s romským tématem, ostatní menšiny podle něho o sobě nedávají moc vědět a moc nekomunikují, proto o nich psáno není. Takže zatímco Gális jmenuje více konkrétních zdrojů a lidí, se kterými komunikuje, Vokurka a Roček

konkrétní jména neuvádějí. František Roček například uvádí, že zdroje přijímá „jakékoliv, které se objeví.“

Novináři jsou tak rádi téměř za vše a spíše očekávají, že by zdroje samotné měly „více chodit“ za novináři a prosadit se. Radek Gális a Martin Vokurka shodně uvedli, že se tímto způsobem „seznámili“ s vietnamskou komunitou, která je přišla pozvat na jednu ze svých kulturních akcí. Martin Vokurka uvádí silný nedostatek podnětů ze strany vnějších zdrojů a domnívá se, že je špatné, že vše je necháváno pouze na členech redakce.

Radek Gális: *„Každý novinář má okruh svých lidí, „informátorů.“ Takže mám známého řecko-katolického kněze z Ukrajiny, kamarády z Balkánu, známé z Ruska. Do recepce přicházejí hodně Vietnamci, například s uspořádáním Dětského dne, který mají jindy než Češi. Pak existují různé cizojazyčné komunity a spolky, které samy přijdou, když něco organizují.“*

Martin Vokurka: *„Je zde obrovská výzva novinářům, aby se těm tématům věnovali, ale pokud pomínu, že nám chodí tiskový sumář aktualit od Agentury pro sociální začleňování, tak se nikdo nesnaží z institucí, které by možná měli novináře navádět na ta témata. Nikdo neuvedl v poslední době nějaké pozitivní téma a já si témata musím hledat sám a je to chyba nechat to pouze na nás. Nepamatuji si, že by mi někdo volal z nějakého romského sdružení.“*

František Roček: *„Například v hospodě jsem potkal černocho žijícího přes dvacet let v Čechách. Je z Konga-Brazaville, ze čtvrti, kterou srovnal začátkem března velký výbuch vojenského muničního skladiště v kasárenském komplexu se zemí. Přes 200 mrtvých a ještě více zraněných. Chodil tam do školy, má tam kamarády, příbuzné, a od výbuchu nefunguje telefonické spojení. Neví, kdo z jeho rodiny zemřel a kdo žije dál (...) Byl z toho rozhovor ze strany 1 s přetahem na další vnitřní stránku.“*

U Jana Martinka a Ivana Motýla se objevila určitá skepse a pochybovačnost v souvislosti s neziskovou sférou a organizacemi, které na tomto poli působí. Motýl se zamýšlí nad jejich objektivností, Martinek nad jejich funkcí. Obezřetnost ohledně informátorů vyjadřuje i Eliška Bártová, protože jejich tip bývá odvislý od nějakého cíle, který sami zamýšlí.

Ivan Motýl: *„Na různé spolky, které jsme zmiňovali, se obracím pouze formálně. Myslím, že jsou příliš korektní a také uzavřené, jejich pohled je zploštělý.“*

Jan Martinek: *„Pak zde člověk má rádoby odborníky na toto téma, ať už si vezmeme Moniku Šimůnkovou nebo Agenturu pro sociální začleňování. Člověk se s nimi snaží nějak komunikovat, ale ... Myslím si, že ta agentura nemá smysl. Člověk, který jí dělá tiskového mluvčího, je spolužák ze žurnalistiky. Ale když se zeptáte, co se jim podařilo, tak oni řeknou, že nic.“*

- **Komunikace s aktéry**

V tomto okruhu se ještě více promítá určitá rozrůzněnost tématu a k tomu, abych mohla vyvodit obecné závěry, je potřeba zohlednit jednotlivé případy. Komunikaci s aktéry ale popisovali novináři obecně, či spíše pokud se nejedná o konfliktní situaci, jako pozitivní a vstřícnou. Povětšinou jsou aktéři ochotni podat informace a pomoci. Někdy, a to platí zejména v regionální žurnalistice, jsou rádi, že se o nich vůbec média zmiňují. Obecně ale platí forma „ostrážitosti“ před médii, protože podle respondentů přetrvává názor, že média pouze škodí. Martin Vokurka popisuje situaci v Mostě, kde stále málo lidí z romské menšiny vnímá to, že jim jejich redakce nechce záměrně škodit. Jsou tak při komunikaci spíše opatrní.

Kateřina Eliášová: *„Popravdě řečeno, komunitám, se kterými - když už - tak dělám nějaké reportáže, je to úplně jedno a do jisté míry si myslím, že jsou rádi, že se o nich píše.“*

Radek Gális: *„Oni jsou rádi, že se o nich píše. Věří v to a ani je nenapadne, že bych něco udělal špatně.“*

Novináři kladli důraz na to mít respekt k jiné kultuře dané menšiny a znát jejich obyčejy a zvyky. Zmiňovali to, že v případě romské menšiny je komunikace „odlišná“ či „specifická.“ Petr Třešňák či Kateřina Eliášová uváděli konkrétní faktické informace týkající se zvyků a způsobů komunikace zejména romské a vietnamské menšiny. Obecně zdůrazňovali fakt, že je třeba k nim přistupovat bez předsudků. Eliška Bártová zmínila, že je potřeba nedívat se na lidi jako na méněcenné a vždy s nimi nějakým způsobem zkusit komunikovat. Ivan Motýl se domnívá, že je třeba k nim přistupovat bez předsudků, ale zároveň si je neidealizovat.

Rovněž se zde zmiňovala jazyková bariéra, která někdy nastane. Redakce nedisponují překladateli, novinář se tak mnohdy musí spolehnout na vlastní jazykové znalosti či na tlumočníky, kteří jsou k dispozici u oficiálních akcí.

Eliška Bártová: *„Člověk musí vědět, do čeho jde a jak se chovat v jejich (tj. romské) domácnosti, ctít jejich pravidla. Pokud nejde o konfliktní situaci, tak je to naopak velmi příjemné a komunikace je možná i snazší, lidé jsou bezprostřednější. Ale vyžaduje to jiný přístup, člověk musí myslet na to, že některé věci vnímají jinak, něco jiného potřebují zdůraznit.“*

Radek Gális: *„Vždy je tam třeba brát ohled na ty lidi. Jsou z jiného prostředí, podmínek, mají jiné zkušenosti. Když jsem psal o uprchlících z Čechenska, tak oni mají zcela jiný pohled na ženu. U nás jsme zvyklí, že první podává ruku žena, ale oni třeba tu ruku nepřijmou, protože na to nejsou zvyklí. To je dobré znát, že jsou jiní. Budou tady žít, existují tady s námi a je dobré vědět, z jaké společnosti pocházejí.“*

Petr Třešňák: *„Zobecněně komunikace s menšinami znamená porozumět kódu, kterým mluví a který může být jiný než ten váš. Ověřování faktů a pochopení situace tomu trochu přizpůsobit.“*

Ivan Motýl a Kateřina Eliášová uvedli domněnky ohledně předsudečného smýšlení ostatních kolegů. Eliášová konkrétně uvedla například podle ní ponižující tykání Romům, které používají někteří novináři.

Ivan Motýl: *„Mně nedělá problém jít do romské kolonie na Slovensku a začít se s nimi bavit, protože mi to přijde přirozené. Až směšné mi přijdou pak reakce kolegů, jak z redakce, tak ostatních novinářů, kteří se diví, jak jsem si tam troufnul jít. Bohužel i v té novinářině je znát to, co je ve společnosti, tedy odstup a strach z menšiny.“*

Kateřina Eliášová: *„Do jisté míry to je exotické. Trošku k nim přistupujeme, že jsou to nějakí exoti a že vlastně pořád, a v tomhle si myslím, že jsou Češi strašní xenofobové, to jsou „my“ a „oni.“ Nepřemýšlíme tak, že jsou to stejní lidé, kteří žijí ve stejném městě, a tím pádem jsme jedna velká komunita. (...) Myslím, že se sžijí s každým. Možná to mám v sobě dané, byla jsem k tomu vedená svým otcem, který mě učil, že na barvě pleti nezáleží. K lidem, kteří mají jinou kulturu, musíte přistupovat otevřeně.“*

Někteří respondenti upozorňovali na fakt, že je potřeba vše kriticky zhodnotit, protože se zde více než častěji mohou vyskytnout zavádějící výpovědi a neobjektivita či sledování vlastního cíle (jak již vyplynulo z předchozího okruhu „Zdroje“).

František Roček: *„Skutečně multikulturní, tedy kulturní téma spolupracujících lidí – úplně v pohodě. Prostě pohodový dialog. Naopak politický a lidskoprávně - aktivistický multikulturalismus znamená vždy velmi pečlivé naslouchání, dotazování a zpracování tématu, protože bylo nutné dávat pozor na kontext a manipulativnost (až potměšilost) těch, s nimiž jsem hovořil. Sledovali většinou dosti nekriticky své cíle.“*

Petr Třešňák: *„Vždy je tam snaha nedat na drby, kterých je u tohoto hodně, a často zjistíte, že je to velmi přehnané. Existuje také mnoho mýtů o tom, kdo kdy koho, z obou stran. Konflikt je oboustranně zveličený představami o těch druhých. Cíl je jít za těmi lidmi a zjistit, jak je to doopravdy, a co nejdůkladněji s nimi mluvit.“*

- **Zpětná vazba**

Zpětná vazba a reakce samotných menšin se ukazuje jako minimální a novináři si ani nevybavují případy, kdy se tak stalo. Naopak čtenáři reagují na tato témata četně.

Petr Třešňák: *„Když píšu komentáře, tak mi zpětná vazba chodí. Je z toho znát, že čtenáři mají ustálený ideologický koncept, jak na to nahlížet. Takže často vám chodí dopisy typu: „Vy jste asi nikdy nebydlel s Romy v baráku, to byste si to teprve dovedl představit.“ Takoví, co mají pocit, že ta takzvaná politická korektnost to celé lakuje moc narůžovo a dělá viníky z bílých a oběti z Romů.“*

Jan Martinek: *„Zpětnou vazbu si nějak nevybavuji. Několik lidí, nejspíše čtenářů, mi psalo. Od těch, s kterými jsem mluvil, asi ne.“*

Ivan Motýl: *„Od Romů jsou to výjimky, spíše jsou to pak reakce spolků. Myslím, že spíše hraje roli fakt, jestli je to dobře napsáno, než že je to o konkrétní menšině.“*

Martin Vokurka: *„Hodně pomáhá, když to zjišťujeme na internetu podle čtenosti. Co se týká čtenářů, stává se, že někdo reaguje na článek, pošle mi nějakou výtku či připomínku, zjištění či nadávku. Ale je to zejména v diskuzích pod článkem, kde jsou obvykle desítky příspěvků, i romských. Je zajímavé to číst, nedělal jsem to vždycky, tak byť jsou tam někdy hrůzy, to má hlavu a patu.“*

Autorizace je pak odvislá od konkrétního novináře. Většinou ale respondenti souhlasí s tím, že se snaží vycházet vstříc a že díky autorizaci se zachovávají dobré vztahy mezi oběma stranami a pak zejména opravují chybné faktické údaje, nehledě na téma.

Kromě nedostatku zpětné vazby od aktérů, kterých se dané téma týká, což považují za významné a zajímavé, se zde neobjevilo nic, co by se odchylovalo od obecných zásad novinářské práce.

Radek Gális: *„Já přistupuji k těm lidem tak, že je „využiji“ dnes, ale budu je potřebovat za týden, za měsíc, za rok. Když by tam mělo být něco problematického či špatného, tak to tam nedám. Za rok jim můžu zavolat a oni si to spojí s tím, že se mnou mají dobrou zkušenost.“*

Ivana Karásková: *„Říkám si, že je to vždy v zájmu obou stran. Kolikrát se stane, že osoba na druhém konci mi tam nejen něco upraví, co je nepřesně, ale také si nad textem vybaví daleko větší zajímavost. Já s tím mám dobrou zkušenost a také postupuji podle hesla „Nedělej nic, co bys nechtěl, aby bylo děláno.“*

František Roček: *„Pokud je téma komplikované až konfrontační, výpovědi osob jsou důležitou, mnohdy až klíčovou součástí textu, potom, pokud to je technicky a časově možné, a osoby, které vypovídají, mají zájem, pošlu jim to k autorizaci. Pokud to je časově možné, autorizaci považují za součást dialogu mezi tím, kdo podává svědectví – vysvětlení, a tím kdo naslouchá a píše o tom.“*

- **Kontrola**

Většina respondentů zažívá klasický systém dohledu porad, kde má produkt na starosti kromě redaktora i editor a vedoucí rubriky. Také se většina shodují na tom, že poslední slovo má editor. Odlišná je ale míra angažovanosti editorů. Ivan Motýl uvádí, že editor v případě jeho článků ověří faktické chyby u článku, který pak putuje do korektorny a do vydání. Editor Respektu, jak říká Petr Třešňák, se podílí kompletně na debatě o úhlu pohledu a prostupuje celou tvorbou článku. Kateřina Eliášová uvádí, že editor v jejím deníku většinou rozhodne, jaké téma se nakonec vybere. Rovněž i zde zmiňuje skepsi týkající se inzerce. Eliška Bártová uvedla, že v některých případech může jít článek ihned k editorovi, nemusí jej tedy zhlédnout vedoucí rubriky. Editor

provede běžné úpravy a článek umístí na internetovou stránku. Může ale změnit například titulek. Většinou také nepřipadá, a to platí zejména v denících, pouze jeden editor na jedno téma, ale spíše dochází k jejich střídání. Tato témata tak nemusí posuzovat jeden člověk.

Jak již bylo uvedeno v třetím okruhu, někdy může být charakterem vedoucích rubrik či editorů podmíněn konkrétní výběr zpráv.

Ivana Karásková: *„Každý den na ranní poradě si řekneme, co chceme a jestli to jde do té skladby novin. Vedoucí má zase informace od vedení, čemu je třeba se věnovat. (...) Dopoledne jsou tři porady na různých úrovních, protože se musíme sladit s dalšími odděleními, přílohami, víkendovou přílohou nebo s ekonomikou. Editoři se točí ve službách, na každý den na mě připadne jiný.“*

Kateřina Eliášová: *„Od toho je redakční porada. Naštěstí máme v Hospodářských novinách demokratické prostředí v tom smyslu, že když máte nějaký nápad, tak si ho musíte prosadit a obhájit, proč je to důležité. (...) Vždy je to nakonec editor a ten si řekne, jestli to téma chce nebo nechce. Mnohdy se stane, a teď myslím obecně, ne jen tuhle problematiku, kdy si řekneme: „Tohle není silný příběh, není to věc, kterou bychom chtěli.“ A na druhou stranu si někdy řekneme: „Jo, tohle je třeba věc, která je reportážní, nebo je to vyloženě on-linová věc,“ kdy se pracuje i s online deníkem iHned.cz, který je na nás navázaný.“*

Příspěvky regionálních novinářů spadají většinou pod kontrolu jedné osoby, buď to může být editor, či v případě velmi malé redakce šéfredaktor. Jak vyplývá rovněž z následující podotázky, většinou se spoléhá na zkušenost redaktorů a editor mediální produkt jen zběžně prohlédne. Konkrétní forma, postup a linie zpracování tak závisí na redaktorovi samotném.

Radek Gális: *„Mělo by to být tak, že vy něco napíšete, po vás to zkontroluje editor, pak se stránka vytiskne, přečte to korektor a jde to do tisku. Ve chvíli, když je málo lidí, stres, tak se spoléhá na to, že když to napíšete, tak je to správně a editoři to nečtou, nestíhají.“*

- **Komunikace se spolupracovníky**

Většina respondentů souhlasila, že jsou (opět nejen) tato témata probírána i s jejich kolegy, a to nejen na poradách, ale i neoficiálně během zpracování tématu. Jan Martinek uvedl, že na jeho týdenním pobytu ve Varnsdorfu, který absolvoval v souvislosti s danými událostmi, byli zainteresováni všichni jeho kolegové. Kateřina Eliášová a Ivana Karásková se shodli na tom, že do tématu se mohou promítnout zejména jiné úhly pohledu či nové náměty. Petr Třešňák uvedl diskuzi s kolegy jako základní nástroj, který nesmí chybět u žádného tématu.

Kateřina Eliášová: *„Ano, bavíme se o tom. Nejste stroj a je to fajn, když máte kolegy, kteří to s vámi nějakým způsobem rozeberou. Vám se třeba tohle zdá jako klíčové a strašně důležité a někdo vám na základě dobrých argumentů řekne, proč nepsat o tomhle a o tomhle.“*

Ivana Karásková: *„Docela ráda a není to ani vázáno na kolegyni (ze stejného resortu), někdy to konzultujeme s lidmi, kteří dělají úplně něco jiného. Je to vždy možnost ještě nějak to téma obohatit. Více hlav, to funguje. Každý ví něco jiného a pak se z toho může ještě něco objevit.“*

Výjimkami byli Eliška Bártová, která zdůraznila, že tato témata jsou opravdu „třešničkou na dortu,“ a také fakt, že internetový zpravodajský portál je založen na rychlosti zveřejnění zpráv, kde prostor pro diskuzi je pouze na oficiálních poradách. Ivan Motýl zmínil téměř nulovou diskuzi s ostatními.

Ivan Motýl: *„Myslím, že to není třeba a moc se o tom nebavíme, jsme tam samé individuality. Maximálně s editorem.“*

Zatímco v celostátních tištěných redakcích je diskuze ohledně tématu s kolegy jasnou a běžnou věcí, v regionálních redakcích to není samozřejmostí. Většinou je zřejmá spolupráce s vedením či nadřízenými, co se týká plánů a návrhů na témata. S kolegy se téma probírá spíše výjimečně. Jak uvádí Martin Vokurka, musí to být něco mimořádného, co je vyloženě potřeba propracovat do hloubky. Důvody jsou zejména časové, speciálně u Martina Vokurky nízký počet členů v redakci, a také to, že již se v redakci znají a ví, co od sebe mohou očekávat. S čímž souhlasil Radek Gális, který uvedl, že konzultuje, ale spíše návrhy na články a spíše s vedením. Pak již pracuje samostatně. Konkrétní diskuzi s kolegy neuvedl.

Martin Vokurka: *„Sdělím, co chci psát, jak to chci psát a proč to chci psát. Když to pak napíšu, šéfredaktor to čte a většinou připomínky nemá. Víme, že psát umíme, a není zde prostor pro prodlevu, uhlazení témat.“*

5.6.5 Pátý okruh

Pátý okruh se vztahuje k novinářské etice. Jak jsem již zmínila výše, etické kodexy by měly ztotožňovat konsenzus redakce a zásady, které má člen redakce zastávat. Většinou jsou volně dostupné na internetových stránkách či přímo v redakci. Okruh poukázal na fakt, že etické kodexy většinou existují pouze formálně.

Novináři uznávají, že z nich byli kdysi proškoleni či že si je pročetli, popřípadě že do nich mají i přístup. Uváděli také, že nevychází přímo z nich, ale spíše ze svého vlastního svědomí a intuice – což byla slova, která nejčastěji zmiňovali. Zmiňovaly se výrazy jako „samoregulace“, „autocenzura“ či „vlastní svědomí.“ Konkrétní bod ani jiné zásady, které se dotýkají této problematiky, nejmenovali. Dva respondenti se shodli na tom, že si nejsou vědomi toho, že by v redakci nějaká taková sepsaná pravidla existovala.

Kateřina Eliášová: *„Upřímně řečeno, vím, že máme v redakci nějaký kodex, ale jestli je tam něco takového zahrnuto, nevím. Na to není vzor nebo šablona, myslím, že se to řídí nějakým vnitřním pocitem. Pokud to ten novinář myslí vážně a chce o tom informovat seriózně, tak v sobě musí mít nějaký metronom či samoregulační proces, který vám řekne: „Takhle ne.“*

Ostatní si byli vědomi existence kodexu, který většinou přečetli, ale jako kodex „jako takový“ ho nikdy konkrétně nepoužili. Jako svá etická pravidla hodnotili svojí praxí a, jak již bylo řečeno, díky ní vybudovanou intuici.

Martin Vokurka: *„Mým hlavním pravidlem je moje svědomí. Samozřejmě, všichni jsme podepsali etický kodex. Máme k němu přístup a kdykoliv se do něj můžeme podívat. Ale myslím si, že ten kodex mám v sobě tak zafixovaný, že nad tím už moc nepřemýšlím.“*

Eliška Bártová: *„Máme etický kodex, ale nemám ho vytištěný a nečtu si ho. Spíše se řídím intuicí, citem.“*

Jako nejčastější etické zásady formulovali nezaujatost a dání prostoru oběma stranám či obecně psaní pravdy a ověřování zdrojů. Je tedy nasnadě, že si respondenti uvědomují, a tak nepřímo potvrzují teorii, že novinář se může v tomto okruhu snadno přiklonit na jednu stranu či dát cíleně prostor pouze jedné straně, popřípadě zabarvit článek například v zájmu vyšší efektivity.

Kateřina Eliášová: *„V okamžiku, kdy je to tento spor, se snažíte do něj vstoupit tak, že říkáte: „Já nevím, kde je ta pravda, ale ti říkají toto a ti říkají toto.“ Musíte uvést, že to nevíte. V okamžiku, kdy se objeví nějaké vážné obvinění, tak s tou informací musíte zacházet obezřetně, musíte uvažovat tak, že ten člověk není a priori zločinec.“*

Jako neméně důležitá se u tohoto okruhu zmiňovala nezaujatost a fakt, že se v článku nesmí promítnout osobní názor novináře. Nicméně toto tvrzení se dostávalo někdy do kontrastu a objevuje se zde otázka, do jaké míry nechat na čtenáři, aby objevil v článku skrytou linii, kterou mu tam autor poskytne. Což už ostatně řešil Stuart Hall.¹⁰⁵

Petr Třešňák: *„Slova jako vyvážený či objektivní u nás moc nezazní, spíše se snažíme být spravedliví ke všem stranám, kterých se to týká. Objektivní úplně nebudete, protože já mám konkrétně na to téma silné názory, které se do toho logicky promítají.“*

Ivana Karásková: *„Kdysi dávno, když jsem začínala v Mladé Frontě, nám tvrdili, že zpráva má být pyramida a že ji napíše každý člověk stejně. Teď už se spíše, což hodnotím kladně, vítá autorský přístup, invence, jak to začít, skončit, poskládat. Nepíšeme jen takové suché zprávy, protože to dělá hodně iDnes.cz, který jede na rychlost. Chceme se odlišit tou formou a musíme tam dávat nějaký osobní, autorský vklad.“*

Jako samostatný námět k zamyšlení se zde objevila „novinářská cenzura“, kterou zmínil Radek Gális v souvislosti s ekonomickou funkcí medií a jejich orientací na zisk, a tudíž nutný ohled novináře na inzerci. Martin Vokurka se pozastavil nad titulky, které musí obstát v konkurenci ostatních lokálních médií a u kterých se může stát, že bývají tzv. „na hraně.“

V tomto okruhu otázek zpětně shledávám nedostatky, co se týká doplňujících otázek k danému tématu. Zajímalo by mě, jakým způsobem jsou mapovány prohřešky

¹⁰⁵ Tři přístupy čtenáře k textu. (Jirák, Köpplová 2001: 351)

proti etice a jestli existuje v redakcích nějaká forma „osvěty,“ ve které by se v redakci rozebraly konkrétní případy, které se v poslední době prokázaly jako neetické. Nicméně, jak je patrné z teoretické části, konkrétně Komise pro etiku řešila v minulém roce pouze jediný případ, který by souvisel s multikulturním tématem. Kontrola mediální scény tak zůstává na redaktorech, popřípadě na editorech či vedoucích vydání. Kontrolují ji? Všímají si nedostatků u těchto témat? Vnímají oni rovněž etické kodexy jen formálně? Tato otázka zůstává stejně jako otázka profesní etiky otevřená. Konkrétně zde by podle mého názoru nejvíce pomohlo zúčastněné pozorování, kde by byl prostor rozebrat s jednotlivým novinářem konkrétní etické otázky.

5.6.6 Šestý okruh

Šestý okruh se týká doprovodného materiálu mediálního produktu, a to v případě tištěných médií fotografie. Jak jsem již zmínila výše, fotografie má neméně výrazný vliv na celkové vyznění kontextu mediálního produktu. U obrazového materiálu, který někdy doplňuje text, se novináři v celostátních médiích shodovali v tom, že se může vyskytnout problém stereotypizačního pojetí určité skupiny, a poukazovali konkrétně či obecně na úskalí, které může obrazové zobrazení určitého produktu v sobě nést, či uváděli příklady, jak by to mělo být.

Petr Třešňák: *„Může tam vznikat častěji než u jiných témat otázka, jestli vydané fotografie můžou uškodit. Protože jejich emoční vypovídající hodnota je jinde než reálné vidění situace, ke které dospívá článek. Přiznám se ale, že si tento případ nevybavuji, ale viděl jsem jeden takový v jednom deníku.“*

Kateřina Eliášová: *„Mám ráda, když mám vedle sebe fotografa, jako tomu bylo ve Varnsdorfu, který umí dělat hezké, citlivé a vnímavé fotky. Nebyly to takové účelové fotografie.“*

[Považujete výběr fotografie za důležitý?]

Ivan Motýl: *„Ano, může to celou věc zkreslit.“*

Jen stěží to ale mohou sami ovlivnit. Z odpovědí respondentů vyplynulo, že výběrem obrazového materiálu u celostátních médií se zabývá téměř výhradně fotoeditor či jiný člověk pověřený zpracováním tohoto materiálu, kterému fotograf zašle výsledný produkt. S novinářem probíhá diskuze pouze výjimečně, a to spíše u nejasnosti

s textovým doplněním fotografie. Novinář proto může ovlivnit podobu fotografií pouze konkrétně na místě v případě reportáže a to pouze, pokud má vedle sebe podobně smýšlejícího fotografa, který je ochotný spolupracovat.

Všichni dotazovaní rovněž souhlasili, že k danému problému má být vždy aktuální fotografie. To vyplynulo z faktu, že nejčastější novinářský žánr u těchto příspěvků je shodně reportáž (viz výše).

Ivana Karásková: *„Na tom se ani moc nepodílím. Od toho je fotoeditor, který vybere fotky s editorem té konkrétní stránky. Samozřejmě když jdu na nějaký článek, kde je žádoucí fotka, tak si ji domluvím.“*

Petr Třešňák: *„Máme redaktoru fotografie a art direktora, kteří vyberou něco z fotek, které jim zašle fotograf.“*

Ivan Motýl: *„Po jistých sporech si ji můžu prosadit, ale v redakcích jsou na to lidé.“*

Objevil se tu velký rozdíl mezi celostátními a regionálními novináři. Zatímco ve velkých redakcích je k dispozici větší množství fotografů, ty regionální disponují omezeným počtem osob, které jsou navíc časově vytíženi a nemají čas a prostor na všechny akce, které by měli zmapovat. Větší regionální redakce, jakou je třeba Českobudějovický deník, disponují několika fotografy. Focení menšinových témat ale většinou rovněž spadá danému redaktorovi. Z toho vyplývá, že pokud je jejich povinností, kromě naplnění určitého prostoru v daném médiu, ještě jeho doplnění obrazovým materiálem, výsledný výběr nemusí být, ať už to novinář zamýšlí nebo ne, tak důkladný a pečlivý a někdy může být rovněž podmíněn názorem novináře.

Martin Vokurka: *„Fotím si je sám. V minulosti jsme si i sami točili a stříhali videa, která jsme dávali na web. Vytváříme si i grafickou stránku novin.“*

Radek Gális: *„Máme dva fotografy, kteří fotí. Co se týká cizinců, tak většinu si fotím sám. „Obtěžuju“ fotografy s tím, když ta fotka bude na titulu.“*

Reportáž je sice nejčastější produkt, který novináři u těchto témat volí, ale ne jediný, který se v médiích objevuje. Co se týká výše zmíněné diskuze ohledně etické stránky fotografií a jejího potencionálního rizika, reakce veřejnosti na fotografie, které se nacházejí u článků v celostátních médiích, by měly směřovat k fotoeditorům a

editorům, kteří se na výsledném výběru podílejí nejvíce, a jsou tak nejvíce zodpovědní za konkrétní výsledek, který nutně nemusí korespondovat s autorovým pojetím mediálního produktu a čtenář jej může pojmout jinak, než jak bylo původně zamýšleno.

5.6.7 Sedmý okruh

Sedmým okruhem novináři vzájemně reflektovali své přístupy a otevírali prostor pro zamyšlení nad celým tématem práce. Přesto, že jsem nechtěla vytvářet návodné otázky, přidala jsem dotaz, který vyplynul z výše uvedených teoretických debat - zdali zde nevidí problémy či překážky, které by při zpracování této tematiky vyvstávaly. Je logické, že odpovědi nedefinují obsáhlé teorie, ale podle mého názoru poskytují prostor pro další zamyšlení.

- **Témata**

Odpovědi nabízí různorodé spektrum témat, která novinář hodnotí jako důležitá a určená k obsáhlejšímu zpracování. Několik respondentů se shodlo na tom, že již multikulturní téma obecně, jako celek stojí za větší míru zpracování.

Ivana Karásková: *„Já bych prosazovala celou tuto oblast, aby byla větší a aby jejich váha v novinách stoupla a abychom mohli psát více materiálů.“*

Pouze v jednom případě respondent vyjádřil pocit a zároveň obavu z toho, že může někdy docházet k nadměrné saturaci tématem či k tzv. mediálně zveličené zprávě (viz výše).

Jan Martinek: *„O těchto věcech by se určitě psát mělo. Na druhou stranu nezneužívejme toho. Jak jsem říkal, z toho třeštění už jsem byl pak unavený. Pak se stane, že někdo někoho přepadne a ukradne mu peněženku a dostane se do hlavních zpráv. Jindy by se to tam nedostalo. Na druhou stranu, některé věci tam jsou zbytečně cenzurované.“*

Dotazovaní novináři uváděli obecnější stanoviska k dalšímu zpracování...

Ivan Motýl: *„Baví mě zaznamenávat změny dotýkající se této oblasti nejen v Evropě, ale i v Česku. Otázka je, jak s tím soužit.“*

Radek Gális: *„Česká republika je velmi xenofobní. Když jedna z extremistických stran chodila a říkala: „Nic než národ,“ tak mají pravdu, protože tohle heslo naši politici drží a dodržují. Vezměte si, jak vypadalo národnostní složení Československa za 1. republiky*

– *Češi, Slováci, Poláci, Maďari. Dnes jakoby „jenom“ Češi. Proto jim stát nezakáže pochody, ale on to díky svobodě slova a projevu neudělá. Takže to jsou ta témata, která by se měla objevovat v novinách a měla by se tam točit.“*

... i konkrétní jevy.

Petr Třešňák: *„Co mě přijde podceněné, je psát o roli komunálních politiků, kteří jsou článkem problému a kteří to mají těžké. (...) Potom si myslím, že není propracovaný problém sestěhovávání a bydlení, který uvedl do chodu migraci na severu. A nikdy není dost připomínat zvláštní školy.“*

Eliška Bártová: *„Lidská práva, lidé v ústavech, domovech důchodců, psychiatrických léčebnách, kde jsou nějakým způsobem omezeni na svobodě.“*

- **Překážky**

Moje druhá otázka tohoto okruhu směřovala k tomu, zdali se novináři setkávají s nějakými druhy překážek, které by byly specifické pro daný okruh témat. Obecně, nezávisle k danému tématu, uváděli jako největší překážku fakt, že na média je stále nahlíženo s despektem a v lidech přetrvává domněnka, že média v zásadě spíše škodí, a z toho vyplývající nepřístupnost lidí. Dále se již spektrum úvah lišilo, výrazně se neshodli na nějaké konkrétní překážce, která by byla charakteristická pro dané téma.

Ivana Karásková: *„Někdy také tyto lidi, kteří jsou tou ušlápnutou menšinou, nemají odvahy. Musí se také trochu zpracovávat, osvětlit jim složitě, proč to píšeme, jak, ubezpečit je, že jim to například přečteme do telefonu jako náhradní formou, když nemají přístup k mailu. Je to náročnější práce s tím, kdo v tom článku vystupuje. Politici jsou zvyklí, to jsou mluvící hlavy. Ale tito lidé nejsou takoví ostrřílení mluvčí.“*

Martin Vokurka: *„VÍ (Romové v Mostě), že Mostecký deník se tomu věnuje dlouhodobě. Ale při kontaktu jsou dost opatrní. Přestože tam stále přetrvává to, že noviny jim škodí, tak pár lidí to již pochopilo.“*

Další překážka, na které se shodli dva aktéři, a to Kateřina Eliášová a Radek Gális, je nová forma „novinářské cenzury“, která je spojena s orientací na zisk. V tomto případě zabraňuje některým tématům, aby se vůbec v médiích objevila. Jedná se tedy o jisté omezení prosazení daného tématu.

Kateřina Eliášová: *„Největší překážkou je selektování v tom, jestli o tom psát nebo ne. Prosazovat tato témata v médiích je těžké, protože média jsou v krizi, propouštějí se lidi a inzerenti se drží zuby nehty. Každý si raději přečte o tom, jakým způsobem se proměnil zákon o anonymních akcích, než jestli tady mají Švédové nějaké problémy, když to zjednoduším.“*

Radek Gális: *„Ale nyní nastává cenzura jinak – ne přes vydavatele, ale přes inzerci.“*

Někteří přiznávají, že překážkou se občas stává jazyková bariéra (viz výše). Radek Gális uvádí, že se mu v minulosti velice hodily zkušenosti z cestování po Kavkazu, Balkánu i Blízkém východu, kde si zlepšil ruštinu, kterou teď může využít.

- **Problémy**

Z odpovědí je vidět, že je stále živá diskuze nad tím, kdy použít etnicitu aktéra, a že tato diskuze stále není podložena stejnými argumenty ani dokončena. Ivana Karásková a Ivan Motýl se brání politické korektnosti, Jan Martinek zmiňuje problém s pojmenováním, který řešil při rozlišení aktérů.

Ivana Karásková: *„To je věčný problém – kdy napsat do článku, že jde o Roma. Tyto věci nejsou předem dány. Vždy se diskutuje o konkrétních případech, kdy je na místě to tam uvést, kdy je to nepatřičná, zbytečná ohleduplnost a kdy je to zase úplně vedlejší.“*

Jan Martinek: *„Měl jsem problémy s tím, jak psát menšinu versus majoritu. Rom je Čech, takže pak se to dohodlo v redakci tak, že jsme museli psát „etničtí Češi“ přičemž to bylo něco, co jsem psal jen s velkým sebezapřením.“*

Petr Třešňák: *„Česká média pro to většinou nemají žádná „desatera,“ já taky nemám nic, co bych vytáhl z kapsy a dal vám ho přečíst. Ale Respekt má ustálený způsob, jak se na to dívat, které věci dělá či nedělá. Má vstípenou zásadu, že etnicita se zmiňuje ve chvíli, kdy hraje roli v příběhu či kontextu textu. Nezmiňuje se samoučelně.“*

5.6.7.1 Etnicita

Novináři se shodují, že by se měla etnicita uvádět pouze v případě, pokud hraje určitou roli v příběhu. V některých případech jsem ale nabyla dojmu, že někdy novinář považuje fakt, že se zmíní konkrétně etnicita pachatele i bez předešlého tvrzení, za

oprávněný a správný. Nepřímo tak z některých odpovědí mohla vyznít domněnka nad absurditou celé politické (novinářské) korektnosti, ve které panují ohledně tohoto tématu stále nejasnosti.

Mé výše zmíněné tvrzení, že například jev (nejen) titulkové xenofobie stále existuje, potvrdil případ napadeného chlapce z Břeclavi ze dne 15. 4. 2012. V pondělí 16. 4. 2012 informovaly zpravodajské servery iDnes.cz a Novinky.cz o tom, že chlapce napadli tři neznámí pachatelé. V textu pak dále zaznívá, že podle chlapcovy matky byli romské národnosti. Následující dny se již servery shodují na tom, že to byli zcela jistě Romové, což trvá až do 19. 4. V tu dobu ale server iDnes.cz přidává do svého tvrzení o romských pachatelích pochyby slovem „pravděpodobně.“ I matka chlapce v průběhu týdne rovněž mírnila svoji výpověď s tím, že „alespoň jeden“ z trojice násilníků byl Rom.¹⁰⁶ Na základě článků s několika dosud nepotvrzenými domněnkami, protože policie zatím pachatele nedopadla, se konal v Břeclavi protestní pochod, ((jehož účastníci byli nejen přátelé chlapce a lidé, kteří chtěli podpořit napadaného, ale i Dělnická strana včele se svým předsedou Tomášem Vandasem.

Příspěvek patří do internetové žurnalistiky, ale přesto vystihuje i některé rysy té tištěné. Důraz na čtenost, aktuálnost a ekonomickou podstatu médií převážil nad ověřením si zdrojů a xenofobním a stereotypním zobrazením etnické (národnostní) menšiny. Rovněž se zde objevila otázka (ne)zaujatosti, tj. fakt, že se novinář někdy příliš ponoří do problému a přikloní se k jedné straně, popř. má snahu cíleně se angažovat v problému jako jeden z aktérů.

Kateřina Eliášová: *„Někdy si myslím, že mají novináři pocit, že musí tu situaci v sociálních komunitách vyřešit. Což je špatně, my to máme jen popisovat a nemáme hledat recept (...) Já mám trochu spasitelský komplex, že bych chtěla těm lidem pomoci, což je blbě a člověk by neměl být takto osobní.“*

Novináři poukázali na mnohdy přetrvávající xenofobní pohled novináře jako zástupce většinového postoje české společnosti.

Ivan Motýl: *„Bohužel i v té novinářině je znát to, co je ve společnosti, tedy odstup a strach z menšiny.“*

¹⁰⁶ Více komentář Marka Švehly: ŠVEHLA, Marek. Strach nad městem: Brutální útok v Břeclavi zatím řekl víc o médiích než o Romech. *Respekt.cz* [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/c1-55533050-strach-nad-mestem>.

Martin Vokurka: „*Myslím, že tady stále existuje skrytý rasismus. To, že „bílí“ nadávají na „černý.“*“

V souvislosti se stereotypy, které lze podle respondentů objevit v české žurnalistice, lze připojit rovněž také výtku na ploché a povrchní informování, které mnohdy vychází z tiskových zpráv a je psáno „od stolu.“

Eliška Bártová: „*A pak existují schémata, podle kterých se novináři řídí. A priori je jasné, kdo je zločinec. Pak se nechce jít do střetu. Když jim někdo řekne, že je to v pořádku, tak se s tím spokojí. Chybí tam snaha přijít věcem na kloub, rozkrýt to. Investigovat se dá dělat i jinak než v politice.“*“

Martin Vokurka: „*Také se volí jednoduchá témata, kde se nemusí moc co vysvětlovat – je to uniformní, definitivní, ale nevychází z toho žádná otázka. Možná je to výzva ke změně psaní. Viz konkrétní případ o romském pokladníkovi strany v Parlamentních listech, který byl vymyšlený a s jasným záměrem poškodit Romy. Novináři by měli být poctiví k sobě, k lidem a mít čisté svědomí. A nepřipadat si zas tak moc důležité.“*“

Závěr

Tato poslední část mé bakalářské práce se zabývá shrnutím výsledků analytické části. V závěru bych poté ráda shrnula celou bakalářskou práci.

Shrnutí praktické části

V analytické části jsem rozebírala rozhovory s celkem devíti novináři z tří celostátních deníků, dvou celostátních týdeníků, jednoho zpravodajského on-line serveru a tří regionálních deníků.

Novináři, kteří se o tuto problematiku starají, k ní mají obvykle i jiné než ryze pracovní vazby. Někteří působili na jiných pracovních pozicích, které měly k těmto tématům blízko, studovali blízký obor či jednoduše vyrůstali v multikulturním prostředí. Přesto jsou jejich možnosti, jak zpracovat multikulturní téma, omezené. Vysvětlují to zejména pohledem vedení, který se odvíjí od zájmu čtenářů, který je podle nich minimální. Témata nejsou zejména v redakcích celostátních deníků žádaná a zřídka dojde k tomu, aby se o tématu psalo (pokud nesplňuje níže uvedené zpravodajské hodnoty). I proto je zájem respondentů o tato témata rovněž spíše soukromý než pracovní. Připouštějí, že možnost většího prostoru pro tato témata se může objevovat v kulturní či zahraniční rubrice.

Díky tomu rovněž nemají novináři možnost soustředit se pouze na tato témata. Ač jsou tedy s tematikou úzce spjatí, zejména díky vytíženosti a nedostatku času a také zmíněné nemožnosti soustředit se pouze na jedno téma u nich nedochází ke kontinuálnímu, ale především nárazovému dovzdělávání se. Často novináři čerpají z veřejně dostupných zdrojů či z rozhovorů s odborníky na dané téma.

Specifická je role vybraných regionálních novinářů. Ve svých výpovědích představili velice vnímavý a citlivý postoj a přístup k multikulturnímu tématu. Mají přehled,¹⁰⁷ někdy i širší znalosti o dané problematice, uvědomují si rizika plynoucí z regionální žurnalistiky ve spojení s tímto okruhem a nebojí se konfrontovat se s jak negativními, tak pozitivními tématy, která se jim nabízí. Tento vybraný vzorek nemůžu aplikovat na celé spektrum regionálních novinářů, ač bych velice chtěla, protože, jak mi bylo potvrzeno z výpovědí, k tomu je nutné mít silný osobní zájem o danou

¹⁰⁷ Radek Gális třeba odmítl informování o kriminálních činech spojených s menšinami, protože věděl, že činů, které vykonávají příslušníci menšiny, je malé procento.

problematiku a s tím vybudované vazby a vůbec snahu psát o těchto tématech a aktivně je hledat. Jinak budou tato témata v regionálních médiích zpracovávána na úkor času a charakteru regionální žurnalistiky.

Jako multikulturní téma zde novináři jasně vidí příspěvky spojené s romskou menšinou. Další možné okruhy, jako cizinci či jiné národnostní či etnické menšiny, se objevují v odpovědích pouze minimálně. Novináři to vysvětlují rovněž cílovou skupinou čtenářů, kterou zajímá pouze okruh romské menšiny. Zvýšenou pozornost dostávají tato témata v případě, když vznikne nějaký konflikt či problém. To se týká zejména příspěvků spojených s romskou menšinou. I sama romská oblast je někdy pojmenovávána jako „romský problém.“ Ostatní menšiny jsou stále vnímány jako „ti druzí,“ kteří musí vyvíjet buď samostatnou aktivitu, nebo splňovat zmíněné zpravodajské hodnoty, tedy aktuálnost a konflikt. To, co nejvíce ovlivňuje při zpracování daného tématu, může být, kromě předchozích zkušeností či vlastního názoru, také názorová linie vedoucích zpravodajství či editorů. I když jsou na tom novináři výrazně lépe než v minulosti, kdy se například nebral například žádný ohled na uvádění etnicity, stále můžeme ještě pozorovat bipolární nahlížení na menšiny, tedy to, že se stále děje rozlišení Stuarda Halla na „my“ a „oni.“

Příspěvky se mohou rozdělit na zcela negativní či zcela pozitivní. Jsou rovněž odvislé většinou od konkrétního příběhu jednotlivce či skupiny, který je možná pro publikum snáze uchopitelný, v souvislosti s menšinovými tématy může ale zcela obrátit výsledné vyznění mediálního produktu.

Co se týká již konkrétních námětů na příspěvek, v případě hodnoty aktuálnosti je těmto tématům věnováno stejně prostoru jako kterémukoliv jinému tématu. Rovněž je časté, že okolo základního námětu vznikají kontinuálně další odvislé příspěvky, ve kterých se již může objevit podrobnější vhled do situace či analýza. Pokud se téma tzv. „vyčerpá,“ tak ale zcela zmizí. Regionální novináři mohou příspěvky s tímto tématem rovněž častěji umístit na místo tzv. „otvíráku.“ U celostátních médií se téma může objevit například na první straně, ale nejdůležitějším článkem se stává výjimečně.

Celostátní novináři uvádějí velký počet konkrétních zdrojů, rovnoměrně z akademické, státní a neziskové sféry, které se k dané oblasti vztahovaly. U těch regionálních se konkretizace objevila pouze v jednom případě. Jinak se zde sází spíše na nahodilost námětu a podněty se mohou objevit jakékoliv z jakéhokoliv zdroje. Někteří

celostátní novináři vyjadřovali skepsi a negativnější postoj k neziskovým organizacím, které v daném okruhu působí. Vysvětlovali to tím, že nevěří v jejich smysl a smysl pro objektivní smýšlení a nezaujatost. Dochází zde také spíše k pasivnějšímu sběru tipů na příspěvky než k aktivnějšímu vyhledávání.

Respondenti shodně odpovídají, že je dobré znát okolnosti případu a vyznat se ve zvycích dané komunity, což následně pomůže k lepší orientaci a komunikaci s aktéry. Novinář se může vyhnout zavádějícím informacím a navodit důvěru. S tím souvisí obava z předsudečného chování, ke kterému mají podle respondentů někteří novináři tendenci. Většinou jsou ale aktéři případu ochotni poskytnout informace, pokud je novinář přesvědčí, že jim nechce ublížit. Někdy je větší potíží spíše jazyková bariéra.

V otázce zpětné vazby je významným závěrem fakt, že respondentům většinou chybí zpětné reakce od aktérů příspěvků. Novináři sledují i reakce čtenářů v diskuzích. U tohoto okruhu rovněž respondenti provádějí autorizaci, stejně jako u jiných okruhů, a to i ze stejných důvodů. Nejčastějšími bylo zachování dobrých vztahů a oprava faktických chyb.

Příspěvky spadají pod kontrolu nejen autora textu, ale také editora (většinou příslušné stránky) či vedoucího vydání. Odlišná je zde funkce editora – někde zkontroluje konečný text a opraví faktické chyby, někde (většinou v týdenících) se podílí i na výběru a průběhu zpracování tématu. Někdy se může od charakteru vedení odvíjet i výsledný výběr zprávy – u některých respondentů se objevil fakt, že tato témata mohou být již z principu odmítána. Nejen toto téma se rovněž probírá i se spolupracovníky v redakci, v celostátních více, v regionálních z časových důvodů méně či spíše téměř vůbec.

Většina novinářů si byla vědoma etického kodexu, který jejich redakce má. Je ale jen formálního rázu, novináři se řídí podle vlastního citu a intuice a jeho konkrétní body, které by se vztahovaly k tématu, neznají. Jako nejčastější etické zásady formulovali nezaujatost a dání prostoru oběma stranám či obecně psaní pravdy a ověřování zdrojů. Přestože lze tyto zásady aplikovat obecně na profesní etiku novináře, vykazují určité obavy novinářů z toho, že se častěji než jinde zde může objevit pouze názor jedné strany či faktické nepřesnosti. U okruhu etiky zůstávají některé nezodpovězené otázky, a to zdali dochází v redakcích ke kontrole mediální scény, jestli

si redaktoři všimají nedostatků u těchto témat a zdali vnímá vedení redakce rovněž etické kodexy jen formálně.

Novináři se shodují na tom, že i obrazový materiál je důležitý, a uvědomují si rizika, která při informování o těchto témat mohou vyvstat. Na konkrétním výběru se ale ti celostátní nepodílí, tato práce náleží fotoeditorům a editorům. K další komunikaci mezi nimi a novináři pak již nedochází. Naopak regionální novináři veškeré materiály z tohoto okruhu produkují a vybírají téměř výhradně sami.

Novináři vyjádřili ochotu psát více o těchto tématech obecně. Jako nejčastější druh překážky uváděli stále ještě patrnou nepřístupnost příslušníků menšin či negativní pohled na média, které veřejnost i tedy dotazované zdroje někdy sdílí. Zazněla také otázka novinářské cenzury, která brání samotnému tématu, aby se dostalo do médií. Největší problém, který novináři vidí, je otázka uvádění etnicity, přílišné zaujetí novináře pro jednu stranu a angažovanost či předsudečné názory a stereotypní zobrazování, které v redakcích přetrvává.

Paradoxy výzkumu

O tématu se dostatečně neinformuje, protože se o to nezajímá vedení, které se domnívá, že se o to nezajímají ani čtenáři.

ALE

Čtenáři se naopak velice zajímají podle názorů respondentů o konflikt spojený s jednou konkrétní menšinou. O něm se bude psát, protože je to čtené a zvyšuje tak zisky média. S ním přichází hrozba přeinformovanosti a přesycenosti publika a následného stereotypního jednostranného informování.

Etnicita by se měla zmiňovat pouze v případech, kdy hraje roli v příspěvku.

ALE

Někteří novináři odsoudili politickou (novinářskou) korektnost.

Jeden regionální respondent, který se o toto téma zajímá, vydal publikaci na toto téma.

ALE

Zároveň hraje roli ve stížnosti podané Komisi pro etiku Syndikátu novinářů, že jeden z jeho článků má rasistický podtext.

Resumé

Pokud se v dnešní době mluví o krizi médií, spíše se pojednává o poklesu čtenosti, přesunu na internet či posunu k tzv. „infotainmentu,“ tedy ke stále většímu důrazu i na zábavní prvek médií. Málodky se ale do mediálního diskurzu dostává okruh menšinových témat, do kterých téma multikulturní spadá. Ta si totiž procházejí každodenně svojí malou krizí, kdy musí čelit nezájmu médií.

Multikulturní téma, ať již ho chápeme v jakémkoliv jeho významu, v posledních letech věci, o které se mluví. Díky tomu, že hledáček médií zachycuje dlouhodobě jednu konkrétní národnostní (etnickou) menšinu, společnost se mohla dozvědět o některých případech násilí z nenávisti, kterým se dostalo velké publicity, demonstracích či nepokojích, které se udály. To, co nám ale média většinou přinášela, nebyla bohužel snaha o porozumění tématu, o jehož okruh se zajímá méně lidí, ale ve většině spíše snadno sdělitelný konflikt, který má za cíl přitáhnout více čtenářů, ať už to má jakoukoliv cenu v podobě stereotypního informování, xenofobního jazyka či nevyváženosti příspěvku. Celkem věrohodně vystihl tuto situaci Jaroslav Veis, poradce předsedy Senátu ČR a bývalý dlouholetý novinář a překladatel. „Pro média není důležitá podstata (substance) konfliktu, jeho hodnověrnost či dopad na společnost, nýbrž jeho vnější projev a to, jak snadno je sdělný a pochopitelný, zpracovatelsky i uživatelsky nenáročný a levný.“ (Očernění 2003: 23) Ač jsou tedy menšinová témata málodky vidět, „romský problém“ je v médiích naopak velice často.

Cílem mé práce bylo popsat, jaké postupy používají novináři v tištěných denících, pokud zpracovávají téma, které spadá do multikulturní oblasti. V prvním okruhu teoretické části jsem objasnila multikulturní oblast, její pojmy a situaci v České republice, v druhém okruhu pak multikulturní témata a jejich pokrytí a výskyt v mediální sféře, dále jejich realizaci při redakčních postupech při zpracování tématu. Praktická část spočívala v uskutečnění hloubkových rozhovorů s novináři a následné analýze těchto rozhovorů pomocí otevřeného kódování zakotvené teorie.

Hloubkové rozhovory potvrdily, že konflikt, problém či obecně řečeno nějaká akce je to, co zaujme „průměrného“ novináře. I ty, které toto téma zajímá i v jiných případech, svazuje síla redakční „ideologie“ a dlouhodobá nemožnost tématu vůbec prosadit. Když se to povede a když v tom nehraje roli aktuálnost a konflikt, je to nahodile a téma rychle vymizí. Novináři spíše než analýzy a články upřednostňují

reportáže, které mají za cíl zachytit dění, ale spíše subjektivně. Novinář nám tedy může zprostředkovat pouze jeho osobní pohled. Čtenář jej tak může přijmout jako jediný možný a objevuje se zde opět stereotypní kolečko. Občas jsem se i já stětovala s otázkou, jak vlastně nazývat aktéry tématu, proto v práci dochází k opakovanému užití spojení „tato témata“ či „tento okruh,“ kterými je vlastně i já trochu vyděluji.

Při plnění práce jsem se zkonfrontovala s několika nesnázemi, a to se šíří tématu, které multikulturalismus na jedné straně a novinářské postupy na druhé straně nabízí, ale zároveň sníženým popisem spojení těchto dvou konkrétních oblastí. V mnoha případech jsem rovněž zaznamenala, že mi novináři spíše říkají to, jak by to mohlo být, než to, co se opravdu děje. K tomuto faktu jsem došla poté, co se ve výpovědích opakovalo spojení: „Mělo by to tak být, ale ...“, „Někdy se stane, že ...“ Novináři tak cítí, že by to tak mělo být a že by třeba o daném tématu mohli a chtěli informovat více, ale většinou je ovlivní někdo z vnějších činitelů, jakým může být čas či vedení redakce a téma, o které stojí více.

Zúčastněné pozorování, které bohužel přesahuje možnosti této práce, by možná uvedlo ještě více faktů, které by se týkaly novinářských přístupů k tomuto tématu. Dále se zde v průběhu práce objevil prostor pro další tvorbu v této oblasti. Lze například aplikovat závěry na konkrétní mediální produkty či se zaměřit pouze na jeden aspekt novinářských postupů, jakým je jazyk či zdroje. Zajímavé by bylo rovněž provést průzkum z druhé strany, a to ze strany čtenářů, tedy příjemců mediálního obsahu.

Věřím, že má práce splnila cíle, které jsem si zadala. Domnívám se, že by mohla posloužit jako praktický průvodce po málo zmapované krajině multikulturalismu a jeho propojení s mediálním světem díky uvedené teorii obsahující hojně používané odborné názvosloví, teoretického rozboru mediálních příspěvků, které se dotýkají dané tematiky či praktického výzkumu postupů samotných mediálních pracovníků.

Pokud se ale bude vedení redakcí zaměřovat pouze na čtenost a prosazovat se stále větším důrazem, jak se to děje, ekonomický zájem před společenskou důležitostí, v dlouhodobém horizontu se informování o menšinových tématech, konkrétně z hlediska kulturní či etnické stránky, nezmění. Zejména je třeba se oprostít od toho, aby média nazývala tematiku spojenou s národnostními a etnickými menšinami problémem a snažila se zaměřit svou pozornost i na jiná témata než ta, která se z podstaty opakování stala stereotypními.

Summary

The thesis ‘‘Editorial Methods in Dealing With Multicultural Topics’’ deals with the journalist’s work at the field of multicultural area. The thesis is focused on ethnic and national minorities in the Czech Republic and describes methods of journalists while meeting and covering these topics.

The theoretical part at first analyses a sphere of multiculturalism and its history, development and current situation.

In the second chapter we can find terminology, which is frequently used in this area, and its description. The last part explains situation in the Czech Republic and attitudes of the Czech as readers towards the foreigners and vice versa.

The third part describes appearance and covering of multicultural topics in the media and then journalist’s methods in general with the emphasis on multicultural topics.

The practical part focuses on in-depth interviews with journalists, who were chosen from different kinds of media (daily and weekly, national and regional), and who usually cover this area or they often meet them.

In the last chapter the interviews are afterwards analysed by a method of open coding, which belongs to grounded theory.

Použitá literatura

BARŠA, Pavel. *Politická teorie multikulturalismu*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie, 1999.

BERGER, Peter L., LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality : Pojednání o sociologii vědění*. 1 vyd. Brno: CDK, 1989.

BROUČEK, Stanislav. Základní pojmy etnické teorie. *Český lid*. 1991, č. 4.

BURTON, Graeme, JIRÁK, Jan. *Úvod do studia médií*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2001.

DEVEREUX, Eoin. *Media studies : key issues and debates*. 1 vyd. Los Angeles: Sage, 2007.

DRBOHLAV, Dušan. *Migrace a (i)migranti v Česku : Kdo jsme, odkud přicházíme a kam jdeme?* 1. vyd. Praha: SLON, 2010.

GABAL, Ivan et al. *Etnické menšiny ve střední Evropě : konflikt nebo integrace*. 1. vyd. Praha: G plus G, 1999.

GABAL'OVÁ, Dana, GABAL', Peter et al. *Asi-milování*. 1. vyd. Jinočany: Nakladatelství H&H, 2005.

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. 1. vyd. Praha: Portál, 2009.

JIRÁK, Jan, KÖPPLOVÁ, Barbara. *Média a společnost: Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003.

HALL, Stuart. *Representation : Cultural Representation and Signifying Practices*. 1 vyd. London: Open University Press, 2003.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum : základní metody a aplikace*. 1 vyd. Praha: Portál, 2005.

HIRT, Tomáš, JAKOUBEK, Marek et al. *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit : Antropologická perspektiva*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2005.

HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ : národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. 1. vyd. Praha: SLON, 2001.

KALIBOVÁ, Klára et al. *Násilí z nenávisti, rasismus a média : Jak nepsat černobíle o barevném světě*. 1. vyd. Praha: In Iustitia, 2011.

KYMLICKA, Will. *Multicultural Odysseys*. 1. vyd. New York: Oxford University Press, 2007.

LÁVIČKOVÁ, Adéla. *Jazykové prostředky používané k vyjadřování předsudků o menšinách*. 2011. (Seminární práce) Praha: Fakulta sociálních věd.

LIPPMANN, Walter. *Public opinion*. 1. vyd. New Brunswick: Transaction, 1990.

MARADA, Radim. *Etnická různost a občanská jednota*. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006.

MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vyd. Praha: Portál, 2009.

Nečitelní cizinci : Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku. 1. vyd. Praha: Multikulturní centrum Praha, o. s., 2003.

Očernění : Etnické stereotypy v médiích. 1. vyd. Praha: Člověk v tísni, 2003.

PICKERING, Michael. *Stereotyping : The Politics of Representation*. 2001: Palgrave, New York.

PRUDKÝ, Libor. *Přináležitost k národu, vztahy k jiným národnostem a k cizincům v České republice*. Brno: CERM, 2004.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. Praha: Portál, 2004.

PŘIBÁŇ, Jiří. *Jací můžeme být? : Podoby demokracie a identity v multikulturní situaci*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství Praha, 2004.

RABUŠIC, Ladislav, HAMANOVÁ, Jana. *Hodnoty a postoje v ČR 1991-2008 : pramenná publikace European Values Study*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

SHOEMAKER, Pamela J., REESE, Stephen D. *Mediating the Message : Theories of Influences on Mass Media Content*. 2. vyd. New York: Longman, 1991.

SIROVÁTKA, Tomáš et al. *Menšiny a marginalizované skupiny v České republice*. 1. vyd. Brno: Georgetown, 2002.

Sociál: Časopis studentů Fakulty sociálních věd Univerzity Karlovy. Praha: UK media, 2011, roč. 2, č. 8.

ŠANDEROVÁ, Jadwiga. *Jak číst a psát odborný text ve společenských vědách*. 1. vyd. Praha: SLON, 2005.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Menšiny a migranti v České republice : My a oni v multikulturní společnosti 21. století*. Praha: Portál, 2001.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 2008.

TAYLOR, Charles. *Zkoumání politiky uznání : Multikulturalismus*. 2. vyd. Praha: Nakladatelství Epoque, 2004.

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006.

TRAMPOTA, Tomáš, VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010.

TUCHMAN, Gaye. *Making News: A Study in the Construction of Reality*. New York: Free Press, 1978.

WINKLER, Jiří, PETRUSEK, Miloslav. *Velký sociologický slovník*. Praha: Karolinum, 1997.

Zpravodajství v médiích. Praha: Karolinum, 2001.

Žijí vedle nás. 1. vyd. Praha: Slovo 21, o. s., 2004.

Elektronické zdroje

Autoři Týdne: Ivan Motýl. Týden.cz [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://www.tyden.cz/autori-tydne/ivan-motyl/>

Azyl, migrace a integrace: Terminologický slovník. Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>

BOŘIL, Martin. Zmocněnkyně Šimůnková: Útok v Břeclavi je čin jednotlivců, ne všech Romů. iDnes.cz [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/zmocnenkyne-simunkova-utok-v-breclavi-je-cin-jednotlivcu-ne-vsech-romu-13r-/domaci.aspx?c=A120417_185300_brno-zpravy_bor

ČANĚK, Marek, GRILL, Jan. Diskuse o multikulturalismu v ČR: chápání, kritiky a politiky: Rozhovor s Pavlem Baršou. Migraceonline.cz [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z: http://aa.ecn.cz/img_upload/79a33131c9c4293e0fcef50bfa263ef/PBarsa_rozhovor_o_multikulturalismu.pdf

Českobudějovický deník. VLP: Vltava-Labe-Press [online]. [cit. 2012-02-18]. Dostupné z: <http://www.vlp.cz/cz/vydavane-tituly/regionalni-deniky/denik-jizni-cechy/ceskobudejovicky-denik.html>

Economia [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://economia.ihned.cz/>

Etický kodex novináře. Syndikát novinářů české republiky [online]. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: http://syndikat-novinaru.cz/index.php?web=1&main=5&sub=36&main_tit=Etika&sub_tit=Eticky_kodex

Etický kodex. MF DNES.cz [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://epaper.mfdnes.cz/o-mf-dnes/eticky-kodex>

FALTÝN, Jaroslav. Multikulturní andragogika. In: [online]. [cit. 2012-03-05]. Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/pdf/pdfs_47.pdf

KADERKA, Petr. Etnické kategorizování v médiích. Vesmír [online]. Květen 2002, 81, [cit. 2011-12-10]. Dostupný z WWW: <<http://www.vesmir.cz/clanek/etnicke-kategorizovani-v-mediich>>

KALLEN, Horace M. Democracy versus the Melting Pot. [online]. [cit. 2012-05-03]. Dostupné z: <http://www.expo98.msu.edu/people/Kallen.htm>

Koncepční a politické dokumenty ČR. Cizinci v České republice: Stránky Ministerstva práce a sociálních věcí o integraci cizinců [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.cizinci.cz/clanek.php?id=35&lg=1>

LEONTIEVA, Yana. Cizinci v ČR: „my“ a „oni“? Naše společnost [online]. [cit. 2012-03-23]. Dostupné z: http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100018s_Cizinci%20v%20CR....pdf

Lidové noviny. Lidovky.cz [online]. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z: <http://data.lidovky.cz/g/lidovky/lidovenoviny.html>

Mediální skupina MAFRA [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.mafra.cz/cs/default.asp>

Národnosti v ČR od r. 1921. Český statistický úřad [online]. [cit. 2012-03-12]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/narodnosti_v_cr_od_r_1921

Nationality. The Nation [online]. 25. 2., s. 3 [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://www.expo98.msu.edu/people/Kallen.htm>

Názorové proudy multikulturalismus. [online]. Varianty [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: http://www.varianty.cz/download/pdf/texts_10.pdf

PEHE, Jiří. Multikulturalismus pod palbou jako nepodařený experiment. Právo [cit. 2012-03-03]. Dostupné z: <http://www.ceska-media.cz/politika/394988/multikulturalismus-pod-palbou-jako-nepodareny-experiment>

Počet cizinců v ČR. Český statistický úřad [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/tabulky/ciz_pocet_cizincu-001

POVOLNÝ, David. Bulvarizace médií je už příliš daleko. Online muni.cz: Zpravodajský portál Masarykovy univerzity [online]. [cit. 2012-04-07]. Dostupné z: <http://www.online.muni.cz/udalosti/1567-trampota-bulvarizace-medii-je-uz-prilis-daleko>

ROČEK, František. Chcete koupit nádraží? V Ústí ho prodávají!. Ústecký deník [online]. [cit. 2012-04-09]. Dostupné z: http://ustecky.denik.cz/zpravy_region/20110502_drazni_budovy_usti.html

ŠVEHLA, Marek. Strach nad městem: Brutální útok v Břeclavi zatím řekl víc o médiích než o Romech. Respekt.cz [online]. [cit. 2012-04-23]. Dostupné z: <http://respekt.ihned.cz/c1-55533050-strach-nad-mestem>

TEJKALOVÁ, Alice. Stereotypizace a stereotypy. [online]. [cit. 2012-03-25]. Dostupné z: minority.fsv.cuni.cz/uploads/1_Stereotypizace_a_stereotypy.ppt

Týden. [online]. [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://www.tyden.cz>

Unie vydavatelů [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z: <http://www.uvdt.cz>

URBAN, Tomáš. Kdo je tady (ne)korektní?. iDnes.cz [online]. 3. 12. 2011, s. 3 [cit. 2012-03-04]. Dostupné z: <http://data.idnes.cz/mfdnes/kavarna/pdf/2011/kavarna-20111203.pdf>

Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2010. Úřad vlády ČR. [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/zprava_2010_tiskarna_00_oprava.pdf

Vztah české společnosti k cizincům po 20 letech demokracie“. Multikulturální centrum Praha [online]. [cit. 2012-03-13]. Dostupné z: <http://www.migraceonline.cz/e-knihovna/?x=2211154>

Zákon č. 140/1961 Sb.: Trestní zákon. [online]. [cit. 2012-04-08]. Dostupné z: <http://spcp.prf.cuni.cz/lex/140-61.htm>

ŽEMLIČKOVÁ, Gabriela. Menšiny - základní informace. Národní informační centrum pro mládež [online]. [cit. 2012-03-14]. Dostupné z: <http://www.nicm.cz/mensiny-zakladni-informace>

Seznam grafů

GRAF 1	ZAHRAŇNÍ STĚHOVÁNÍ CIZINCŮ V LETECH 2001-2010.....	8
GRAF 2	NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ OBYVATELSTVA MEZI LETY 1921-2001	24
GRAF 3	NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ OBYVATEL ČR.....	26

Seznam tabulek

TABULKA 1	NÁRODNOSTNÍ SLOŽENÍ OBYVATEL ČR	26
TABULKA 2	ROZLOŽENÍ NÁRODNOSTÍ OBYVATEL ČR V LETECH 2001 A 2011.....	27
TABULKA 3	MINORITY OBECNĚ V CELOPLOŠNÝCH DENÍCÍCH	31
TABULKA 4	MINORITY V REGIONÁLNÍCH MUTACÍCH NA JIŽNÍ MORAVĚ.....	32
TABULKA 5	VZTAH MEZI ČASEM A DRUHEM ZPRÁV	44
TABULKA 6	SROVNÁNÍ ČESKÉHO A ANGLICKÉHO PŘEKladU	49
TABULKA 7	PŘÍKLAD OTEVŘENÉHO KÓDOVÁNÍ.....	61

Seznam příloh

PŘÍLOHA Č. 1:	SEZNAM OTÁZEK K HLOUBKOVÉMU ROZHOVORU (TABULKA)	109
PŘÍLOHA Č. 2:	PŘEPISY HLOUBKOVÝCH ROZHOVORŮ (DOKUMENT).....	110
PŘÍLOHA Č. 3:	OBRAZOVÁ CHARAKTERISTIKA RESPONDENTŮ (GRAF)	152
PŘÍLOHA Č. 4:	ETICKÝ KODEX NOVINÁŘE (DOKUMENT)	153
PŘÍLOHA Č. 5:	POHLED ČEŠKY VIETNAMSKÉHO PŮVODU (DOKUMENT)	154

Přílohy

Příloha č. 1: Seznam otázek k hloubkovému rozhovoru (tabulka)

Okruh I - obecná charakteristika multikulturní tematiky

Jak chápete spojení multikulturní téma? Co všechno byste do něj zahrnul/a?
S jakým druhem multikulturních témat se setkáváte ve Vašem médiu nejčastěji?
Myslíte si, že k nim přistupujete jinak než k ostatním tématům? Ano/ne? Proč?

Okruh II - výskyt tematiky v daném médiu

Odhadnete, jak často vycházejí tato témata ve Vašem médiu?
Jak si stojí toto téma z hlediska zájmu média, ve kterém pracujete?
Z jakého důvodu se vy zaměřujete na tuto problematiku?
Máte možnost více sledovat tuto oblast? Jakým způsobem?

Okruh III - výběr tématu

Lze říci, odkud/tj. z jakého zdroje pochází první podnět na tyto příspěvky?
Jaké zpravodajské hodnoty volíte u těchto příspěvků? Co rozhodne, že se toto téma publikuje?
Co všechno má podle Vás vliv na Vás a Vaše zpracování této tematiky?

Okruh IV - samotné redakční zpracování

Kolik prostoru dostáváte na tato témata?
Jakou formou obvykle příspěvek realizujete? Jaké zdroje využíváte? Uveďte konkrétní případy.
Jak byste popsal/a komunikaci s aktéry této problematiky?
Uskutečňujete v těchto případech autorizaci?
Dostáváte zpětnou vazbu?
Převahuje u těchto témat práce v terénu či v redakci? Co upřednostňujete?
Kdo všechnen se podílí na tom, že příspěvek vznikne?
Konzultujete téma se svými kolegy v redakci?

Okruh V – etická otázka věci

Jakých profesních standartů se držíte?
Máte možnost řídit se/Řídíte se redakčním etickým kodexem?

Okruh VI - fotografie

Jak probíhá výběr fotografií u této oblasti?
Považujete jejich výběr za důležitý? Ano/ne? Proč?

Okruh VII – problémy při zpracování tématu

Jaká témata z tohoto okruhu byste prosazoval/a více?
Setkáváte se při vytváření příspěvku s nějakými typy překážek? Ano/ne? Jakými?
Myslíte si, že vyvstávají nějaké problémy při informování o této tematice? Ano/ne?
Proč? Jaké?

Příloha č. 2: Přepisy hloubkových rozhovorů (dokument)

Kateřina Eliášová (Hospodářské noviny)

30. 1. 2012, 11:00, kavárna Cukr Káva Limonáda, Lázeňská 7, Praha 1, 01:19:10

Okruh I - obecná charakteristika multikulturní tematiky

Co si představujete pod pojmem „multikulturní téma“? Co byste do něj zahrnula?

No, to je hodně zajímavé, protože myslím si, že „multi-kulti“ může být v podstatě úplně všechno. Tady je to spojené s tím, že se jedná třeba o romskou komunitu či o kulturu jiných kultur než té české, viděno optikou například festivalu muziky Colours of Ostrava, což je určitě věc, která se tomu hodně blíží. Podle mě to ale není pouze věc cizích kultur, ale i záležitost odlišného typu myšlení v tom smyslu, že to mohou být i jiná náboženství. Možná bych to specifikovala, že to jsou jiné světy než ten náš vnitřní. Pro každého to může být něco jiného. Pro lidi v Africe můžeme být zase my předmětem toho zkoumání a naopak. Asi bych to definovala jako jiné světy, což je hodně obecné.

Okruh II - výskyt tematiky v daném médiu

Jak často se objevují tato témata ve vašem médiu? Jak často se s nimi setkáváte?

Je pravda, že Hospodářské noviny jsou zaměřeny spíše na ekonomiku, je to ekonomický deník, takže tam se tomu popravdě moc nevěnujeme. Paradoxně jsou česká média trošku podlouná v tom, že se těm tématům věnujeme v okamžiku, kdy vykrytalizuje nějaký problém. V okamžiku, kdy se na Šluknovsku dějí nějaké nepokoje, sociální nepokoje, demonstrace skinheadů a podobně, tak až teprve v tu chvíli se tomu média věnují. Myslím, že je obrovská směla, že se tomu média nevěnují v tom smyslu, že zkoumají ten prostor ještě, než se stane dejme tomu tento problém. Myslím, že to má jedno jediné vysvětlení – obecně česká média jsou hodně v krizi a ta krize se podepisuje na tom, že deníky se musí prodávat. V okamžiku, kdy píšete o nějakých sociálních nepokojích, až už je jedno kde, tak to nejsou čtenářsky atraktivní témata. Nikdo nepřemýšlí nad tím, proč věci vznikají, a nikdo, nechci říct, že vůbec nikdo, našťástí jsou novináři, kteří se tomu věnují, ale nejdou do té hloubky a nezkoumají to prostředí tam a nepiší o tom, co by mohlo vzniknout, kdyby se například česká vláda nevěnovala tomu a tomu problému. Vždy se mapuje jen výsledek a to je chyba. Čili v Hospodářských novinách to je úplně stejné. Je to dané zaměřením těch novin, ale je pravda, že to Šluknovsko jsme nakonec sledovali. Není to úplně moc, spíš myslím, že kolegové z kulturní rubriky se tomu paradoxně věnují víc než my, kteří děláme v domácí politice.

Dodatečná otázka: Můžete zkonkretizovat tvrzení, že kolegové z kulturní rubriky se tomu věnují víc?

Myslela jsem například muziku, galerie, výstavy, protože tam se s tou komunitou identifikujete lépe, než když píšete o tom, že někde zbili romského kluka nebo Romové bílého kluka. V tom smyslu je kultura v tomhle příjemnější, že vás k té kultuře jednotlivých národů přiblíží líp a snáz. Teď jsem byla na afrických bubnech- Je to snazší kulturu nějak pojmout, než když píšete o nějakém problému.

Mimochodem, nedávno jsem přemýšlela nad tím, že jsem také hrozný xenofob, protože jsem zjistila sama na sobě, že mi neuvěřitelným způsobem vadí Rusové tady v Praze. Začala jsem nad tím přemýšlet, protože to je taky opomíjená záležitost. Taky je to jiná kultura, která se tady nějakým způsobem chová a žije a že my se o ni moc taky nestaráme. Přitom vždycky se tady píše jen o ruské mafii, ale myslím si, že málokdo se pokusil popsat to, že je Praha plná Rusů. Co tady ti lidé dělají? Teď to řeknu hnusně, jsou to jen pasáci a štetky, jsou to jen dealeri drog? Někdy jedu v tramvaji, strašně ráda pozorují lidi, tak vidím paní, které jsou Rusky, mají ty zlaté zuby, je jim padesát, a

přemýšlíte, co tady dělají, jestli někde uklízejí nebo tak. A přijdete do Palladia a tam vám řekne prodavačka: „Já jsem strašně šťastná, že mluvíte česky. Tady na mě furt mluví rusky,“ a je vyhraněná negativním způsobem. Čili to je třeba věc, kterou tady moc lidí nepopisuje. Vím, že třeba Respekt měl nějakou sondu o Rusech žijících v Česku, zatím se tady mluvilo jen o Karlových Varech. Vidíte, to je dobrý nápad, zkusím ho nějak prodat v redakci.

Můžete říct, kolik článků se objeví za jedno vydání?

Naše noviny vycházejí každý den a rozhodně nejsou tato témata v novinách každý den. Troufla bych si říct, že když je to třikrát/čtyřikrát za měsíc, tak je to moc. Záleží na situaci, kterou jsem popisovala. Noviny se něčemu věnují až, když se tady něco děje. Nepamatuji si, že by měl někdo, zvláště z Hospodářských novin, nějaký seriál, který by se věnoval problematice menšin nebo jiných kultur.

Myslíte si, že o tom média informují dostatečně?

Já si myslím do jisté míry, že ano. Protože pro čtenáře, kteří Hospodářské noviny čtou, to není úplně cílová skupina. Nechci říct, že to jsou jenom bankéři a podobně, ale myslím si, že o tyto témata nemají naši čtenáři tak úplně zájem. Například vláda projednává nějakou analýzu, která se týká situací v nejrůznějších oblastech České republiky, kde mohou mít jakékoliv menšiny problém, tak pak se třeba nějakým způsobem do té analýzy podíváte a z té můžete čerpat spoustu nápadů. Konkrétně Šluknovsko mě vyprovokovalo v tom podívat se, jak Evropská unie může financovat sociální bydlení pro lidi, kteří mají problémy s většinovou společností. A to je třeba téma, na které se můžete podívat z toho úhlu Hospodářských novin jako byznysových novin. Do jisté míry se tomu věnovat dá.

Jakým způsobem sledujete tuto tematiku?

Já jsem takový typický novinář na sociálních sítích, sleduju například Romeu, koukám se. Upřímně řečeno, spíš je to pro mě soukromé pátrání a soukromý zájem, než abych hledala vyloženě tato témata a že bych o nich chtěla psát. Takže sociální sítě, internet, zpravodajství i světové. Sleduju i kapely, například dnes ráno jsem se koukala na stránky zpěvačky Björk, protože vystoupí na Colours of Ostrava. Spíše se koukám kvůli muzice, kterou ráda poslouchám. Je pravda, že mě situace romské menšiny v České republice velice štve, takže spíš se tak dívám a občas se to snažím v té redakci prodat, ale není to úplně jednoduché.

Okruh III – výběr tématu

Lze říci, odkud pochází první podnět k napsání článku?

Většinou se to stane tak, že se situace vyprovokuje nějakým způsobem. Pořád se víceméně bavíme o té problematice romské, která do jisté míry v České republice převládá. A paradoxně vždy se člověk dostane k těm cizincům až ve chvíli, kdy je někdo přepadený, utlačovaný nebo má nějaký problém. Málokdy se zajímáte o cizince, jak tady žijí. Vím, že jsme se bavili o vánočním vydání novin, kdy jsme si říkali: „Necpěme do těch lidí pořád nějaké kauzy, pojďme se podívat na to, jak cizinci tady v Praze, potažmo v České republice prožívají Vánoce.“ Což mi připomíná, že do jisté míry je to exotické. Trošku k nim pořád přistupujeme, že jsou to nějakí exoti a že vlastně pořád, a v tomhle si myslím, že jsou Češi strašní xenofobové, to jsou ti „oni“ a „my“. Nepřemýšlíme úplně tak, že jsou to stejní lidé, kteří žijí ve stejném městě, a tím pádem jsme jedna velká komunita. V okamžiku, kdy se objeví debata kvůli tomu, že se někde bude stavět mešita, tak vím, že to je téma, které si taky vezmeme. Zvláště po 11. září, i když já bych to nebrala jako zásadní mezník v tom smyslu debaty, jestli by tady měla být mešita, nebo ne. Protože sice se říká, že jsme národ neznabohů, ale ještě pořád jsou tady poměrně silné a velké skupiny katolíků, církve jako takové. K tomu prvnímu podnětu – může to být tisková zpráva, tiskové zprávy se občas rozesílají. Odebírám

tiskové zprávy například od Romey či jiných skupin, které mám na Facebooku, například těch, kteří řeší gender studies a podobně. Ale kupodivu mně tyto věci chodí od sítě, kterou si za ta léta vybudujete. Víím, že když má Kumar Vishwanathan, se kterým se znám, se kterým jsem se vídala v České televizi, v Olomouci, když dělal vesničky soužití na Ostravsku, nějakou zajímavou věc, tak ví, že mě to zajímá. Víím, že to nedostanu do těch médií, tak jak by si přál, ale na druhou stranu mi vždy řekne: „Hele, tohle je zajímavý.“ Mám spoustu kamarádů v neziskovkách, občas se někdo ozve a dá mi tip. Já, ač jsem novinář, tak chodím k volbám a volím Zelený a u nich jsem například v kontaktu s Ondrou Liškou, takže když má nějakou zajímavou věc, tak mi ji dohodí. Zrovna shodou okolností teď píšu o tom, jak se teď všude propírá, že je obrovský průšvih s evropskými dotacemi. Říkala jsem si, že bych chtěla napsat i nějaký pozitivní příběh, a tak mi dával tip na agenturu Pondělí, která na severu dělá komunitní práci s romskou menšinou a sociální začleňování. Je to různý, někdy vidím něco na ulici a napadne mě to. Já nejsem typický novinář, který by žil jen z tiskových zpráv, spíš naopak.

Kdo všechno rozhoduje, že se příspěvek podaří uskutečnit?

Obecná představa mezi politiky, ve zpravodajství, které dělám já, je taková, že člověk přijde s tématem a nějaká vyšší mocnost á la Bakala to zakáže. Takhle to nechodí. Od toho je redakční porada. Naštěstí máme v Hospodářských novinách demokratické prostředí v tom smyslu, že když máte nějaký nápad, tak si ho musíte prosadit a obhájit, proč je to důležité. Bavíme se o tom s kolegy. Vždy je to nakonec editor a ten si řekne, jestli to téma chce nebo nechce. Mnohdy se stane, a teď myslím obecně, ne jen tuhle problematiku, kdy si řekneme: „Tohle není silný příběh, není to věc, kterou bychom chtěli.“ A na druhou stranu si někdy řekneme: „Jo, tohle je třeba věc, která je reportážní, nebo je to vyloženě onlineová věc,“ kdy se pracujete i s online deníkem iHned.cz, který je na nás navázaný. Čili je to mnohastupňové rozhodování. Připouštím, že tam hraje určitou roli i ten faktor, o kterém jsme mluvily na začátku, a to, že tato témata nejsou v tomhle směru moc čtená a populární a ty noviny prostě musí vydělávat. Inzerenti nebudou příliš inzerovat v novinách, které se věnují romské problematice, už jen proto, že segment těch čtenářů je minimální. Myslím si, že by nějaký šikovný sociolog řekl, kolik lidí to v České republice zajímá, ale myslím si, že to bude málo.

Jaké zpravodajské hodnoty převládají u těchto příspěvků? Podle čeho se to téma vybere?

Konflikt – je to blbé, ale je to tak a to nejsme žádná Nova. Na druhou stranu o Colours of Ostrava či United Islands se také píše, a není tam konflikt, i když to je zase kulturní událost. Asi si myslím, že je rozhodující kromě rvaček, různých problémů a sociálních nepokojů to, že je to zajímavá věc. Špatně se to hodnotí, na druhou stranu musíte přemýšlet čtenářsky, co je atraktivní. Když uděláte seriál o tom, jak prožívají Vánoce jiné kultury, tak si myslím, že to lidem v hlavě rezonuje a mohlo by je to zajímat. Jak se tady například dělají ty výměnné večere, kdy jdou ty lidi k sobě a navzájem se poznávají, tak zaplaťpámbůh. Nebo třeba o restauracích. Miluju Cuketku za to, že nás seznamuje s restauracemi - ne proto, jak utrácet peníze, ale tu kulturu poznáte i skrz to jídlo, když jdete třeba do indické či japonské restaurace. Dovedu si představit, že v Respektu budu psát o severní Moravě, jak je to tam celé špatné. Na druhou stranu si Apetit udělá sondu do jídla a my třeba spočítáme, jaká je nezaměstnanost v těchto krajích. Záleží na tom, jaký žánr zrovna píšete, kterému se věnujete. Dovedu si představit jedno téma ztvárněné desetkrát jinak pro různé deníky.

Dodatečná otázka: Jaká jsou témata versus témata, která neprojdou?

Já, když bych si teď řekla: „Pojďme se podívat, jak to na tom Šluknovsku dopadlo, tak si myslím, že by se na mě tak jako podívali a řekli: No, dobrý, ale jako co z toho?“

Člověk musí přemýšlet tím, že je v novinách, kde se píšou zprávy a přinášejí zprávy. Jet si tak jen něco osondovat a zjistit si. Ano, je to relevantní jít se podívat na místa, kde se dělo něco takového, ale když bych teď řekla šéfredaktorovi, že bych chtěla napsat například o Björk, tak řekne, že jo na kulturu a maximálně do magazínu. Což je na druhou stranu fajn, že alespoň ty magazíny se tomu věnují.

Jaká témata byste vy prosazovala za důležitá a nedůležitá?

Myslím si, že pořád je (to téma) důležité. Někdy si myslím, že mají novináři pocit, že musí tu situaci v sociálních komunitách vyřešit. Což je špatně, my to máme jen popisovat a nemáme hledat recept. Má smysl psát o těchto věcech pořád, protože ty problémy tady pořád jsou. A teď je jen otázka, jak o tom psát. Přemýšlela jsem o tom na tom Šluknovsku, když jsme tam byli v té ubytovně. A teď jsme tam trávili trochu obrácený pohled, že jsme byli s těma lidmi, kteří pozorovali skrz to okno, jak tam proti nim ty lidi jdou. A myslím, že je důležité popsat skutečně, co se tam děje. Myslím si, že je úplně geniální, a začali to ty regionální média, která jsou teda hodně opomíjená. Oni to taky nemají jednoduché, musí také každý den publikovat a musí s řadou lidí kooperovat. Na druhou stranu – oni jsou tomu blízko a myslím si, že třeba fakt, že tam někdo skupuje baráky a sestěhovává tam Romy, je průšvih, který je na rozkoumání. My je od 50. let, možná i dřív, uměle někam přesídľujeme. Víme, že oni mají svoje a řada z nich nikdy nebude nic dělat a žádný zákon ani nic dalšího na tom nic nezmění. Na druhou stranu – kašle se na to, že jsou tady zákony, které něco umožňují. Nebo možná je to přeziravost těch starostů, kteří nevědí, kam s nimi, vytváření ghett, na což jsem alergická a citlivá. Nejen proto, že mám shodou okolností židovské a romské kořeny, ale protože mě to jednoduše štve. Když sem viděla to vietnamské ghetto, když jsme jeli venčit psa do Libuše. Oni to možná vnímají jinak, jako že jsou tamní komunita. Na druhou stranu mě to přijde divné. Zbožňuju Vietnamce za jejich pracovitost, protože člověk, když k nim chodí nakupovat, a ani ne tak oblečení jako jídlo, tak jsou tam pracovití lidé, kteří mají otevřeno večer. Jsou tady, pořád na ně všichni nadávají a bez nich se nikdo neobejde. Je zajímavé v souvislosti se Sapou, zase jsme se začali zabývat tímto problémem až ve chvíli, kdy se zjistilo, že jsou tam nějaké problémy s pozemky. V tomhle jsou novináři trochu líní. Ruku v ruce s tím jde, že kdybych já řekla, že se chci jít podívat na Sapu, tak jako co tam najdeš, vytvoříš? Je to takové kolečko, pro ty novináře hodně těžké.

Okruh IV - samotné redakční zpracování

Kolik místa dostáváte na tato témata?

Hrozně málo. Když už se o tom píše a když nás to zajímá a když už si to obhájíte, tak to není takové, že to odbydeme nějakým „jednáčkem!“ či třiceti řádky. V tomhle případě se mu věnuje stejný prostor jako rozboru situace v ODS nebo problematice rozkrádání veřejných financí. Neznamená to, že by ta věc byla nějaká okrajová, že by se řeklo: „To jsou takoví „exůtci,“ tak je dáme na stranu.“ Nechci ale shazovat šéfy, oni jsou totiž v kleštích. Všichni by tajně chtěli být Respekt, který si z mě nepochopitelných důvodů drží úroveň a píše, co chce, a nepřemýšlí touhle optikou. Určitě si myslím, že šéfredaktor by viděl rád takovéto téma. Ale musí přemýšlet tou druhou stranou mozku, kde mu cvakají peníze. Respektive novinář sám takový není, ale vždycky jsou nad ním nějakí publisheři, kteří říkají: „Co to je?“

Jakou formou příspěvek realizujete

Záleží na situaci, kterou popisujete. Jedete do Varnsdorfu a teď je hodně možností, co napsat: online reportáž z místa dění, což je běžná věc, kdy online přenášíte třeba to, co se tam děje. Pak o tom problému můžete napsat zprávu, například že se vláda rozhodla, že pomůže. Geniální počín je videoreportáž či fotoreportáž, kdy jedna fotka ilustrujete tu záležitost. Těch možností, jak o tom napsat, je nepřeberné množství.

Troufnu si říct, že já se snažím vždy být autentická. Nic tam nepřibarvuji. Musí se zkusit popsat, co se skutečně děje. Být na nějaké straně je problematické, novinář to vždycky nějak vnímá. Existuje takové klišé, že musíte být objektivní. Vždy si ale o tom něco myslíte, vždy máte svůj názor. Ale ten názor by se neměl promítnout negativně v tom smyslu, že například cítíte s Romy a ti ostatní jsou zlí. To takhle nejde. Nemůžete to ale obejít a já se rozhoduji podle toho, co je důležité. Já čtenáři věc zprostředkovávám a on by měl dostat nějaký komplexní obraz. Na druhou stranu ho nebudu obtěžovat tím, a teď plácnu, že se tam malé dítě rozbřečelo a maminka ho vzala na záchod. Vy jste do jisté míry arbitr toho, co považujete za důležité, a nějakým způsobem to čtenáři zprostředkováváte. Je to zodpovědnost, ať to zní sebeblběji, ale v okamžiku, kdy zamlčíte nějakou podstatnou skutečnost, která se vám zdá, že není důležitá, nebo prostě nechcete, aby to tam bylo, tak neděláte dobrotu. Nic se nestane, ten čtenář se to „jen“ nedozví, ale není to dobře pro tu věc. Čili kritérium důležitosti je to nejpodstatnější a vztahuje se na všechno, nejen na toto téma. Druhé kritérium je to, jestli to prodám nebo neprodám. Jiná kritéria v tomhle směru nemám, jako třeba že bych se věnovala Vietnamcům a nevěnovala Japoncům, to ne.

Kolik času máte na zpracování?

Online reportáž můžete mít napsanou hned. Já jsem původně z online deníku, takže jsem zvyklá pracovat rychle. Ale je pravda, že noviny vycházejí druhý den, což vás nějakým způsobem nutí přemýšlet o tom tématu jinak, jak ho napsat. Aktuální dění se všichni dozví z online deníků, čili vy si z toho musíte vybrat, co vám přijde nejpodstatnější. Typově, v sobotu se děje nějaká demonstrace, vy ji v sobotu uděláte online, napíšete k tomu reportáž, jak to vypadalo. V pondělních novinách byste měla zmínit, že taková věc je, ale už to posunout někam dál, přemýšlet v kontextu dní – ptát se politiků, co s tím budou dělat, udělat rozhovor například se starostou.

Jakou roli podle Vás hraje výběr jazykových prostředků u těchto témat?

Co se týká jazyka, mě teď napadlo, že když jsem psala o těch ghettech, když byla demonstrace, tak jsem čekala na to, až se budou moci k tomu vyjádřit. Děti si tam prohlížely Mladou Frontu Dnes a fotky a lidi z toho sdružení, kteří se tam o ně starají, se jich tak porůznu ptali: „Hele, co je tady na těch fotkách?“ - „No, to je ta demonstrace.“ - „A co si o nich myslíš?“ - A vím, že tam asi sedmiletý romský chlapeček řekl něco v tom smyslu: „Jsou to strašní kokoti.“ A já jsem, protože jsem nepřeborné množství reportáží i v České televizi natočila z romského prostředí, tak vím, že ty děti tam mluví, jak je doma učí, a ve školách s tím mají problémy. Jsou sprosté, ale nedá se to napasovat jen na romské děti. Z vlastní zkušenosti, kdy jsem chvíli učila, vím, že i děti české bílé jsou sprosté jako dlaždič. Nicméně když jsem to psala do reportáže, tak jsem nepoužila tento expresivní výraz a upravila jsem ho na blbci. Bylo to ale pouze z toho důvodu, že tohle slovo bych do médií nenapsala, na druhou stranu člověk to do jisté míry zkresluje. Když se nad tím zamyslím, tak to někam posouváte. Nejlepší by bylo popsat, jak ty děti mluví. Čili s tím jazykem musí být člověk opatrný. Taky ho upravujete – když vám člověk, který není úplně gramotný, něco vykládá, tak z něj nemůžete dělat v podstatě blbce, není to účelem. Když tam někdo udělá špatně slovosled nebo něco zapomene, tak vy mu pomůžete. Já to nijak neupravuji, protože vím, že to v těch Češích zapne maják: „Hele, podívej se, ten se neumí ani vyjádřit.“ Trošičku tomu pomáháte. Samozřejmě, když se bavíte s cizincem, tam je to záležitost překladu. Upřímně řečeno, já si nevybavuji, kromě pár rozhovorů, co jsem dělala pro kulturu s anglicky hovořícími lidmi, nějaký zásadní problém. Většinou musíte spoléhat na to, že vám to někdo přeloží.

Co se týká výrazu nepřizpůsobiví, tak to je strašná nálepka. Buď je to nějaký neplatič nebo zločinec a buď je prostě Rom a nebo není. Chápu, jak to slovo vzniklo, někdo se

nechtěl přizpůsobit nějakým pravidlům. To, že se část zejména romského etnika nechce přizpůsobit určitým pravidlům, která jsou tady dána, je špatně, ale myslím, že s tím slovem je zacházeno hrozně špatně. Raději proto použiji výraz neplatič – pokud neplatí dávky, tak neplatí dávky, ale neznamená to, že je nepřizpůsobivý. Podle mě je to slovo, co nic neznamená. Třeba je to člověk, co nemá moc peněz, pije a zapomíná platit, záměrně nechce nebo nemá peníze. Ale dejme tomu, že se snaží udržovat nějakou životní úroveň, není to žádný bordelář, tak o něm nemůžete mluvit jako o nepřizpůsobivém. Vůbec nevím, kdo ho vymyslel. Podle mě možná Ivana Řápková, což je politik, který z mého pohledu vidí jen ta krátká řešení. Rozumím tomu, že starostka města, kde jsou nějaké problémy, to musí nějak řešit, ale přece to není řešení umístit je do kontejnerů. Či to vykořeňování těch lidí, kdy je vezmou a někam odvezou. Podle mě tento jazyk á la nepřizpůsobiví používají lidé, kteří moc nepřemýšlí nad tím, co píšou.

Jaké zdroje využíváte?

Je jich moc - od tiskových zpráv. Člověk se to dočte i u kolegů, u konkurence, kde je výsadní záležitostí citovat. Využívám zejména sociálních sítí a kamarádů, co mám. Teď mě láká kamarádka, co se zamilovala do Afriky, na workshop afrických tanců. Stejně tak jsem si všimla, že má někdo v nabídce romské tance, tak jsem přemýšlela, že bych se tam šla podívat, že by to mohlo být zajímavé.

Musíte vědět, že tady existují univerzity, které se věnují jednotlivým oblastem. A buď již víte, na koho se obrátit, nebo si vždy můžete na tu fakultu zavolat. Čili vždy máte základní list kontaktů, které si sbíráte, a pak vám to jen bobtná novými zkušenostmi. A zvlášť u těchto témat. U politiky již tomu rozumí kdekdo, ale například informování o Severokorejkách, které tu pracovaly, pro mě bylo těžké. Chodil s nimi takový politruk a my jsme nevěděli, co ten člověk je zač. Takže jsme zašli za člověkem, který se tomu věnuje. Severokorejské velvyslanectví shodou okolností sdílne tedy moc nebylo, což se dalo čekat. Výchovou romských dětí se například zabývá Klára Laurenčíková.

Převahuje práce v terénu či v redakci?

Jsem radši v terénu, protože já mám pocit, že u toho psacího stolu uděláte možná nějakou analýzu. Ale tato data, analýzy a podobně nejlépe prodáte přes konkrétní příběh. Takže ano, mít dobrý sociologický průzkum, jakým způsobem tady žijí nejrůznější komunity v Česku, ale mnohem lepší, když to je s nějakou story.

S jakým druhem multikulturních témat se setkáváte nejčastěji?

Zpravodajství nebo místo, kde pracujete, vás k tomu do určité míry vede v tom, že já nejsem ten, kdo by popisoval kulturní události jako takové. Nejvíce se tady dostane člověk k popisu romské komunity. Což je normální, Slováci by vám řekli, že jsou nejbliž Maďarům. Asi si myslím, že je to dané tím, co píšu. Víím, že jsem jednou napsala na web, že jeden poslanec si vzal jako asistenta chlapce z Afriky. Víím, že jsme se o to hodně zajímali a bavili jsme se o tom, jak se mu vlastně pracuje, jak dalece naráží v tomhle prostředí na rasismus nebo xenofobii. Při mém oboru se dostanu k této komunitě, ani ne tak jako o „multi-kulti“, tedy jejich kultuře a tradicích, jako o problémech, který je provází díky tomu, že jejich sociální zázemí není vždycky ideální.

Využíváte přímý kontakt?

Pokud člověk mluví řečí, které já nerozumím, tak využívám tlumočníka, ale nejraději se s těmi lidmi bavím přímo. Jsou tam komunikační bariéry, ale když člověk zvládá angličtinu. Já mám zase komunikační bariéru, že neumím moc dalších jazyků. Tlumočník je pro mě prostředníkem, ale já se zase k těm cizincům zase tak moc nedostanu. Když se někam dostanete, tak je většinou na tiskové konferenci tlumočník na místě. Redakce vlastního tlumočníka nemá, v Hospodářských novinách je úzus, že každý musí umět perfektně anglicky a pokud možno co nejvíce dalších jazyků. Například si všechno překládáme sami a podobně.

Jak byste popsala komunikaci s těmi, kteří spadají do multikulturní tematiky?

Já osobně upřednostňuji vzájemnou důvěru. Nikdy nejdu reportáž dělat s tím, že to chci nějak zkusit či si to vymyslet nebo tak. Ti lidé jsou samozřejmě obezřetní a vždy se napoprvé zdráhají, jsou opatrní. Pak si přečtou výsledek a zjistí, že je nechcete poškodit a pak je ta komunikace snazší. A platí to pro všechna témata. Zastávám názor, abych se v těch lidech vzbudila důvěra, a vysvětlila jsem jim, že chci ten problém jen popsat a že je nechci poškodit. Samozřejmě ne každý mi věří a vyžádá si autorizaci, pak tu autorizaci dám, ale je to v těch nejvíc nezbytných případech. Popravdě řečeno komunitám, se kterými když už tak dělám nějaké reportáže, je to úplně jedno a do jisté míry si myslím, že jsou rádi, že se o nich píše, což jsem zaznamenala milionkrát. Myslím si, že řada z nich se nedostala k těm článkům, které potom vyjdou. Vím, že se teď holky ptaly ve Varnsdorfu, kde to vyjde. Já mám trochu spasitelský komplex, že bych chtěla těm lidem pomoci, což je blbě a člověk by neměl být takto osobní. Pro ně je nejsnazší cesta televize, kde se vidí.

Tyto komunity mají vždy nějakého předáka, který vystupuje jménem té komunity. Je to o tom, že řada lidí k vám nemá důvěru a bojí se. Ti předáci mají určitou váhu. Když vidí ti lidé, že se bavíte s předákem, tak je komunikace bez problémů. Myslím si, že je to záležitost v každém z nás – když přijdu na nějakou ubytovnu a vím, že může být špinavá, tak tam nepřijdu v lodičkách. Zrovna v tomhle případě mě velmi překvapilo, že to sice byla chudá a nevkusná ubytovna, protože oni mají rádi všude barvičky, ale byl tam pořádek a čisto. Musí se k tomu přistupovat bez předsudků, protože když máte předsudky k těm lidem, tak tam nemůže jít. Když tam jdete s tím, že vás tam budou chtít okrást, tak to je prostě špatně. Jasně, instinktivně si držíte tašku, protože víte, že „cigoši jsou čórkáři.“ Dobře, on vám ukradne mobil, ale pak jdete ven a tam vám nějaký skinhead rozbije hubu. Tak kde je ta míra? Já to řeším tak, že jdu za nimi, řeknu jim, co jsem zač a co od nich chci a buď se se mnou budou bavit, nebo ne. Nikoho nepřemlouvám, do ničeho netlačím, ale ve většině případů mám v případě této komunity pohodu.

Myslím si, že se sžiji s každým. Možná to mám v sobě dané, byla jsem k tomu vedená svým otcem, který mě učil, že na barvě pleti nezáleží. K lidem, kteří mají jinou kulturu, musíte přistupovat otevřeně. Nemůžu přece tvrdit, že všichni muslimové jsou špatní a nezaslouží si být na světě, ale to musíte mít v sobě. Pokud ne, tak doporučuji věnovat se tématům, kde žádné cizince nepotkáte. Musíte toho člověka respektovat s tím, že má nějakou kulturu. Stejně jako my chceme po nich, aby respektovali nějaká pravidla, tak si myslím, že my bychom mohli respektovat ta jejich.

Okruh V – etická otázka věci

Jakým způsobem se zaručuje objektivita/správnost příspěvků?

To nevíte nikdy. Jednou mi ukazoval jeden romský kluk, že si udělal rekvalifikační kurz a že ho nechtějí nikde přijmout. Tak vy, když píšete tu reportáž, tak to tam uvedete a nejdete si to dohledat. Je to autentické, tady mi něco ukazuje a říká a já to popisuju. Samozřejmě pokud budete pak psát o problematice toho, že tam podnikatelé skupují domy, tak potom si to musíte ověřovat. Už je to závažnější věc a nestačí, že vám to někdo řekne. Pak vy musíte zajít za tím člověkem a s tím jej konfrontovat. V okamžiku, kdy je to tento spor, se snažíte do něj vstoupit tak, že říkáte: „Já nevím, kde je ta pravda, ale ti říkají toto a ti říkají toto. Musíte uvést, že to nevíte. V okamžiku, kdy se objeví nějaké vážné obvinění, tak s tou informací musíte zacházet obezřetně, musíte uvažovat tak, že ten člověk není a priori zločinec. Protože když toho člověka nějakým způsobem oceňujete, tak si to pak nese. Na to není vzor nebo šablona, myslím, že se to řídí nějakým vnitřním pocitem. Pokud to ten novinář myslí vážně a chce o tom informovat

seriózně, tak v sobě musí mít nějaký metronom či samoregulační proces, který vám řekne: „Takhle ne.“

Máte možnost řídit se/Rídíte se redakčním etickým kodexem?

Upřímně řečeno, vím, že máme v redakci nějaký kodex, ale jestli je tam něco takového zahrnuto, nevím. Já mám svoje vnitřní pravidla. Já jsem vlastně v Hospodářských novinách ten kodex ani nepřečetla.

Konzultujete téma se svými kolegy v redakci?

Ano, bavíme se o tom. Nejste stroj a je to fajn, když máte kolegy, kteří to s vámi nějakým způsobem rozeberou. Vám se třeba tohle zdá jako klíčové a strašně důležité a někdo vám na základě dobrých argumentů řekne, proč nepsat o tomhle a o tomhle. Výsledkem té debaty by mělo být, ne že si to uděláte po svém a dost, ale že by to měl být nejlepší pohled na věc, nejlepší článek, aby to lidi bavilo. Někaké „egomaniactví,“ což u řady novinářů funguje, by mělo jít stranou. Jsem radši, když se o těch věcech bavím. Někdy mám nějaký nápad a sama prostě nevím, jestli je to dobře nebo ne, takže vždycky uvítám názor někoho, kdo je zkušenější nebo o těch věcech přemýšlí jinak. Mně se v práci smějí, že jsem „blbej intouš.“ Takže někdy je to dobře. Když je člověk do té věci ponořený a moc zažraný, tak ty lidi vám dají zpětnou vazbu.

S jakými typy překážek se nejčastěji setkáváte při vytváření příspěvku?

Největší překážkou je selektování v tom, jestli o tom psát nebo ne. Prosazovat tyto témata v médiích je těžké, protože média jsou v krizi, propouštějí se lidi a inzerenti se drží zuby nehty. Každý si raději přečte o tom, jakým způsobem se proměnil zákon o anonymních akcích, než jestli tady mají Švédové nějaké problémy, když to zjednoduším.

Okruh VII – problémy při zpracování tématu

Jaké chyby vidíte u tvorby těchto zpráv?

Myslím, že nejčastější chybou je ztotožnění se s nějakou stranou. Což je těžké, protože i já sama si uvědomuji, že když jsme byli na nějakých skinheadských demonstracích, naposled u rakouské ambasády, kde protestovali proti zatčení Ernsta Zündela, známého popírače holokaustu. A když se dostanete do stádia, kdy je vám z těch lidí blbě. Přečtete si z dostupných materiálů, co je zač, na druhou stranu se nemůžete v té zprávě či reportáži dopustit osobních vjemů a vzhledů do situace. Nemůže napsat, že tam stála odporná, tlustá demonstrantka, i když si to myslíte. To si můžete dovolit v komentáři a i tam jsou meze. Musíte napsat, že tam stálo tolik a tolik lidí a ti demonstrovali za takové názory a proč. To, že ztrácíte nadhled s aktéry problému.

Další problém je ten, že jednáte s Romy jako s bandou blbců. Mně se stalo, že k nim přijdete, a někteří (novináři) začnou těm lidem automaticky tykat. A vlastně se chovají tak, jak se podle nich chovají ti, o kterých vlastně točí.

Někdy se to strhne ve fanatický pohled na věc, například v případě Čunka nikdo z nás se na to neuměl podívat objektivně. Když se na to dívám dnes, tak ten Čunek nezvolil zas tak špatné řešení.

Jakým způsobem by šlo zlepšit informování o této tematice?

Může to znít jako výmluva, ale komerční média jako taková jsou tady od toho, že si můžou psát, co chtějí a co se prodává. Na druhou stranu bych čekala od veřejnoprávní televize, že tomu prostor bude dávat. Myslím, že nestačí zaměstnat Zuzanu Tvarůžkovou a Richarda Samka. Samozřejmě to, že jsou v televizi, není výsledkem toho, že Šámal šel a řekl: „Potřebujeme nějaké barevné.“ Zrovna tito dva jsou velmi šikovní novináři, ale myslím si, že ten prostor by šlo místo těch někdy strašně špatných a stupidních pořadů vymyslet. Chtělo by to určitě dobrého dramaturga a pořad o menšinách. Například česko-polské vysílání, který tam je, je příšerné. A asi bych se dívala na pořad o lidech, kteří žijí v celé České republice, a nejen v Praze. Zajímalo by

mě, jak ti cizinci tady vůbec existují. Čekala bych od ní nějaký dobrý formát, který by nebyl užvaněný s prázdnými frázemi, což by myslím dokázala stejně jako rozhlas. Rozhodně bych to nečekala od komerčních médií, která prostě vědí, že se neuziví. U těch ostatních bude záležet na tom, jak atraktivní bude. Noviny prostě potřebují vydělávat a nedostane se na řadu věcí, který by podle vás byly důležité.

Okruh VI - fotografie

Jak probíhá proces výběru fotografií? Považujete jejich výběr za důležitý?

Určitě, pro mě je důležité. Mám ráda, když mám vedle sebe fotografa, zrovna jako to bylo ve Varnsdorfu, který umí dělat hezké, citlivé a vnímavé fotky. Nebyly to takové účelové fotografie. Vždy záleží na tom popisku a podobně, ten článek by s ním měl korespondovat. Třeba v politice to je většinou jedno. Ale symbióza toho redaktora, editora a fotografa je důležitá. Nejlepší je, když máte fotografa, který to cítí stejně jako vy. Vždy se to vztahuje k editorovi té či oné sekce. Ale není to vždy na přání toho redaktora, vždy si to musí obhájit.

Ivana Karásková (Mladá Fronta Dnes)

7. 2. 2012, 13:30, prostory recepce vydavatelství MAFRA, Karla Engliš 519/11, Praha 5, 35:28

Okruh I - obecná charakteristika multikulturní tematiky

Jak chápete spojení multikulturní téma? Co všechno byste do něj zahrnula?

Jak říkám, já jsem spíše praktik. Ale když říkáte menšiny, tak si dovedu představit všechny menšinové skupiny typu homosexuálů, narkomanů. To už tedy přecházíme do oblasti sociální patologie trošku. Nebo Romové, trošku ohroženější skupiny, cizinci, imigranti, běženci. Teď už je vlastně jiná situace, než znám třeba z 90. let, kdy tady přicházeli žádat o azyl různí běženci třeba z bývalé Jugoslávie, kde byl válečný konflikt. Teď je to spíš tak – zrovna shodou okolností minulý týden jsem byla na jedné tiskovce, kde se hodně o cizincích mluvilo. Takže vím například, že v Česku jsou nejpočetnější menšinou Ukrajinci, pak následují Slováci a pak jsou Vietnamci. Já jsem si vždycky myslela, že je Vietnamců nejvíc, ale ne, tak to není. Ale kupodivu nám tam říkali, že takové ty xenofobní nálady už ve vztahu k cizincům sice ještě pořád vidíme, ale není to na místě, protože nás za pár let zachrání. Podle demografů v roce 2100 klesnou počty obyvatel až na 6 milionů. Ale cizinci, těch se počítá, že tady bude 2,8 milionů. Takže nás omlazují, omlazují společnost. Díky nim zde budou lidi v produktivním věku. Už to do povědomí lidí vchází. Vůči cizincům se to tady soustřeďuje jenom na jedno etnikum, takové ty xenofobní náhledy, a to je vůči Romům, kteří jsou tady už dávno.

S jakým druhem multikulturních témat se setkáváte ve Vašem médiu nejčastěji?

Teď všichni žijí Šluknovským výběžkem, čili tady je otázkou, jak se vyřeší tato záležitost s Romy. Takže to je úplně nejčastěji. Pak tedy – protože jsem dělala dříve hodně zdravotnictví, tak mě hodně zajímají takové ty okrajové záležitosti v tomhle kontextu jako například různí sexuální devianti, transsexuálové a taková.

Myslíte si, že k nim přistupujete jinak než k ostatním tématům? Ano/ne? Proč?

U nás je to tak, že máme každý svoje velké resorty jako třeba školství, kriminalita, nebo politika. Já mám to štěstí, no, já bych politiku nemohla dělat, takže politiku nedělám. Takže se každý malinko specializuje. Já třeba hodně dělám takové ty příběhové věci. Takže pokud zněla otázka tak, jestli něco dělám jinak, tak že se spíše zaměřuji na subjektivní osudy konkrétních lidí. Existuje spousta příběhů z psychiatrické léčebny s devianty nebo z věznice, což je také další téma z těch sociálně patologických jevů. Spíš než se zanášet tou velkou politikou. Toto dělám v rámci sociální problematiky, protože to obhospodařuji. Ale dělám to tím způsobem – dělíme se s kolegyní, která to dělá přes

sociální politiku, tak já to zase dělám v terénu, docela s oblibou. Já se považuji za takového terénního specialistu.

Okruh II - výskyt tematiky v daném médiu

Odhadnete, jak často vycházejí tato témata ve Vašem médiu?

Pokud se domluvíme na tom, že jsou to ty menšinové skupiny obyvatel, kteří se něčím liší a tím jsou třeba ohrožení tou většinou. Ale jak často? To se nedá takto kvantifikovat, to je různé. Když vypukne Šluknov, jsou tam demonstrace, tak se píše třeba každý den. Když to žije nějakou aktuální událostí. Pak je klid a zase se objeví něco jiného. V domácím zpravodajství neděláme nadčasové věci, tam musíme kopírovat ty události. Takže je to velmi různé podle toho, co je zrovna aktuální – někdy denně, někdy dvakrát týdně.

Jak si stojí toto téma z hlediska zájmu média, ve kterém pracujete?

Jestli jsou protěžovaná nebo tímto způsobem? Rozhodně nejsou úplně na vrcholu. Mám pocit, že se věnujeme více aktuálním politickým událostem. Myslím, že v tom žebříčku se nacházejí tak od poloviny dolů.

Z jakého důvodu se Vy zaměřujete na tuto problematiku?

Nemám to přidělené, to by tak nefungovalo. Tady musíme každý dělat trošku něco, co nás baví. Časem se to vyprofiluje. Je to i v zájmu vedení, aby nasazovalo lidi i na témata, které je baví. Já jsem šla dělat vyloženě tu sociální oblast. Já mám vystudovanou andragogiku a ještě si doplňuji postgraduálně psychologické vzdělání, takže k tomu inklinuji.

Máte možnost více sledovat tuto oblast Ano/ne? Jakým způsobem?

Myslíte nějaké dovzdělávání? To ani tak nedělám kvůli práci, ale je to související zájem. Například jsem dělala čtyři semestry grafologie a psychologie a zvažuji, že bych si udělala z téhle oblasti státnice. Já už toho ale moc nenapravuji, blížím se důchodovému věku. Ale budu psát dál, to je jasné.

Okruh III – výběr tématu

Lze říci, odkud/tj. z jakého zdroje pochází první podnět na tyto příspěvky?

Někdy nám to přijde na stříbrném podnose, že se nám někdo ozve z terénu, že nám napíše o nějaké nedobrotě, co se kde děje. Takto nás inspirují přímo čtenáři. Potom různé instituce, samozřejmě chodíme i na tiskovky. Mladá Fronta si ale zakládá na tom, že toto je okrajová věc chodit někam, kam chodí všichni. Samozřejmě větší prestiž má hledání nějakých vlastních originálních témat. Někdy přijde i podnět od šéfů, z vedení. A někdy jde člověk terénem a zjišťuje něco a při tom se dozví nějaký zajímavý tip. A někdy zase musíme umět odmítat notorické stěžovatele, kteří nás atakují ne z našeho pohledu zajímavými podněty.

Jaké zpravodajské hodnoty volíte u konkrétně těchto příspěvků? Co rozhodne, že se toto téma publikuje?

Důležité kritérium je obecně, aby to zajímalo co největší okruh lidí. Právě proto nejsou tato témata na špici, protože je tady nějaké povědomí, že zas tak úplně tu většinu nezajímá, co se týká malých (témat). To začne zajímat až, když se tam něco uděje, až když začne nějaká demonstrace jako ve Varnsdorfu nebo tak. Tedy koho nejvíce oslovíme, protože bohužel, noviny se prodávají a velkým kritériem je, aby to zajímalo co nejvíce lidí a aby si to co nejvíce lidí koupilo. Člověk se léty dopracuje k nějakému citu rychle vytrídít ta témata, která jsou dobrá. Samozřejmě se jim občas nebráníme, do té skladby novin patří i zajímavosti, které se týkají jen malého procenta lidí, kuriozity. Ti, kdo režírují to vydání dne, to dělají tak, aby to bylo vyvážené, aby tam nebyly samé kauzy, které to zatěžují, aby to něco odlehčilo. Čili ty politické věci se dobře doplňují příběhy lidí.

Co všechno podle Vás má vliv na Vás a Vaše informování o této tematice?

Člověka to musí zaujmout. Mám v ruce tip a odhadnu, jestli to zajímá mě. Pak se ptám, koho ještě to může zajímat kromě mě.

Okruh IV – samotné redakční zpracování

Kolik prostoru dostáváte na tato témata?

Nevím, jestli se to dá kvantifikovat. Podle zajímavosti a závažnosti konkrétního příspěvku. Teď jsem například byla v ženské věznici ve Světlé nad Sázavou minulý týden, ale to nedělám k nám, ale do magazínu. Ukázalo se totiž, že trendem posledních let je, že žen ve věznicích přibývá. My se ptáme, čím to je, a oslovujeme různé sociology. Podle toho tedy, jak to hýbe společnostmi. My v tom domácím, deníku nejsme přílohy, kde dělají ty nadčasové věci, to vždy musíme opřít o nějakou aktualitu. Například teď se otevírala nová ženská věznice právě proto, že žen je víc. Nedá se to zevšeobecnit.

Jakou formou obvykle příspěvek realizujete?

Jak už jsem říkala, protože jsem tady zavedená jako takový „příběhář“, když je potřeba udělat dojemný příběh s obětí trestného činu, tak mojí oblíbenou formou je u nás zavedený žánr story, příběh, který má nějaká pravidla. Ale je to vlastně individuální osud člověka, skupiny.

Jaké zdroje využíváte? Můžete uvést konkrétní případy?

Zdrojem jsou lidé, kteří v této oblasti profesionálně působí, například zmocněnkyně pro lidská práva Monika Šimůnková. Občas jsem byla na akcích Agentury pro sociální začleňování. Oni nám posílají i kolikrát tipy, takže to nehledáme jen v terénu. Třeba se stane nějaká událost a já si z toho něco vyberu. Když už jsme u té kriminality, tak nějaká násilný čin, když ten případ matky, kdy zavraždila své čtyři děti. Média jedou tu zpravodajskou stránku, jak to bylo, proč, pachatelé a já jsem si tam zajela na reportáž vyzpovídat lidi kolem a udělala jsem z toho příběh té rodiny, jak to tam asi bylo a tak. Někdy se tedy inspiroji aktualitou a pak to vlastním autorským způsobem udělám.

Jak byste popsala komunikaci s aktéry této problematiky?

Já myslím, že tam žádné zvláštnosti nevidím. Naopak tito lidé, co se těmito oblastmi zabývají profesionálně, jsou většinou ochotní, vstřícní a zajímají se o sociální osudy, takže u nich je komunikace v pohodě. V terénu není žádné velké specifikum. Samozřejmě když mluvím s Romy, tak trochu jinak než s vládní zmocněnkyní. Snažím se představit jejich konkrétní pozici. Mám již hodně zkušeností, protože se pohybuji v těchto tématech, takže se snažím využít své psychologické vědomosti a intuici, abych se dobrala informací, které potřebuji.

Uskutečňujete v těchto případech autorizaci? Dostáváte zpětnou vazbu?

U kolegů, kteří dělají politiku, bychom toho moc nenapsali, když bychom s každým autorizovali. Ale je fakt, že v tom terénu často tento požadavek zazní. Někteří kolegové to šmahem odmítají, nemáme to za povinnost to dělat. Já mám oblast, kde si myslím, že si to můžu dovolit. Říkám si, že je to vždy v zájmu obou stran. Kolikrát se stane, že osoba na druhém konci mi tam nejen něco upraví, co je nepřesně, ale také si nad textem vybaví daleko větší zajímavost. Já s tím mám dobrou zkušenost a také postupuji podle hesla „Nedělej nic, co bys nechtěl, aby bylo děláno.“ Také bych chtěla vidět, jak to nakonec dopadá. Takže pokud je to možné, tak těm lidem vyjdu vstříc. Když vyjdu z té věznice, jak jsem byla ve čtvrtek, tak tam to na mě chtěli. Mohla bych to nějak diplomaticky a kulantně odmítnout, ale jednak to nedělá dobré vztahy, protože pracujeme na bázi nějaké vzájemné důvěry a serióznosti. Je to v oboustranném zájmu. Když ale v tom denním zpravodajství člověk obvolává čtyři zdroje, tak nemůžu s každým autorizovat, ale i tam ty požadavky jsou.

Převahuje u těchto témat práce v terénu či v redakci? Co upřednostňujete?

Já jsem úplně jasná, zde jsem zavedený terénní pracovník. Je pohodlnější sedět u toho stroje. Ale z podstaty té oblasti a zájmu, který mám, využívám terén. Sedět celý den u počítače mně nevádí jen, když jsou ty mrazy. Je to bráno jako záruka vyšší kvality, když člověk jde do toho terénu.

Kdo všechno se podílí na tom, že se příspěvek publikuje?

To je zavedený systém porad. Máme týdenní plány, kdy si řekneme, co budeme dělat jako hlavní témata na příští týden. A pak se to aktualizuje a upravuje každý den. Každý den na ranní poradě si řekneme, co chceme a jestli to jde do té skladby novin. Vedoucí má zase informace od vedení, čemu je třeba se věnovat. Aby to dohromady vytvořilo celek, kde jsou zastoupeny různé žánry a různá problematika. Někdy se nám také stane, že je to vše krmiti nebo samá politika, ale to je špatně. Dopoledne jsou tři porady na různých úrovních, protože se musíme sladit s dalšími odděleními, přílohami, víkendovou přílohou nebo s ekonomikou. Editoři se točí ve službách, na každý den na mě připadne jiný. Záleží také, na kterou stránku píšete, což se rozhodne na poradách.

Konzultujete toto téma se svými kolegy v redakci?

Docela ráda a není to ani vázáno na kolegyni, někdy to konzultujeme s lidmi, kteří dělají úplně něco jiného. Je to vždy možnost ještě nějak to téma obohatit. Více hlav, to funguje. Každý ví něco jiného a pak se z toho může ještě něco objevit. Diskutujeme rádi a ku prospěchu věci.

Okruh V – etická otázka věci

Jakých profesních standartů se držíte?

Máte možnost řídit se/Rídíte se redakčním etickým kodexem?

V etickém kodexu jsme určitě byli proškoleni, ale já, jak už tu práci dělám dlouho, tak si myslím, že to mám v krvi. Teoreticky bych nedovedla všechny body vypsát, ale jsou to ty základní věci, jako ověřovat fakta. Někdy to vidíme u novinářů jinde, že se ty zprávy trochu přibarvují v zájmu vyššího efektu. Na to si člověk musí dát pozor, i u nás. To já jsem zase až přespříliš seriózní týpek, že se tomu bráním, i když někdy to k tomu svádí. Efektivní zpráva přitáhne víc čtenářů. Základ jsou ověřená fakta a vyvážené zdroje. Když někdo někoho osočí, tak musím dát nutně prostor druhé straně, adekvátní prostor oběma. A pokud možno na to nestranně, objektivně pohlédnout. Ale žádný ten článek nelze zbavit subjektivního momentu a ani by to nebylo dobré. Kdysi dávno, když jsem začínala v Mladé Frontě, tak nám tvrdili, že zpráva má být pyramida a že ji napíše každý člověk stejně. Teď už se spíš, což hodnotím kladně, vítá autorský přístup, invence, jak to začít, skončit, poskládat. Nepíšeme jen takové suché zprávy, protože to dělá hodně iDnes.cz, který jede na rychlost. Chceme se odlišit tou formou a musíme tam dávat nějaký osobní, autorský vklad. Úkolem papírových novin by mělo být někam to ještě posunout či rozvést souvislosti.

Okruh VI – fotografie

Jak probíhá výběr fotografií u této oblasti?

Považujete jejich výběr za důležitý? Ano/ne? Proč?

Na tom se ani moc nepodílím. Od toho je fotoeditor, který vybere fotky s editorem té konkrétní stránky. Samozřejmě když jdu na nějaký článek, kde je žádoucí fotka, tak si ji domluvíme. Vyrazíme tam, bavíme se o tom, abychom se nějak dohodli, co je potřeba fotit a jak fotit. Výsledný produkt řeší fotoeditor s editorem.

Dodatečná otázka: Berete si s sebou vždy fotografa?

Je to různé, záleží to na poradě, na které naznáme, jestli je to k focení a také podle toho, kolik atraktivních fotek v tom kterém vydání je. Záleží také na tom, jak je toto téma fotogenické. Když kolega spal v záhrabu na nejstudenějším místě, tak u toho se použilo fotek hodně.

Okruh VII – obecná reflexe tématu

Jaká témata z tohoto okruhu byste Vy prosazovala více?

Já bych prosazovala celou tuto oblast, aby byla větší a aby jejich váha v novinách stoupla a abychom mohli psát více materiálů.

Setkáváte se při vytváření příspěvku s nějakými překážkami? Ano/ne? Jakými?

Někdy je těžké lidi, kteří mají krušné příběhy, nechtějí vystupovat na jméno, což je pochopitelný. Ale zase v našem zájmu, zájmu nejvyšší věrohodnosti a autenticity je toho člověka potřeba trochu umluvit, když to jen trochu jde, aby to jméno dal v plénum. Když jsem ale mluvila ve vězení s odsouzenými, tak vím, kdy můžu přemlouvat a neohrozím soukromí toho člověka. S nimi jsem šla jen na křestní jméno, to je jasné. Jsou ale zase chvíle, kdy se lidé zbytečně brání, tak je přemlouvám. Ta informace nabývá na váze. Někdy také tyto lidi, kteří jsou tou ušlápnutou menšinou, nemají odvahy. Musí se také trochu zpracovávat, osvětlit jim složitě, proč to píšeme, jak, ubezpečit je, že jim to například přečteme do telefonu jako náhradní formou, když nemají přístup k mailu. Je to náročnější práce s tím, kdo v tom článku vystupuje. Politici jsou zvyklí, to jsou mluvící hlavy. Ale tito lidé nejsou takoví ostřílení mluvčí.

Myslíte si, že vyvstávají nějaké problémy při informování o této tematice?

Ano/ne? Proč? Jaké?

Jeden mě napadá a to je věčný problém – kdy napsat do článku, že jde o Roma. Tyto věci nejsou předem dány. Vždy se diskutuje o konkrétních případech, kdy je na místě to tam uvést, kdy je to nepatřičná, zbytečná ohleduplnost a kdy je to zase úplně vedlejší. Ale když jsme psali o Šluknovském výběžku, tak to bylo třeba to tam pojmenovat. Vyjela jsem do novoborského baru, kde Romové napadli basebalovými pálkami hosty a měla jsem s tím problém, zdali to napsat nebo ne. A vím, že jsem pak mluvila s jedním představitelem Romů, panem Holomkem a ten mi řekl: „Prosím vás, co blbnete, to je potřeba pojmenovat.“ Takže někdy se chodí zbytečně kolem horké kaše.

Petr Třešňák (Respekt)

8. 2. 2012, 11:00, redakce Respektu, Dobrovského 1278/25, Praha 7, 44:02

Okruh I - obecná charakteristika multikulturní tematiky

Jak chápete spojení multikulturní téma? Co všechno byste do něj zahrnul?

Když o tom píšeme, tak buď se to odehrává na české rovině, kde jde nejčastěji o vztah k menšinám, alespoň já vnímám, že to tam patří. V českém kontextu se nejčastěji píše o vztahu mezi majoritou a Romy. To je něco, o čem píšeme hodně často, píšeme o tom od začátku a máme na to poměrně silně vyprofilovaný názor. Pak jsou texty zahraniční, obecnější, kterých jsme také pár měli. Dělávali jsme třeba reportáže z Holandska nebo z Francie o vztahu mezi přistěhovalci a starousedlíky. Měli jsme i pár textů o multikulturalismu jako takovém, jak se vlastně ten koncept vyvíjí, osvědčuje či neosvědčuje. Vnímám to jako českou a evropskou či globální linku, kde se do toho zahrnují například problémy s terorismem.

S jakým druhem multikulturních témat se setkáváte ve Vašem médiu nejčastěji?

Nejčastější je romská tematika v Čechách, o které píšeme hodně. Píšeme o vyloučených lokalitách, neonacismu a ultrapravicových tendencích například Dělnické strany, segregaci ve vzdělávání, speciálních, zvláštních školách. Samozřejmě že píšeme spoustu textů o Romech, ale je tam nutně zabudovaný problém soužití. V posledních dvou letech byla naše hlavní agenda Dělnická strana, vyloučené lokality a snaha místních starostů a rad utužovat represi. To je to nejdůležitější, co jsme o tom za poslední dva tři roky psali.

Dodatečná otázka: Proč podle Vás romská menšina tvoří největší okruh zájmu?

Přiznám se, že nejsem teoretik multikulturalismu, takže nevím, do jaké míry do toho patří sexuální menšiny. Záleží asi, jak široko si to člověk definuje. Ale myslím si, že jsme měli relativně dost textů o českých Vietnamcích, Ukrajincích či Rusech. Dělali jsme hodně zneužívané severokorejské dělníky. Tam ale vždy narazíte na to, že to není hlavní agenda, kterou ta země žije. Vztah Čechů a Vietnamců je téměř učebnicově v pořádku, říkám tedy téměř. Ale na to, jaké dopady může mít takto silní imigrace v krátkém čase, což vidíme z jiných evropských měst, tak toto je relativně idylické a není zas tak často o čem psát. Teď máme v čísle článek o tom, jak jedna vietnamská restaurace vaří polévku, co je konečně vietnamská. U té ruské menšiny je více otázek, které jsou spornější, nicméně Romové jsou nejčastěji předmětem předsudků, averze majority, přičemž díl toho je rasismus a díl averze na chudobu. Nejčastěji toto téma najdete u výbušných sociálních problémů. Domnívám se, že ze všech menšin jsou asi nejčastěji diskriminováni. Zároveň je ze všech menšin reálná možnost, že se tato menšina stane natolik sociálně vyloučenou a problematickou, že to bude skutečně jednou velký problém. Jednak pro ně i pro majoritu vzhledem k patologickým jevům, které to nese. Poměr byste asi našla 9:1 či 8:2 oproti jiným „multi-kulti“ tématům. Myslím, že je to správný poměr.

Myslíte si, že k nim přistupujete jinak než k ostatním tématům? Ano/ne? Proč?

Myslím si, že ve hře je větší citlivost a větší díl přemýšlení o tom, jak o těch tématech psát, aby člověk neupadal do stereotypů. Určitě je na místě otázka, jak psát, aby to bylo ve výsledku přínosné pro celou společnost a celý konflikt. Stará novinářská debata, jestli je pokrýváno bez ohledu na to, co to způsobuje, či jestli máme společenskou odpovědnost a zajímáme se o to, co to způsobuje. Nevím, kam bych sebe jako novináře zařadil, ale podle mě se psaní o Romech posuzuje z toho kontextu, jak je potřeba psát v tuto chvíli o nich. Protože v tomto bodě vykazuje česká žurnalistika nejvíc nedořešených témat, třeba referování o romské kriminalitě, což je velmi nejednoznačná věc. Česká média pro to většinou nemají žádná „desatera“, já taky nemám nic, co bych vytáhl z kapsy a dal Vám ho přečíst. Ale Respekt má ustálený způsob, jak se na to dívat, které věci dělá či nedělá. Má vštípenou zásadu, že etnicita se zmiňuje ve chvíli, kdy hraje roli v příběhu či kontextu textu. Nezmiňuje se samoučelně. Tyto věci se nezrodily jen tak, ale z intenzivnějších debat. Romové jsou jedním z témat, o kterých debatujeme hodně, jak to dělat. Nejenom z toho důvodu, že bychom byli úzkostlivě politicky korektní, ale je tu i druhá věc – jak nehrát hru příliš v jejich prospěch příliš silně a zůstat objektivní. Musí se o tom přemýšlet ze všech stran. Když se píše o ODS, tak se o tom bavíme také, ale člověk cítí, že sociální dopad není tak silný.

Okruh II - výskyt tematiky v daném médiu

Odhadnete, jak často vycházejí tato témata ve Vašem médiu?

Jsou nějaké periody, kdy to je týdně či ob týden. Příkladem jsou bouře na Šluknovsku, kdy jsme měli více textů. Pak jsou klidnější doby, což je podle mého názoru teď, kdy něco takového může vyjít za měsíc až za dva. Nemůže se stát, že bychom tam takový text jednou za dva měsíce neměli. Může to být ale i třikrát, čtyřikrát do měsíce. Příkladem „vypřemejšleného textu“ je text, který bude rekonstruovat, jak se zrodily šluknovské bouře. U zrodu nepokojů byla jakási bitka, která byla podaná velmi zkráceně. Ale šlo o zločineckou bitku dvou gangů, nikoliv o přepadení nevinných bílých hochů romskou tlupou.

Jak si stojí toto téma z hlediska zájmu média, ve kterém pracujete?

Myslím, že to zajímá všechny a v tomto ohledu nemáme silné názorové rozpory a díváme se na to podobným způsobem. U jiných témat je ta variabilita větší. Hlídáme jen dvě věci – aby toho nebylo moc a aby to psaní nebylo stereotypní, abychom se neopakovali. Zájem redakce je velký. Co se čtenářů týče, tak tam já nemám dobrou

zpětnou vazbu, to nevím. Je to jedno z témat, kdy člověk více myslí na společenskou důležitost tématu než na čtenáře. Občas něco píšete, protože víte, že lidi to rádi čtou, a někdy, protože víte, že je to důležité. Ale možná že to i lidi rádi čtou, já nevím. Neříkám že to, že jsme ekonomický subjekt, nehraje roli, ale určité věci děláme primárně ne jako kalkul.

Z jakého důvodu se Vy zaměřujete na tuto problematiku?

U nás je několik lidí, kteří o této problematice píšou, každý z jiného úhlu pohledu. Kolega, který píše zahraničí, to má rád v teoretické rovině a v rovině evropských a světových témat. Pak jsme tady dva nebo tři, kteří děláme romské texty, já osobně v poslední době spíše komentáře. Mám také docela široký rozptyl, takže to je jedno z mnoha témat. Dlouhodobě mě to osobně zajímá, protože jsem měl pocit, že diskriminace je poměrně hluboká, nenahlédnutá a přetrvávající. Vždy mě o tom bavilo přemýšlet, ještě dřív, než jsem o tom psal. Myslím, že je to hodně důležité pro českou a romskou budoucnost. Psávám obecně o sociálně slabých, vyloučených či zdravotně slabých lidech.

Máte možnost více sledovat tuto oblast? Ano/ne? Jakým způsobem?

Takto moc ne. Nějaké možnosti, jak se dozvědět, jsou. Ale já se přiznám, že se málokdy ve své práci vzdělávám formálně, že bych něco navštěvoval. Nemám na to úplně čas i z osobních důvodů. Většinou si vyberu člověka, který o tom všechno ví, a pak ho dostatečně dlouho vysávám. Hodina a půl s Martinem Šimáčkem z Agentury pro sociální začleňování mi dá víc. Snažím se také číst zahraniční média. Tato agenda je v něčem specificky česká, ale je to druh inspirace

Okruh III – výběr tématu

Lze říci, odkud/tj. z jakého zdroje pochází první podnět na tyto příspěvky?

70 procent jsou noviny, 30 procent se dozvím z jiných zdrojů, které jsou různé. Jsou to třeba lidé z té agentury, terénní pracovníci, lidi z Člověka v tísní, lidé z nevládní organizace Romodrom, kde mám kamaráda. Občas nám někdo dá tip. Často to jsou regionální média. Tam se tím novináři nezabývají moc do hloubky

Jaké zpravodajské hodnoty volíte u těchto příspěvků? Co rozhodne, že se toto téma publikuje?

Blízkost třeba nehraje téměř vůbec roli. Aktuálnost určitě, byť část témat máme lehce nadčasovější. Společenská důležitost a jistá neotřelost toho, co konkrétní věc nabízí. Když se objeví něco, co ten obrázek rozšiřuje.

Co všechno má podle Vás vliv na Vás a Vaše zpracování této tematiky?

Zmíněno v textu.

Okruh IV – samotné redakční zpracování

Kolik prostoru dostáváte na tato témata?

Podle důležitosti. Když jsou to velké věci, jako třeba byl Šluknov, tak máme většinou komentář, otevírací text v rubrice Společnost, někdy Politika. Když se konal pochod na Janov, tak to byl „otevírák.“ Jinak to děláme většinou na dvě strany. Občas jsme měli Téma, což je největší text, ale zpravidla není tak aktuální, ale jde hodně do hloubky. Dříve jsme jezdili také do zahraničí, kde jsme sledovali, jak se to tam daří. Myslím, že jsme měli články o rumunských či španělských Romech. Nemíváme to úplně často na obálce. Ta je trošku strategický krok, aby se časopis prodal, a tohle se moc neprodává. Pamatuji si, že jsme měli na obálce téma o zvláštních školách, kde bylo romské dítě, jak mu kouká z batohu noha od slepice, tak to byl poměrně propadák. Segregace, což považují za klíčový kořen problému, se neprodává.

Lze říci, jakou formou obvykle příspěvek realizujete

Zmíněno v textu.

Jaké zdroje využíváte? Můžete uvést konkrétní případy?

Samozřejmě mediální rešerše na začátku, vždy reportáž v místě. Když jsme psali o útoku mačetami na Šluknovsku, tak jsme jediní víc mluvili s rodinou Romů, kteří v tom baru pobili. Vždy je tam snaha nedat na drby, kterých je u tohoto hodně, a často zjistíte, že je to velmi přehnané. Existuje také mnoho mýtů o tom, kdo kdy koho, z obou stran. Konflikt je oboustranně zveličený představami o těch druhých. Cíl je jít za těmi lidmi a zjistit, jak je to doopravdy a co nejdůležitěji s nimi mluvit. Mediální „swotka“ je jen začátek. A pak to zasadit do kontextu lidí, kteří tomu rozumí. Občas mají nějaké studie. A sladit nakonec všechny roviny, což je nejdůležitější z hlediska čtivosti.

Jak byste popsal komunikaci s aktéry této problematiky?

Já jsem zjistil, že to omezují jen na Romy. Když třeba píšete o Vietnamcích, je to něco zcela jiného. U nich musíte jednoho přesvědčit, aby Vám věřil. On přesvědčí tři, pak jich přijde osm. Vše Vám říkají, ale trochu to lakují na růžovo. Nikdy Vám neřeknou nic problematického a jsou velice milí. Je to jiná mentalita – nejsou v sociálním problému, mají silně vybudovanou strategii dosahování úspěchu, čemuž se může podřizovat i způsob, jak s Vámi mluví. Je to klasická zavřená úspěšná komunita. Ale vždy jdeme za těmi lidmi. Ta komunikace je trochu jiná. Každá menšina má ustálený způsob komunikace. Romové mluví emotivně, méně strukturovaně podávají fakta, takže se tomu člověk musí přizpůsobit. Ne všichni, samozřejmě, teď se to vztahuje například k početné sociálně vyloučené rodině nezaměstnaných. U Vietnamců je běžná vysoká míra zdvořilosti, formálnosti hovoru a tendence mluvit pozitivně. Já jsem nikdy nedělal Rusy, ale od kolegů, kteří se tím zabývají, vím, že je to diverzifikovaná komunita – od podnikatelů, kteří se moc nebudou chtít bavit, přes relativně obyčejnější Rusy, intelektuálové jsou něco jiného. Třeba ti vietnamští, kteří sem utekli před režimem, jsou malá skupina obyvatel a je s nimi zase úplně odlišná komunikace. Zobecněná komunikace s menšinami znamená porozumět kódu, kterým mluví a který může být jiný než ten Váš. Ověřování faktů a pochopení situace tomu trochu přizpůsobit. Ale nejezdím moc ven, tak nevím, jak se píše o Turcích v Berlíně, ale myslím, že to bude v něčem podobné.

Uskutečňujete v těchto případech autorizaci? Dostáváte zpětnou vazbu?

Když píšu komentáře, tak mi zpětná vazba chodí. Je z toho znát, že čtenáři mají ustálený ideologický koncept, jak na to nahlížet. Takže často Vám chodí dopisy typu: „Vy jste asi nikdy nebydlel s Romy v baráku, to byste si to teprve dovedl představit.“ Takoví, co mají pocit, že ta takzvaná politická korektnost to celé lakuje moc narůžovo a dělá viníky z bílých a oběti z Romů. Pak jsou zase souhlasné dopisy. Takže komentáře vyvolávají zpětnou vazbu a docela různorodou. Autorizaci má každý v redakci jinak. Někdo ji vůbec nedělá, což je americký model. Osobně mám kompromisní pohled, protože mi přijde, že realizovat v českých poměrech ten americký je obtížné. Přicházíte o lidi, vyvoláváte nedůvěru. Já to poskytnu komukoliv, kdo to chce. Vnucuji to pouze lidem, u kterých cítím, že mi můžou pomoci vychytat odborné chyby. Když si o to řeknou, tak jim to pošlu, ale neznamená to, že mají poslední slovo nad textem. Někdy se stává, že se vylekají a někdy to celé berou zpátky. Další zásah pak omezují spíše na účelné zpřesnění, vychytání chyb. Je to debata nad textem, tomu se nebráním. Že by o ni stáli Romové z terénu, tak to si myslím, že moc nestojí, takhle neuvažují. I terénní pracovníci nebo lidé, co s Romy pracují v sociální sféře, nejsou na toto hákliví. Je to ta generace mladších, vzdělanějších lidí, kteří se nezblázní z toho, že někdo napíše něco, co oni řekli. U státních orgánů jsou na to lidé háklivější. Vychází to z jejich prostředí a asi také třeba tuší, že z toho můžou vycházet negativně.

Převahuje u těchto témat práce v terénu či v redakci? Co upřednostňujete?

Komentáře u psacího stolu, kdy občas zavolám někomu, kdo tomu rozumí, a proberu to s ním. Pokud nemám jasný názor, nebo mám pocit, že nerozumím té situaci, což se týkalo Šluknova. Zpravodajské texty jsou z 90 procent na místě.

Kdo všechno se podílí na tom, že se příspěvek publikuje?

Vznikne námět, s kterým přijde autor či kdokoliv jiný z redakce. Debatuje se, většinou na schůzi rubriky. Pokud se skupina usnese na tom, že to bude dobré, tak se rozhodne, kdo to bude psát, většinou lidé, kteří se tomu věnují delší dobu. Máme editorský systém okoukaný ze západních médií, kdy text dostane svého editora, kteří jsou v redakci dva plus další čtyři lidé, kteří editují částečně. V této části se vymyslí se úhel pohledu, na co se soustředit, co nás zajímá. Pak vznikne verze textu, kterou autor posílá editorovi. 20 až 30 procent je bezva, u dvou třetin textu to autor přepíše podle modelu, na kterém se domluví, a editor to pak jen doupraví. Pak se to již láme, ve finále to zběžně čte šéfredaktor či jeho zástupce.

Konzultujete téma se svými kolegy v redakci?

Ano, to je zde základní nástroj. Nepamatuji si, že bych začal psát článek a věděl bych o tom jen já.

Okruh V – etická otázka věci

Jakých profesních standartů se držíte?

Máte možnost řídit se/Rídíte se redakčním etickým kodexem?

Ve stavu zrodu máme kodex, který zatím ještě není. Šéfredaktor na něm dlouhodobě pracuje. Snaží se to udělat precizně, takže si sehnal kodexy různých světových médií a z toho vychází. Snažím se, aby to byla pravda, a zachovat si nepodmíněný pohled na věc. Nejet na mediální názorové vlně, která se zrovna valí. Snažím se, aby to bylo čtivé a také aby měl čtenář pocit, že tam nic nechybí. Ideálně by člověk měl mít pocit, že ví všechno, na tu věc si udělá názor a zároveň že byla podaná objektivně, což může být trochu v rozporu. My máme zvláštní styl, že naše zpravodajství není suché jako v novinách. Je tam linka, která vede k vyústění, a to může čtenářův pohled na věc předjímat. Ale měla by zůstat objektivní, dávat prostor druhé straně. To vše se týká vyváženosti a objektivity, ale v praxi vždy řešíte, co to vlastně znamená. Slova jako vyvážený či objektivní u nás moc nezazní, spíše se snažíme být spravedliví ke všem stranám, kterých se to týká. Objektivní úplně nebudete, protože já mám konkrétně na to téma silné názory, které se do toho logicky promítají. Snažím se být spravedlivý vůči Jaklovi a Jochovi, kteří na to mají jiný názor.

Okruh VI - fotografie

Jak probíhá výběr fotografií u této oblasti?

Považujete jejich výběr za důležitý? Ano/ne? Proč?

Standartně když je to reportáž, tak tam jede fotograf na místě. U těchto věcí se dělá málokdy, že by se dopředu vymyslel koncept, jak to udělat jinak. To jsou vyloženě reportážní věci. Může tam vznikat častěji než u jiných témat otázka, jestli vydané fotografie můžou uškodit. Protože jejich emoční vypovídací hodnota je jinde než reálné vidění situace, ke které dospívá článek. Přiznám se ale, že si tento případ nevybavuji, ale viděl jsem jeden takový případ v deníku, který udělala asi Mladá Fronta. Když začínaly šluknovské bouře, tak měli text o tom, jak se Romové vyzbrojují, a měli tam asi deset mládenců s mačetami a pistolemi, kteří tam pózovali jako připravení k boji. Já jsem ty situace neřešil, ale tohle je podle mě případ sporné fotky, která může vyvolat něco, co není žádoucí a která vyplývá z jisté teatrální předváděivosti, kterou Romové někdy mají. Já bych takovou fotku asi nepustil. Zobrazení bídy je vždy problematické, aby to svědčilo o tom, co je za tím, a ne o tom prvoplánovém, co je vidět.

Máme redaktorku fotografie a art direktora, kteří vyberou něco z fotek, které jim zašle fotograf. Zjistí, jak je dlouhý článek a kolik je na něj stran, a zalomí to. Každá rubrika

má svého šéfa, který to zhlédne. V konfliktních případech je možné k tomu přizvat zástupce šéfredaktora, šéfredaktora, aby něco rozhodl, ale nestává se to často.

Okruh VII – obecná reflexe tématu

Jaká témata z tohoto okruhu byste Vy prosazoval více?

Co mě přijde podceněné, je psát o roli komunálních politiků, kteří jsou článkem problému a kteří to mají těžké. Mimořádně snadno se díky vlivům a přáním v tom městě se z nich stanou perzekutoři problematické menšiny. Mají kamarády mezi starousedlými bílými, se spoustou věcí nemůžou nic dělat, protože se jim tam nastěhuje 40 Romů, které někde někdo vyhodil a oni si od někoho pronajali byt. Jsou to pohyby mimo jejich možnost to ovlivnit. Zároveň jsou první, kteří to vykrývají. Vzpomínám si, že starosta buď Rumburku nebo Varnsdorfu byl přesně v té roli, kdy to nemohl vyřešit uspokojivě. Potom si myslím, že není propracovaný problém sestěhovávání a bydlení, který uvedl do chodu migraci na severu. A nikdy není dost připomínat zvláštní školy.

Setkáváte se při vytváření příspěvku s nějakými překážkami? Ano/ne? Jakými?

Lidé nechtějí mluvit na jméno či vůbec, protože se bojí. V českém prostředí je to běžné i u témat, kde by to člověk nečekal, ale tady je to více. Jeden z posledních případů, kdy důchodce zastřelil Roma, kde nechtěl mluvit nikdo z jeho příbuzných. A také problém vyznat se v té situaci, odstranit emoce a říct, co za tím reálně je.

Myslíte si, že vystávají nějaké problémy při informování o této tematice? Ano/ne? Proč? Jaké?

Myslím si, že ano. Byl jsem na jedné přednášce na Fakultě sociálních věd v době, kdy Dělnická strana na sebe dokázala strhnout pozornost svými pochody a já jsem o tom také psal. Takže například celostránkový rozhovor s Vandasem či s Vávrou považuji za přešlap. Pak je dilema, do jaké míry informovat. Ta ultrapravicová scéna s médii počítá, takže jak moc referovat o tom, o čem oni chtějí, abychom referovali. Tento problém mají deníky a zpravodajské servery. Když my o tom nenapišeme, nic se neděje, nepíšeme tak o každém pochodu. Ale ostatní holt musí, protože mají pokrývat, co se děje. Jde o to, jak být objektivní, a v tom česká média dost selhávají. Pořád neumí pracovat s etnicitou, kdy je tam setrvávající stereotypnost. Když někdo ukradne auto a už víte, že to byl Rom, i když to do toho nepatří. Stejně u případu pěstování konopí, kdy se čtenáři hned dozvěděli, že je to Vietnámec, taky nevím přesně proč. Když se píše text o kriminalitě vietnamské menšiny, tak proč ne, ale banální zpráva na jedňák. Je to ale lepší než v 90. letech, to bylo strašné. No a teď se snažíme dopátrat toho, že média přejímala stereotypně jeden z útoků, který spustil bouře na Šluknovsku. Jestli se to potvrdí, tak to bude velký přešlap.

Eliška Bártová (Aktuálně.cz)

8. 2. 2012, 17:00, Press Café, Velehradská 4, Praha 3, 46:18

Okruh I - obecná charakteristika multikulturní tematiky

Jak chápete spojení multikulturní téma? Co všechno byste do něj zahrnula?

První, co mě napadne, práce s lidmi z minority. První asociace je zde v Čechách s Romy, ale jsou tu samozřejmě i další skupiny jako homosexuálové, lidi s postižením. Myslím, že tam mate slovo kulturní, protože si myslím, že to tak úplně nemusí být. Já pod tím chápu právě i problém lidí s postižením. Tedy témata, o kterých se moc nepíše a které jsou na okraji zájmu.

S jakým druhem multikulturních témat se setkáváte ve Vašem médiu nejčastěji?

Poslední dobou se věnuji spíše korupci, tohle téma jsem dělala hlavně v Respektu, kde byli v centru mé pozornosti lidé s postižením. A tematika Romů. Kolegové měli na starost jiní oblasti, člověk od toho různé těkal podle toho, co zrovna přišlo, co bylo

aktuální či na co se bylo potřeba podívat v tu chvíli. Pro mě byli tedy hlavně důležití lidé, kteří byli odtrženi od běžného života a kteří nemají možnost se sami bránit, nebo ji mají omezenou. Tématika lidí s postižením mi přijde hodně opomíjená a důležitá, přijde mi, že to do toho zapadá.

Myslíte si, že k nim přistupujete jinak než k ostatním tématům? Ano/ne? Proč?

Určitě jinak. Je to skupina lidí, kteří mají omezená práva a možnosti se bránit, někdy i komunikovat. Takže již z podstaty věci je přístup odlišný. Vyžaduje to jiný druh chování, kladení otázek. Celý postup přípravy materiálu je absolutně odlišný.

Okruh II - výskyt tematiky v daném médiu

Odhadnete, jak často vycházejí tato témata ve Vašem médiu?

Teď hodně málo. Téma Romů se objevuje častěji, právě kvůli tomu, že je nějaká aktuální událost, co se týká nedávných nepokojů, než o lidech s postižením nebo o lidech, kteří mají psychické problémy. Myslím, že minimálně, a podle mého názoru to souvisí s tím, jestli je v redakci nějaký redaktor, který se tomu chce věnovat. Jakmile odejde nebo se začne věnovat něčemu jinému, tak téma pomalu mizí. Stejně jako je odlišný přístup k práci, tak to vyžaduje také nadšení a zaujetí. Nejde nařídít někomu, aby právě o tom psal, protože to je specifické téma.

Jak si stojí toto téma z hlediska zájmu média, ve kterém pracujete?

Myslím, že obecně je největší zájem o investigativní kauzy a odhalit nešvary v politice či odvětví, kde se čerpají veřejné peníze. Tohle je na okraji zájmu. Skutečně se o tom píše za situace, kdy se něco odehraje a kdy to nelze přehlédnout a kdy je nutné o tom referovat. Jako například situace na severu. Hlubková analýza problému či větší ponoření se do toho či nahlédnutí z jiné strany než, co se aktuálně děje, to určitě není priorita. U lidí s postižením to platí mnohonásobně víc. Vhodným příkladem je asi 14 dní stará zpráva, že v psychiatrické léčebně zemřela v kleci, v síťovém lůžku paní. Média o tom napsala tak, že se to stalo, ale nikdo tam nevyjel, nenafotil to, nesnažil se hnát ředitele k zodpovědnosti. Jak by se to stalo za situace, kdy by politik zpronevěřil peníze. To, co se tam stalo, je velký průšvih a média se spokojila pouze s tím. Myslím si, že právě u tohoto případu by šlo vyjít od konkrétního k zobecnění. U nás to také nebylo.

Dodatečná otázka: Je tedy těžké jej prosadit?

Záleží na tom, jaké má člověk postavení. Když to bude elév, tak to bude těžko prosazovat a spíše mu budou určovat témata. Já jsem za sebou měla nějakou práci a zkušenosti, takže spíše to brali jako devizu, že jsem schopná v tomhle něco udělat. A není to doteď problém, ale priority jsou obecně trochu jiné. Ale kdybych byla v redakci v této době, tak bych udělala ty Dobřany (zmiňovaný případ).

Z jakého důvodu se Vy zaměřujete na tuto problematiku?

Já jsem studovala sociální politiku se žurnalistikou. Moje máma dělala v partnerské poradně. Přišlo mi to přirozeně jako důležité téma. Cítila jsem, že nejen že jsou ti lidé hendikepovaní nejen svým postižením, ale i že se k nim společnost staví jinak, že je tam nějaký problém. Pamatuji si první velký článek na toto téma v Respektu – jmenovalo se to My z ústavu – a byl to pro mě silný zážitek. Poprvé jsem viděla lidi s postižením v jednom z osvětlených ústavů, kde se to snažili měnit, a byl tam skvělý ředitel, který ukazoval všechny chyby. Lidé tam žili na pokojích po dvanácti s jedním záchodem, kde na ně všichni mohli koukat. To mě zasáhlo, článek měl obrovské ohlasy a spoustu věcí to změnilo. Takže pak jsem na to byla citlivější, vnímavější a dělala to dál. Asi v tom byl i cit pro spravedlnost, že to nejde. Tato sféra byla opomíjená, přišlo mi to jako dobré, nosné téma.

Máte možnost více sledovat tuto oblast? Ano/ne? Jakým způsobem?

Práce sama o sobě dost vzdělává. Když to člověk dělá poctivě, načítá informace a získává zkušenosti, mě vzdělalo možná více než samotná škola. Je fakt, že tato práce je vyčerpávající, a představa, že si po takových to zážitcích sednu a ještě si o tom čtu, to ne. V rámci práce stýkám se spoustou odborníků, se kterými mluvím na toto téma, takže jsem saturovaná. Obecné pojmy, aktuální trendy samozřejmě neznám a bylo by fajn si to přečíst, ale čas a chuť na to není.

Okruh III – výběr tématu

Lze říci, odkud/tj. z jakého zdroje pochází první podnět na tyto příspěvky?

Ze začátku je to tak, že se něco stane, například že někdo zemře, což se stalo před x lety v Bohnicích. Moc se o tom nepsalo, ale mě to podnítilo k sérii článků, ke které se nabalují další řetězce. Nejen že o tom napíšete poctivý článek, ale jak už člověk zná lidi z této oblasti, tak jde udělat rozhovor s Pfeifferem, což je podle mého názoru jeden z největších odborníků na práva lidí s postižením tady. Nebo na základě toho jsme vyjeli do Británie, abychom se podívali, jak to dělají tam. Často to vychází z konkrétní události a pak to žije svým životem.

Jaké zpravodajské hodnoty volíte u těchto příspěvků? Co rozhodne, že se toto téma publikuje?

Když to dělám, tak musím vědět proč. Tady je jasně důvodem veřejný zájem – nahlédnout do toho, jak ti lidé žijí, jak se k nim chováme, co se dělá s penězi, které jsou na tu péči, jestli tam nejsou porušovaná lidská práva.

Co všechno má podle Vás vliv na Vás a Vaše zpracování této tematiky?

Zážitek, nejde psát tyto věci od stolu, což se často děje. Člověk vyrazí na to místo, mluví se spoustou lidí a z toho si odnese zážitek, který je důležitý pro to, jak to zhodnotí a jak to pak napíše. Pak jsou to informace, které si o tom zjišťuje. Když se to píše od stolu, tak je to pak na výsledku znát.

Okruh IV – samotné redakční zpracování

Kolik prostoru dostáváte na tato témata?

Zmíněno v textu.

Jakou formou obvykle příspěvek realizujete?

Jsem odchovaná Respektem, kde jsou základem reportáže, takže se vždy snažím na to místo vyjet. U stolu pak zvážím, co upřednostním, co ne. První zpráva nemusí být reportáž, ta druhá již ano. Reportáž či reportážní prvky tam nechybí, aby se podařilo zprostředkovat zážitek i těm čtenářům. Když to vychází z nějaké události, kterou již napsal tisk, tak tam ta zpráva není.

Jaké zdroje využíváte? Můžete uvést konkrétní případy?

Je to několik typů. Sleduji, co se děje v politice, například zákon o klecových lůžkách, který to má upravovat. Pro mě je to impuls udělat článek, přečíst si to, konfrontovat odborníky a zhodnotit to. Druhá věc je monitorování novin, co se objeví, i v regionálním tisku, kde je jen noticka. Další část jsou samozřejmě informátoři, lidi, se kterými je již člověk zkontaktovaný, kteří mu zavolají tip či se kterými se pravidelně schází. Ale musí se to brát s rezervou, protože vždy má člověk nějaký důvod, proč to říká. Jsem radši, když článek vznikne na základě mého vlastního zjištění. Tam mám jistotu, že to není nijak ovlivněné, a vím, proč to píšu. V oblasti sociální jsou to lidé, kteří tam pracují a kteří narazí na nespravedlnost či něco zajímavého. Obecně je to někdo z Člověka v tísní, někdo, kdo se zabývá alternativním způsobem péče o postižené, například Fokus Praha, či Jan Pfeiffer, který je profesionál a skvělý člověk, který pracoval v Čechách a zažil i anglickou sféru a je schopný nadhledu.

Jak byste popsala komunikaci s aktéry této problematiky?

Je úplně odlišná. U lidí s postižením je to komplikované, ale bavili jsme se s lidmi, kteří nemohli mluvit, kdy jsme se domluvili s jejich pečovateli či jsme to zkoušeli sami,

poznat, jak to vnímají. Naučilo mě to, že každý člověk je schopný komunikace, třeba pomocí obrázků. Pak je specifická situace s Romy, kde nefungují pravidla jako u komunikace s majoritní společností. Člověk musí vědět, do čeho jde a jak se chovat v jejich domácnosti, ctít jejich pravidla. Pokud nejde o konfliktní situaci, tak je to naopak velmi příjemné a komunikace je možná i snazší, lidé jsou bezprostřednější. Ale vyžaduje to jiný přístup, člověk musí myslet na to, že některé věci vnímají jinak, něco jiného potřebují zdůraznit.

Uskutečňujete v těchto případech autorizaci? Dostáváte zpětnou vazbu?

Autorizace je vyžadována nejčastěji u situací, kde je problém a kde se ti lidé bojí. V Respektu jsme to nedělali – používáme diktafon, člověk ví, co řekl, a ví, s kým se baví. Zpětná vazba je obrovská, protože o tom dříve nikdo jiný nepsal a bylo to hodně otevřené téma (lidé v ústavech). Jak u čtenářů, tak u samotné sféry, kdy se tam začaly věci měnit. Hodně mi volali odborníci z této sféry, nadšení i naštvání. Na základě zmíněného článku My z ústavu odvolali ředitele. Dodnes se vidáme, říká mi, že byl v té době hrozně naštvaný, ale že nyní je za to vděčný, že ho to posunulo jinam. Zpětná vazba dává smysl té práci. Myslím, že je to pořád, témata jsou velice kontroverzní.

Převahuje u těchto témat práce v terénu či v redakci? Co upřednostňujete?

V terénu určitě.

Kdo všechno se podílí na tom, že se příspěvek publikuje?

Přečte to šéf domácí rubriky a pak to jde většinou editorovi, který to dá na homepage. Ten to již pouze doladuje, například upraví titulek, a umístí to na stránku. Když jde o investigativní kauzy, tam je kanálů, kterými to projde, víc. Je potřeba to ohlídat a je dobře, když si to přečte více lidí. Ale jsou situace, kdy to jde rovnou k editorovi.

Konzultujete téma se svými kolegy v redakci?

Máme porady, kde si člověk řekne, co chce dělat, a když k tomu má někdo nějaký postřeh, tak ano. Ale jinak ne, není na to čas. Web je více stavěný na rychlé zprávy, spíše se tam řeší denní provoz, tohle je spíše třešnička na dortu, pro kterou není moc prostoru.

Okruh V – etická otázka věci

Jakých profesních standartů se držíte?

Dát prostor oběma stranám a i lidem, u kterých si člověk myslí, že nejsou schopní to pochopit. Dále ty klasické jako psát pravdu, objektivně, poctivě. Odjet s pocitem, že jsem to udělala pečlivě. Že se nenechám odbýt a když se chci něco dozvědět, tak za tím jdu.

Máte možnost řídit se/Řídíte se redakčním etickým kodexem?

Máme etický kodex, ale nemám ho vytištěný a nečtu si ho. Spíše se řídím intuicí, citem.

Okruh VI – fotografie

Jak probíhá výběr fotografií u těchto témat?

Považujete jejich výběr za důležitý? Ano/ne? Proč?

Já mám atypickou situaci, kdy je můj manžel fotograf a jezdili jsme většinou spolu. Byli jsme tak schopní dohodnout se na tom, co chci vyfotit, a pak to se mnou konzultoval. Ale myslím, že jinak je to podobně. Fotograf se řídí tím, kam směřuje redaktor. Je lepší, když pracuje na vlastní pěst a ví obecný rámeček tématu. Na reportáže ho s sebou беру určitě, protože při velkých reportážích je obraz důležitý. Pamatuji si „úchvatnou“ fotku v souvislosti s klecovými lůžky, kde jeden fotograf vyfotil padesátileté ženy zavřené v kleci. Když to vidíte a neumíte si to představit, tak to je úžasná síla.

Dodatečná otázka: Jaký názor máte na ustálené opakování fotografií u jednoho tématu?

Myslím, že je to blbě a že to souvisí s tím, že to novinář dělá od stolu a sáhne k ilustrační fotce. Když se něco děje, tak tam má být fotka té události.

Okruh VII – obecná reflexe tématu

Jaká témata z tohoto okruhu byste Vy prosazovala více?

Mně přirostlo k srdci téma lidí s postižením a lidí v psychiatrických léčebnách a myslím, že se o tom nepíše dost. Třeba o Romech to nějak pokryté je, ale tohle nikoho moc nezajímá. Málo se s tím lidé umí ztotožnit. Když se třeba píše o lidech v domovech důchodců, tak si to tam umí více představit, takže se bojí a nějak je to zajímavá, ale tady u tohoto ne. Myslím, že podobně to mají i novináři. Lidská práva, lidé v ústavech, domovech důchodců, psychiatrických léčebnách, kde jsou nějakým způsobem lidé omezeni na svobodě. Třeba v tom nedávném případě tam nechtěl ředitel léčebny našeho fotografa pustit, což mi přijde skandální. V tu chvíli by se měli novináři semknout, vyrazit tam, žádat po ministerstvu, ať je tam pustí. Romové mají své organizace, mluvčí, jsou schopní se za sebe trochu prát, komentovat.

Setkáváte se při vytváření příspěvku s nějakými překážkami? Ano/ne? Jakými?

Třeba to, že vás tam ředitel nepustí a vy máte obecně problém se tam dostat, pokud neuděláte vyloženě investigativní krok a převlečete se za „instalátéra.“ Většinou se ty pracovníci bojí, nechtějí se nechat fotit, protože přece jenom tuší, že je nějaký problém. Naopak politici se rádi vyjadřují k těmto věcem.

Myslíte si, že vyvstávají nějaké problémy při informování o této tématice? Ano/ne? Proč?

Je vidět, když se ta témata dělají od stolu, protože to zobrazení není plastické a není tam třetí rozměr, bez kterého to nejde. A pak existují schémata, podle kterých se novináři řídí. A priori je jasné, kdo je zločinec. Pak se nechce jít do střetu. Když jim někdo řekne, že je to v pořádku, tak se s tím spokojí. Chybí tam snaha přijít věcem na kloub, rozkrýt to. Investigovat se dá dělat i jinak než v politice. Často tam chybí názor lidí, kterých se to dotýká.

Radek Gális (Českobudějovický deník)

15. 2. 2012, 17:00, restaurace Port Arthur, Lidická 168, Strakonice, 55:21

Okruh I - obecná charakteristika multikulturní tematiky

Jak chápete spojení multikulturní téma? Co všechno byste do něj zahrnul?

To, abych dostal do novin jiné národnosti než Čechy. Tedy nejen Slováky a Cikány, ale i Ukrajince, Rusy, Araby – lidi, kteří pocházejí odjinud, ale u nás žijí. Nebo naopak my jedeme do těch zemí. Abychom o nich věděli.

S jakým druhem multikulturních témat se setkáváte ve Vašem médiu nejčastěji?

Když budu mluvit za Českobudějovický deník, tak my jsme rozdělení do tří částí – jedna je okresní, krajská a celostátní. Já osobně sleduji krajskou tematiku. Myslím, že záleží na autorech, které si najdou téma. Když nepočítám policejní zprávy, kdy nám chodí, že „pachatel snědé pleti“, z čehož vyplývá, že se jedná o Cikány, tak to nemám definované. Shodou okolností, v Českých Budějovicích budou Dny slovenské kultury a to už je druhá národnost, která se zde nachází. My ji ale nebereme jako jinou, bereme ji jako naši. Záleží tedy na autorech, kteří někoho znají či poznají. Když se bude konat výstava, která bude prezentovat například nějakou arabskou zemi a někdo tam byl či tam jede, tak o ní budeme psát. Není to tak, že bychom vyhledávali témata, ona k nám sama přicházejí. Nemyslím si, že jsme xenofobní. Máme německého majitele (Verlagsgruppe Passau, pozn. autora) a hodně lidí odsuzuje, že nejsme médiem v českých rukou. Ale majiteli, respektive vydavatelům to je úplně jedno. Je zajímavá to, že píšeme zajímavé věci a že nás lidé čtou a kupují. Není tam tedy žádná zábrana typu „O tom nepište.“ Když se objeví nějaké útoky Arabů, Palestinců, tak se to nějak nepromítne. Píšeme o nich jako jindy.

Myslíte si, že k nim přistupujete jinak než k ostatním tématům? Ano/ne? Proč?

Myslím si, že ne. Pokud my jako regionální novináři děláme článek o někom, který pochází odjinud, tak musíme umět jazyk. Buď umí česky a domluvíme se, nebo neumí, a pak je to složitější. Měli jsme tam fotbalisty z Balkánu, Brazílie a člověk se s nimi musí domluvit. Kromě té jazykové bariéry tam není nic, co by vybočovalo.

Okruh II - výskyt tematiky v daném médiu

Odhadnete, jak často vycházejí tato témata ve Vašem médiu?

Není u nás žádná rubrika, která by například vycházela každý týden a někoho prezentovala, takže tohle říct nemůžu. Ale vždy když se nám podaří někoho najít, já například pracuji s neziskovými organizacemi, takže když mají zajímavého klienta, který je ze zahraničí a dají mi o něm vědět (, tak o tom napíšu.) V Českých Budějovicích jsou poradny pro uprchlíky či cizince a multikulturní centra, kteří nám dají vědět či sami něco pořádají, například na podzim Den vietnamské kultury. Ale bráním se policejním zprávám, kde je uvedeno „pachatel snědší pleti.“ Buď chci, aby posílali zprávy, kde se budou zmiňovat o pachateli jako o Čechovi a ať to píšou všude, a ne, že to byl Ukrajinec a podobně. Takže jak často, nevím, ale když se něco děje, to téma je zajímavé a etnikum se v něm nějakým způsobem prezentuje a my se o tom dozvíme, tak o tom rádi píšeme. Není to tak, že bychom měli někoho, kdo bude psát pořád o etnických tématech, je naší součástí a chodí k nám. Ale kdyby byl, tak jsme za něj určitě rádi.

Dodatečná otázka: V jaké rubrice o těchto tématech píšete nejčastěji? V kultuře, denním zpravodajství, krimi zprávách?

V krimi určitě ne, protože je to minoritní téma a zločinů se spáchá velmi málo. Takže spíše kulturní akce. V jižních Čechách je spousta lidí jiné národnosti, kteří jsou zajímaví, například tábořský malíř Teodor Buzu z Moldávie. Před deseti lety jsme tu měli simultánní přednášku s arménským šachistou a dodnes si to lidé pamatují. Za Budějovice hraje také Slovák René Vydarený.

Jak si stojí toto téma z hlediska zájmu média, ve kterém pracujete?

Určitě, i tím, že nás vlastní Němci, tak nadřazení jezdí na porady do Německa a tam to vidí. Když jdete po Budějovicích a potkáte Černocho, tak se za ním ohlédnete a stále je to něco výjimečného. Zatímco když jdete po Mnichově či Londýně, tak je to zcela normální. Není tam ani averze, ani takové to „Píšte o nich více.“ Šéfredaktorka je naopak ráda, když se něco takového publikuje. V novinách máme i rubriku, co se píše jinde ve světě, a tam se ta etnika objevují hodně často. Jestli se má nebo nemá postavit mešita? Přitom, proč by nebyla? Muslimové nejsou přece jen samí teroristi. U nás se to řeší 20 let a je mi z toho do smích a do pláče zároveň.

Z jakého důvodu se Vy zaměřujete na tuto problematiku?

Ideální varianta je ta, když novinář dělá něco, co ho baví. Já spolupracuji s charitou, dělal jsem také v poradně pro uprchlíky a cizince. I má diplomová práce bylo o válce v Náhorním Karabachu. Jezdil jsem na Kavkaz, Balkán, se ženou jsme objeli Egypt, Izrael, Sýrii, Jordánsko a tyto oblasti. Znáš ty země a vím, jak ty lidé přemýšlejí, uvažují, co mají a nemají rádi. Práci v poradně jsem i dělal současně v práci novináře. Když vám tedy do poradny přijde někdo z Arménie a vy ho pozdravíte arménsky, tak je on vytřeští oči a je rád, že vůbec někdo ví, že je arménština. Je to zejména o tom cestování, doporučuji lidem, kteří na cizince nadávají, aby vzali krosnu a odjeli někam do ciziny a byli tam nějaký alespoň měsíc. Pak úplně změní názor na to etnikum.

Máte možnost více sledovat tuto oblast? Ano/ne? Jakým způsobem?

Tím, že jsem spolupracoval s charitou či Člověkem v tísni, tak sleduji různé festivaly, třeba Jeden svět a nějakým způsobem se na tom podílím, když je to v Českých Budějovicích. Zajímá mě problematika Kavkazu a Náhorního Karabachu, když se to objeví v novinách. Pořád si říkám, že se tam vrátím. Dnes je to zajímavé i pro mladé

čtenáře, že tam můžou jet. Já tam jel před 20 lety, kdy tam byla válka. Nemám to ale v popisu práce, jsem regionální novinář, kterého by mělo zajímat to, co se děje v okrese a kraji. Ale žije tady hodně cizinců, s kterými si, když znáte realie, odkud přišli, tak si s nimi rádi popovídáte a oni jsou také rádi.

Okruh III – výběr tématu

Lze říci, odkud/tj. z jakého zdroje pochází první podnět na tyto příspěvky?

Každý novinář má okruh svých lidí, „informátorů.“ Takže mám známého řecko-katolického kněze z Ukrajiny, kamarády z Balkánu, známé z Ruska. Do recepce přicházejí hodně Vietnamci, například s uspořádáním Dětského dne, který mají jindy než Češi. Člověk je zná i z vietnamských prodejen, takže přijde, zeptá se. Ne, že by vyloženě chtěli, aby se o nich psalo, ale pomůžou. Pak existují různé cizojazyčné komunity a spolky, kteří sami přijdou, když něco organizují.

Jaké zpravodajské hodnoty volíte u těchto příspěvků? Co rozhodne, že se toto téma publikuje?

U nás to je tak, že přijdu do práce a vím, že musím naplnit například stránku. A mám to privilegium, že to naplním tím, čím chci. Nikdo mi to neschvaluje. Dělán si týdenní plán dopředu, ale to je spíše rámcové. Tím, že jsem redaktor, který zná život cizinců, tak když se to dozvím, tak to tam rád dám. Ideální varianta je taková, abych napsal o tom, co teprve bude, abych na to nalákal další lidi, kteří by se s tou kulturou seznámili. Když to člověk nestihne nebo se to dozví pozdě, tak to alespoň uveřejním s tím, že to bylo. Abych jednoduše ukázal, že tady žijí cizinci, kteří dělají také něco jiného, než že chodí do práce a pracují 16 hodin denně. Ukrajinci mají nádherné programy a večírky, ale kolikrát o nich nepíšeme, protože spousta jich je tu nelegálně a oni se bojí. Když někoho takového, o kom si myslíte, že je Ukrajinec, potkáte, uhne pohledem, je shrbený a chodí v jedněch šatech, tak víte, že je tu nelegálně.

Co všechno má podle Vás vliv na Vás a Vaše zpracování této tematiky?

Určitě předchozí zkušenosti, i to, že jsem žil také dva roky na koleji s klukem z Chartúmu v Súdánu. (Více zodpovězeno v textu.)

Okruh IV – samotné redakční zpracování

Kolik prostoru dostáváte na tato témata?

To se nedá říct, většinou musím něčím zaplnit stránku. Příkladem, byl jsem na setkání Ukrajinců, mám z toho pět fotografií a dva rozhovory a můžu z toho udělat celou stránku. Hlavně z důvodu, že jsme regionální noviny, aby to byli cizinci, kteří žijí v jižních Čechách, nebo akce, která se tu odehraje. Nebo potkáte na výstavě cizince, s který myslíte, že uděláte pět vět. Ale on má tak bohatý životní příběh, ze kterého uděláte celou stránku. Jestli budu psát o Čechách nebo o Slovácích, je „jedno.“ Záleží na autorovi, čím to naplní.

Jakou formou obvykle příspěvek realizujete?

To se říct nedá a je to jedno, hlavně že to tam je. Vy jste na té akci a teprve tam se rozhodnete. Ideálně aby se z toho udělali tři materiály – zpráva, že to bylo, reportáž z místa a rozhovor s někým zajímavým. Většina novinářů jen napíše, že to bylo, a končí. Na podzim jsem byl v klubu Horká vana na jedné vietnamské akci, z které jsem udělal článek a seznámil jsem se s jednou vietnamskou rodinou, se kterou mám rozpracovaný rozhovor. Ještě nevyšel, ale budu mít rozhovor se zajímavou vietnamskou rodinou.

Jaké zdroje využíváte? Můžete uvést konkrétní případy?

(Většina informací zmíněna v textu.) Jsou dva typy novinářů – jeden přijde do práce a přemýšlí, o čem bude psát. Druhý typ přemýšlí tak, co všechno musí udělat. Já mám rozhovory třeba rok staré. Zpravodajsky to vyšlo a povídání k tomu publikuji, až na to budu mít čas. Do mailu chodí desítky mailů denně, já se tím snažím poctivě prokousat,

ale máte s tím hodinu práce. Ale zase vše nevyhodím, kdyby tam byl zajímavý tip. Když píšu o cizincích, tak přes charitu, Člověka v tísní a osobní kontakty.

Jak byste popsal komunikaci s aktéry této problematiky?

Vždy je tam třeba brát ohled na ty lidi. Jsou z jiného prostředí, podmínek, mají jiné zkušenosti. Když jsem psal o uprchlících z Čečenska, tak oni mají zcela jiný pohled na ženu. U nás jsme zvyklí, že první podává ruku žena, ale oni třeba tu ruku nepřijmou, protože na to nejsou zvyklí. To je dobré znát, že jsou jiní. Budou tady žít, existují tady s námi a je dobré vědět, z jaké společnosti pocházejí. Stačí, když člověk tu zemi zažije jako turista. Před pěti, šesti lety zveřejnily dánské noviny karikaturu Mohameda. Naše média jako spoluúčast zveřejňovala také karikatury, ale dle mého je to hloupost, kterou bych neudělal. 99 procent muslimů jsou normální poctiví lidé, jako jsme my. Nebo například obal k filmu Lid versus Lary Flint od Formana, kde byla na kalhotkách dívky ukřižovaná postava. Spousta křesťanů se to dotkne, protože se znevažuje symbol ukřižování. Třídím si doma archiv a na článek s oním karikaturistou jsem narazil. Nejsem žádný zapšklý puritán, ale tohle mi vadí a mám to dánským médiím za zlé. Nějaké věci by měly být tabu. Můžu si z toho dělat srandu verbálně, ale že bych to dal do novin, to ne. Musím respektovat to, že se to někoho může dotknout. Stejně tak fakt, že dnes již nejsou vtipy o židech. Přitom česká média dříve tyto vtipy zveřejňovala ve velkém množství.

Uskutečňujete v těchto případech autorizaci?

Když ji někdo chce, tak já to respektuji. Když já si nejsem jistý, jestli jsem to udělal správně, tak mu ji pošlu. Když už to jednou vyjde, tak na 10 let dopředu, a je třeba, aby to bylo pravdivé. Když mám na něco čtyři řádky, tak to autorizovat nebudu. Když budu s vámi dělat rozhovor, tak pro mě bude lepší, když to autorizují. Některé věci jsou nedořečené, některé můžu špatně pochopit, někde může být nějaké zašvelení, co uslyšíte špatně. Takže se tomu nebráním, když je na to čas. Když není, tak smůla. S cizinci jsem měl několik rozhovorů. Dokážu se domluvit, respektive udělat rozhovor pouze v ruštině. Na své hitparádě mám celostránkový rozhovor s dalajlámou. On má jinou angličtinu a pak jsem si pozval domů kamaráda, který je angličtinář, a kamaráda Čechoameričana z Dakoty, kteří to překládali. Byl jsem rád, že se dalajláma tak rozpovídal. K autorizaci jsem mu to pak samozřejmě neposlal, protože už byl někde jiné.

Dostáváte zpětnou vazbu?

Ne, oni jsou rádi, že se o nich píše. Věří v to a ani je nenapadne, že bych něco udělal špatně. Jsou novináři, a znám je, kteří žijí ze dne na den a je jim to jedno. Já přistupuji k těm lidem tak, že je „využiji“ dnes, ale budu je potřebovat za týden, za měsíc, za rok. Když by tam mělo být něco problematického či špatného, tak to tam nedám. Za rok jim můžu zavolat a oni si to spojí s tím, že se mnou mají dobrou zkušenost. Spousta cizinců je tady nelegálně či žadateli o azyl. Autorizaci jim pošlu, ale někdy je adresát již neznámý. Když jsem působil jako novinář a zároveň jako sociální pracovník ve zmíněné poradně, tak jsem nejdříve pomohl v poradně. Když jsem cítil, že pro ně můžu udělat i něco víc jako novinář, tak jsem pak popsal jejich situaci v novinách. Myslím si, že se to opravdu podařilo, když jsem byl zároveň ve dvou rolích. Z desítek klientů, kteří říkali, že se ozvou, se ozvali dva. Odezva je minimální. Uprchlíci jsou zase odlišná sorta cizinců, kteří žijí z dneška na zítřek a člověk se i tak k nim chová – Dnes s tebou budu a zítra budeš asi někde jinde, a oni to i tak berou. Ale snažím se, vyfotím je a fotku jim pošlu. Jedna fotka arménské rodiny putovala přes tři uprchlické tábory a stejně se mi to vrátilo zpátky.

Převahuje u těchto témat práce v terénu či v redakci? Co upřednostňujete?

Práci v terénu. Dnes jsem přijel sem do Strakonice na koncert Vondrák zpívá Okudžavu a věřím, že tam nějací Rusové a Ukrajinci přijdou. Možná to vyjde tak, že si pak někde sedneme. Vždy je lepší s těmi lidmi být. Denně dostávám desítky mailů a když je člověk na dovolené, tak jich tam má po návratu tak 400. Ideální cesta je ta, že mám zaplnit stránku, tak udělám něco z tohohle, tohohle a tohohle. Zbývá mi ale něco zaplnit, tak si vzpomenu na Sergeje, který je na mailu, pošlu mu tři otázky a je to. Ale určitě musí být napřed to setkání.

Kdo všechno se podílí na tom, že se příspěvek publikuje?

Ten, kdo u nás začíná, si projde stádiem, kdy píše a pak se na to podívá jeho nadřízený. Když to zdárně překoná, tak už se osamostatní a píše sám. Ručí za to, je pod tím podepsaný. Kolektiv je dobrý, jsou tam jen seriózní lidé. Nestane se, že by tam byl někdo, kdo by chtěl škodit či měl xenofobní názory. Ve Strakonici jsme psali o tom mladíkovi pobodaném neonacisty. I nyní mám chuť zajít za jedním z pachatelů. Protože on do toho spadl, protože neměl informace a nacisti byli v pohodě. Děti dnes nechtou a schází jim informace. To, že si třeba nemůžu koupit Mein Kampf u nás, chápu jako špatnou předpojatost. To není propagace nacismu, ale informovanost. Mělo by to být tak, že vy něco napíšete, po Vás to zkontroluje editor, pak se stránka vytiskne, přečte to korektor a jde to do tisku. Ve chvíli, když je málo lidí, stres, tak se spoléhá na to, že když to napíšete, tak je to správně a editoři to nechtou, nestíhají. Chybí u nás jedna pracovní síla, která by to četla. Ale ti redaktori, i noví, jsou natolik kvalitní, že mohou pracovat samostatně.

Konzultujete téma se svými kolegy v redakci?

Určitě, každý týden posílám šéfredaktorce a vedoucím vydání plán, co budu dělat. Jednak ví o tom, co dělám, jednak mě mohou ještě inspirovat k něčemu dalšímu. Plus aktuality, jako je například dnešní koncert.

Okruh V – etická otázka věci

Jakých profesních standartů se držíte?

Máte možnost řídit se/Řídíte se redakčním etickým kodexem?

Etický kodex máme, prohlédnul jsem si ho. Mně třeba pomáhá to, že jsem věřící. Jsme deník a denně děláme chyby. Ideální varianta je, aby chyby nebyly úmyslné. Základ je dát prostor i druhé straně, což se dodržuje. Kolikrát se stane, že mám nějaké téma a člověk je našťvaný na nějakou stranu. Radši tedy z toho udělám rozhovor, který může být subjektivní. Co je u nás trochu špatně, je to, že o tématech, nejen co se týká etnik, přemýšlíme tak, že je napíšeme, ale mají u nás inzerci? Mě to ale nezajímá. Včera mi přišlo, že Makro dává do potravinové banky čtvrtinu potravin, které pak putují bezdomovcům a do zahraničí. Řekl jsem si, že z toho udělám jedničku, a tím, že jsem vyceповán tak, abych o tom upozornil vedení a inzerci, tak jsem jim to poslal. Oni mi odpověděli, že Makro u nás neinzeruje, takže opatrně. A to je špatně. Já filtruji informace, aby byly zajímavé pro čtenáře. Bojím se, že to nastává. Novinářská cenzura byla za totalitu, kdy si vzpomínám, jak jsem psal do okresního týdeníku o návštěvě Foglara, a ten článek nemohl vyjít. Šéf, kterým byl shodou okolností Jiří Janeček, mi to nakonec povolil, ale za to dostal. Ale nyní nastává cenzura jinak – ne přes vydavatele, ale přes inzerci. O neziskovkách a normálních lidech v pořádku, ale když to je firma, tak se již musí zeptat.

Okruh VI - fotografie

Jak probíhá výběr fotografií?

Máme dva fotografy, kteří fotí a jsou vynikající. Co se týká cizinců, tak většinu si fotím sám. Obtěžuju fotografy s tím, když ta fotka bude na titulu. A já si rozhodnu, kterou fotku vyberu.

Považujete jejich výběr za důležitý? Ano/ne? Proč?

Vyplývá z předchozí otázky.

Okruh VII – obecná reflexe tématu

Jaká témata z tohoto okruhu byste Vy prosazoval více?

Česká republika je velmi xenofobní. Když jedna z extremistických stran chodila a říkala: „Nic než národ,“ tak mají pravdu, protože tohle heslo naši politici drží a dodržují. Vezměte si, jak vypadalo národnostní složení Československa za 1. republiky – Češi, Slováci, Poláci, Maďaři. Dnes jakoby „jenom“ Češi. Proto jim stát nezakáže pochody, ale on to díky svobodě slova a projevu neudělá. Takže to jsou ta témata, která by se měla objevovat v novinách a měla by se tam točit.

Teď se hodně objevují v novinách cikáni. Když jsem před 25 lety začínal pracovat, bydlel jsem na severu, tak romská rodina vypadala tak, že otec pracuje, matka bude na mateřské či na invalidním důchodu a jejich děti věděly, že to tak funguje. Dneska někdy nepracuje ani jeden z rodiny a chytly se toho náckovské organizace. Myslím, že za pět let vyvstanou velké problémy. Ale to se dnes neřeší, protože to není zajímavé. Aby se stát rozvíjel, tak je třeba, aby na každou ženu bylo 2,1 dítě. Nyní to je 1,3 až 1,4. Za třicet let by tady mohlo dojít k válce, kdy mladí budou muset pracovat na jednoho důchodce, což je nemožné. Bojím se, že této situaci se mohou zhostit tyto organizace. Na druhou stranu to pomáhá cizincům, kteří se do toho nezapočítávají a kteří jsou rodinné typy. Možná to tedy za čas přehodnotíme.

Setkáváte se při vytváření příspěvku s nějakými překážkami? Jakými?

Zmíněno v textu.

Myslíte si, že vystávají nějaké problémy při informování o této tematice? Ano/ne?

Proč? Jaké?

Špatné je, že přijde tisková zpráva, kterou dáte do novin, možná ještě někomu zavoláte. Naše noviny jsou samozřejmě konkurencí dalších novin a časopisů, ale známe se navzájem, tykáme si. Úmyslně si myslím, že žádné chyby se nevytvářejí. Chápu, že bulvár musí něco upravit. I my jsme k tomu občas nuceni, když je něco problematické, tak to založit na konfliktu. Ale nejsme k tomu vedení.

Jan Martinek (Lidové noviny)

20. 2. 2012, 15:00, restaurace v Hybernské ulici, Praha 1, 34:34

Okruh I - obecná charakteristika multikulturální tematiky

Jak chápete spojení multikulturální téma? Co všechno byste do něj zahrnul?

Chápu to jako trochu umělý konstrukt. Myslím si, že je to jedno ze slov, které přišlo s „newspeakem,“ protože se to potřebovalo pojmenovat. Jednak abychom mohli pojmenovat a pochopit to, že se tady objevují věci, které jsme donedávna neznali. V Americe je v New Yorku „melting pot“, tam to funguje od začátku. To, že se tato země, to platí asi nejvíce o Praze, otevírá a stává kosmopolitnější. V roce 1995 jsem byl v Londýně a tam jsem viděl to, co jsem do té doby neviděl. Když jsem tam viděl ortodoxní Židy, kteří vypadali, jako jsem předtím viděl ve filmech, černochoy, Indy či Pákistánce, tak jsem si říkal, že to u nás ještě nemáme. Teď už si myslím, že to zde vypadá trochu podobně. Umím si pod tím spojením představit to, co my všichni, míšení kultur. Pokud mluvíme o multikulturalismu, zahrnul bych tam vše, co se týká menšin, a to hlavně etnických, soužití s nimi a výhody a nevýhody, jaké to má.

S jakým druhem multikulturálních témat se setkáváte ve Vašem médiu nejčastěji?

V Lidových novinách v domácím zpravodajství je to především otázka soužití s romskou menšinou.

Dodatečná otázka: Setkal jste se s nějakým jiným tématem?

Nevím. Nemyslím si, že téma gayů je multikulturní a nevím, nakolik můžeme sexuální orientaci nazvat kulturou. Ale v souvislosti s gayi jsme psali o Gay Pride, kde jsme ale hodně akcentovali politickou rovinu. Popsat, co je to a že se to bude konat, je jedna věc, ale spíše jsme popisovali politické věci. Reportáž jsem z toho nedělal. Ale podle mě je i Šluknov velice politická věc, takže existuje víc rovin, jak to pojmout.

Myslíte si, že k nim přistupujete jinak než k ostatním tématům? Ano/ne? Proč?

Psát zpravodajství do novin, i když si to možná veřejnost nemyslí, je úzce ohraničená věc, kde existují standardy pro zpravodajský článek. Technicky k tomu tedy nepřistupuji jinak. Ale již tím tématem je to dané, že se k tomu přistupuje jinak.

Dodatečná otázka: Můžete to blíže vysvětlit?

Obecně bych řekl, že toto téma je zábavnější než politika. Už proto, že v sobě nese nádech „exotiky,“ i když to zní divně. Strávil jsem týden na Šluknovsku, kde jsem dělal deník z postižené oblasti, a to mě velice bavilo. I když jsem byl jindy třeba také každý den ve sněmovně, ale to není tak zajímavé. Když tam člověk „žije,“ má tam pronajaté bydlení a denně je v terénu, tak je to mnohem zajímavější než domácí politika, kterou obvykle píšu.

Dodatečná otázka: Jaká je podle Vás příčina toho, že se s tímto druhem multikulturní oblasti setkáváte nejčastěji?

Asi proto, že je tam společenská poptávka větší proto, že je tam jakýsi konflikt. A konflikt je to, co lidi zajímá.

Okruh II - výskyt tematiky v daném médiu

Odhadnete, jak často vycházejí tato témata ve Vašem médiu?

Když se něco děje a momentálně se toho děje celkem dost. Teď jsme tam měli téma, které udělala dle mého názoru velice hezky jedna kolegyně, o tom, že ombudsman sčítá Romy v brněnských zvláštních školách a započítává do toho všechny děti, které mají černé vlasy. Či nová romská strana a její pokladník, který zmizel s penězi. Této problematice se dotýkalo i zabití v sebeobraně na Silvestra. V porovnání s minulostí určitě více a je to zvláštní – někteří lidé v tom vidí konspiraci v tom, že se teď začíná mluvit o romském problému. Zaslých jsem i to, že vláda tím odvádí pozornost lidí, aby tím zakryla své reformy, což je samozřejmě nesmysl. Druhá věc je ta, že problém na Šluknovsku byl do jisté míry mediálně vyvolaný. Samozřejmě se tam staly rvačky, ale to se děje pořád. Tam se ale stalo to, že to bylo velmi rychle po sobě. A to, že někde někdo někoho zmlátí mačetou, jak se to stalo v Rumburku, nemůžeš jen tak přehlédnout. A skončilo to ve Varnsdorfu, což je velice zajímavé město, kde mám i kamarády. Všichni mi ale říkali, že se tam nikdy nic nedělo. Myslím si, že sociální nepokoje na Šluknovsku nemají jen etnický původ, ale že je to region bez budoucnosti, kde nemají práci ani „černí,“ ani „bílí.“ Což je nejlepší podhoubí pro tyto nepokoje. Myslím si, že to bylo trochu uměle vyvolané a že se toho média chytla.

Jak si stojí toto téma z hlediska zájmu média, ve kterém pracujete?

Určitě má zájem, protože je to celospolečenský diskurz, společnost si to žádá a lidé o tom rádi čtou. Nikdy předtím neudělaly Lidové noviny to, že by někoho vyslaly na týden do nějaké oblasti a nechaly ho psát z ní reportáže.

Z jakého důvodu se Vy zaměřujete na tuto problematiku?

Jednoduše jsem to tehdy dostal za úkol a už mi to zůstalo.

Máte možnost více sledovat tuto oblast? Jakým způsobem?

Snažím se na to podívat z dostupných zdrojů.

Dodatečná otázka: Navštěvujete například nějaké kurzy, školení a podobně?

Ne, na žádné nejezdím.

Okruh III – výběr tématu

Lze říci, odkud/tj. z jakého zdroje pochází první podnět na tyto příspěvky?

Ptáte se mě asi na teorii agenda settingu. Tato témata se do veřejného diskurzu dostávají samovolně. Je nějaký problém či silný příběh a pokud to je dostatečně silné, aby to lidi zaujalo, tak se to do médií dostane a cestu si najde. Po letech práce v médiích nevěřím, že existují nějakí vlivní lidé, kteří tahají za drátky a kteří určují, co se v novinách bude psát a co ne. Média to pak trochu ovlivňují tím, že vytvářejí veřejný zájem. O čem se hodně píše, to se děje. Šluknovský problém vymizel ne proto, že by vymizel samovolně, ale proto, že se o něm přestalo psát. Došlo k nasycení a mě už poté trochu štválo, že se to informování o tom opakovalo týden co týden.

Jaké zpravodajské hodnoty volíte u konkrétně těchto příspěvků? Co rozhodne, že se toto téma publikuje?

Nejspíš ten příběh, vždy mě bavilo psát více reportážně. Blízkost samozřejmě, protože to je za dveřmi. Lidé si čtou rádi o tom, co je může bezprostředně zasáhnout a co se jich může týkat. A není pravda, že by se Pražanů netýkaly problémy na Šluknovsku, to může přijít kdekoli a kamkoli.

Co všechno má podle Vás vliv na Vás a Vaše zpracování této tematiky?

To je otázka, kterou jsem si jako novinář nikdy nepoložil. Pravdou je, že je tam vždy přítomná nějaká autocenzura. Některé věci musíš psát nějakým způsobem, protože noviny je tímto způsobem píšou. Nad sebou máš také šéfa či editora, kteří ti dají doporučení. Neříkají ti direktivně, co tam máš psát, ale spíše co by se tam mělo objevit.

Okruh IV – samotné redakční zpracování

Kolik prostoru dostáváte na tato témata?

Odvíjí se to od závažnosti a aktuálnosti věci. Už jsme z toho dělali tematickou, to znamená celou stránku. Nikdy to, pokud vím, nebyl „otvírák“ novin, ale dostalo se to i na první stránku. Měl jsem tam titulek „Gádžové, co mě zbili pálkami, chcípnu,“ kdy jsem potkal romského mladíka, který se chtěl pomstít za zbití.

Jakou formou obvykle příspěvek realizujete?

Nejlepší je zpracovat tyto věci reportážně. Ale i obecně je to tak lepší, protože je to čtivější a akčnější.

Jaké zdroje využíváte? Můžete uvést konkrétní případy?

Nejlepší je mluvit s lidmi, kteří jsou aktéry či účastníky příběhu. Konkrétně ve zmíněném případě jsem mluvil s místními Romy a obyvateli, které jsem zastavoval na ulici. Pak samozřejmě autority, což je policie či lidi na městském úřadě. Zdůraznil bych „přstrosí přístup“ radnice ve Varnsdorfu, kde starosta zabarikádoval ve své kanceláři a řekl, že na mě nebude mít čas. Tisková mluvčí mi volala a řvala na mě, ať se do ničeho nešťourám a nebyli schopní mi k tomu něco říct. Pak zde člověk má rádoby odborníky na toto téma, ať už si vezmeme Moniku Šimůnkovou nebo Agenturu pro sociální začleňování. Člověk se s nimi snaží nějak komunikovat, ale... Myslím si, že ta agentura nemá smysl. Člověk, který jí dělá tiskového mluvčího, je spolužák ze žurnalistiky. Ale když se zeptáte, co se jim podařilo, tak oni řeknou, že nic.

Dodatečná otázka: Komunikujete i s odborníky z akademické sféry?

Přímo z akademického světa nevím, ale například s ředitelkou romského muzea nebo s Karlem Holomkem a jedním romským aktivistou s cizokrajným jménem, které si nepamatuji.

Jak byste popsali komunikaci s aktéry této problematiky?

Z toho mám krásné příhody z Varnsdorfu. Romové byli nejdříve velice komunikativní, mají ten svůj temperament, chtěli se bavit a nechali se fotit. Pak to začalo být vyhocené a já jsem dostal trochu strach i z té party, se kterou jsem se seznámil, protože už byli unavení a otrávení z novinářů. Pak u jedné z ubytoven došlo k přeпадení, takže jsem tam šel a už začali být agresivní.

Uskutečňujete v těchto případech autorizaci? Dostáváte zpětnou vazbu?

Autorizují se rozhovory a to málokdy. Někteří lidi na tom trvají, ale autorizace není povinná. Zpětnou vazbu si nějak nevybavuji. Několik lidí, nejspíše čtenářů, mi psalo. Od těch, s kterými jsem mluvil, asi ne

Převahuje u těchto témat práce v terénu či v redakci? Co upřednostňujete?

Většinou v terénu, něco se ale píše i od stolu.

Kdo všechno se podílí na tom, že se příspěvek publikuje?

Klasický systém, kde je pyramida – nejvýše jsou editoři, šéfové rubriky a pak redaktori.

Konzultujete téma se svými kolegy v redakci?

Bavíme se o tom a konkrétně můj pobyt ve Varnsdorfu zajímal všechny.

Okruh V – etická otázka věci

Jakých profesních standartů se držíte?

Když někdo nechce být citován, tak ho necituješ. Když nechce mít v článku své jméno, tak ho neuvedeš. Když někdo řekne něco „na hraně,“ tak zde také funguje určitá autocenzura – expresivní výrazy tam nepatří a když už, tak vytečkované. A samozřejmě si nevymýšlíš.

Máte možnost řídit se/Řídíte se redakčním etickým kodexem?

Nevím o tom, že by Lidové noviny měly nějaký.

Okruh VI - fotografie

Jak probíhá výběr fotografií?

Dodatečná otázka: Podílíte se na něm?

Moc ne, řeší to spolu fotoeditor a fotograf. Občas se mě ptají, abych popsal, co tam je.

Považujete jejich výběr za důležitý? Ano/ne? Proč?

Samozřejmě. Obecně se říká, že je fotografie nad tisíc slov.

Okruh VII – obecná reflexe tématu

Jaká témata z tohoto okruhu byste vy prosazoval více?

O těchto věcech by se určitě psát mělo. Na druhou stranu nezneužívejme toho. Jak jsem říkal, z toho třetění už jsem byl pak unavený. Pak se stane, že někdo někoho přepadne a ukradne mu peněženku a dostane se do hlavních zpráv. Jindy by se to tam nedostalo. Na druhou stranu, některé věci tam jsou zbytečně cenzurované. Například případ třináctiletého Patrika, kterého dva Romové téměř zbili k smrti. O tom se nepsalo, protože to chtělo umést pod koberec. Na druhé straně případ Natálky, kde mi to přišlo již moc. Proč se k tomu měli vyjadřovat politici? A proč byl proces přinášeny v přímém přenosu? To se u jiných pokusů o vraždu přece nestává. Kdyby se zde měl Nečas vyjadřovat ke každému pokusu o vraždu, tak by nedělal nic jiného.

Setkáváte se při vytváření příspěvku s nějakými překážkami? Ano/ne? Jakými?

Ne, nemyslím si.

Myslíte si, že vyvstávají nějaké problémy při informování o této tématice? Ano/ne?

Proč? Jaké?

Zmíněno v textu.

Dodatečná otázka: Jak se díváte na tato téma z jazykového hlediska?

Měl jsem problémy s tím, jak psát menšinu versus majoritu. Rom je Čech, takže pak se to dohodlo v redakci tak, že jsme museli psát etničtí Češi, přičemž to bylo něco, co jsem psal jen s velkým sebezapřením. Nepřízpůsobivý občan, což je politicky korektní i nekorektní. Nic to neoznačuje. Co to vlastně znamená? Myslím, že by se našlo málo lidí, kteří by se shodli na tomto. Znamená to, že se někdo nechce přizpůsobit nějakému systému? Ale to jsou i třeba libertariáni. Jestli to má znamenat, že je někdo na sociálních dávkách, tak to nemá s nepřizpůsobivostí nic společného. Je to slovo, které mají ale všichni v povědomí. Nepřízpůsobivý rovná se cikán a všichni tomu takto rozumějí. Je to označení, které si média trochu vymyslela. Další, co mě trápí ještě víc, je, že se píše o „náccích“ jako o pravicových extremistech. Přičemž já říkám, že

Dělnická strana je ultralevicová. Když jsem psal o „náccích,“ tak jsem se zapřísahal, že nebudu psát slovo pravicový, a procházelo mi to.

Ivan Motýl (Týden)

5. 3. 2012, 12: 30, restaurace v Jindřišské ulici, Praha 1, 43:48

Okruh I - obecná charakteristika multikulturní tematiky

Jak chápete spojení multikulturní téma? Co všechno byste do něj zahrnul?

Vždy to vychází z etnicity, kultura je až druhořadá. Něco jiného jsou například sexuální menšiny a podobně, které chápu odděleně.

S jakým druhem multikulturních témat se setkáváte ve Vašem médiu nejčastěji?

Týden se pohybuje mezi společenským a zpravodajským časopisem a záleží na aktuálním vedení, kdy převládne jaká stránka. Zájem o multikulturní reportáže, které mě baví, nebyl nikdy extra velký. Vedení redakce to považuje za menšinový žánr, který oslovuje malou skupinu čtenářů. Na rozdíl od Respektu, kde si to uvědomují také, ale na tom oni stavějí. Člověk musí editory přesvědčit, že je to natolik zajímavé, že si to najde své čtenáře. Občas se to daří, občas ne. Není to časopis, který by po tom šel, nebo že by se to tam zadávalo – to je výjimečné. Pouze ve chvíli, když se něco děje, jako např. události na Šluknovsku. To je společenská poptávka, což je něco jiného. Ale nikdy se mi nepodařilo prosadit to, abych napsal o rumunských Slovácích, což je téma, které mě enormně zajímá. Kdysi jsme dělal v ostravské příloze Mladé Fronty, kde byl šéfredaktor, kterého to rovněž zajímalo a v deníku vycházel rok a půl seriál s názvem Národnostní menšiny. Vyhráli jsme si s tím a velmi mě to bavilo. Z krátkodobého pohledu jednoho až dvou let je to romský problém. Ale je to i z toho důvodu, že ho tam neustále prosazují. Z pohledu novinářů je to možná způsob, který neodpovídá pravidlům jejich etiky – například nemám rád, když se nesmí psát, že to byl Rom. Vždy mě baví dělat reportáže zevnitř, od lidí.

Myslíte si, že k nim přistupujete jinak než k ostatním tématům? Ano/ne? Proč?

Ne. Nebaví mě ale ta politická, tedy novinářská korektnost. Chci k tomu přistupovat lidsky. Vždy jsem chtěl být více literát, než novinář, takže mě dojíká příběh jakéhokoliv člověka víc, než všechno kolem. Pak jestli je Rom nebo Němec a pak, jak se na něho dívá společnost. Snažím se psát spíše publicisticko-literární koláže, nemám důvod psát vědecké seminární práce. Ale mám za cíl ukázat výsečí, že se něco děje. Například nedávno jsem psal článek o tom, kolik je v České republice Romů. Nikdo to zde přesně neví, ale také to nikdo neřeší, nebo to nikdo nechce vědět, protože to zakazuje korektnost.

Okruh II - výskyt tematiky v daném médiu

Odhadnete, jak často vycházejí tato témata ve Vašem médiu?

Nejsou to jen moje texty, občas se z tohoto pohledu objeví i reportáž či téma někoho jiného. Ale zásadní text ve smyslu reportáže se objeví tak jednou za dva měsíce, častěji rozhodně ne. Čas od času se řeší problém s německou komunitou. To mluvím o domácím zpravodajství. V zahraniční rubrice si ti píšící rádi vybírají něco, co se v průběhu týdne ve zpravodajství neprobírá, takže se tam objevuje velké množství věcí z tohoto okruhu a zahraniční rubrika se věnuje mnohem více tomuto okruhu. Stejně tak kultura. Lidé z kulturního prostředí si více uvědomují, že tady nejsme jediní.

Jak si stojí toto téma z hlediska zájmu média, ve kterém pracujete?

Zmíněno v textu.

Z jakého důvodu se Vy zaměřujete na tuto problematiku?

Novináři, kteří o těchto tématech píšou a které zajímá multikulturní prostředí, jsou často lidé, kteří z toho prostředí nějakým způsobem pocházejí, nebo se nějakými vztahy do

tohoto prostředí dostali. Já pocházím z česko-německé rodiny, z jedné strany jsou to Sudetští Němci ze Šumavy, z druhé strany Němci z Lučína. Vyrůstal jsem v Ostravě, která byla multikulturním prostředím. Člověk nad tím musel přemýšlet od deseti let. Novináři z tohoto prostředí se toho nějakým způsobem dotýkají. Nakonec jsem si vzal za manželku Řekyni, potomkyni těch, co sem přišli v roce 1948, když utíkali z občanské války, takže jsem přišel do kontaktu i s řeckou komunitou. To mě v tomhle směru vzdělávalo, zformovalo.

Máte možnost více sledovat tuto tematiku? Ano/ne? Jakým způsobem?

Byl bych samozřejmě rád, kdyby byl pro tato témata větší prostor, ale stát se specialistou na menšiny bych úplně nechtěl, protože mě zajímají i jiná témata. Často píšu historické texty, protože jsem historii vystudoval. Člověk tak neustále naráží na témata menšin, když píše o nějaké historické události. Celá česká historie jsou konflikty různých národů. Čerpám z historie a hlavně od lidí. Moc mě nezajímají spolky spojené s menšinami působící v České republice – nezatrácuji je, je dobře, že existují, ale ty jsou pro někoho jiného, než jsem já. To už není psaní o menšině, ale o těch spolcích. Mě zajímá to, když o tom píšu zevnitř.

Okruh III – výběr tématu

Lze říci, odkud/tj. z jakého zdroje pochází první podnět na tyto příspěvky?

To je rozličné a nedá se to charakterizovat. Jsou to zejména aktuální události, na kterých se dá stavět. To využívám především proto, že si to pak uvědomuje vedení. Nebo o tom napíšu v souvislosti s výročí, např. odsunu, konce války. Pak jsou zde menšiny nové, které přišli po roce 1989. Tam vytvářím drobné portréty lidí, kteří mají nějaký problém například v souvislosti se získáním trvalého pobytu. Nejvíce mě zajímají podněty historické, nejvíce osudy Sudetských Němců a Řeků.

Jaké zpravodajské hodnoty volíte u konkrétně těchto příspěvků? Co rozhodne, že se toto téma publikuje?

Například zájem čtenářů mě moc nezajímá, to je otázka vedení redakce. Mělo by se tam přinést něco nového – třeba co v daném okruhu vyšlo v poslední době v ostatních konkurenčních časopisech. Nebo konkrétní příběh člověka, který je vždy nový a stále zajímavý.

Co všechno má podle Vás vliv na Vás a Vaše zpracování této tematiky?

Zmíněno v textu.

Okruh IV – samotné redakční zpracování

Kolik prostoru dostáváte na tato témata?

Máme to standartní – reportáž, téma či rozhovor se pohybuje od 4 do 6 stran, což je většina těchto témat, malý text je stránkový.

Jakou formou obvykle příspěvek realizujete?

Reportáž.

Jaké zdroje využíváte? Můžete uvést konkrétní případy?

Záleží na tom, jak je to potřeba. Když jde o aktuální situaci, potřebuji mluvit s těmi účastníky. Když jsem psal o masovém hrobě Němců v Moravském Krumlově – tady je pak málo informací a člověk jde, kam může. Například archiv Ministerstva vnitra či odborníci, kteří se tím zabývají – Tomáš Staněk, Mečislav Borák. Moc toho ale není. Když chcete psát o Volyňských Čěších, tak jsou k dispozici různé amatérské příručky, ale nic odbornějšího či komplexnějšího.

Jak byste popsal komunikaci s aktéry této problematiky?

Na různé spolky, které jsme zmiňovali, se obracím pouze formálně. Myslím, že jsou příliš korektní a také uzavřené, jejich pohled je zploštělý. Co se týká lidí, kterých se články týkají – myslím, že jsou ochotní mluvit. To je otázka přístupu. Mně nedělá problém jít do romské kolonie na Slovensku a začít se s nimi bavit, protože mi to přijde

přirozené. Až směšné mi přijdou pak reakce kolegů jak z redakce, tak ostatních novinářů, kteří se diví, jak jsem si tam troufnul jít. Bohužel i v té novinářině je znát to, co je ve společnosti, tedy odstup a strach z menšiny. Ale záleží také na komunitě – v té vietnamské musíte mít člověka, který to řídí. Tím myslím obecně Sapu, něco jiného je zase rodina, která vlastní obchod a s kterými není problém mluvit. Lidé jsou také nedůvěřiví. Když se jedná o historické menšiny, kdy někdo z rodiny prožil trauma a vracet se k tomu nechce. Snažím se k nim přistupovat bez předsudků, ale zároveň si je neidealizovat. Když jsem mezi Romy, uvědomuji si, že mi z kapsy může zmizet peněženka – což není předsudek, ale realita. Myslím si, že nejsme všichni stejní a že je to jiná mentalita.

Uskutečňujete v těchto případech autorizaci? Dostáváte zpětnou vazbu?

Od Romů jsou to výjimky, spíše jsou to pak reakce spolků. Myslím, že spíše hraje roli fakt, jestli je to dobře napsáno, než že je to o konkrétní menšině.

Převahuje u těchto témat práce v terénu či redakci? Co upřednostňujete?

Zmíněno v textu.

Kdo všechno se podílí na tom, že se příspěvek publikuje?

Autor si vymyslí a zpracuje téma, editor to pak prohlédne a zkontroluje faktické chyby, ověří jména, souvislosti, dívá se na to korektor a pak to již vyjde.

Konzultujete téma se svými kolegy v redakci?

Myslím, že to není třeba a moc se o tom nebavíme, jsme tam samé individuality. Maximálně s editorem.

Okruh V – etická otázka věci

Jakých profesních standartů se držíte?

Máte možnost řídit se/Řídíte se redakčním etickým kodexem?

Řídím se čistě citem. Nesmí převážit jedna strana. Většina médií nedá prostor Romům a jejich pohledu na věc. Aby si to hodnocení udělal čtenář sám, ale ne vždy se to podaří. Nejlepší výsledek je, když mám kladné reakce z obou stran.

Okruh VI - fotografie

Jak probíhá výběr fotografií?

Po jistých sporech si ji můžu prosadit, ale v redakcích jsou na to lidé.

Považujete jejich výběr za důležitý? Ano/ne? Proč?

Ano, může to celou věc dost zkreslit a docela rád bych to ovlivňoval víc, ale je to složitější.

Okruh VII – problémy při zpracování tématu

Jaká témata z tohoto okruhu byste Vy prosazoval více?

Témat je hodně, možností málo. Baví mě zaznamenávat změny dotýkající se této oblasti nejen v Evropě, ale i v Česku. Otázka je, jak s tím soužit.

Setkáváte se při vytváření příspěvku s nějakými překážkami? Ano/ne? Jakými?

Často je to samozřejmě jazyková překážka. Lidé se někdy nechtějí otevřít. Ale myslím, že to jsou obecné překážky.

Myslíte si, že vyvstávají nějaké problémy při informování o této tématice? Ano/ne? Proč? Jaké?

Zmíněno v textu.

Martin Vokurka (Mostecký deník)

7. 3. 2012, 22:00, hovor pomocí internetového volání Skype, 1:20:03

Okruh I - obecná charakteristika multikulturní tematiky

Jak chápete spojení multikulturní téma? Co všechno byste do něj zahrnul?

Multikulturní téma, jak to chápu a kterým se zabývám v mém, lokálním deníku, je popis toho, co se děje v Mostě, z pohledu romské komunity a z pohledu nás, té druhé části. To tvoří většinu těchto témat, kterými se zabývám, je to dominantní oblast. V tom ještě dominuje základní téma, a to Chanov. Bydlím v Mostě, shodou okolností také podle Gabalovy zprávy v lokalitě ohrožené sociálním vyloučením a za 15 minut jsem v Chanově. Chanov je téma, které lidi zajímá.

S jakým druhem multikulturních témat se setkáváte ve Vašem médiu nejčastěji?

Co se týká cizinců na Mostecku či národnostních menšin, vzpomenu si na konkrétní případ – navštívil mě překladatel, zástupce vietnamské komunity, která je na Mostecku dost výrazná. Přišel kvůli tomu, že chystali oslavu na počest těch, kteří přišli do naší země po vietnamské válce a v rámci výměnných programů zemí RVHP, které odebíraly perspektivní mladé lidi a vzdělávaly je. Oni se pak vraceli zpátky do vlasti. Konkrétně na Mostecku to byly chemické závody. Jejich zástupce nás tedy požádal, abychom na tu oslavu přišli. Napsal jsem o tom dva články, nebylo to nic velkého. Oni byli rádi za to, že jsme to napsali, že se o nich ví. I přes různé problémy, než například sjednotili program, protože měnili počet lidí kvůli tomu, že na to byl nával. To byl první oficiální kontakt s touto komunitou, která jinak moc nekomunikuje. Zmíněný pan překladatel působí i v oblasti soudnictví, kdy se řeší případy s někým z té komunity. Toto multikulturní téma je zajímavé i z toho důvodu, že pokaždé když se někde srovnává Vietnamec a Rom, což lidé rádi dělají, kde je vidět vyhraněný společenský postoj, kdy s pracovitými Vietnamci není problém, s línými Romy problém je, což se je hodně zjednodušené, ale lidi to tak berou. Pak je zde bulharská komunita, se kterou jsem byl kdysi v kontaktu, teď už ale moc ne. A také maďarská menšina. Počet lidí v menšinách není tak veliký a nedávají o sobě moc vědět.

Myslíte si, že k nim přistupujete jinak než k ostatním tématům? Ano/ne? Proč?

Myslím, že ne. U Romů je to citlivější, protože my víme, že cokoli o nich napíšeme, tak to hodně vztahují na sebe. Minimálně na Mostecku je to choulostivé téma, protože romská problematika je zde velké téma a cokoli se o nich napíše, je dost výbušné. Jakkoli se snažíte postupovat vyváženě a neutrálně, tak se nikomu nezavděčíte a vždy v tom někdo něco najde. Tyto zkušenosti má i kolegyně, která dělá kriminalitu, u které lidé nechápou, že policie nezveřejňuje příslušnost oběti či pachatele. Vtipné příběhy z praxe nastávají, když vy napíšete něco, co je založeno na výpovědi policie, bez označení národnosti, lidé v diskuzích mnohokrát napíší: „Proč nenapíšete, že to byl Rom?“ a dále to rozvádí. My to třeba víme, že to byl Rom, ale nepíšeme to tam, protože to nepovažujeme za podstatné. Pokud to s jeho národností nějak nesouvisí. V tomto jsme opatrní, ale jinak k tomu přistupuji jako k ostatním článkům. Uvědomujeme si více následky, vždy zvažujeme, jaký to může vyvolat ohlas a jestli to nemůžeme napsat jinak. Pro nás je podstatné ta pravda, otevřenost, dávání prostoru i protistraně.

Okruh II - výskyt tematiky v daném médiu

Odhadnete, jak často vycházejí tato témata ve Vašem médiu?

Jednak když za námi přijdou, což je případ vietnamské komunity. Když se budeme bavit o romské problematice, to je kontinuita. Když mostecká radnice, které Chanov patří, realizuje jeho rekonstrukci za 40 milionů. Což rozčílí ostatní občany ve městě, kteří bydlí v zanedbaných čtvrtích, do kterých město neinvestovalo. Naší povinností je sledovat, jak se Romům daří k té rekonstrukci přistupovat. Rekonstrukce začala v létě a jako novinář, který to sleduje, o tom informuji každý měsíc minimálně jednou. Pak ta témata přicházejí sem tam, když je nějaká akce u národnostních menšin. Snažíme se psát i pozitivně. Například někdo našel pohozenou složenku, na níž byla částka 50 000 korun a majitelem někdo romského původu. Internetem to kolovalo jako rasistický důkaz toho, že Romové berou velké peníze. Ale já jsem šel do Chanova, vypátral jsem

tu rodinu a vyšlo najevo, že se jedná o mimořádnou výplatu dávek, kdy byly vypláceny zpětně a kdy rodina měla postižené dítě.

Jak si stojí toto téma z hlediska zájmu média, ve kterém pracujete?

Není to žádné tabu, ale běžné téma a odraz toho, že je to pro lidi velké téma.

Z jakého důvodu se Vy zaměřujete na tuto problematiku?

To je spíše problém lokální žurnalistiky, kdy jste malá redakce a máte minimum redaktorů. Pokud se chcete specializovat, tak to není možné. V naší redakce je šéfredaktor, který se stará o web a celé to vede, a pak dva redaktori, kteří máme Mostecko rozdělené na Most a Litvínov. Neděláme aktuální kriminalitu a sport, na což máme dva další externí spolupracovníky. Já do kriminality zabrousím, pokud je to aktuální, společenské téma. Vyloženě k tomuto tématu neinklinuji, ale vyplývá to z toho, že romská tematika je součást zpravodajství. Nemůžeme také lidi přesytit. Ze sledování čtenosti je toto téma, pomínu-li havárie a katastrofy, nejčtenější, což víme, ale nesnažíme se z toho těžit.

Máte možnost více sledovat tuto oblast? Ano/ne? Jakým způsobem?

Vyplývá z předchozí otázky.

Okruh III – výběr tématu

Lze říci, odkud/tj. z jakého zdroje pochází první podnět na tyto příspěvky?

V lokální žurnalistice je těsná vazba mezi čtenáři a novináři. Není to tak, že přijdete ráno do práce a čekáte, co vám kdo pošle do mailu. Jsem novinářem 24 hodin denně a už jen to, že žiju v Mostě a mám výhled na sídliště Chanov, je zdrojem témat. Píšu o tom, co zažívám já jako občan. Nejsem celostátní novinář, který popisuje něco, co se týká všech. Žiju v úzkém mikroregionu a píšu o tom, co se dotýká nás. Příkladem když roztáhnou záclony v ložnici, můžu u přilehlé herně zahlédnout nějakou nepřístojnost či rvačku. To novinář v Mladé Frontě či Blesku většinou nedělá. Pro nás jsou tématem „prkotiny,“ o kterých ostatní nepíší. Mají prioritu, zpravodajskou hodnotu. Spíše se věnuji tématům, a baví mě to víc, kterou si objevím. Od oficiálních podnětů se odrážím, ale jak to dopadne, nechávám na svém svědomí a sobě.

Jaké zpravodajské hodnoty volíte u konkrétně těchto příspěvků? Co rozhodne, že se toto téma publikuje?

Zmíněno v textu.

Co všechno má podle Vás vliv na Vás a Vaše zpracování této tematiky?

Největší vliv má na mě čtenář, pro mě je podstatný výsledek. Víím, že čtenáři nemůžu vždy sdělit zcela všechno, i když to mám ověřené, protože to by třeba čtenáře nezajímalo. Musím se soustředit na to hlavní a vést ho příběhem. Nepíšu ten článek pro sebe, ale pro čtenáře.

Okruh IV – samotné redakční zpracování

Kolik prostoru dostáváte na tato témata?

Vyplývá to opět z charakteru novin jako lokálního média. U vydavatelství VLP jsme si prosadili to, že je titulní stránka lokální. Dříve to tak nebylo. Jsou samozřejmě výjimky jako například smrt Havla. V redakci jsme dva redaktori, kdy každý musí zaplnit dvě stránky. Romské téma se tak běžně dostává na první stránku i jako otvírák, ať už pozitivní nebo negativní. Což může říct málokdo.

Jakou formou obvykle příspěvek realizujete?

Když jdete do Chanova, je lepší psát reportáž, protože tak lépe vystihnete tamější atmosféru. Nedokážu si představit, že by někdo stále vydával jen klasicky strukturované zprávy jako například ČTK. Jde to, ale byla by to nuda pro čtenáře.

Jaké zdroje využíváte? Můžete uvést konkrétní případy?

Snažíme se, aby to nebyla úředničina, opis tiskové zprávy, to je u nás nepřipustné. Snažíme se zkontaktovat oficiální zdroje a zkonfrontovat je s tou realitou. Pokaždé,

když jsem v Chanově, tak konstrukci článku opírám o lidi, kteří komentují to, co se děje. Je nepřijatelné napsat článek o Chanovu založeném na tvrzení města. Samozřejmě ne vždy se to podaří. Ale vždy se to snažím postavit na konkrétním případě či výpovědi. *Dodatečná otázka: Jste v kontaktu například s nějakými neziskovými organizacemi, které se touto problematikou zabývají?*

Je to problémovější v tom, že konkrétně tady na Mostecku chybí romská elita. Víím, že mě jednou zvaly Romea s Respektem na workshop, že novinářům nabídnou kontakty a navádět na témata, ale nemohl jsem. Je zde obrovská výzva novinářům, aby se těm tématům věnovali, ale pokud pomínu, že nám chodí tiskový sumář aktualit od Agentury pro sociální začleňování, tak se nikdo nesnaží z institucí, které by možná měli novináře navádět na ta témata. Nikdo neuvedl v poslední době nějaké pozitivní téma a já si témata musím hledat sám a je to chyba nechat to pouze na nás. Nepamatuji si, že by mi někdo volal z nějakého romského sdružení.

Jak byste popsal komunikaci s aktéry této problematiky?

V Mostě skutečně není skupina vzdělaných, aktivních Romů, kteří pochopili podstatu médií – že nejsou od toho, aby jim škodila, ale naopak, aby jim pomáhala. A my jim tu pomocnou ruku nabízíme – zveřejňujeme příspěvky čtenářů, nebojíme se pozitivních témat.

Uskutečňujete v těchto případech autorizaci? Dostáváte zpětnou vazbu?

Hodně pomáhá, když to zjišťujeme na internetu podle čtenosti. Co se týká čtenářů, stává se, že někdo reaguje na článek, pošle mi nějakou výtku či připomínku, zjištění či nadávku. Ale je to zejména v diskuzích pod článkem, kde jsou obvykle desítky příspěvků, i romských. Je zajímavé to číst, nedělal jsem to vždycky, tak byť jsou tam někdy hrůzy, tak to má někdy hlavu a patu. Zpětná vazba je i ta, že když jdu do Chanova, tak si myslím, že mě tam lidé znají a nejsem pro ně cizí. To, že se tam vracíte a lidé vás vítají, je jediná zpětná vazba. Ale není to pravidlo. Ví, že Mostecký deník se tomu věnuje dlouhodobě. Ale při kontaktu jsou dost opatrní. Přestože tam stále přetrvává to, že noviny jim škodí, tak pár lidí to již pochopilo.

Převahuje u těchto témat práce v terénu či v redakci? Co upřednostňujete?

Zmíněno v textu.

Kdo všechno se podílí na tom, že se příspěvek publikuje?

Vyplývá z následující otázky.

Konzultujete téma se svými kolegy v redakci?

Lokální médium je obecně malý tým, který se dobře zná. Naše redakce se v tom nejužším slova smyslu skládá ze šéfredaktora a dvou redaktorů. Scházíme se každý den v 9 hodin a každý říká téma návrhů, jaký bude jeho článek, jaká k tomu bude fotografie. Vždy se tam snažíme domluvit, kde co bude a jakou formou to zpracujeme. Známe se dlouho, víme tedy, jaké schopnosti má kdo z nás, takže pokud to není nic mimořádného, co je potřeba propracovat více do hloubky, poradíme se velice rychle. Sdělím, co chci psát, jak to chci psát a proč to chci psát. Když to pak napíšu, šéfredaktor to čte a většinou připomínky nemá. Víme, že psát umíme, a není zde prostor pro prodlevu, uhlazení témat.

Okruh V – etická otázka věci

Jakých profesních standartů se držíte?

Mým hlavním pravidlem je moje svědomí. Samozřejmě, všichni jsme podepsali etický kodex. Máme k němu přístup a kdykoliv se do něj můžeme podívat. Ale myslím si, že ten kodex mám v sobě tak zafixovaný, že nad tím už moc nepřemýšlím. To spíše někdy docházíme ke sporům, zda například zveřejnit anonymní zdroje. U toho se držíme klauzule, že pokud je to reportáž a článek na tvrzení anonymního zdroje nestojí a pokud si to dotyčný nepřeje, použijeme jen křestní jméno. Romská problematika je citlivé téma

a pokud stavíte na tom, že je ten člověk nezaměstnaný, má nějaké problémy, žije na dávkách, tak ho nechcete vystavit posměchu okolí. Jinak obecně – musí to být pravda, nesmí to být zaujaté. Pokud se bavím s dětmi, tak po dohodě se zákonným zástupcem či učitelem. Nemyslím si, že bychom se někdy dostali za hranu toho, co je neetické. Někdy je těžké vyjádřit složitý vztah tak, aby to nebylo zavádějící. A tak dochází ke zjednodušení a někdo v tom může vidět něco, co mu zatajujeme, ale není to záměr. Slova ale ne vždy dokáží vystihnout realitu. Často řešíme, jaký bude titulek ke článku. V lokálních médiích je to tak, že pokud máte nějaké téma na titulní stránce, v rámci konkurenčního boje musíte volit skutečně úderný titulek, někdy možná až na hraně. Spolu s omezeným prostorem je to náročné, ale vždy tam ale musí být velký kus pravdy. Vždy se také snažím, pokud je to romské téma, aby tam Rom vypovídal. Bez toho mi to připadá absurdní. Někdy se musím víc zamýšlet nad důsledky, protože žiji v tom, o čem píšete.

Máte možnost řídit se/Rídíte se redakčním etickým kodexem?

Zmíněno v textu.

Okruh VI - fotografie

Jak probíhá výběr fotografií?

Fotím si je sám. V minulosti jsme si i sami točili a stříhali videa, která jsme dávali na web. Vytváříme si i grafickou stránku novin. Již hotové články vidí v Ústí člověk, který prověření správné nasazení článků, polohu inzerátů, ale nijak nám do toho nezasahuje. Což je i výhoda, nikdo nám do toho nemluví.

Považujete jejich výběr za důležitý? Ano/ne? Proč?

Zmíněno v textu.

Okruh VII – obecná reflexe tématu

Jaká témata z tohoto okruhu byste vy prosazoval více?

Co se týká národnostních menšin, romská otázka je tím hlavním tématem. To vyplývá i z anket a průzkumů veřejného mínění. Ekologická témata, v minulosti významná, se odsunula do pozadí. Takže romská otázka, kriminalita a bezpečnost, pracovní trh. Ostatních menšin není tolik a rozplývají se v druhořadosti. Pokud tady mají nějakou akci Maďaři, napíšeme o nich a bylo vidět, že z toho mají radost. Ale musí to být kompaktní komunita, která se pravidelně schází. Tomuto regionu chybí nějaká větší kontinuita s historií, většina původních obyvatel odešla jinam, takže například Slováci se tu rozplynuli. Zajímavá otázka jsou Vietnamci, pracovní trh a zapojení cizinců. Chystáme téma, u kterého by byla grafická mapa světa, na kterém bychom ukázali, kdo všechno v Mostě pracuje. Je to zajímavé i kvůli tomu, že je zde nejvyšší nezaměstnanost v republice. Ostatním menšinám (gayové, lesbičky) se moc nevěnujeme, naposled jsme psali o partnerských vztazích a svatbách. Téma hendikepovaných jsme hodně a nadstandardně zpracovávali dříve v početnější redakci, kde byla i jedna redaktorka, která se tomu věnovala pravidelně. To ale polevilo s tím, že to veřejnost moc nezajímá. Snažíme se tomu věnovat, ale nedáváme tomu velký prostor.

Setkáváte se při vytváření příspěvku s nějakými překážkami? Ano/ne? Jakými?

Zmíněno v textu.

Myslíte si, že vyvstávají nějaké problémy při informování o této tematice? Ano/ne? Proč? Jaké?

Myslím, že tady stále existuje skrytý rasismus. To, že „bílí“ nadávají na „černý.“ Přiznám se, že ostatní noviny moc nečtu, chci, abych informoval originálně. V porovnání s celostátními médii, které musí hledat větší témata, my se můžeme věnovat těm malým a konkurenci v tom nemáme. Domnívám se ale, že novináři podceňují svůj vliv. To, co napíšeme, veřejností hýbe. A myslím, že trošku převládá manipulativní složka, názorové zpravodajství. Také se volí jednoduchá témata, kde se nemusí moc co

vysvětlovat – je to uniformní, definitivní, ale nevychází z toho žádná otázka. Možná je to výzva ke změně psaní. Viz konkrétní případ o romském pokladníkovi strany v Parlamentních listech, který byl vymyšlený a s jasným záměrem poškodit Romy. Novináři by měli být poctiví k sobě, k lidem a mít čisté svědomí. A nepřipadat si zas tak moc důležitě.

František Roček (Ústecký deník)

E-mailová korespondence

Okruh I – obecná charakteristika multikulturní tematiky

Jak chápete spojení multikulturní téma? Co všechno byste do něj zahrnul?

Multikulturalismus je především politický termín. Jde o ideologický trend (ideologii), který má svoji agendu a směřování. Z hlediska tématu pro zpravodajství představuje tedy především politickou kategorii doprovázející podružné konkrétní problémy. Multikulturalismus neznamená vymezení tématu k nějakému jasnému základu, ale jen ke společenskému směřování těch, kteří to, co popisují jako multikulturalismus, akceptují jako prioritní obraz při hodnocení jevů – událostí. Bez multikulturalistického pohledu, tedy bez multikulturního slovníku, lze jevy popsat v jejich základních významech (funkčních popisech), aniž by ztratily na naléhavosti a přehlednosti.

Multikulturalismus nemá tedy ani negativní ani pozitivní náboj, jde o politický trend a zároveň (nebo právě proto) jde o nástroj výkladu jevů. Skutečně multikulturní téma existuje především při popisu kulturních akcí. Kromě toho lze zaznamenat plošněji interpretované problémy spojené se strachem z islámu, z německého skrytě agresivního (mocenského) vlivu, s protižidovskými předsudky, s asijským nebezpečím – vzhledem k nelegálnímu podnikání v ČR, z násilí jogurtů (lidí z tzv. jugoslávského prostoru) a z násilí Rusáků (lidí z východu hovořících převážně rusky). Ale i zde je nutné jít po podstatě problému. Na první pohled tyto multikulturní problémy jimi vůbec nejsou. Cizince berou lidé v ČR jako všední fenomén. Multikulturními problémy nejsou v drtivé většině ani cikánsko – romské problémy. Jde o sociální a kriminální problematiku, ne o etnickou.

S jakým druhem multikulturních témat se setkáváte ve Vašem médiu nejčastěji?

A) kulturní akce s protínáním kulturních vlivů různých národů.

B) motiv cizinců se objevuje většinou v souvislosti s problémy. Nejde ale o skutečně multikulturní témata, nejde o popis střetu nebo spolupráce kultur, ale popis ohraničených jevů a problémů ve spojení s cizinci:

B1) nelegální migrace – především tranzit přes Česko do západní Evropy

B2) nelegální obchod – především jde o asijskou „agendu“

B3) kriminalita cizinců

C) fenomén tzv. vnitřních cizinců v Česku: cikánsko – romský problém

Myslíte si, že k nim přistupujete jinak, než k ostatním tématům? Ano/ne? Proč?

Multikulturalismus není něčím jiným, než ekonomika či sport. Sport lze vnímat současně jako podnikatelskou aktivitu a zároveň jako herní (agonální) aktivitu.

Samotnou politiku, jako širokou kategorii, i její podkategorie (tedy i multikulturalismus), je třeba zároveň vnímat (podobně jako u sportu) jako podnikatelskou aktivitu a zároveň jako agonální aktivitu, ale s daleko více proměnnými, než ve sportu. Pro sport i politiku (a tedy i multikulturalismus jako její podkategorii) platí, že je agonální – herní aktivitou v Huizingově smyslu širšího pojetí hry (viz J. Huizinga, koncepce Homo ludens). Ve sportu, politice a v multikulturalismu jde tedy o to samé. Prostě lidé si hrají, chtějí se mít dobře, či spíše zítra se chtějí mít ještě lépe než dnes. A ve svém konání vidí nějaký smysl a k tomu využívají všechny dostupné nástroje, které jsou právě po ruce.

S tím souhlasí i politolog Zdeněk Zbořil. K tématu Zbořil dodává: „Z minulosti mají lidé obecně orientované obavy na jevy jako stěhování národů, Atilla bič boží, velké zámořské objevy, kdy docházelo k setkávání civilizací a kultur. Šlo o značně násilné jevy a všechny strany setkávání (širšího teritoriálního konfliktu) se musely na novou situaci adaptovat. Podobnou situací byl kolonialismus západních velmocí, který v průběhu 20. století skončil, ale rezidua kolonialismu stále ještě zůstávají. Lidé mají obavy, aby nedošlo k podobným jevům, jako byla 2. světová válka, která též byla střetáváním kultur při násilné snaze osídlovat východ, potom naopak Němci utíkali zpět do Německa a byli tam z východu i vysídlováni. Po druhé světové válce jedním ze zdrojů multikulturalismu byl i strach z opakování těchto násilných jevů.“

Jedním z mála pokusů, který byl po určitý čas úspěšný, ale ne ideální, byl mezinárodní internacionalismus čili mírového soužití udržované silou. Hledání jak překonat nebezpečí násilných střetů mělo i pozitivní význam, stalo se hrou o peníze a moc v rámci politického hnutí. Multikulturalismus lze pochopit jako určité směřování, které se zrodilo ze zkušenosti, že lidé nežili na jednom místě, ale jsou etnicky smíšení, jak se setkávali a setkávají. Opakují: Touhu po multikulturalitě lze popsat jako touhu, ať se násilná tažení již neopakuje. Multikulturalismus je v tomto smyslu berlička.“

Okruh II – výskyt tematiky v daném médiu

Odhadnete, jak často vycházejí tato témata ve Vašem médiu?

A) Zhruba jednou měsíčně jde skutečně o multikulturální téma – tedy o kulturní akce s protínáním kulturních vlivů různých národů.

B1) nelegální migrace – především tranzit přes Česko do západní Evropy – v průměru jednou do měsíce v souvislosti s policejními informacemi

B2) nelegální obchod – především jde o asijskou „agendu“ – většinou v souvislosti s informacemi celníků, policie, městské policie nejméně jednou týdně, zcela náhodně stížnosti čtenářů

C) Fenomén vnitřních cizinců uvnitř naší národnostní komunity: cikánsko – romský problém – trvalé téma od jedné informace týdně až po jeden i více článků denně (např. téma kriminality ve Šluknovském výběžku)

K tomuto tématu je možné podotknout pod čarou:

Stále více se diferencuje, podle toho, jak hovořím s lidmi z cikánsko-romské komunity, že cikán se vrací jako označení pro normálního člověka, Rom se stává v jejich komunitě označením pro šejdíře, šmejdy, politické podvodníky zaštiťující se lidskými právy apod. To jsem zaznamenal již v roce 1999 při zpracovávání materiálu pro knihu *Zed/The Wall*. Jde tedy o dlouhodobý trend signalizující, že „klidnější“ část této populace vnímá romskou agendu jako účelový nástroj, který se obrací i proti nim. Ačkoliv někdy v článku člověka identifikují jako Roma, píše „o cikánsko – romském“ problému, protože ne každý cikán se považuje za Roma. Slovo cikán mezi částí z nich ztrácí „gádžovský“ negativní podtext. V kriminálním kontextu se vžívá termín „tzv. nepřizpůsobivý“, který obecně vyjadřuje status problémové osoby, ale z praktického hlediska je čtenáři jasné, že jde o cikána/Roma. Jde o polovičaté balancování, kompromis vůči protestům Slováků, kteří si v řadě případů stěžovali, že píše o slovenských zlodějích, když to jsou ti a ti... (a já věděl, že to jsou ti a ti). Policisté, i řada cikánů a Romů, zdůrazňuje (a Roček také), že z hlediska kriminality je situace cikánsko-romské komunity zcela specifická, a opětovné označování etnicity (v policejních statistikách) by vneslo jasno do úrovně kriminality v této skupině obyvatel. V „lidové tvořivosti“ je kriminální aktivita lidí z této komunity v řadě případů přeháněna, ale není nástroj, který by vedl z demytologizaci nebo k potvrzení strachu obyvatel v té které lokalitě.

Jak si stojí toto téma z hlediska zájmu média, ve kterém pracujete?

Existuje nepřetržitý příboj informací, sledy informačních vln, které se snažíme postihnout. Média v zásadě reagují na příboj, podobně jako s ním počítají při lovu rybáři. Zpravodajství je prostě rybářství. Informace představují z našeho pohledu neustálý příboj, na který reagujeme. Charakteristikou příboje je cykličnost pohybu vody proti bodu – pozorovateli. Tzv. multikulturní témata jsou chápána jako jednotlivé zcela konkrétní jevy – problémy, které se objevují v aktuálních informačních vlnách.

Jde tedy o zcela všední (momentální) téma, protože nejde o multikulturní téma, ale o téma nelegálního pohybu osob, pašování, výroby a prodeje padělků, o krádeže, loupeže, vraždy, držení padělaných dokladů, práce na černo apod. Jenom velmi vzácně jde o kriminální činy s národnostním (etnickým) kontextem.

Z jakého důvodu se Vy zaměřujete na tuto problematiku?

Zmíněno v textu.

Máte možnost více sledovat tuto oblast? Ano/ne? Jakým způsobem?

Nesleduji. Přichází sama. Jde o onen nepřetržitý příboj informací, sledy informačních vln.

Okruh III – výběr tématu

Lze říci, odkud (tj. z jakého zdroje) pochází první podnět na tyto příspěvky?

Zabývám-li se konflikty, kriminalitou, oblastí justice, znamená to, že se setkávám s tzv. multikulturními jevy v intenzivnějších problémových projevech. Negativní informace vyhledávám málo kdy, dostávají se ke mně po telefonu, na mail, či je objevuji ve známých „informačních hnízdech“ na internetu. Jen vzácně se o nich dozvím stejným způsobem jako před tisíci lety – že mi někdo informaci předá ústně na vzdálenost napřažené ruky... Kde není v jednání člověka problém, je člověk neviditelný. Hovoří se o něm pozitivně (i z hlediska multikulturních vztahů) jenom kvůli jeho nadprůměrnému (zvláštnímu) uměleckému, technickému, vědeckému nebo sociálně - politickému počínu. V drtivé většině nás na pozitivní jevy musí někdo upozornit, protože nevzbuzují velkou pozornost – pouze mezi odborníky či spolupracovníky nositele určité výjimečnosti.

Jaké zpravodajské hodnoty volíte konkrétně u těchto příspěvků? Co rozhodne, že se toto téma publikuje?

Každá informace má pro zpravodajství, ale i pro publicistiku, smysl jen tehdy, je-li ověřitelná. Míra ověřitelnosti informace je zřejmá: Musí obstát v případě sporu, tedy u soudu. Podobně jako v trestním právu, také v právu publikovat informaci, je možné využít nepřímého důkazu. Pokud nepřímé důkazy vytváří logicky uzavřený kruh navazujících informací (důkazů), lze nepřímými důkazy popsáný děj přijmout jako pravdivý. Nemusíme zajistit zbraň, ani oběť, nemusíme mít přímého svědka vraždy, a přesto lze vraha usvědčit. Totéž platí při ověřování problému pro média. To nelze bez místní znalosti. Jinak to je jenom na intuici, pocitu, a ten může mnohdy selhat.

Informace musí zaujmout, protože sebelepší informace, pokud nevzbudí pozornost, neexistuje, byť existuje.

Co všechno má podle Vás vliv na Vás a Vaše zpracování této tematiky?

Především, kdy se událost – téma dozvím, z toho vyplývá, kolik mám času na zpracování. Následuje hierarchie hodnot. Někdy vražda je celkem nudná záležitost, ale daleko drobnější incident je zásadnější signál o určitém dění ve společnosti. Zda má téma nějaký hlubší význam pro čtenáře – informačního strávníka. Na celebrity kašlu, zajímá mě lidský problém. Zásadní význam má pro mne téma, pokud může vést k demytologizaci, k odvšivení od nějaké šeptandy, pomluvy nebo jenom nechťně zkradeného pavlačového povídání. Demytologizační rozměr měla například moje kniha *Zed' (The Wall) Matiční* – dokument o nejslavnější uličce světa. (Muzeum města Ústí nad Labem, 1999, 264 s.) Také v další publikaci jsem kromě popisu velmi smutných a

neuvěřitelných kriminálních případů probíral otázku kvazi multi-kulti – cikánsko-romský problém – tzv. kauza Červeňákovi a otázka ghatt na severu Čech - Severozápadní jatka. Zcela demytologizační aspekt měla publikace Bombardéry - Krutá a absurdní historie náletů na Ústí nad Labem v dubnu 1945. Demytologizace je mimořádně významná součást multikulturní polévky, která je, podle mých zkušeností, bohužel míchána mnohdy se zcela hnusnými záměry. Z mé zkušenosti jsou stejné nebezpeční manipulátoři - xenofobové, ale i obhájci lidských práv s nekritickými vizemi... Proto demytologizaci je třeba využívat v této tematické rovině, i v nejzákladnější rovině všedních obav, plynoucích z otázek třeba v oblasti kriminální.

Okruh IV – samotné redakční zpracování

Kolik prostoru obvykle dostáváte na tato témata?

Podle zajímavosti tématu a rozsahu podkladů.

Jakou formou obvykle příspěvek realizujete?

Zcela individuálně. Podle tématu. Prostě objeví se téma a reaguji.

Jaké zdroje využíváte? Můžete uvést konkrétní případy?

Jakékoliv, které se objeví. Například v hospodě jsem potkal černocho žijícího přes dvacet let v Čechách. Je z Konga - Brazaville, ze čtvrti, kterou srovnal začátkem března velký výbuch vojenského muničního skladiště v kasárenském komplexu se zemí. Přes 200 mrtvých a ještě více zraněných. Chodil tam do školy, má tam kamarády, příbuzné, a od výbuchu nefunguje telefonické spojení. Neví, kdo z jeho rodiny zemřel a kdo žije dál... Byl z toho rozhovor ze strany 1 s přetahem na další vnitřní stránku.

Jak byste popsali komunikaci s aktéry této problematiky?

Skutečně multikulturní, tedy kulturní téma spolupracujících lidí – úplně v pohodě. Prostě pohodový dialog. Naopak politický a lidosprávně - aktivistický multikulturalismus znamená vždy velmi pečlivé naslouchání, dotazování a zpracování tématu, protože bylo nutné dávat pozor na kontext a manipulativnost (až potměšilost) těch, s nimiž jsem hovořil. Sledovali většinou dosti nekriticky své cíle.

Uskutečňujete v těchto případech autorizaci? Dostáváte zpětnou vazbu?

Záleží na charakteru informace. Pokud popisujete jen událost, a zaznamenáváte stručně na pár řádcích reakce jednotlivých osob v širším kontextu, a jde jenom o momentální zpravodajství, autorizace je zbytečná. Pokud je téma komplikované až konfrontační, výpovědi osob jsou důležitou, mnohdy až klíčovou součástí textu, potom, pokud to je technicky a časově možné, a osoby, které vypovídají, mají zájem, pošlu jim to k autorizaci. Pokud to je časově možné, autorizaci považuji za součást dialogu mezi tím, kdo podává svědectví – vysvětlení, a tím kdo naslouchá a píše o tom.

Převahuje u těchto témat práce v terénu či v redakci? Co upřednostňujete?

Spíše v terénu.

Kdo všechno se podílí na tom, že se příspěvek publikuje?

Já a počítač a bezdrátový přenos písmenek do redakce. A editor.

Konzultujete téma se svými kolegy v redakci?

Zcela výjimečně.

Okruh V – etická otázka věci

Jakých profesních standartů se držíte?

Zdravého rozumu.

Máte možnost řídit se/Rídíte se redakčním etickým kodexem?

Oficiální etické alibistické kodexy mě nezajímají. Prostě člověk musí mít zdravý rozum, chovat se slušně, aby se nemusel stydět za to, co dělá.

Okruh VI - fotografie

Jak probíhá výběr fotografií?

Fotím sám. Vyberu dvě až tři nejrozumnější fotografie, na které se lze dívat, hodím do redakční fotobanky, ať editor vybere.

Považujete jejich výběr za důležitý? Ano/ne? Proč?

Foto je nejméně stejně důležité jako textík.

Okruh VII – obecná reflexe tématu

Jaká témata z tohoto okruhu byste vy prosazoval více?

Nejsou ne-důležitá témata. Nejdůležitější je demaskování vydírání pomocí multikulturní agendy, což je u nás na severu Čech velký problém především v cikánsko – romském kontextu.

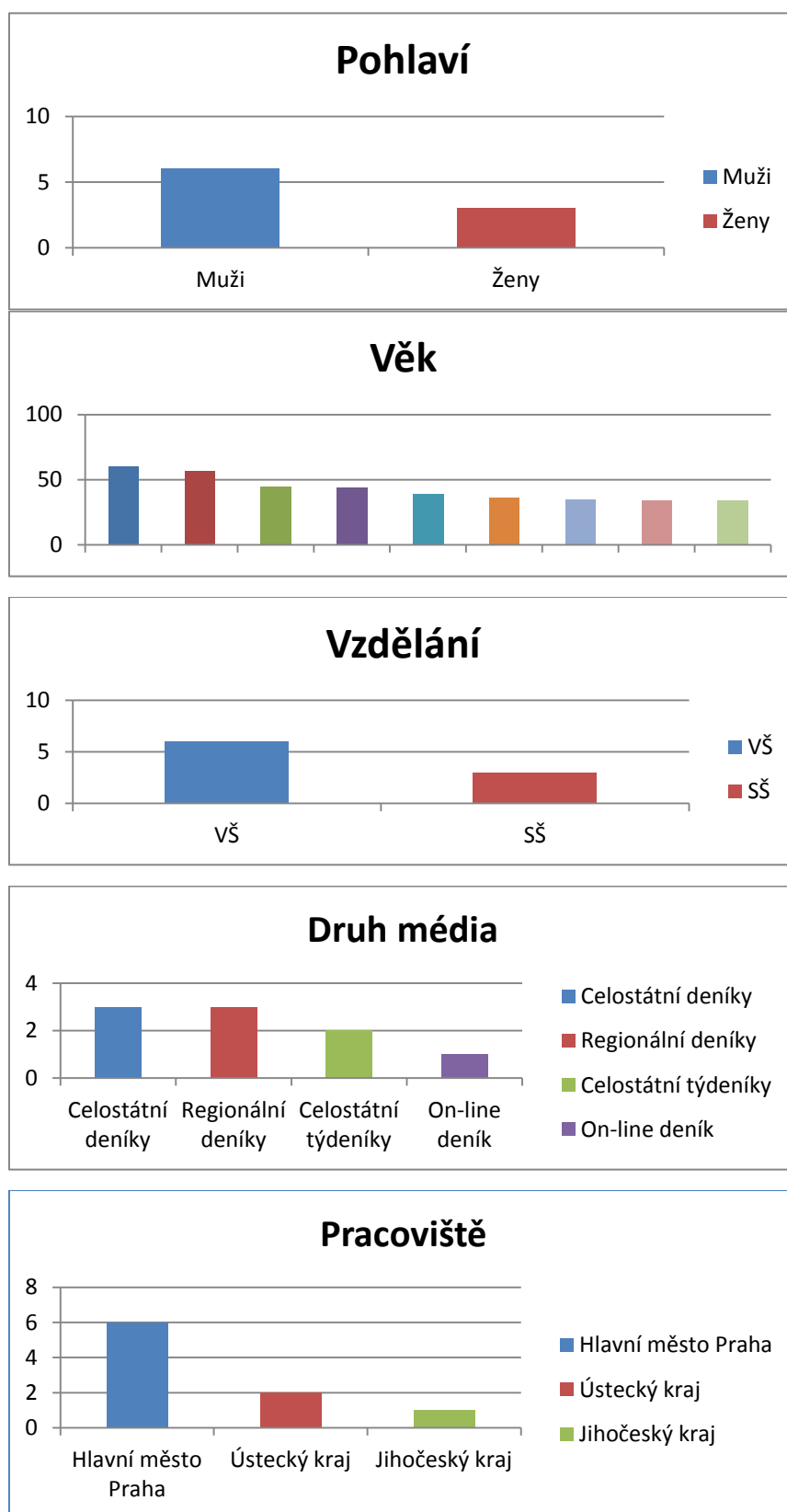
Setkáváte se při vytváření příspěvku s nějakými překážkami? Ano/ne? Jakými?

Lidé lžou a sledují své žabomyší cíle, jako ve všem.

Myslíte si, že vyvstávají nějaké problémy při informování o této tématice? Ano/ne? Proč? Jaké?

Otázka je nejasná. Nevím, co tím míníte. Pokud tím myslíte cenzuru, s tou se nesetkávám.

Příloha č. 3: Obrazová charakteristika respondentů (graf)

Příloha č. 4: Etický kodex novináře (dokument)

1. Právo občanů na včasné, pravdivé a nezkreslené informace

Občané demokratického státu bez rozdílu svého společenského postavení mají nezadatelné právo na informace, jak jim je zajišťuje čl. 17 Listiny práva svobod, jež je součástí Ústavy České republiky. Novináři toto občanské právo realizují svou činností. Nezbytně proto přejímají plnou odpovědnost za to, že informace, které předávají veřejnosti, jsou včasné, úplné, pravdivé a nezkreslené. Občan má právo na objektivní obraz skutečnosti. Novinář je proto povinen:

- a. zveřejňovat jen informace, jejichž původ je znám, nebo v opačném případě je doprovodit nezbytnými výhradami,
- b. respektovat pravdu bez ohledu na důsledky, které to pro něj může mít, vyhledávat informace, které slouží všeobecnému zájmu, i přes překážky,
- c. dbát na rozlišování faktů od osobních názorů,
- d. hájit svobodu tisku i svobodu jiných médií,
- e. neodchylovat se věcně od pravdy ani v komentáři z důvodu zaujatosti,
- f. nepřipustit, aby domněnka byla vydávána za ověřený fakt a zprávy byly deformovány zamlčením důležitých dat,
- g. odmítat jakýkoli nátlak na zveřejnění nepravdivé, nebo jen částečně pravdivé informace,
- h. odmítat jakékoli zásahy státních orgánů, jež by mohly ovlivnit pravdivost sdělení,
- i. přijímat pouze úkoly srovnatelné s jeho profesionální důstojností,
- j. nepoužívat nepoctivé prostředky k získání informace, fotografie nebo dokumentu nebo využívat k tomu dobré víry kohokoliv. Nepoctivost prostředků je při tom třeba posuzovat v souvislosti s veřejným zájmem na publikování příslušné informace.

2. Požadavky na vysokou profesionalitu v žurnalistice

Povahou novinářské profese je odpovědnost k veřejnosti. Proto je základním předpokladem pro tuto činnost vysoká profesionalita. Z tohoto hlediska je novinář povinen:

- a. nést osobní odpovědnost za všechny své uveřejněné materiály,
- b. vyloučit všechny činnosti, které by jej mohly kompromitovat nebo vést ke konfliktu zájmů,
- c. nepřijímat žádné hodnotné dary nebo výhody, které by měly souvislost s jeho novinářskou činností, zvláště pak z důvodů zveřejnění nebo zatajení nějaké informace,
- d. nezneužívat povolání novináře k činnosti reklamního pracovníka a nepřijímat žádnou odměnu přímou nebo nepřímou od zájemců o reklamu, odmítnout podílet se na publikování skryté reklamy,
- e. nepodepisovat svým jménem obchodní ani finanční reklamy,
- f. nepřijímat peníze ve veřejné službě nebo v soukromém podniku tam, kde jeho postavení novináře a jeho vliv by mohly být zneužity,
- g. nezneužívat výsad, plynoucích z povolání novináře, k prezentování svých osobních postojů,

- h. nezneužívat možných výhod, plynoucích z členství v Syndikátu novinářů, k uspokojování soukromých potřeb.
3. Důvěryhodnost, slušnost a serióznost zvyšují autoritu medií

Z tohoto hlediska je novinář povinen řídit se těmito požadavky:

- a. nic neomlouvá nepřesnost nebo neprověření informace, každá uveřejněná informace, která se ukáže jako nepřesná, musí být neprodleně opravena,
- b. jestliže si zdroj informací přeje zůstat utajen, novinář je povinen zachovávat profesionální tajemství, i kdyby mu z toho měly vzniknout potíže,
- c. respektovat soukromí osob, zejména dětí a osob, které nejsou schopny pochopit následky svých výpovědí,
- d. dodržovat přísně zásadu presumpce nevinny a neidentifikovat příbuzné obětí nebo delikventů bez jejich jasného svolení,
- e. považovat pomluvu, neprokázané obvinění, překroucení dokumentů, faktů a lži za nejzávažnější profesionální chyby,
- f. kromě nesporných důvodů veřejného zájmu nesmí novinář svou činností dostat dotčené osoby do nesnází nebo osobní tísně,
- g. novinář nesmí využívat ve svůj prospěch informace získané při výkonu svého povolání dříve, než budou tyto informace zveřejněny,
- h. nesmí vytvářet ani ztvárňovat námět, který by podněcoval diskriminaci rasy, barvy pleti, náboženství, pohlaví nebo sexuální orientace,
- i. při reprodukci jakéhokoli textu musí být uveden jeho autor formou adekvátní k rozsahu přetištěného materiálu,
- j. plagiát se zásadně zakazuje.

Zdroj: <http://syndikat-novinaru.cz/>

Příloha č. 5: Pohled Češky vietnamského původu (dokument)

Khanh Nguyen (22 let)

Její rodiče přijeli do České republiky na začátku 80. let a pracovali zde. Poté se vrátili do Vietnamu, kde se Khanh narodila. V polovině 90 let odcestovali zpět do České republiky. Khanh nedávno získala české občanství.

„Čtu serióznější noviny jakou Mladou Frontu Respekt či Reflex a se zobrazením studentů, mojí generace jsem se setkala v pozitivním smyslu. Ale pro mě to jsou už hrozná klišé, kde my jsme ta nová elita, pro kterou se rodiče obětovali.

V tisku mi také vadí označení „banánové děti.“¹⁰⁸ Někteří vietnamští kamarádi se k tomu hlásí, ale mně to vyloženě šťve a tak jednoduché mi to nepřijde. Negativní věci se tam objevují ve spojení s pěstováním marihuany či kontrolou tržnice celníky.

Ve veřejnoprávní televizi se snaží být neutrální, ale na komerční mi to přijde hodně negativní. V jedné reportáži uvedli dvě věci, které spolu nesouvisely, a ukázali u toho vietnamský obchod.

¹⁰⁸ Metaforické pojmenování pro mladou generaci Vietnamců narozenou v Čechách, tedy „žlutí (vietnamští) na povrchu, bílí (čeští) uvnitř“, které se využívá pro vyjádření rozpolcenosti jejich příslušnosti.

Píší všichni stejně o stejných tématech. Uvítala bych jiný úhel pohledu, jiná témata. Já se například bojím, jestli si najdu práci, až dostuduji. Jestli se zaměstnavatelé nebudou bát a jestli nebudou upřednostňovat Čecha, což by mi přišlo jako zajímavé téma.

Také se v médiích nerozlišují jednotlivé skupiny Vietnamců. Marihuanu pěstuje generace, která přijela po roce 2000, nemá zde rodiny a žádné zázemí, tzv. „vojáci.“ Chtějí si pouze vydělat a je jim jedno, jestli nám dělají špatný obraz. A to se v těch médiích smísí a nikdo to nerozlišuje a „hází je do jednoho pytle.“

Také mi vadí, že když se chtějí zeptat na kameru nějakého Vietnamce, který očividně neumí česky, tak se ho přesto zeptají a nemají tlumočníka. On je zmatený a opět to vytváří negativní obraz.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ Cit. d.